

BİLECİK ŞEYH EDEBALI ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü

İktisat Anabilim Dalı

**EKONOMİK ENTEGRASYONLARIN REKABET GÜCÜNE ETKİSİ: AB'YE
BEŞİNCİ GENİŞLEME SÜRECİYLE ÜYE OLAN ÜLKELERİN REKABET
GÜÇLERİNDEKİ DEĞİŞİMİN İNCELENMESİ**

Muharrem SAVAŞ

Yüksek Lisans Tezi

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Hüseyin ALTAY

BİLECİK, 2012

BİLECİK ŞEYH EDEBALI ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü

İktisat Anabilim Dalı

**EKONOMİK ENTEGRASYONLARIN REKABET GÜCÜNE ETKİSİ: AB'YE
BEŞİNCİ GENİŞLEME SÜRECİYLE ÜYE OLAN ÜLKELERİN REKABET
GÜÇLERİNDEKİ DEĞİŞİMİN İNCELENMESİ**

Muharrem SAVAŞ

Yüksek Lisans Tezi

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Hüseyin ALTAY

BİLECİK, 2012

BİLECİK ŞEYH EDEBALI ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS/DOKTORA

JÜRİ ONAY FORMU

Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 22.05.2012 tarih ve 77-3 (a) sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından 26.06.2012 tarihinde tez savunma sınavı yapılan Muharrem SAVAŞ'ın "Ekonomik Entegrasyonların Rekabet Gücüne Etkisi: AB'ye Beşinci Genişleme Süreciyle Üye Olan Ülkelerin Rekabet Güçlerindeki Değişimin İncelenmesi" konulu tez çalışması İktisat Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

JÜRİ

ÜYE

(TEZ DANIŞMANI) : Yrd. Doç. Dr. Hüseyin ALTAY

İMZA:

ÜYE : Yrd.Doç. Dr. Ceyhun HAYDAROĞLU

İMZA:

ÜYE : Yrd.Doç. Dr. Ali ACILAR

İMZA:

ONAY

Bilecik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun/...../.....
tarih ve/..... sayılı kararı.

İMZA/MÜHÜR

TEŞEKKÜR

Tez çalıőmamın her aşamasında bilgisi, yakın ilgisi ve yön göstermesiyle beni motive eden tez danıőmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. Hüseyn ALTAY'a sonsuz teőekkürler sunarım. Tez alıőması öncesi ve sonrasında yaptıkları katkılarından dolayı tüm Bilecik Üniversitesinin değerli hocalarına ve personeline ayrıca sonsuz teşekkür ederim.

Bu çalıőmamda bana sabır ve sebat gösteren sevgili eőim Naciye SAVAŞ'a, zamanımı yanında yerince geiremediğim hayat pınarlarım kızım Sıla Beyza SAVAŞ ve oğlum Kayra Enes SAVAŞ'a teşekkür ederim. Bu çalıőmamda emekleri olan değerli mesai arkadaşlarıma ve dostum Őemsettin YILDIRIM'a teşekkür ederim.

Muharrem SAVAŞ

29.06.2012

ÖZET

EKONOMİK ENTEGRASYONLARIN REKABET GÜCÜNE ETKİSİ: AB'YE BEŞİNCİ GENİŞLEME SÜRECİYLE ÜYE OLAN ÜLKELERİN REKABET GÜÇLERİNDEKİ DEĞİŞİMİN İNCELENMESİ

Muharrem SAVAŞ

Ülkelerin bölgesel entegrasyon hareketlerine katılmalarının bir başka amacı da küresel rekabetten korunmak ve rekabet güçlerini artırmaktır; ancak ülke içerisinde gümrük tarifeleri ile korunan yerli üreticiler, entegrasyon sonrası ticaret kısıtlamalarının kaldırılmasıyla beraber piyasa rekabetiyle karşılaşır. Dolayısıyla entegrasyon içi artan bir rekabet ortamı oluşur. Bu durum, birliğe üye ülkelerin rekabet güçlerinde olumlu ya da olumsuz etkilere neden olabilmektedir.

Buna göre araştırmamızın konusu olan entegrasyonların rekabet gücüne etkileri, AB'ye beşinci genişleme süreci ile üye olan ülkelerin örneğinde yapılmıştır. Söz konusu ülkelerin rekabet güçlerinin üyelik sonrası yapısal değişimi ekonometrik modeller vasıtasıyla incelenmiştir. Ekonometrik model olarak Dummy (kukla) değişkenlik testi, Chow kırılma noktası testi ve CUSUM testi kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, toplam hesaplanan '89' SITC bir basamaklı ürün ya da ürün grubunun '28' SITC ürününde birliğe üyelik sonrası rekabet gücünde artış olmuştur. '19' SITC ürününde birliğe üyelik sonrası rekabet gücünde azalma meydana gelmiştir. '29' SITC ürününde birliğe üyelik sonrası rekabet gücünde değişme olmamıştır. Bu sonuçlara göre, AB entegrasyonuna üyelik, söz konusu ülkelerin rekabet gücüne beklenen düzeyde artış gerçekleştirememiştir. Ancak ürünler bazında, '6' ülkenin Zor Taklit Edilebilen Araştırma Bazlı Mallar grubunda SITC-7 (Makineler ve Taşıt Araçları), '5' ülkenin Kolay Taklit Edilebilen Araştırma Bazlı Mallar grubunda SITC-5 (Başka Yerde Belirtilmeyen Kimya Sanayi ve Buna Bağlı Sanayi Ürünleri) üyelik sonrası rekabet güçlerini artırmaları önem arz etmektedir.

Anahtar Sözcükler: Avrupa Birliği, Ekonomik Entegrasyonlar, Rekabet Gücü

ABSTRACT

THE EFFECTS OF ECONOMIC INTEGRATION ON THE COMPETITIVENESS: THE ANALYSIS OF THE CHANGES IN THE COMPETITIVENESS POWER OF THE EUROPEAN UNION MEMBER COUNTRIES A THE COUNTRIES ACCAPTED AS MEMBERS BY THE 5th ENLARGEMENT PROCESS

Muharrem SAVAS

One of the purpose of participation of the countries in the regional integration movements is to be protected against global competition and to increase competitiveness. However, the domestic producers protected by tariffs encounter the market competition with the abolition of trade restriction after integration. Thus, a competitive environment takes place with in the integration. This case can lead to positive or negative effects on competitiveness of member countries.

Accordingly, the competitiveness effects of integration that are subject to this investigation has been analysed on the European Union member countries and the countries accepted as members by the 5th enlargement process. The constructional changes after the membership process on the competitiveness power of the countries have been examined by the means of econometric models. Dummy variability test, Chow break point test and the CUSUM test were used as econometric models. According to results obtained, there has been on increase on the '89' SITC one-digit product or '28' SITC product. On the Other hand, a decrease has been observed on '19' SITC product after the membership. Finally, there has been no change on '29' SITC product after the membership in terms of competitiveness power. According to there results, the membership to the EU integration has not brought a desired increase in the competitiveness power of the countries. However, on the basis of products if is important that '6' countries should increase their competitiveness power in SITC-7 (Machinery α Motor Vehicles) product within The Products Difficult to be Imitated and '5' countries should increase their competitiveness in SITC-5 product within the Product Easy to be Imitated.

Key Words: European Union, Economic Integrasyon, Competitiveness.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

TEŞEKKÜR.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
TABLolar LİSTESİ.....	viii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	ix
KISALTMALAR LİSTESİ	x
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

EKONOMİK ENTEGRASYON, KAVRAMI, ÇEŞİTLERİ, TEORİLERİ VE ÖRNEKLERİ

1.1. Ekonomik Entegrasyon Kavramı ve Tanımları.....	6
1.2. Ekonomik Entegrasyon Çeşitleri.....	8
1.2.1. Tercihli Ticaret Anlaşması.....	8
1.2.2. Serbest Ticaret Bölgesi.....	9
1.2.3. Gümrük Birliği.....	9
1.2.3.1. Gümrük Birliğinin Statik Etkileri.....	9
1.2.3.1.2. Üretim Etkisi.....	10
1.2.3.1.2.1. Ticaret Yaratıcı Etkisi.....	10
1.2.3.1.2.2. Ticaret Saptırıcı Etki.....	11
1.2.3.1.3. Tüketim Etkisi	11
1.2.3.1.4. Ticaret Hadlerine Etkisi.....	11
1.2.3.2. Gümrük Birliğinin Dinamik Etkileri.....	12
1.2.3.2.1. Rekabet Etkisi.....	12
1.2.3.2.2. Ölçek Ekonomileri Etkisi.....	13

İÇİNDEKİLER (Devam)

1.2.3.2.3. Teknolojik Gelişmeye Etkisi.....	13
1.2.3.2.4. Yatırımları Özendirmeye Etkisi.....	14
1.2.3.2.5. Kaynak Hareketliliğine Etkisi.....	14
1.2.4. Ortak Pazar.....	14
1.2.5. İktisadi Birlik.....	15
1.3. Ekonomik Entegrasyon Teorileri.....	16
1.3.1. İkinci En iyi Teorisi.....	16
1.3.2. Kutuplaşma Teorisi.....	17
1.4. Yeni Ekonomik Entegrasyon Teorileri.....	17
1.4.1. Kaynak Dağılımı Etkisi	18
1.4.1.1. Artan Mal Çeşitliliği Etkisi	18
1.4.1.2. Rekabet Yanlısı Etki	19
1.4.1.3. Yeniden Yapılanma Etkisi	19
1.4.1.4. Piyasa Bütünleşmesi Etkisi.....	19
1.4.2. Büyüme Etkisi	19
1.4.3. Yer Seçimi Etkisi.....	20
1.4.3.1. Firma Yer Seçimi Teorisi	20
1.4.3.2. Ekonomik Entegrasyon ve Sanayi Yığılması.....	21
1.4.4. Ara Malları Etkisi.....	21
1.4.5. Piyasa Büyüklüğü Etkisi.....	21
1.5. Ekonomik Entegrasyon Örnekleri.....	21

İKİNCİ BÖLÜM

REKABET GÜCÜ KAVRAMI, YAKLAŞIMLARI VE ÖLÇÜM YÖNTEMLERİ

2.1. Rekabet Gücü Kavramı.....	28
2.1.1. Firma Düzeyinde Rekabet Gücü.....	29
2.1.2. Endüstri Düzeyinde Rekabet Gücü.....	31
2.1.3. Ulusal Düzeyde Rekabet Gücü.....	32
2.2. Rekabet Gücü Yaklaşımları.....	33
2.2.1. Firma Düzeyinde Rekabet Gücü Yaklaşımları.....	33

İÇİNDEKİLER (Devam)

2.2.1.1. Porter'ci Yaklaşım.....	33
2.2.1.2. Çifte Elmas Yaklaşımı.....	35
2.2.1.3. Cho'nun Dokuz Faktör Yaklaşımı.....	36
2.2.1.4. Krugman Yaklaşımı.....	37
2.2.1.5. Yarışabilir Piyasa Yaklaşımı.....	37
2.2.1.6. Schumpeteryan Rekabet Yaklaşımı.....	37
2.2.1.7. 3-p Yaklaşımı.....	38
2.2.1.8. Çevreci Yaklaşım.....	38
2.2.2. Endüstri-içi Düzeyde Rekabet Gücü Yaklaşımları.....	38
2.2.2.1. Grubel Lloyd Yaklaşımı.....	38
2.2.2.2. Uluslararası Endüstri-içi Ticaret.....	39
2.2.2.3. Ölçek Ekonomileri Yaklaşımı.....	40
2.2.2.4. Ölçekten Bağımsız Maliyet Yaklaşımı.....	41
2.2.2.5. Monopolcü Rekabet ve Ürün Farklılaştırması Yaklaşımı.....	41
2.2.2.6. Tercihlerde Benzerlik Yaklaşımı.....	43
2.2.3. Endüstriler-arası Düzeyde Rekabet Gücü Yaklaşımları.....	43
2.2.3.1. Mutlak Üstünlükler Teorisi.....	44
2.2.3.2. Karşılaştırmalı Üstünlükler Teorisi.....	45
2.2.3.3. Faktör Donatımı (H-O) Teorisi.....	46
2.2.3.4. Diğer Teoriler.....	47
2.2.4. Uluslararası Düzeyde Rekabet Gücü Yaklaşımları.....	48
2.2.4.1. Ortodoks Yaklaşımı.....	48
2.2.4.2. Dünya Ekonomik Forumu (WEF) Yaklaşımı.....	48
2.2.4.3. Uluslararası Yönetim Geliştirme Enstitüsü (IMD) Yaklaşımı.....	49
2.3. Rekabet Gücünü Ölçmede Kullanılan Endeksler.....	50
2.3.1. Balassa Endeksi.....	50
2.3.2. Vollrath Endeksi.....	52
2.3.3. Lafay Endeksi.....	53
2.3.4. Grubel Lloyd Endeksi.....	53
2.3.5. Brülhart Endeksi.....	55
2.3.6. İhracat Benzerlik Endeksi.....	56

İÇİNDEKİLER (Devam)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AB ENTEGRASYONUNA BEŞİNCİ GENİŞLEME İLE ÜYE OLAN ÜLKELERİN REKABET GÜCÜNDEKİ DEĞİŞİMLERİN ANALİZİ

3.1. Literatür Taraması.....	60
3.2. Araştırmanın Verileri ve Araştırmada Kullanılan Ölçüm Yöntemleri.....	66
3.2.1. Araştırmanın Veri Seti.....	66
3.2.2. Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler Endeksi (RCA).....	67
3.2.3. Asimetri Sorunu.....	68
3.2.4. Ekonometrik Model.....	68
3.3. Rekabet Gücü Yapısal Değişimlerin Analiz Sonuçları.....	74
SONUÇ.....	81
KAYNAKLAR.....	84
EKLER.....	97
EK 1: Literatür Taraması.....	97
EK 2: Macaristan'ın Rekabet Gücü Yapısal Değişim Analizi.....	101
EK 3: Çek Cumhuriyeti'nin Rekabet Gücü Yapısal Değişim Analizi.....	105
EK 4: Estonya'nın Rekabet Gücü Yapısal Değişim Analizi.....	109
EK 5: Letonya'nın Rekabet Gücü Yapısal Değişim Analizi.....	113
EK 6: Litvanya'nın Rekabet Gücü Yapısal Değişim Analizi.....	117
EK 7: Polonya'nın Rekabet Gücü Yapısal Değişim Analizi.....	121
EK 8: Slovenya'nın Rekabet Gücü Yapısal Değişim Analizi.....	125
EK 9: Slovakya'nın Rekabet Gücü Yapısal Değişim Analizi.....	129
EK10: G. Kıbrıs'ın Rekabet Gücü Yapısal Değişim Analizi.....	133
EK11: Malta'nın Rekabet Gücü Yapısal Değişim Analizi.....	137
ÖZGEÇMİŞ.....	141

TABLolar LİSTESİ

	<u>Sayfa No</u>
Tablo 1: Ekonomik Entegrasyon Çeşitleri ve İçerikleri.....	8
Tablo2: Ülkeler Arasındaki Ticaret (Sayılar örnek olarak verilmiştir).....	10
Tablo 3: Entegrasyonların Türlerine Göre Faaliyet Amaçları.....	22
Tablo 4: Ticari Bloklarda Bölge İçi Ticaretin Her Bir Bölgenin Toplam İhracat İçindeki payı (%) ve Dünya Ticaretinin Ekonomik Gruplara Göre Dağılışı (%).....	27
Tablo 5: Rekabet Gücü Tanımları.....	29
Tablo 6: Firmaların İç ve Dış Pazarda Rekabet Gücünü Etkileyen Faktörler.....	30
Tablo 7: Geleneksel Rekabet Gücü Düzeylerinin Karşılaştırılması.....	33
Tablo 8: AB'ye Beşinci Genişleme Süreciyle Üye Olan Ülkelerin SITC Bir Basamaklı Düzeyde 2003-2011 İlk On Aylık Birlik İçi İhracat İthalat Değerleri (Milyon Euro).....	58
Tablo 9: AB'ye Beşinci Genişleme Süreciyle Üye Olan Ülkelerin SITC Bir Basamaklı Düzeyde 2003-2011 İlk On Aylık Birlik İçi İhracat İthalat Değerleri (Milyon Euro).....	59
Tablo 10: Kullanılan Üretim Faktörüne Göre SITC Rev.3 Sınıflandırması.....	66
Tablo 11: AB'ye Beşinci Genişleme Süreci ile Üye Olan Ülkelerin Rekabet Gücü Yapısal Değişimi.....	74

ŞEKİLLER LİSTESİ

	<u>Sayfa No</u>
Şekil 1: Sektördeki Rekabeti GÜdüleyen Güçler.....	34
Şekil 2: Porter'in Elmas Modeli.....	35
Şekil 3: CUSUM Testi Yapısal Değişimin Gösterimi.....	72

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
ABGS	Avrupa Birliği Genel Sekreterliği
AET	Avrupa Ekonomik Topluluğu
AGÜ	Az Gelişmiş Ülke
AKÜ	Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler
AR-GE	Araştırma Geliştirme
ASEAN	Association of Southeast Asian Nations
C	Cilt
COMESA	Common Market for Eastern and Southern Africa
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
EFTA	European Free Trade Association
EKK	En Küçük Kareler
GATT	General Agreement on Tariffs and Trade
GB	Gümrük Birliği
GSYİH	Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
GÜ	Gelişmiş Ülke
IMF	International Monetary Fund
LAFTA	Latin American Free Trade Association
MDAÜ	Merkezi ve Doğu Avrupa Ülkeleri
MERCOSUR	Mercedo Comun del Cono Sur
NAFTA	Nort American Free Trade Agreement
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development

KISALTMALAR LİSTESİ (Devam)

OGT	Ortak Gümrük Tarifeleri
RCA	Revealed Comparative Advantage
S	Sayı
SITC	Standart International Trade Classification
ss.	Sayfa Sayısı
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
UNCTAD	United Nations Conference on Trade and Development
WTO	World Trade Organization
vb.	ve benzeri
vd.	ve diğerleri
yy.	Yüz yıl

GİRİŞ

İktisadi refahı hedefleyen ülkeler, dış ticaret yaparak hedeflerine ulaşabilmektedirler. İhtiyaçların çeşitli ve artan olması, kaynakların kıtlığı, üretim faktörlerinin değişkenliği vb. nedenlerle ülkeler birbirleriyle ticaret yapmaktadırlar. Bu yapılan ticaretler ise ülkeleri birbirine yakınlaştırmakta ve küresel bir ekonomik birlikteliğe doğru yol aldırılmaktadır. Ülkeler ulusal ekonomilerini dünyaya açmaya çalışmakta; mal, emek ve sermaye hareketlerinin sınır tanımadığı dünyada, bir yandan uluslararası rekabet yarışında öne geçmeye, diğer yandan rekabet güçlerini arttırmak için ekonomik işbirliğine ve bölgesel birleşmelere ağırlık vermeye başlamaktadırlar (Özkıvrak ve Dileyici, 2001:1). Dolayısıyla yeni ekonomik düzende kendilerine yer edinemeyen ülkelerin rekabet açısından pek şansları yoktur (Kona, 2005:3).

Özellikle 20.yüzyılın ikinci yarısından itibaren ekonomik ve mali bütünleşmeler yoğun olarak yaşanmıştır. Ticaret ve sermaye alanlarında liberalleşme gerçekleşirken teknolojik yenilik, ulaştırma ve telekominakasyon hizmetlerinde gelişim yaşanmıştır. Bu durum ülkelerin yakınlaşmasına dolayısıyla küresel bir hal almasına neden olmuştur (McKAY vd., 2004:12). Yine bu dönemde ülkeler, küresel rekabette korunabilmek ve dünya ile bütünleşme sürecini hızlandırmak için ekonomik bütünleşme çabalarına katılmışlardır (Fisunoğlu ve Yücel, 2008:1).

Küreselleşme, dünyanın farklı bölgelerinde yaşayan insan topluluklarının iletişim ve etkileşimlerinin karşılıklı bağımlılık çerçevesinde giderek artmasıdır (Bayar, 2010:23). Teknolojik ilerleme ile birlikte GATT, WTO, IMF gibi uluslararası kuruluşların dünya ekonomisinde serbestleştirme hareketinin ülkelerin kalkınmalarını hızlandırarak, serbest piyasa düzeninde, uluslararası firmaların ucuz maliyetler sağlama amacıyla ortaya çıkan sınır ötesi hareketlerdir (Aktan ve Şen, 1999:11).

Bir diğer ekonomik küreselleşme tanımına göre: Serbest piyasa ekonomisinin, rekabetin, üretim ve tüketim ilişkilerinin ulus ötesi hale gelmesidir. Ekonominin ulus ötesi hale gelmesinin etmenleri: Yerel üretimin yetersizliği, uluslararası fiyat farklılıkları ve mal farklılaştırmasıdır. Yerel üretimin yetersiz kalmasının nedeni ise, kaynak dağılımının dengesizliği, teknik eleman eksikliği ve farklı gelişmişlik seviyeleridir. Fiyat farklılaştırmasının nedeni ise, maliyetlerin farklı olmasıdır (Dikkaya ve Deniz, 2006:164). Ekonomik alandaki küresel bütünleşmenin

temel göstergeleri, mal ve hizmet sektörlerindeki dünya ticareti, yabancı sermaye yatırımları, finansal sermaye akımlarıdır (Özşuca, 2003:1).

Küreselleşme üç dönemden geçerek günümüzdeki anlamına kavuşmuştur. Bu dönemler, 19.yüzyılın sonlarından 1914'lere kadarki dönem, 1914'lerden 1945-1950'lere kadarki dönem ve 1945-1950 sonrası dönemdir. Birinci dönemde uluslararası ticaretin önündeki engel ve tarifeler yok denecek kadar azalmış, küresel piyasaların entegrasyonu derinleşmiş, ulaşım maliyetleri azalmıştır. İkinci dönemde ise, küresel entegrasyon ve küreselleşme dinamikleri sekteye uğramıştır. Yine bu dönemde siyasi anlamda aşırı milliyetçilik iktisadi anlamda korumacılık ve kendine yeterlilik önem kazanmıştır (Bayar,2010:27). Üçüncü dönemde ise, siyasi anlamda tekrar savaşların yaşanmaması için entegrasyon hareketleri başlamış (Seyidoğlu,2009:216) ekonomik anlamda uluslararası ticaret hacmi ve sermaye akımları seviyeleri artmıştır. Teknolojilerin ileri seviyelere ulaşması da süreci olumlu etkilemiştir (Bayar, 2010:28).

İkinci Dünya Savaşı sonrası dünya ticaretinde iki önemli adım atılmıştır. Bunlardan birincisi 1947 yılında kurulan GATT çerçevesindeki gümrük tarifeleri ve kotaların kaldırılmasının hedeflendiği ve küreselleşmenin de başlangıcını oluşturan dünya ticaretinin serbestleştirilmesidir. İkincisi ise, genellikle belirli bir coğrafi bölge içerisinde olan ülkeler arasındaki dış ticaret ve diğer ekonomik faaliyetlerin serbestleştiği iktisadi entegrasyon hareketleridir (Seyidoğlu, 2009:216). Küresel ekonomik entegrasyon, üretim faktörlerinin bir kısmının ya da tamamının uluslararası ekonomik sisteme entegre olmasıyla küresel serbestlikle eş zamanlı olarak gelişmektedir (Dikkaya ve Deniz, 2006:165). Birbirine zıt gibi görünen bu iki gelişim, küreselleşme ve bölgeselleşme, birbirinin zıttı değil tamamlayıcıdır (Şanlı, 2004:166). Aslında çağdaş ekonomik entegrasyon hareketleri, liberal iktisat düşüncesinin yeni baştan gündeme oturtulması çabalarıdır (Akçay, 2006:2).

Ülkelerin entegrasyon hareketleri dünyanın dört ayrı kıtası üzerinde bulunmakla beraber en önemlileri sanayileşmiş ülkeler tarafından oluşturulmuştur. Avrupa kıtasında Avrupa Birliği (*AB*), Amerika kıtasında Kuzey Amerika Serbest Ticaret Bölgesi (*NAFTA*) ve Güney Amerika Ortak Pazarı (*MERCOSUR*), Asya Kıtasında Güney Doğu Asya ülkeleri Topluluğu (*ASEAN*), Afrika kıtasında Orta ve

Güney Afrika Ortak Pazarı (COMESA) buldukları kıtaların bölgesel entegrasyonlarıdır.

Ülkeler zorlaşan rekabet şartlarına dayanabilmek, üretim kapasitelerini ve verimliliklerini yükseltmek gibi nedenlerle entegrasyon hareketlerine katılmışlardır (İncekara, 1995:63). 1970 ve 1980'li yıllarda pazar ve endüstrilerin gittikçe küresel yapılar haline almasıyla, ulusal rekabet gücü tüm ülkeler açısından daha önemli bir kavram olarak algılanmaya başlanmıştır. Dünyanın en büyük ekonomik gücüne sahip ülkeler bu hızlı değişim karşısında rekabet güçlerini koruma ya da artırma konusuna önem vermişlerdir (Çivi, 2001:21). Gelişmekte olan ülkelerin entegrasyonu, bu ülkelerin karşılaştırmalı üstünlüklerini geliştirmelerine ve artan küresel rekabetten daha fazla faydalanmalarına imkan sağlamaktadır (Aktan ve Şen, 1999:14). Gelişmekte olan ülkelerde rekabet yarışına katılmak amacıyla birliktelikler kurmuşlardır (Sabır, 2002:2).

Krugman (1979:479), dış ticaretin serbestleşmesi ile oluşan piyasa rekabetini Chamberlian Modeli¹ ile incelemiş, ticaret sonrası ölçek ekonomilerinin eksik rekabet oluşturacağını belirtmiştir. Brander ve Krugman (1983:8) ise, iktisadi birlikleri Cournot modeliyle² incelemiş ve dış ticaret sonrası ölçek ekonomileri ortaya çıkacağını ve fiyat maliyet marjları düşerek refahın artacağını belirtmişlerdir. Baldwin ve Venables (1995:1638) ise, entegrasyonların birlik içerisinde rekabeti artıracığını belirterek refah üzerinde olumlu etkilerinin olacağı belirtilmiştir.

Drusilla ve Stern (1989), Drusilla vd. (1998), Smith ve Venables (1988), Gasiorek vd. (1992), Allen (1998), Fung (1992), Botassa ve Sembenelli (2001), Konings (2001) ve Siotis (2003) ekonomik entegrasyonun rekabet yanlısı etkisini inceleyen çalışmalardandır. Hesaplanabilir genel denge modelini kullanan Drusilla ve Stern (1989) ABD ile Kanada arasındaki serbest ticaret anlaşmasının Kanada üzerine rekabet etkisini hesaplamış ve Kanada için rekabet artışı ortaya çıktığı sonucuna ulaşmışlardır (Yıldırım, 2005:72).

¹*Chamberlian Modelinde firmaların aralarındaki karşılıklı bağımlılığın farkında oldukları varsayılarak, firmalar kendisi için en iyi durumun monopol üretim düzeyini paylaşırlar.*

²*Cournot modelinde iki firmanın bulunduğu bir piyasadaki üretim ve fiyatlandırma kararları incelenir. Bu modelde üretim hacmi tam rekabet durumunkinden küçük monopol durumunkinden büyüktür. Bu farklılık Cournot modelinde malın piyasa fiyatının tam rekabettekinden büyük monopoldekinden küçük olmasına yol açar.*

Ekonomik entegrasyonların artan rekabet karşısında üye ülkelerin rekabet gücüne etkileri olacağı bilinmektedir. Dolayısıyla AB müktesebatında rekabet gücüne önem verilmiş, üye ve aday ülkelerinde rekabet güçlerini artırmaları istenmiştir (Morgil, 2003:17).

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Ekonomik entegrasyonlara üye olan ülkeler, kısıtlamaların kaldırılmasıyla birlikte entegrasyon içi artan bir rekabetle karşılaşılır. Rekabet gücünden yoksun üye ülkeler ise refahlarını önemli ölçüde kaybedeceklerdir. İktisadi literatürde gelişmiş ülkeler ile gelişmekte olan ülkelerin entegrasyonunda gelişmekte olan ülkelerin gelişmiş ülkelerin sanayisiyle rekabet edemeyeceği, emek ve sermayenin gelişmiş ülkeler lehine hareket edeceği belirtilmiştir. Yine literatürde entegrasyon içi gelişmiş ülkeleri merkez ülke, gelişmekte olan ülkeleri çevresel ülke olarak adlandırıldığında endüstrileri gelişmiş merkez ülkelerin rekabet güçlerinin yüksek olduğu ve çevresel ülkelerin merkez ülkelerle rekabet edemediği ifade edilmektedir.

Avrupa Birliği entegrasyonu gelişmiş (merkez) ülke ile gelişmekte (çevresel) olan ülkelere oluşmaktadır. Buna göre AB'ye beşinci genişleme süreciyle üye olan gelişmekte olan ülkelerin örneğinde literatürde belirtilen ifadeler sınırlıdır. Ayrıca sosyalist ekonomik yapıdan serbest piyasa ekonomisine geçiş yapan bu ülkelerin rekabet gücünde artış olup olmadığının belirlenmesi gerekmektedir. Literatür taraması incelendiğinde ekonomik entegrasyonların üye ülkelerin iktisadi büyümelerine ve dış ticaretlerine olumlu katkıları olduğuna dair çalışmalarda belirtilmiş; ancak entegrasyonlar ile rekabet gücü arasındaki ilişki üzerine yeterince çalışma olmamıştır. Dolayısıyla araştırmamız bu anlamda da gerekli ve önemlidir.

Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlıkları

Bu araştırma 1999:01 ile 2011:10 yılları arasında AB25³ ülkeleriyle 2004:05 yılında beşinci genişleme süreciyle birliğe üye olan on ülkenin rekabet güçlerindeki değişimi SITC bir basamaklı düzeyde incelenmiştir.

³**AB25 Ülkeleri:** *Almanya, Fransa, Belçika, İtalya, Hollanda, Lüksemburg, İngiltere, Danimarka, Yunanistan, Portekiz, İsveç, İspanya, Finlandiya, Avusturya, İrlanda, Macaristan, Çek Cumhuriyeti, Polonya, Slovenya, Slovakya, Letonya, Litvanya, Estonya, Güney Kıbrıs, Malta'dan oluşmaktadır.*

Araştırmanın Verileri ve Yöntemi

Bu araştırmada uluslararası ticarete ürün sınıflandırması olan SITC (*Standart International Trade Classification*) verileri kullanılmıştır. Buna göre araştırmamız SITC bir basamaklı ürün sınıflandırmasına ait 0-8 endüstri ya da ürün grupları tanımlarına göre yapılmıştır. AB25 pazarında Euro değerli ihracat ve ithalat verileri www.eurostat.com adlı resmi internet sitesinden alınmıştır. Araştırmada AB'ye beşinci genişleme ile üye olan her bir ülkenin bir basamaklı düzeyde SITC 0-8 endüstri ya da ürün grubunda AB25 ülkeleriyle Balassa endeksi olarak nitelendirilen RCA endeksi ile rekabet güçleri belirlenmiştir. Söz konusu ülkelerin üyelikleri sonrası rekabet güçlerindeki değişimi incelemek için, ekonometrik çalışma analiz aşamasında Eviews 6 Programından yararlanılmış ve modeller en küçük kareler (EKK) yöntemine göre tahmin edilmiştir. AB'ye üye olan on ülkenin 2004 yılının Mayıs ayı baz alınarak ekonometrik modeller oluşturulmuştur. Ekonometrik yapısal değişim testleri olarak, Dummy (kukla) değişkenler testi, Chow kırılma noktası testi ve CUSUM testi kullanılmıştır.

Araştırmanın İçeriği

Araştırmamız üç bölümden oluşmaktadır. Araştırmamızın birinci bölümünde ekonomik entegrasyon kavramı ve teorileri üzerinde durularak literatür taraması yapılmış ve örneklendirilmiştir. AB üzerinde ise ayrıntılara girilmeden AB tarihi ve rekabet politikaları belirtilmiştir.

Araştırmamızın ikinci bölümünde ise, rekabet gücü kavramı üzerinde durulmuş ve rekabet gücüyle ilgili yaklaşımlar belirtildikten sonra rekabet gücünü ölçmede kullanılan endeksler açıklanmıştır.

Araştırmamızın üçüncü bölümünde ise, AB'ye beşinci genişleme süreciyle üye olan ülkelerin üyelikleri sonrası sektörler bazında rekabet güçlerindeki değişimleri AB25 ülkelere göre ekonometrik modellerle incelenerek AB entegrasyonunun rekabet güçlerine ne gibi etkilerde bulunduğu açıklanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

EKONOMİK ENTEGRASYON KAVRAMI, ÇEŞİTLERİ, TEORİLERİ ve ÖRNEKLERİ

1.1. EKONOMİK ENTEGRASYON KAVRAMI VE TANIMLARI

Özellikle yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren ülkeler, hızla gelişen küreselleşmenin de etkilediği artan rekabetten korunabilmek ve dünya ile bütünleşebilmek için entegrasyon hareketlerine katılmaktadırlar. Entegrasyon kelimesi; birleşme, bir araya gelme ve parçaların bir bütün içinde toplanması anlamlarına gelmektedir (Uyar,2007:1).

Entegrasyon kelimesi ekonomik anlamda ilk defa 1947 yılında Avrupa’da, bu tarihten 2 yıl sonra da Amerika Birleşik Devletleri’nde kullanılmıştır. Ekonomik anlamda entegrasyon kelimesi ise, 1968 yılında “The Encyclopedia of The Social Sciences” (*Sosyal Bilimler Ansiklopedisi*)ta yayınlanmış ve özellikle işletme birleşmeleri konu edinilmiştir (Machlup, 1977:310).

Entegrasyon terimi daha sonra uluslararası ekonomi alanında ülkelerin ekonomik, sosyal ve siyasi amaçlarını gerçekleştirebilmeleri için birbirleri ile yakınlaşmaları, bu amaçla aralarında gerçekleştirdikleri düzenlemeleri ve anlaşmaları vurgulamak üzere ekonomi literatürüne girmiştir (Bakkalcı, 2002:39).

Ekonomik entegrasyon, birleşmeye giden ülke ekonomilerinin mal ve hizmet alanlarında serbestlik sağlayarak ticarete engel olan kısıtlamaların ortadan kaldırıldığı ortak pazardır (Karluk,1990:316). Bölgesel ekonomik entegrasyon, ulus devletinin çizdiği sınırların, kişiler, mallar ve üretim faktörleri üzerine getirdiği kısıtlamaları kaldırarak bölgesel olarak piyasaların bütünleştirilmesi süreci olarak tanımlanabilir (Sabır,2011:1). Diğer bir deyişle karşılıklı kazançları artırmak için ülkelerin aralarındaki ticareti ve diğer ekonomik ilişkileri serbestleştirmesidir (Şanlı, 2008:13) .

Balassa (1976:17); ticaret engellerinin kaldırılması (*ticari-ekonomik entegrasyon*), faktör hareketlerinin serbestleştirilmesi (*faktör entegrasyonu*), ulusal ekonomik politikaların yakınlaştırılması (*politik entegrasyon*) ve bu politikaların tümüyle aynılaştırılması (*tam entegrasyon*) süreçlerini belirlemiştir. Balassa’ya göre: “Ekonomik entegrasyon, ulusal devletlerin ekonomik birimlerinin arasındaki farklılığı

ortadan kaldırmaya yönelik önlemlerin alınması nedeniyle ulusal ekonomiler arasındaki çeşitli ayrımcılığın olmamasıdır.”

Küresel anlamda entegrasyon ise, ülkeler arasında mal, sermaye ve emek akışkanlığının artması sonucu ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilerin artması ve ülkelerin yakınlaşmasıdır (Aktan, 1999:3). Bu süreçte işgücünün serbest dolaşımı, uluslararası sermaye hareketleri ve üretimin uluslararası hale gelmesi önemli etkenlerdir (Berber, 2006:454).

Ekonomik küreselleşmenin iki boyutu vardır: *Küresel üretim ve Küresel finans*. Küresel üretim; ara malı, hammadde, emek faaliyeti ve dışsal maliyetlerden oluşan üretim maliyetlerini aza indirecek şekilde üretim sürecini farklı ülkelerde yapma esasına dayanır. Örneğin: Otomotiv, elektronik üretimi gibi alanlarda parça hazırlama, montaj, kalite kontrol, ar-ge gibi safhalar karşılaştırmalı üstünlüğe bağlı olarak diğer ülkelere yayılmıştır. Küresel finans ise, 1950’li yıllardan günümüze sermayenin daha düşük risk altında daha yüksek kazanç sağlayabilme düşüncesiyle sınır ötesi alanlara yayılarak ulusal finans piyasaları bütünleşmektedir. Küresel finansın temel özelliği, siyasi kontrollerden uzak olmasıdır (Özkıvrak ve Dileyici, 2001:3).

Ekonomik entegrasyon kavramı üzerinde pek çok tanım olmasına rağmen üç nokta üzerinde uzlaşma olduğu söylenebilir (Yıldız, 1999:89):

- ✓ Ekonomik entegrasyon temelde iş bölümüne dayanır.
- ✓ Ekonomik entegrasyonun ileri aşamasında malların, hizmetlerin ve üretim faktörlerinin serbestçe dolaşımı öngörülür.
- ✓ Ekonomik entegrasyon, mal ve hizmetlerin ve üretim faktörlerinin kaynağa ve gideceği bölgeye göre ayrıcalıklı olmayan uygulama görmesini içerir.

Ekonomik entegrasyon konusunda fikir birliğine varılan bir diğer husus ise entegrasyonların üç şekilde görülebileceğidir. Bunlar (Yıldız, 1999:89):

- ✓ Ülke sınırları içindeki farklı bölgelerin entegrasyonu, ulusal entegrasyon.
- ✓ Farklı ülkelerin bir bölge içerisindeki entegrasyonu, uluslararası entegrasyon.
- ✓ Farklı bölgesel grupların birleşmesi ve tek bir ekonomik ve politik birim haline gelmesini amaçlayan, küresel entegrasyon.

1.2. EKONOMİK ENTEGRASYON ÇEŞİTLERİ

Bağımsız ülkeler arasındaki ekonomik entegrasyon hareketlerini Tablo 1 ile gösterebiliriz.

Tablo 1: Ekonomik Entegrasyon Çeşitleri ve İçerikleri

Ekonomik Entegrasyon Çeşitleri	Üyeler arası serbest ticaret	Belirli mallarda gümrük tarifesi indirimi	Ortak Gümrük Tarifesi	Üretim Faktörlerinin Serbest Dolaşımı	Ortak para ve maliye politikası	Ekonomi Politikalarına Uyum
1.Tercihli Ticaret Anlaşması	kısmen	var	yok	yok	yok	yok
2.Serbest Ticaret Bölgesi	var	yok	var	yok	yok	yok
3.Gümrük Birliği	var	yok	var	yok	yok	yok
4.Ortak Pazar	var	yok	var	var	var	yok
5.İktisadi Birlik	var	yok	var	var	var	var

Kaynak: Aşağıdaki bilgilerden derlenmiştir.

1.2.1. Tercihli Ticaret Anlaşması

En dar kapsamlı entegrasyon şeklidir (Seyidoğlu, 2009:228). Kimi iktisatçılara göre entegrasyon kapsamına girmez (Karluk, 1996:213). İki ya da daha çok ülkenin kendi aralarında karşılıklı olarak belirli mallar üzerinde gümrük tarifelerinde indirimde bulunurlar (Erçakar, 2005:163).

Üye ülkeler diğer ülkelerle olan tarife yapılarını korurlar. 1932 yılında İngiltere ile Commonwealth üyelerinin⁴ kurdukları Commonwealth Tercihli Anlaşması buna örnektir (İyibozkurt, 1985:213).

⁴Commonwealth üyeleri, İngiliz Milletler Topluluğudur. Avustralya, Büyük Britanya, Güney Afrika, İrlanda, Kanada ve Yeni Zelanda kuruluş üyeleridir. Günümüzde 54 üyesi bulunmaktadır.

1.2.2. Serbest Ticaret Bölgesi

En zayıf entegrasyonlardan sayılır (Eğri, 2011:5). Üyeleri arasında mal hareketlerini sınırlayan engelleri (*gümrük birliği ve miktar kısıtlaması*) ortadan kaldırarak bölge içinde mal hareketliliği sağlar (İyibozkurt, 1985:213). Birlik dışı ülkelerle yapılan ticarete her ülke kendi özel tarifelerini uygular (Seyidoğlu, 2009:228). Bölge dışı ülkelere karşı ortak gümrük tarifeleri uygulanmaması önemli sorunlara yol açar. Örneğin üçüncü ülkeler bölge ülkelerinden gümrük vergisi daha düşük olana ihracat yapar. Bölgeye giren mallar daha sonra yüksek gümrük vergisi ödeyen ülkeye rahatça geçebilir (Karluk, 1996:213). 1960 yılında Latin Amerika ülkeleri arasında kurulan Latin Amerika Serbest Ticaret Bölgesi (*LAFTA*) ile Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi (*EFTA*) bilinen serbest ticaret bölgesi örnekleridir (Bayraktutan, 2009:15).

1.2.3. Gümrük Birliği

Gümrük birliği, taraf ülkelerin aralarındaki ticaretin her çeşit tarife ve eş değer vergiden muaf tutularak üçüncü ülkelere karşı ortak tarifelerin uygulandığı entegrasyon modelidir (Gümrük Müsteşarlığı, 2010; Özkale ve Karaman, 2006:119). Ayrıca ortak ticaret politikaları belirlenebilir (Temiz, 2009:116). Gümrük birliği ile mal piyasalarında bütünleşme amaçlanmış ve üçüncü ülkelere karşı uygulanan gümrük vergileri eşitlenmiştir (Nart, 2010:2874). Viner (1950)'e göre: “ Gümrük gelirlerinin tek bir elde toplanarak önceden belirlenmiş ölçütlere göre paylaşılması gerektiğidir.” ki bu da, gümrük birliği ile ilgili diğer bir husustur. Gümrük birliği teorisine göre korumacılığın kaldırılmasıyla birlikte üye ülke ekonomilerinde kısa dönemde statik ve uzun dönemde dinamik etkiler ortaya çıkmaktadır. Kısa dönemde gümrük birliklerinin ülkeler arası ticareti artıracığı beklenir. Uzun dönemde ise artan rekabet ve yeniden yapılanma etkileri söz konusudur (Kızıltan vd., 2008:84). Bir diğer husus ise, ekonomik entegrasyon modelinin Dünya Ticaret Örgütü tarafından uluslararası ticarete getirdiği kurallar içerisinde yapılandırılmış olmasıdır (Soğuk ve Uyanusta, 2002:2).

1.2.3.1. Gümrük Birliğinin Statik Etkileri

Statik etkiler, teknoloji ve ekonomik yapının sabit kalması varsayımı altında yalnızca üretim faktörlerinin yeniden dağıtımı dolayısıyla ortaya çıkacak etkileri ifade eder (Seyidoğlu, 2009:231). Başka bir tanımlama ile faktör donanımı, teknolojik seviye

ile talep yapısı gibi etmenlerin sabit kaldığı varsayımı altında gümrük birliğinin birlik içinde kaynakları yeniden dağılımı sebebiyle ortaya çıkan etkilerdir (Uyar, 2007:7).

1.2.3.1.2. Üretim Etkisi

Gümrük birliklerinin üretim üzerindeki etkileri, belirli mallara yönelen tüketici alımlarının üçüncü üretici ülkeler ve iç üreticilerden ortak üretici ülkelere kayması sonucu meydana gelir. Birliğe üye ülkeler arasındaki üretimin olumlu olması veya tüketimin yüksek maliyetli iç mallardan düşük maliyetli ortak ülke mallarına kayması nedeniyle ticaret yaratılması oluşur. Benzer şekilde tüketimin yüksek maliyetleri ortak ülke mallarına kayması nedeniyle ticaret saptırılması olabilmektedir (Karluk,1996:228).

Anlaşma yapan ülkelerin ekonomilerinin birbirlerine rakip veya tamamlayıcı özelliğe sahip olması oluşan entegrasyonun, ticaret yaratıcı veya ticaret saptırıcı etkisinin temel belirleyicisidir. Entegrasyondan beklenen en temel sonuçlardan birisi de bölge içi ticaret hacminin artmasıdır (Yanar, 2011:6).

1.2.3.1.2.1. Ticaret Yaratıcı Etkisi

Bir malın entegrasyondan önce daha pahalıya üreten ülkeden ithal edilirken entegrasyon sonrası gümrük tarifelerinin kalkmasıyla daha düşük maliyette üretim yapan entegrasyon içi bir ülkeden ithal edilir hale gelmesine ticaret yaratıcı etki denir (Temiz, 2009:118).

Örneğin: Türkiye, Gürcistan ve Rusya gibi üç ülke ele alalım. X malının maliyetleri de Tablo 2’de belirtilen gibi olsun.

Tablo2: Ülkeler Arasındaki Ticaret (Sayılar örnek olarak verilmiştir)

	Türkiye	Gürcistan	Rusya
Malın Maliyeti	100\$	60\$	80\$
Gümrük Tarifesi (%100)	-	60\$	80\$
Yurtiçi Satış Fiyatı	100\$	120\$	160\$

Kaynak: Çelik, K. (2008:353), *Uluslararası İktisat*, Murathan Yayınevi, 4.Baskı, Trabzon.

Türkiye ile Gürcistan aralarında anlaşarak gümrük birliği oluşturursun Üçüncü ülkelere de %50 oranında gümrük tarifesi uygulansın. Bu durumda Gürcistan’dan ithal

edilen x malından gümrük tarifesi alınmayacak ve ithal edilen mallar 60\$'dan iç piyasada satılacak. İşte bu durum da Türkiye için ticaret yaratılması olacaktır. Ticaret yaratıcı etkiler, üye ülkelerin refahını olumlu yönde etkilemekte ve entegrasyona gitmenin nedeni olabilmektedir (Çelik, 2008:353).

1.2.3.1.2.2. Ticaret Saptırıcı Etki

Ekonomik entegrasyon kurulmadan önce, daha düşük maliyetli bir ülkeden ithalat yapılırken entegrasyon sonrası en düşük maliyetli ülkenin dışarıda kalması ve ona ortak gümrük tarifesi uygulanması sonucu, entegrasyon içinden daha yüksek maliyetli bir ülkeden ithalat yapılmasına ticaret saptırıcı etki denir (Seyidoğlu, 2009:231).

Bu durumu Tablo 2 yardımıyla açıklayalım: Bu defa Türkiye ile Rusya arasında bir ekonomik entegrasyon kurulsun. Entegrasyon sonrası Rusya'dan gelen x mallarına gümrük tarifesi uygulanmayacak; ancak Gürcistan'dan gelen x mallarına ortalama gümrük tarifesi uygulanacaktır. Türkiye'de x malının fiyatı 100\$'dan 80\$'a düşecektir ancak Gürcistan entegrasyona dahil olsaydı o zaman x malının fiyatı 100\$'dan 60\$'a düşecekti. Dolayısıyla 20\$ daha ucuz olacaktı. İşte, dünyanın en düşük maliyetli üreticisinden ithalat yapılmaması sonucu bu kazançlar elde edilmeyecektir. Elde edilmeyen bu kazançlara ticaret sapması denir (Çelik, 2008:354).

1.2.3.1.3. Tüketim Etkisi

Gümrük birliği sonucu gümrükler indirilince nispi olarak daha ucuza gelen yabancı mallar daha fazla talep edilmektedir. Gümrük birliği sonucu birlik içinde pahalıya üreten üye ülkenin ve ortak gümrük tarifesi sonucu ürünleri pahalı hale gelen birlik dışı ülkelerin üretimi azalmaktadır. Bu durumda üretim etkisindeki değişikliğe bağlı olarak birlik içi fiyat herhangi bir ülkenin fiyatının altında kalırsa, bu ülke vatandaşlarının satın alma güçleri artacağından birlik içi ithalat artacaktır. Bu ithalat artışı da gümrük birliğinin tüketim etkisini ortaya çıkarır (Uyar, 2001:2).

1.2.3.1.4. Ticaret Hadlerine Etkisi

Ticaret hadleri, ihracat fiyatları ile ithalat fiyatlarının birbirine oranıdır. Ülkenin ithal ettiği malların fiyatındaki artış (*düşüş*) ve ihraç ettiği malların fiyatındaki düşüş (*artış*) ticaret hadlerinin ülke aleyhine (*lehine*) geliştiğini gösterir (Temiz, 2009:123).

Ticaret hadleri birliğe üye ülkeler arasındaki iş bölümünün doğuracağı refah yükselişinden her ülkenin alacağı payı belirler. Gümrük birliği sonucu ticaretin artması birlik içi üretim ve geliri artırırken birlik dışında da bunun tersi ortaya çıkar. Bununla birlikte birlik içinde ucuza üreten üye ülkenin üretim ve geliri artarken pahalıya üreten ülkenin geliri ve üretimini düşer. Dolayısıyla gelir bir yandan birlik dışından birlik içine diğer yandan pahalıya üreten ülkeden ucuza üreten ülkeye yeniden dağılır, birlik içi ticaretin serbestleşmesiyle ihracata çalışan sektörlerin geliri nispi olarak artmaktadır (Uyar, 2001:3).

Ticaret hadleri etkisi Mundell (1964) tarafından teklif eğrileriyle gümrük birliği teorisine sokulmuştur. Mundell üç ülkeli ve üç mallı teorik bir model ile iki ülke arasında oluşacak GB durumunda birlik dışındaki ülkeye göre ticaret hadlerinde olumlu etkileneceğini belirtmiştir. Petith (1977) AB'nin üye ülkelerinin ticaret hadleri üzerindeki etkisini tahmin etmiş ve GB ortaklarından daha küçük olanın en fazla yarar sağlayacağı sonucuna ulaşmıştır. Petith elde ettiği bu sonuçla ticaret hadlerindeki iyileşmenin GB için gerekçe olabileceğini öne sürmüştür (Yıldırım ve Dura, 2007:146).

1.2.3.2. Gümrük Birliğinin Dinamik Etkileri

Statik etkiler ekonomik yapıda bir değişiklik olmadan tarifelerin kaldırılması nedeniyle dış ticaret hacmi ve refah düzeyinde ortaya çıkan değişmelerle ilgilenir. Bunlar bir defalık etkilerdir (Seyidoğlu, 2009:235). Tam rekabet, tam istihdam ve ülkeler arasında mal hareketliliği varsayımlara dayanması eksiklikleri beraberinde getirmiştir (Karluk, 1996:241). Zira bu varsayımlar bütünleşmenin istihdam, büyüme, talep, üretim olanakları eğrisi üzerindeki etkilerini devre dışı bırakmaktadır (Bayraktutan, 2009:45).

Dinamik etkiler, kalkınma ile aynı anlama gelmekle beraber (Çelik, 2008:359) uzun dönemde gümrük birliğinin GSYİH'nin büyüme hızı üzerinde ortaya çıkardığı etkiler olarak tanımlanabilir (Temiz, 2009:125).

1.2.3.2.1. Rekabet Etkisi

Ülke içerisinde gümrük tarifeleri ile korunan üreticiler gümrük birliği sonucu dış ticaret kısıtlamaları kalkınca birlik içindeki ülkelerle piyasa rekabetiyle karşı karşıya kalırlar (Uyar, 2001:5). Dış ticareti kısıtlayıcı engeller, tarife ve kotalar,

monopolleşmeyi ve verimliliği düşük işletmeyi özendirir (Seyidoğlu, 2009:235). Kısıtlamaların kaldırılmasıyla beraber monopol eğilimler kırılır, verimli çalışarak ayakta kalabilecek rekabetçi ortam oluşur (Bayraktutan, 2009:46).

GB'nin rekabet etkisi iki kanalla ortaya çıkar (Yıldırım ve Dura, 2007:146). Bunlardan ilki, GB'nin doğrudan yabancı sermaye yatırımlarını artırması sonucu rekabet artışıdır. Endüstrideki firma sayısı arttıkça ortaya çıkan rekabetle birlikte ürün kalitelerinde yükselme artan verimle maliyetlerde düşüş meydana gelir (Temiz, 2009:125). İkinci olarak, GB'nin üye ülke ile birlik arasındaki dış ticareti artırmasıyla rekabetin artmasıdır (Yıldırım ve Dura, 2007:146).

1.2.3.2.2. Ölçek Ekonomileri Etkisi

Ölçek ekonomileri, bir firma veya sanayi dalında tesisleri genişleterek, üretim hacmini veya üretim fonksiyonunu değiştirerek, teknolojik yenilik getirerek veya dış çevrede meydana gelen maliyet düşürücü etkilerden yararlanarak elde edilen kazançları artırmaktır (Karluk,1996:242). Ölçek ekonomilerinin maliyet avantajı ise rekabet avantajı meydana getirir (Bayraktutan, 2009:46). Ayrıca ölçek ekonomileri, yoğun dış rekabetle karşılaşan ülkenin malın belirli türleri üzerinde uzmanlaşmasından da kaynaklı olabilir. Örneğin; AB'nin kurulmasından sonra bölge içinde tarifelerin kaldırılması, firmaları bu yönde uzmanlaşmaya zorlamış, bu da endüstrinin niteliklerine göre ölçek ekonomilerinden yararlanarak maliyetler düşürülmüştür (Seyidoğlu, 2009:236). Ölçek ekonomilerinin iki faydası olduğu görülür. Birincisi, firma ve endüstri ölçeğinin büyüyerek maliyetlerde oluşan düşüşler diğeri ise ürün çeşitliliğidir. GB öncesi yurtiçi piyasa dar olduğundan ürün çeşitliliği azdır. GB piyasa hacmini genişlettikçe firmalar ölçeklerini ve ürün çeşitliliğini artırır (Temiz, 2009:126). Bu durumda firmalar artan rekabet ortamında rekabet güçlerini artırmak zorundadırlar.

1.2.3.2.3. Teknolojik Gelişmeye Etkisi

Gümrük birlikleri, üye ülkelerin teknolojik ilerleme hızlarını yükseltir (Seyidoğlu, 2009:236). Daha geniş piyasa için üretim yapacak işletmeler, yurt dışından teknoloji transferi yanında işletme içi ar-ge fonksiyonlarına önem verirler (Bayraktutan, 2009:47). Teknolojik gelişme üretim teknolojisini geliştirerek daha az maliyetle daha çok ürün elde edilmesine yardımcı olur. Bunun sonucunda ekonomik yapı canlanmakta ve büyüme hızlanmaktadır (Uyar, 2007:11). GB'nin teknolojik ilerlemeyi artırması,

rekabet artışına, ölçek büyümesine, yabancı sermaye artışına ve teknoloji içeriğine bağlı olarak ortaya çıkar (Yıldırım ve Dura, 2007:148).

1.2.3.2.4. Yatırımları Özendirmeye Etkisi

Gümrük birlikleri, kaynakların etkinliğini dolayısıyla ulusal geliri yükseltir. Ulusal gelirdeki büyüme de tasarrufları ve yatırımları artırır (Seyidoğlu, 2009:236). Bütünleşme nedeniyle dış ticaret politikasında meydana gelen güven ve istikrar sayesinde yabancı yatırımcılar da bölgeye gelecektir. 1960'larda Avrupa'ya yönelen Amerikan sermayesi örnek verilebilir (Bayraktutan, 2009:47). Birlik içinde yatırımların ve buna bağlı olarak rekabetin artması bölge içerisinde kaynakların etkin kullanılmasına yol açar. Ölçek ekonomilerinden yararlanılması, yoğunlaşan rekabet ve belirsizliklerin azalması yatırımları artırıcı etki yapar (Uyar, 2007:11).

1.2.3.2.5. Kaynak Hareketliliğine Etkisi

İster gümrük birliği ister ortak pazar şeklinde entegrasyon olsun birlik çapında emek ve sermaye hareketlerindeki artış bölge içi kaynakların etkin kullanılmasına yol açar. Bu durum verimliliği ve refahı yükseltici bir etki oluşturur (Seyidoğlu, 2009:237).

1.2.4. Ortak Pazar

Bu tür entegrasyonlarda, gümrük birliklerine ek olarak üretim faktörlerinin de serbest dolaşımı kabul edilmiştir (Baldwin and Venables, 1995:1598). Üyeler arasında bölgesel farklılıklar tamamen kaldırılır, ticari ilişkilerde tek bir bölge veya tek bir ülke görünümü sağlanır. Ortaklaşa para ve maliye politikası yürütülür (Çelik, 2008:347; Karluk,1990:317; İyibozkurt,1985:213). Yine üçüncü ülkelere karşı OGT uygulanır.

Ortak pazar içinde yer alan ülkedeki sermaye için en uygun yatırımı bulmak serbestleşirken emek için üye ülkelerde serbest dolaşarak kendine uygun en iyi iş ve ücreti elde eder. Bu durum kaynakların etkin kullanımına yol açar (Uyar, 2007:4). Ancak ekonomik gelişme üye ülkeler arasında eşit dağılmamaktadır. Ekonomik gelişme belli büyüme kutuplarında gerçekleşmektedir. Akışkanlığı artan emek ve sermaye de bu odaklarda toplanacaktır. Eğer bütünleşmeye giren ülkelerin birbirleriyle rekabet edecek ölçekte büyüme kutupları yoksa entegrasyon bazı ülkeler için faydası istenilen düzeyde olmayacaktır. Bu durum entegrasyonda parçalanma eğilimlerini artırabilecektir (Yıldız, 1999:92).

1.2.5. İktisadi Birlik

Ekonomik birleşmenin son aşamasıdır. Birliğe üye ülke ekonomilerinin tam olarak birleştirilmesidir (Karluk,1996:215). Ülkeler gümrük birliğini oluşturup ortak pazar şekline dönuştükten sonra para, maliye, sosyo-ekonomik politikalarını bütünleştirerek iktisadi birlik oluştururlar (İyibozkurt, 1985:213). Diğer bir ifadeyle üye ülkelerin bireysel serbestileri makro ekonomik politika anlamında bir ölçüde birlik organlarına devredilir (Seyidoğlu, 2009:229). Bu aşamada uyumlaştırılacak politikalar aşğıdaki gibi sıralanabilir (Uyar, 2007:5);

- ✓ Mal ve faktör piyasalarında sağlanacak bütünleşme sadece gümrük engellerinin kaldırılmasıyla ve sermaye, emek dolaşımının serbestisiyle gerçekleşmez. Üye ülkelerin ellerinde standartlardan vergilemeye, çeşitli teşviklere kadar uzanan, bu akımları engelleyici politika araçları kalmaktadır. Bu nedenle söz konusu alanlarda uyumlaşma gerekir. Etkileri uluslararası düzeyde görülebilen çevre sorunları gibi konularda ortak politikaların uygulanması gerekir.
- ✓ Tek bir ülkenin çözemeyeceği büyük ölçekli teknoloji, proje ve bilimsel araştırmalarda uluslararası kaynakları harekete geçirmek için ortak politika izlenmelidir.
- ✓ Topluluk içinde rekabetçi yapıları bozan ve tekelleşmeyi meydana getiren uygulamaları engelleyen politikalar uygulanmalıdır.

İktisadi birlikte üye ülke ekonomilerinin önemli ölçüde bütünleşmesi, ekonomik bunalım halinde tek başına çözüm yollarını azaltmıştır. Ancak üye ülkeler makroekonomik politika kararlarını tamamen uluslararası kuruma terk etmemiştir. Bu durumda; dünya ekonomisinin büyüme döneminde başarılı olan birlik, bunalım döneminde gerekli kararları hızla alamayacak ve aynı başarıyı sağlamayacaktır. Artık uluslararası kuruluş ve onu savunan çevreler oluştuğu için başarısızlık hali topluluğun dağılmasına neden olmayacak çözüm daha üst bir bütünleşme düzeyinde gerçekleşebilecektir (Yıldız, 1999:93).

AB, Maastrich Anlaşması'nı izleyen süreçte; üyeleri arasında malların, hizmetlerin, emeğin ve sermayenin serbest dolaşımını sağlama; parasal, mali ve sosyal politikaları uyumlaştırma konusunda ilerleme kaydederek iktisadi birlikte ciddi ilerleme

kaydetmiştir (Bayraktutan, 2009:18). Entegrasyonların başarı koşulları genel olarak şöyle sıralanabilir (Küçükahmetoğlu, 2006:51):

- ✓ Birlik öncesi tarifeler ne kadar yüksekse entegrasyon oluşumunda ticaret yaratma etkisi o kadar yüksek olur.
- ✓ Ekonomik alanın büyük olması ve çok sayıda ülkelerden oluşmalıdır.
- ✓ Ülkelerin rakip ekonomiler olması durumunda elde edilen kazanç yüksek olur.
- ✓ Ülkelerin arz ve talep esnekliklerinin yüksek olması yüksek düzeyde ticaret yaratıcı etkisinin ortaya çıkmasını sağlar.
- ✓ Ülkelerin coğrafi olarak birbirlerine yakın olması taşıma maliyetlerini azaltarak dış ticareti artırıcı etkide bulunur.
- ✓ Ülkelerin birbirlerinin ürünlerine yönelik talebin şiddetinin yüksek olması entegrasyonu hızlandırır.

1.3. EKONOMİK ENTEGRASYON TEORİLERİ

1.3.1. İkinci En iyi Teorisi

Viner (1953)'e göre, gümrük birlikleri dünya ticaretinin serbestleştirilmesi doğrultusunda bir hareket sayılmakla birlikte her zaman dünya refahını artırmış olmaz. Birlik dışına karşı uygulanan tarifeler nedeniyle birlik üyelerinin net bir refah artışı olmayabilir. Bu fikir geliştirilerek ikinci en iyi teorisinin temeli olmuştur (Seyidoğlu, 2009:239).

Ekonomik entegrasyon teorisinin genel ekonomiye bir katkısı olarak ikinci en iyi teorisi, sosyal ve özel maliyet farkının sıfırlandığı “birinci en iyi”nin gerçekleşmediği durumlarda alternatifler içinde bu farkı en çok azaltanın ikinci en iyi olacağını ifade eder (Bayraktutan, 2009:50). Diğer bir ifadeyle, en iyi politika olarak tam rekabet ve serbest ticaretin dünya refahını artırması birinci en iyi, bu duruma en yakın politika da ikinci en iyi politika olur (Karluk, 1996:236).

Dolayısıyla serbest ticaret durumunda kaynakların üretim dalları ve malların tüketiciler arasında dağılımı dünya refahının azamileşmesi sonucunu doğurur. Bu koşullar altında başkalarının refahı düşürülmeden hiçbir şahıs ve grubun refahı yükseltilemez. Bu denge haline “pareto optimumu” denir. Pareto optimumun

gerçekleşebilmesi için sosyal maliyetin sosyal hasılaya ve bunlarında özel maliyet ile özel hasılaya eşitlenmesi gerekir. Sosyal maliyet sosyal hasıla farkı sıfır olduğu için serbest ticaret dünya refahı açısından birinci en iyi politikadır. Ancak bunun gerçekleşmediği durumda farka en yakın yapan politika ikinci en iyi politikadır (Çelik, 2008:376).

1.3.2. Kutuplaşma Teorisi

Farklı gelişme düzeyindeki ülkelerin entegrasyonu sonucu, mal ve faktör hareketlerinin serbest olduğu entegrasyonlarda gelişme dengesizliklerini artırır. Böylece zengin ülkeler daha zengin fakir ülkeler daha fakir duruma gelebilirler (Seyidoğlu, 2009:241). Bu durum rekabet gücü açısından emek ve faktör verimliliği ele alınırsa zengin ülkeler lehine bir durum ortaya çıkar.

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki ekonomik entegrasyon (*Örneğin AB*) gelişmekte olan ülkeler açısından olumsuz refah sonuçları doğurabilir. Bunun nedenlerinden birisi, AGÜ'lerin GÜ sanayisiyle rekabet edememesi sonucu üretim ve istihdam kayıplarıdır. İkincisi, emek ve sermayenin GÜ lehine hareket göstermesidir (Bayraktutan, 2009:52). Az gelişmiş bölgelerde kalan verimsiz kaynaklar ve gelişmiş bölgelerde iş bulamayıp da az gelişmiş bölgelere gelen verimsiz kaynaklar o bölgenin daha da geri kalmasına neden olur. Böylece iki kutuplu entegrasyon ortaya çıkar (Çelik, 2008:377).

Kutuplaşma teorisi çerçevesinde, Vergil ve Yıldırım (2006:3), “*gümrük birliği hem rekabet gücü yüksek olmayan sektörlerde hem de sermaye ve nitelikli emek gerektiren sektörlerde rekabet gücünü olumsuz etkilediği*” belirtilmiştir.

Ancak bu durum karşısında AB bir dizi önlem almıştır. Bu araştırmamızda da AB'ne sonradan üye olan AGÜ'lerde kutuplaşma teorisinde değinildiği gibi rekabet gücünde kayıplar meydana getirip getirmediği incelenecektir.

1.4. YENİ EKONOMİK ENTEGRASYON TEORİLERİ

Ekonomik entegrasyon teorisi biri Viner'le başlatılan ve bütünleşmenin etkilerini, tam rekabet piyasası ve ölçüğe göre sabit getiri varsayımı altında inceleyen geleneksel teori; ikincisi ise, 1980'lerde gelişmeye başlayan eksik rekabet ve ölçüğe göre artan getiri olgusu altında yeni teorilerden oluşur (Bayraktutan, 2009:52).

Gelişmekte olan ülkelerde oligopol⁵ eğilimleri fazla olmaktadır. Bunun nedenleri, antitröst⁶ politikalarının uygulama yetersizliği, yerli sanayinin korumacılığı, ticaret rejimlerinde rekabet korumacılığı gibi nedenlerdir (Rodrik, 1988:109).

Yeni dış ticaret teorilerine göre, ticaret serbestleşmesi, tekeli rekabet ve oligopolistik piyasa yapısı altında fiyat-maliyet marjlarının azalmasına, firmaların ölçeklerinin artmasına ve fiyatların düşmesine neden olmaktadır. Diğer bir deyişle, serbest ticaretin piyasa yapısı ve firmaların fiyat stratejisinin etkileri üzerine yoğunlaşan yeni dış ticaret teorileri, tekeli rekabet ve oligopolistik piyasa yapısı altında serbest ticaretin rekabet yolu ile kaynak dağılımındaki etkinliği arttırarak refah artışını sağlayacağını savunmaktadır (Mıhçı ve Akkoyunlu, 2003:78). Ayrıca yeni ekonomik entegrasyon teorilerinde: Yer seçimi etkisi, büyüme etkisi, kaynak dağılımı etkileri, artan mal çeşitliliği etkisi, rekabet yanlı etki (Pro-Competitive Effect), ara malları etkisi, yeniden yapılanma etkisi ve piyasa bütünleşmesi etkisi olarak incelenebilir (Baldwin ve Venables, 1995:1597).

1.4.1. Kaynak Dağılımı Etkisi

1.4.1.1. Artan Mal Çeşitliliği Etkisi

Ölçeğe göre artan getiri, monopolcü rekabet⁷ ve mal farklılaştırılması⁸ varsayımları altında daha önce birlik dışı ülkedeki firmaların entegrasyon sonrası birlik içerisinde üretim yaparak mal çeşitliliğinde artışa neden olarak refah artışı yaparlar. Bu etkiye aynı zamanda üretim kayması etkisi de denir. Diğer bir deyişle üretim kayması entegrasyon sonrası malların serbest şekilde ticaretinin yapılmasıyla, bu malların yakın ikamelerinin üretiminin bölge içerisine kaymasından kaynaklanır (Baldwin ve Venables, 1995:1611).

⁵Oligopol, aynı tür malı üreten az sayıda firmanın olduğu piyasa yapısıdır. Oligopolde firma sayısı az olduğundan karşılıklı bağımlılık ve yüksek giriş engelleri bulunur.

⁶Antitröst, endüstri içinde faaliyette bulunan firmaların hukuki ve ekonomik bağımsızlıklarını koruyamayıp tek bir firma altında birleşmeleridir. Rekabeti önlediği için antitröst yaptırımlara tabi tutulur.

⁷Monopolcü rekabet, Tam rekabetten ayıran fark, farklılaştırılmış mal dolayısıyla monopolcü olmalarıdır.

⁸Mal farklılaştırması, aynı endüstride her firmanın ürettiği malın diğer firmaların ürettikleri mallardan içerik, görünüş itibarıyla farklı olması durumudur. Bu farklılık sebebiyle her tüketicinin bir firmanın kendine has bir alıcı grubu oluşmasını sağlar ve aynı ürün grubunda çeşitli tüketiciler oluşur.

1.4.1.2. Rekabet Yanlısı Etki

Ticaretin serbestleşmesi sonucu rekabetin artması tekellerin yurt içi piyasada hâkimiyetinin azalmasına ve yurt içi satışının düşmesine neden olur. Dolayısıyla serbest ticaret firmaların piyasa paylarını değiştirerek fiyat-maliyet marjlarının azalmasına ve firmaların ölçeklerini artırmaya, nihayetinde fiyatların düşmesine neden olur. Bu durum uzun dönemde üretimi artırarak fiyatların düşmesine, dolayısıyla refah artışına yol açar. Bu etkiye serbest ticarete “rekabet yanlı etki (*pro-competitive effect*)” denir (Akkoyunlu, 1996:87).

1.4.1.3. Yeniden Yapılanma Etkisi

Eksik rekabet ve ölçek ekonomileri durumunda dış ticaretin serbestleştirilmesi sonucu rekabetin artması ve karların düşmesi bazı firmaların piyasadan çekilmelerine neden olmaktadır. Kalan firmaların ise daha büyük ölçekte üretim yapmaları gerekmektedir. Böylece endüstri içinde kaynakların daha rasyonel dağılımı sağladığı için kaynak dağılımında etkinliği arttırmaktadır (Pehlivan, 2011:20).

1.4.1.4. Piyasa Bütünleşmesi Etkisi

Yeni Ekonomik Entegrasyon Teorisi, bölünmüş ulusal piyasaların tek bir pazar haline gelerek bütünleşmesinin refah üzerindeki etkileri üzerinde durmaktadır. Çünkü tarife dışı engeller nedeniyle birlik içinde tek pazarın sağlanamamasının ekonomik maliyetleri olmaktadır. Yapılan çalışmalar asıl refah artışının tek pazara geçilmesi ile sağlanacağını göstermektedir. Çünkü bu durumda firmaların fiyat farklılaştırması yapma imkânları kalmamaktadır. Örneğin, tek pazar niteliğindeki Avrupa Birliği fiyat farklılaştırması konusunda program yapmıştır (Akkoyunlu-Wigley, 2005: 98).

1.4.2. Büyüme Etkisi

Ekonomik entegrasyonun fiziki sermaye, insan sermayesi ve bilgi sermayesi üzerindeki etkilerini gösterir. Orta dönemde, sermaye birikimi artacak ve sermaye getirisi azaldığı için büyüme etkisi geçici olacaktır. Uzun dönemde ise sermaye getirisinin azalmaması nedeniyle büyüme sürekli ve kalıcı olacaktır (Akkoyunlu-Wigley, 2000: 37-38).

Entegrasyonlar ile büyüme arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışma da (Rivera ve Romer, 1990:2), entegrasyon içi büyümenin; ar-ge, bilgi⁹, beşeri sermaye, piyasa yapısı ve teknolojinin uzun dönemde büyümeyi artıracaklarını belirtmişlerdir. Bütünleşmenin mal ticaretini ve bilgiyi artırarak, ar-ge yatırımları teknoloji ile birlikte büyümenin kaynağını oluşturduğu belirtmişlerdir.

1.4.3. Yer Seçimi Etkisi

Ekonomik entegrasyonda yapılan endüstriyel faaliyetleri ve üye ülkenin gelir düzeyi üzerindeki etkilerini gösterir. Entegrasyon kurulumunda hem ülke içindeki bölgesel eşitsizlikler hem de üyeler arasındaki bölgesel eşitsizlikler bulunmaktadır. Bu eşitsizlikler AB örneğindeki olduğu gibi uygulanacak bölgesel kalkınma politikaları ile uzun vadede giderilebilir. Ayrıca, entegrasyon sürecinin ilerlemesiyle birlikte bölgesel farklılıklar azalır ve faktör fiyatları ülkeler arasında eşitlenir (Baldwin ve Venables, 1995:1616).

1.4.3.1. Firma Yer Seçimi Teorisi

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasında yapılan entegrasyonun kurulum aşamasında, gelişmekte olan ülkede faaliyet gösteren endüstriyel firmalar üretim ve gelir anlamında olumsuz etkilenirler. Ancak entegrasyonun ilerleyen aşamalarında gelişmekte olan ülke firmaları ticaret maliyetlerini düşürerek üretim ve kazançlarını artırabilirler.

Baldwin ve Venables (1995:1917), AB’de İspanya ile Almanya arasındaki ticareti incelemiştir. Buna göre, gelişmiş endüstrileri olan merkez ülke ile nüfus yoğunluğuna sahip çevresel ülkenin entegrasyonunda, merkez ülkeden çevresel ülkeye ihracat yoğun şekilde yapılır. Çevresel ülkedeki firmaların dış ticaret bağımlılığı sebebiyle ticaret maliyetlerinde azalma ve dolayısıyla ilerleyen süreçte ihracat artışının olması gelişmekte olan ülkeye kazanç sağlar. Ayrıca merkez ülkedeki firma sayısı çevresel ülkedeki firma sayısından fazla olması sebebiyle çevresel ülke iç pazarında merkez ülke firmalarının sayısı artar.

⁹Rivera ve Romer’in burada kastettiği bilgi, üretim süreci sonunda fiziksel çıktının yanında yan ürün olarak teknik bilginin de oluştuğudur. Dolayısıyla bu oluşan teknik bilgi ileriki üretimlerde girdi olarak kullanılır. Bunun sonucunda üretim maliyetlerinde düşme meydana gelir.

1.4.3.2. Ekonomik Entegrasyon ve Sanayi Yığılması

Ölçeğe göre artan getiri ve monopollü rekabet piyasası içerisinde ekonomik entegrasyonda ülkelerin sanayi yapısı ve firma gelirleri arasında farklılıklar olabilmektedir. Bu nedenle farklı ölçekli ülkeler arasındaki entegrasyonda sanayi yığılması büyük ölçekli firmaların bulunduğu ülkede gerçekleşmektedir.

1.4.4. Ara Malları Etkisi

Dış ticarete endüstri içi ticaretin nihai mallardan çok ara mallarda gerçekleşmesi olgusundan hareketle Ethier (1982) ve Helpman (1985), ara malların üretiminde ölçeğe göre artan olduğu varsayımı altında incelenmiştir. Buna göre, Ethier (1982) homojen bir malın üretiminde kullanılan ara mallarının çeşitliliğinin sınırlı olduğu durumda dış ticaret sonrası ara malların çeşidindeki artışın maliyetlerde azalma meydana getirdiğini belirtmiştir. Helpman (1985) ise, ara malları üretiminde endüstri içi ticaret olduğunu göstermiştir (Akkoyunlu, 1996:83).

1.4.5. Piyasa Büyüklüğü Etkisi

Ülkelerin yurt içinde pazarı daha büyük olan malların ihracatının yapılacağını belirten etkidir. Ulaştırma maliyetlerinin ticareti önleyecek kadar yüksek olmadığı durumda diğer tüm değişkenler sabit olduğu ve ölçeğe göre artan getiri konusu olan endüstrilerin büyük piyasalarda yoğunlaşacağı ve büyük piyasalardan küçük piyasalara ihracat yapılacağını belirtir (Akkoyunlu, 1996:84).

Ulaşım maliyetlerinin yüksek olduğu durumda büyük piyasalarda refah seviyesi düşük, tam tersi durumda ise refah seviyesi yüksek olur. Ulaşım maliyetlerinin yüksek olduğu durumda rekabet yanlı etki hâkimdir (Brander ve Krugman, 1983:9).

1.5. EKONOMİK ENTEGRASYON ÖRNEKLERİ

Dünyanın çeşitli kıtalarında pek çok entegrasyon hareketleri bulunmaktadır. Bu hareketler çok olmasına rağmen Afrika, Asya ve Latin Amerika'da bu entegrasyonları oluşturan ülkeler arasındaki ticaret hacminin düşük oldukları tablo4'de belirtilmiştir. Bir diğer durumda, genel olarak ülkelerin birden çok entegrasyon hareketine katılmış olmalarıdır. Öyle ki ortalama olarak bir ülkenin 6 farklı bütünleşmeye katıldığı hesaplanmıştır (Oksay, 2006:107). Entegrasyonlar çeşitli faaliyet amaçlı kuruluşlardır. Bu amaçlar Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3: Entegrasyonların Türlerine Göre Faaliyet Amaçları

Entegrasyon	Kuruluş yılı	Türü	Faaliyet Amacı
AB	1957	İktisadi Birlik	Serbest Ticaret, Siyasi ve Ekonomik Tam Birliktelik
APTA	1975	Tercihli Ticaret Anlaşması	Serbest Ticaret, Ekonomik Kalkınma
APEC	1989	İktisadi İşbirliği	Serbest Ticaret, Ekonomik Serbestlik
ASEAN	1967	İktisadi İşbirliği	Serbest Ticaret, Ekonomik İşbirliği, Bölgesel Güvenlik
COMESA	1994	Gümrük Birliği	Serbest Ticaret, Ekonomik Kalkınma
ECO	1985	İktisadi İşbirliği	Serbest Ticaret, Ekonomik Kalkınma
EFTA	1960	Serbest Ticaret Bölgesi	Serbest Ticaret
LAIA	1980	Serbest Ticaret Bölgesi	Serbest Ticaret, Amerika Ortak Pazarı
MERCOSUR	1991	Gümrük Birliği	Serbest Ticaret, Ortak Pazar
NAFTA	1994	Serbest Ticaret Bölgesi	Serbest Ticaret, FTAA İçerisinde Ortak Pazar
SAARC	1985	İktisadi İşbirliği	Tercihli Ticaret Anlaşması

Kaynak: Oksay, S., (2006:106-117).

Amerika kıtasının önemli entegrasyonlarından olan **NAFTA** (*Nort American Free Trade Agreement*), 1965 yılında auto pact ile ABD ve Kanada arasında temelleri atılan işbirliğine Meksika'nın da katılımıyla 1993 yılında serbest ticaret anlaşması imzalanmıştır (Parasız, 2004:164). Bu çerçevede üyeler arasında sanayi malları ticaretindeki her türlü kısıtlamalar kaldırılmış ve rekabet politikaları, iş adamlarının

serbest dolaşımı vb. konularda düzenlemeler getirilmiştir. NAFTA sayesinde 10 yıl içinde üç ülke arasındaki ticaret hacmi 137 milyar USD iken 300 milyar USD ye yükselmiştir (Oksay, 2006:122).

Latin Amerika Serbest Ticaret Bölgesi (LAFTA, LAIA) ise, 1960 yılında Arjantin, Brezilya, Meksika, Şili, Paraguay, Peru ve Uruguay ülkeleri arasında Montevideo anlaşmasıyla kuruldu. 1961 yılında Kolombiya ve Ekvator, 1966 yılında Venezüella, 1967 yılında Bolivya birliğe dâhil olmuştur. 1980 yılında bekleneni veremeyen birlik dağıldı ve yerine miktar hedefi içermeyen, uzun dönemde ortak pazar hedeflenen LAIA kuruldu (Seyidoğlu, 2009:285). Birliğin amacı, üyeler arasında ekonomik işbirliği sağlayarak kalkınmalarını artırmaktır. Bu birlik tercihli ticaret anlaşması niteliğindedir. Birlik içi ihracat anlamında ticaret hacmi 2001 yılı için sadece yüzde 14' tür.

Güney Ortak Pazarı (MERCOSUR, Mercedo Comun del Cono Sur), 1991 yılında imzalanan Asuncion Anlaşmasıyla Brezilya, Arjantin, Uruguay ve Paraguay birliği kurmuşlar ve 1996 yılında Bolivya ve Şili bu birliğe katılmıştır. MERCOSUR, gümrük birliğidir, üyeler arasında tarifelerin kaldırılmasını ve dışa karşı OGT uygulamasını öngörür (Seyidoğlu, 2009:286). MERCOSUR üyeleri, aynı zamanda LAIA üyesidirler. Hedeflenen ortak pazar sürecinde AB modeli izlenmektedir (Oksay, 2006:123).

Asya kıtasının önemli entegrasyonlarından olan **ASEAN (Güney Doğu Asya Ülkeleri Birliği)**, 1967 yılında Endonezya, Filipinler, Malezya, Singapur ve Tayland arasında kurulmuş ve Brunei, Vietnam, Laos, Myanmar ve Kamboçya'nın katılımıyla 10 üyeli birliktelik olmuştur. Birlik Serbest Ticaret Bölgesi görünümündedir. ASEAN üyeleri tarifeleri indirmiş ve tarife dışı engellerde de çalışmalarda bulunulmuştur. 2004 yılında Çin ile serbest ticaret bölgesi anlaşması yapılmıştır (Oksay, 2006:130). ASEAN Güney Doğu Asya'da istikrarın korunması, üye ülkeler arasında ikili ve çok taraflı işbirliği ve dayanışmanın teşvik edilmesi, ekonomik sosyal ve kültürel etkileşimin artırılması amacıyla kurulan, ekonomik gelişmeyi hedef alan, uyuşmazlıkların barışçıl yöntemlerle çözümlenmesi ve iç işlere karışılmama ilkesini esas alan bir kuruluştur (Sandıklı ve Güllü, 2005:90). Birliğin amaçları arasında, ortak pazarın kurulması, büyük ölçekli sanayi tesisleri kurulumu, ticareti serbestleştirme ve ekonomik mali konularda

işbirliği gelir (Seyidoğlu, 2009:290). Siyasal anlamda ise ABD politikalarının etkisi, ASEAN üyelerinin bölgesel istikrar ve refah için daha da bağlanmalarını artırmaktadır. Ayrıca dış rekabete karşı dayanabilmede birliklilik önemli bir yere sahiptir (Munakata, 2002:5).

Kıtalararası ekonomik işbirliklerinden olan **APEC (Asya-Pasifik Ekonomik İşbirliği)**, 1989 yılında üyeler arası ticareti büyötmek, ticareti geliştirmek ve ekonomik anlamda işbirliği yapmak üzere kuruldu (Munakata, 2002:9). 21 üyesi bulunur: ABD, Avustralya, Brunei, Çin, Endonezya, Filipinler, G.Kore, Hong Kong, Japonya, Kanada, Malezya, Meksika, Yeni Zelanda, Papau Yeni Gine, Peru, Rusya, Singapur, Şili, Taipei, Tayland ve Vietnam'dır. Ekonomik gruplar içinde ticaret hacmi en fazla olan gruptur. 2007 verilerine göre APEC'in dünya ihracat payı yüzde 44, dünya ithalat payı yüzde 46 olmuştur (Seyidoğlu, 2009:294). Hedefi, 2020 yılında ticaret ve yatırım serbestleşmesi konusunda ilerleme beklenmektedir (Oksay, 2006:132).

Avrupa kıtasının entegrasyon hareketlerinden olan **EFTA (Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi)**, 1960 yılında Stockholm Anlaşmasıyla İngiltere, Norveç, Danimarka, Avusturya, Portekiz, İsveç, İsviçre ile kuruldu. Daha sonra İzlanda ve Finlandiya birliğe dâhil oldu. Ancak ayrılmalar sonucu birlikte, İsviçre, Norveç, İzlanda ve Lihtenştayn kaldı (Seyidoğlu, 2009:282). Birliğin amacı, üyeler arası serbest ticarettir ancak üçüncü ülkelere karşı OGT uygulanmaz. Ayrıca AB ile EFTA arasında Avrupa Ekonomik Alan Anlaşması imzalanarak, ticari engeller serbestleştirilmiş, mal, hizmet, sermaye ve kişilerin serbest ve rekabetçi dolaşimleri sağlanması istenmiştir (Oksay, 2006:113).

Avrupa'nın ve dünyanın en büyük entegrasyonu **Avrupa Birliği'dir (European Union)**. Avrupalı olmak bazı bilim adamlarınca Roma döneminden günümüze uzanan büyük bir tarihten başlamaktadır (Erhan, 2011:1). Entegrasyon hareketi içinse, ilk olarak birleşme 1932 yılında Belçika, Hollanda ve Lüksemburg arasında gümrük birliğine dayanan Benalux kurulmuş ve 1951 yılında Benalux ülkeleriyle beraber Almanya, Fransa ve İtalya'nın katılımıyla Avrupa Kömür Çelik Topluluğu kurulmuştur (Kıraç ve İlhan, 2010:191). Kurulma amacı, dış dünyaya karşı süper güç olabilme, Avrupa'da barışa duyulan özlem, refah düzeyinin artırılması ve uluslararası ilişkilerde istikrar sayılabilir (Seyidoğlu, 2009:245). Aslında bu şekilde bütünleşerek rekabette kuvvetli bir duruma gelinebilecektir (Bilici, 2006:40).

1957 yılında Roma Anlaşması'yla beraber 6 ülke arasında Avrupa Ekonomik Topluluğu kuruldu. Amacı ise, ekonominin tüm alanlarında bütünlüğün sağlanması olmuştur (Sunay, 2006:150). 1968 tarihinde ise, üye ülkeler arasında mal giriş çıkışında gümrük vergilerinin ve kısıtlamaların kaldırılması konusunda gümrük birliği kurulmuştur (ABGS, 2011).

1973 yılına gelindiğinde ilk genişleme süreci tamamlanarak İngiltere, Danimarka ve İrlanda topluluğa üye olmuşlardır. 1981 yılında ikinci genişlemeyle Yunanistan, 1986 yılında üçüncü genişleme ile Portekiz ve İspanya üye olmuşlardır (Yiğit vd., 2007:83).

1987 yılında Avrupa Tek Senedi imzalanarak, ileride oluşacak ortak pazar anlaşması sağlanmış ve bütünleşme hareketine ekonomik boyut yanında hukuksal boyutlu Avrupa Siyasi İşbirliği konularında mutabık kalınması istenmiştir (Sunay, 2006:150).

1993 yılında Maastrich Anlaşması imzalanarak, Avrupa Ekonomik Topluluğu, Avrupa Birliği adını almıştır. Bu anlaşma ile bir takım kriterler getirilmiştir. Bu kriterler, enflasyon için, uyumlaştırılmış tüketici fiyatları endeksine göre en iyi performanslı üç üye ülkenin ortalamasının % 1,5 üzerini geçmemelidir. Faiz oranları için, en iyi performanslı üç üye ülkenin uzun dönem faiz oranları ortalamasını (10 yıllık devlet tahvili faiz oranı) % 2 üzerini geçmemeli ve 7 puanı aşmamalıdır. Bütçe açığı ülkedeki GSYİH'nin % 3'ünü aşmamalıdır. Kamu borçları ülkedeki GSYİH'nin % 60'ını aşmamalıdır. Ülke parası en az 2 yıl devalüasyon¹⁰ yapılmamalıdır (Tekgül, 2001:349). Sosyalist rejimin çökmesiyle 1990 yılında başlanan Avrupa yeniden yapılanmasıyla MDAÜ üyelik başvurusu yapmış ve bu ülkelere karşı Kopenhag Kriterleri oluşturulmuştur. Bu kriterler, siyasi olarak ülkenin hukuk devleti olmasını, insan haklarını, azınlıklara saygılı olunmasını ve demokrasiyi istemektedir. Ekonomik olarak, işleyen serbest piyasa ekonomisinin varlığı ve ülkenin rekabetçi olmasını istemektedir. Uyum olarak siyasi, ekonomik ve parasal birliğin amaçlarına bağlı kalınmalıdır (Akçay, 2007:18).

¹⁰*Devalüasyon*, sabit kur sistemlerinde ödemeler dengesi açık veren ülkenin ulusal parasının dış satın alma gücünün hükümetçe alınan kararlarla düşürülmesidir. Bir devletin resmi para biriminin diğer ülke dövizleri karşısında değer kaybettirilmesidir.

1995 yılına gelindiğinde, Avusturya, Finlandiya ve İsveç AB üyesi olmuştur (Kavalalı, 2005:10).

1997 yılında ise, Amsterdam Anlaşması¹¹ imzalanmış ve esas itibariyle Maastrich Anlaşması'nın hükümleri pekiştirilmiştir.

2001 yılında imzalanan Nice Anlaşması¹² ile birliğin genişleme sürecine hazırlanarak kurumların düzenlenmesi sağlanmıştır (Sunay, 2006:153).

2004 yılında ise, beşinci genişleme sürecinde Çek Cum., Estonya, Güney Kıbrıs, Letonya, Litvanya, Macaristan, Malta, Polonya, Slovenya ve Slovakya üye olmuşlardır.

2007 yılında ise Bulgaristan ve Romanya birliğe dâhil olmuşlardır (Atik, 2006a:173). Ayrıca bu yılda Lizbon Anlaşması imzalanarak AB'nin karar alma mekanizmalarındaki tıkanıklığın giderilmesi ve birliğin daha demokratik ve etkili olması hedeflenmiştir (ABGS, 2011).

Avrupa Birliği Rekabet Politikalarını incelediğimizde, daha önce belirttiğimiz gibi, piyasa ekonomisinin etkili bir biçimde işlemesi ve kendinden beklenen faydaları sağlayabilmesi için serbest rekabet ortamının olması gereklidir. AB bu konuda mesafe almış birlikteliktir. AB hedeflerinden birisi de birlik içi adil bir rekabetin oluşturulmasıdır (Yıldız, 2007:2). AB rekabet politikalarının teşebbüsler ve devlet üzerine birtakım kurallar getirmiştir. Teşebbüsler için rekabeti bozucu veya kısıtlayıcı nitelikteki birleşmeleri AT Anlaşması 81. maddesi gereği yasaklanmıştır. Örneğin, Kesko/Tuko (*Finlandiya*) şirketlerinin birleşmelerinin rekabeti bozucu etki yapacağından şartlı izin verilmiştir (Yücesoy, 2007:47). Ayrıca firmaların anlaşmanın 60. maddesi gereği tekel oluşturmaya yönelik fiyat indirimi yapamazlar (DPT, 1993:49). Devlet için ise, AT Anlaşması'nın 87. maddesi gereği bölgesel farklılıkların giderilmesinde ve istihdam, çevre yardımı gibi sosyal yardımlarda bulunabilir. Ancak belirli şirket ve malların imtiyazlı hale gelmesi yasaklanmıştır (İlhan, 2009:103).

¹¹*Amsterdam Anlaşması*, 2 Ekim 1997 yılında imzalanmıştır. Amsterdam Anlaşması genişleme konusunda temel kurumsal mekanizmaları oluşturmada bekleneni vermemekle birlikte ortak karar mekanizmasını daha kolay işler hale getirecek bazı önemli değişiklikleri beraberinde getirmiştir. Ortak karar alma mekanizması Avrupa Para Sistemi dışında o sırada işbirliği yapılan her alana genişletilmiştir. İstihdam yaratma, fırsat eşitliği, halk sağlığı, sahtecilik, şeffaflık, veri güvenliği gibi konular da ortak karar mekanizması alanına girmişlerdir.

¹²*Nice Anlaşması*, 1 Şubat 2001 yılında imzalanmıştır. Nice Anlaşması'nın başlıca amacı Birliği, yeni üyeler alarak genişlemeye hazırlamaktır.

Tablo 4: Ticari Bloklarda Bölge içi Ticaretin Her Bir Bölgenin Toplam İhracat İçindeki payı (%) ve Dünya Ticaretinin Ekonomik Gruplara Göre Dağılışı (%)

TİCARİ BLOKLAR	1980	1990	2001	2007 * ihracat	2007 * ithalat
AVRUPA					
Baltık Ülkeleri	-	-	12.0	-	-
EFTA(Europan Free Trade Association)	1.1	0.8	0.7	2.6	1.7
AB	60.8	65.9	61.2	38.2	38.6
AB Euro Bölgesi	51.4	55.1	50.1	29.1	28
AB ve Aday Ülkeler	61.8	67.9	67.8	40.2	39.6
AMERİKA					
Andean Grubu	3.8	4.1	9.4	0.5	0.4
CACM(Contral American Common Market)	24.4	15.4	15.0	0.1	0.3
Karayıpler Birliği	5.3	8.1	13.4	0.1	0.2
FTAA(Free Trade Area of the American)	43.4	46.8	60.1	16.8	22.3
LALIA(Latin American Integrayon Association)	13.9	11.6	14.5	5.1	4.6
MERCOSUR(Southern Common Market)	11.6	8.9	20.8	1.6	1.3
NAFTA	33.6	41.4	54.8	13.3	19.2
OECS(Doğu Karayip Ülkeleri Birliği)	9.0	8.1	5.6	0.0	0.02
AFRİKA					
CEPGL(Economic Community of the Great Lakes Contries)	0.1	0.5	0.8	0.02	0.03
COMESA(Common Market for Eastern and Southern Africa)	5.7	6.3	5.2	0.6	0.6
ECCAS(Economic Community of Central African States)	1.4	1.4	1.1	0.5	0.1
ECOWAS(Economic Community of West African States)	9.6	8.0	9.8	0.4	0.4
Manu Nehri Birliği	0.8	0.4	0.7	0.01	0.01
SADC(Southern African Development Community)	0.4	3.1	10.9	1	0.8
CEMAC(Economic and Monetary Community of Central Africa)	1.6	2.3	1.3	0.2	0.1
WAEMU(West African Economic and Monetary Union)	9.9	12.1	13.5	0.6	0.7
AMU(Arap Magrep Union)	0.3	2.9	2.6	0.9	0.6
ASYA					
ASEAN(Association of South East Asian Nations)	17.4	19.0	22.4	6.2	5.4
Bangkok Anlaşması	1.7	1.6	8.7	1.1	1.4
ECO(Economic Cooperation Organization)	6.3	3.2	5.4	1.9	2.1
GCC(Gulf Cooperation Council)	3.0	8.0	5.1	3.8	2.3
SAARC(South Asian Association for Regional Cooperation)	4.8	3.2	4.9	1.3	2
KİTALARARASI					
APEC(Asia Pacific Economic Cooperation)	57.9	58.4	72.5	44.9	46.1
BSEC(Black See Economic Cooperation)	5.9	4.2	14.8	4.3	4.7
CIŞ(Commonwealth of Independent States)	-	-	18.2	3.6	2.8

Kaynak: Oksay ,S.(2006:106), *Seyidoğlu, H.(2009:28).

İKİNCİ BÖLÜM

REKABET GÜCÜ KAVRAMI, YAKLAŞIMLARI VE ÖLÇÜM YÖNTEMLERİ

2.1. REKABET GÜCÜ KAVRAMI

1980 sonrası dünyada hızlanan küreselleşme ile birlikte özellikle firmalar müşteri ihtiyaçlarına karşılık verme ve rekabetçi bir üstünlük elde etmeye çalışmaktadırlar (Tenekecioğlu vd., 2003:120). Bununla birlikte firmalar ekonomi ile ilgili aktörlerden ar-ge ve inovasyon gibi kavramların üzerinde yoğunlaşmaya başlamışlardır (Yaylalı vd., 2010:13). Ekonominin küreselleşmesi faktör ticaretini yaygınlaştırarak, doğal kaynak, ham madde ve ucuz işgücü gibi faktörlere dayanan rekabet gücünü minimize ederek klasik teorinin önemini azaltmıştır. Bununla birlikte nitelikli işgücünü, ileri teknolojiyi, altyapıyı, verimliliği, inovasyonu ve ar-ge yatırımlarını dikkate alan modern teori rekabet gücünün açıklanmasında önem kazanmıştır (Ayaş, 2002:1). Örneğin işgücünün bol olduğu uzak doğuda tekstil ticaretinde maliyet avantajıyla rekabet edebilme ancak kalite ve teknolojinin avantajlarıyla mümkün olmaktadır (Dilber, 2004:85).

İktisadi literatürde sıkça kullanılmasına rağmen rekabet gücü (*Competitiveness*) kavramının ortak bir tanımı yoktur (Kösekahyaoğlu ve Özdamar, 2009:17). Bunun nedeni rekabet gücünün tek faktörden ziyade çok faktörden etkilenmesi olabilir. Ancak belli yaklaşımlara göre rekabet gücü tanımlanmaktadır. Buna göre rekabet gücü, firmaların ürettiği ürünlerde müşterilerin sürdürülebilir düzeyde memnuniyetinin sağlanmasıdır (Elmacı ve Kurnaz, 2004:1). Rekabet gücü en yeni ve kaliteli ürünleri en ucuz fiyatlarla en hızlı şekilde destekleyici hizmetlerle dünya pazarlarına ulaştırmaktır (Karaaslan ve Altay, 2002:4). Bir diğer tanıma göre firma, milli ekonomi ve yerel ekonomi seviyesinde performans değerlendirmesinin sağlandığı, seviye tespit analizi sonrası ortaya çıkan değerlendirmelerdir (Becerem, 2004:280). Buna göre bir firma veya ülkenin veya sektörün dünya piyasalarındaki satış yeteneği rekabet gücünün olduğunu gösterir. İhraç mallarının üretim ve satışının dış talebe uygunluğu da firmanın veya ülkenin rekabet gücünü gösterir (Altay, 2006:26). Rekabet gücü bir firma, endüstri veya

ülkenin dış piyasadaki rakiplerine karşı fiyat ve fiyat dışı faktörlerde üstünlüğünü ifade eder (Çakmak, 2010:51). Tablo 5'te diğer tanımlamalar gösterilmiştir.

Tablo 5: Rekabet Gücü Tanımları

Yazarlar	Yıl	Tanım
Endüstriyel Rekabet Komisyonu	1985	Rekabet gücü ülkelerin serbest ve yerleşmiş pazar koşulları altında vatandaşların reel gelirlerini artırmaya çalışırken, aynı anda ürettiği ürün ve hizmetleri uluslararası pazarlara sunabilmesi ve başarılı olabilmesidir.
Scoot ve Lodge	1985	Ülkelerin kaynaklarından sağladıkları kazançlar artarken, uluslararası ticarete yönlendirebileceği ürün ve hizmetlerin üretilip dağıtılmasıdır.
Hastasapoulos, Krugman ve Summers	1988	Yaşam standartlarında kabul edilebilir artışlar sağlanırken, ülkenin dış ticaret bilançosunu dengeye getirebilme özelliğidir.
Majestelerinin Hazinesi, İngiltere	1988	Ülkedeki işletmelerin dış pazarlarda başarılı bir şekilde rekabet edebilmesidir. Ayrıca diğer ülkelerdeki pazarlarda elde etmiş olduğu Pazar payı da rekabet gücü için önemli bir göstergedir.
Fagergerg	1988	Ülkenin temel ekonomik hedeflerini gerçekleştirmesi, özellikle dış ticaret bilançosunda problemler yaşamadan, gelir ve istihdam oranında büyümenin sağlanmasıdır.
Velloso	1991	Diğer dünya ülkelerinin sağlamış olduğu etkinlik standartlarının karşılanması, ülkenin uluslararası pazarlara olan katılım kapasitesinin artırılmasıdır.
Haque	1991	Ülkenin ihracat yeteneği, üretim kaynakları ve doğal kaynakların etkin kullanılması ve ülkedeki yaşam standartlarının artırılmasını sağlayan verimlilik artışlarını kapsayan çok boyutlu bir kavramdır.
UNICE	1993	Dışsal pozisyonda bir kötüleşme yaşamadan gelişmiş ülkelerin sağladığı göreceli yaşam standartlarında artışların sağlanması hatta artırılması rekabet gücünün yüksekliğini ifade etmektedir.
OECD	1992	Ülke içindeki reel gelir artışı sağlarken, yabancı ülkelerdeki müşterilerin zevk ve beklentilerine uygun ürün üretebilme özelliğidir.
AB Komisyonu	1994	Ülkelerin, işletmelerin, endüstrilerin, bölgelerin sıkı rekabet ortamında, üretim faktörlerinin getirilerini artırmaları, yüksek iş gücünü oluşturmalarıdır.

Kaynak: Çivi, E., (2001:24).

Yapılan tanımlardan anlaşılacağı üzere, uluslararası rekabet gücü genellikle firma, endüstri ve ulusal düzeyde ele alınmıştır.

2.1.1. Firma Düzeyinde Rekabet Gücü

Bu düzeyde rekabet gücü, firmanın büyüme ve kar elde etme konusundaki performansını ifade eder (Kumral, 2008:277). Esas olarak mal piyasalarında birbirleriyle rekabet edenler ülke ya da uluslar değil firmalardır (Kibritçioğlu, 1996:3). Firmaların nihai hedefinin kar yapmak olduğu varsayıldığında tam rekabet piyasasında fiyat veri olduğundan rekabet gücünün belirleyicileri fiyat dışı değişkenlerdir.

Dolayısıyla kar yapamayan firma rekabet gücünden yoksundur (Dulupçu, 2001:75). Fiyat rekabet edebilirliği ise; parasal ücretler, verimlilik ve döviz kurlarındaki değişmelerle bunlardaki değişmelerin fiyatlara yansımalarıdır. Fiyat dışı rekabet edebilirlikse; pazarlama, ar-ge, teknoloji, inovasyon, küreselleşme, entegrasyonlar ve çok uluslu şirketlerdir (Kaymakçı, 2006:8). Dolayısıyla firma düzeyinde rekabet gücü, beşeri, sermaye, teknoloji ve diğer üretim faktörlerine bağlı olarak firmanın rakiplerine oranla kaliteli, ucuz maliyetli ürün üretmesidir (Düzgün, 2007:424). Basit ifadeyle yüksek kalitede düşük maliyetli üretim yapma yeteneğidir (Kırankabeş, 2006:236).

Tablo 6: Firmaların İç ve Dış Pazarda Rekabet Gücünü Etkileyen Faktörler

Faktörler	Açıklama
Maliyetler	Uluslararası piyasalarda başarılı olmak isteyen firmalar yüksek kalitede uygun fiyat dengesi oluşturmalarıdır.
Yatırım Yapabilme Gücü	Firmalar etkin rekabet edebilmek için finans bakımından yeterli olmalıdır. Bununla birlikte yatırım yapabilmek için politik ve çevresel koşulların uygun olması gerekir.
Sipariş Teslim Süresi	Rekabete girilen ortam iç pazar ya da dış pazar olsun, müşterilerin sipariş ettiği malı en kısa sürede teslim etmek rekabet avantajı sağlar
Üretim Kapasite Esnekliği	Kapasite esnekliğine sahip olmak, işletmeleri olası talep dalgalanmalarına karşı rekabet ortamında korur.
Kalite ve Standartlara Uygunluk	İşletmelerin rekabet edebilmesi için kaliteli ürün üretmelidir. Rekabetçi küresel dünya pazarında başarılı olabilmek için rakip işletme ve ülkeler bazında kalite kontrol sisteminin geliştirilmesi gerekir.
Güvenilirlik	Müşterilere sunulan ürünün güvenilirliği yada ürünün arıza gösterme süresinin uzunluğu işletmeye rekabet avantajı sağlayabilir.
Teknoloji ve Ar-Ge	Üretilen teknolojik ürünlerin eskimesi ve taklit edilebilmesi, firmaların rekabet edebilmesi için sürekli yeni ürün ve hizmet sunmalarını gerektirir. Bu nedenlerle firmalar ar-ge ve yenilikte bulunmaları gerekir.
Nitelikli İşgücü	Dış pazara açılacak firmalar dil sorununu aşarak, nitelikli bilgi ve beceriye sahip elemanlara ihtiyaçları vardır.
Firma İmajı	Firmaların iç ve dış pazarda olumlu firma imajına sahip olmalıdır.
Pazar Payı	İşletmelerin iç ve dış pazarda elde ettikleri pazar payı hazır müşteri kitlesi olduğundan rakiplere göre avantaj sağlayabilir.
Satış Sonrası Hizmetler	Ürünün satış sonrası, firma tarafından hızlı, yeterli, bakımı kolay ve doğru çözümlerle ürünün arkasında durması rekabet avantajı sunar.
Envanter Yönetimi Uygulamaları	İşletmelerin üretim ve stok maliyetlerini düşük düzeyde tutması işletmeye maliyet avantajı getirerek rekabet gücünü artırabilirler.
Üretim Zamanı	Üretim zamanının rakiplere göre kısa oluşu bir avantajdır.

Kaynak: Doğan, İ.Ö., M.Marangoz ve M.Topoyan, (2003:115-121).

Firmaların iç ve dış pazarda rekabet güçlerini etkileyen faktörler Tablo 6'da gösterilmiştir. Buna göre firmaların dikkat etmesi gereken 13 farklı ölçü bulunmaktadır.

Firma düzeyi rekabet analizi için kullanılan yöntemler fazla olmasına rağmen matematiksel olarak belirtilmemiştir. Örneğin: Porter (1980, 1985), Miller (1992), De Meyer (1992), Laster (1989) gibi. Ancak matematiksel¹³ önermelerde bulunulan çalışmalar da olmuştur: Khamani (1983), Oral(1986, 1987, 1993), Duta ve King (1980) gibi. Firmanın rekabet gücü, fiili rekabet gücü ve potansiyel rekabet gücü olarak iki ana başlıkta incelenmektedir. Fiili rekabet gücü, üç temel faktörün fonksiyonundan oluşur. Bunlar: Firmanın rakibine göre işletmecilik becerisi, maliyet üstünlüğü ve siyasi-iktisadi ortam avantajıdır. Potansiyel rekabet gücü ise, firma potansiyelinde mevcut olan imkanlardır (Oral, 1993:12).

2.1.2. Endüstri Düzeyinde Rekabet Gücü

Endüstri¹⁴ düzeyinde rekabet gücünü araştıran araştırmacılar genellikle açıklanmış karşılaştırmalı üstünlükler endeksini kullanarak sonuca ulaşmaya çalışmışlardır (Yapraklı, 2011:375). Bu tür hesaplamalarla endüstri analizleri vasıtasıyla endüstrilerin sektörlerdeki yerleri ile ülke ekonomilerinin uluslararası rekabet güçleri belirlenir ve iktisadi olaylar çözümlenebilir (Kök ve Çoban, 2005:69). Endüstri düzeyinde rekabet gücünün esas belirleyicileri maliyetleri azaltmanın yanında verimlilik artışı ve sürekli inovasyon yapmaktır (Porter, 1998:78).

Endüstri içi ticarete ister ülke içi ister ülkeler arası alanda olsun, rekabet gücünü etkileyen etmenlerden en önemlileri ölçek ekonomileri ve ürün farklılaşmasıdır (Helpman, 1999:135). Dolayısıyla endüstriyel rekabet gücü, ihracata yönelik sanayileşme politikalarını önemseyen ülkeler için önem teşkil eder (Karaaslan ve Tuncer, 2010:25). Endüstri düzeyinde rekabet gücü, bir endüstrinin rakiplerine eşit ya da daha fazla düzeyde bir verimlilikle mal ve hizmet üretme ve satma yeteneğini sürdürebilir olarak artırmasıdır (Aktan, 2003:115). Endüstri düzeyinde rekabet, endüstriler-arası ve endüstri-içi ticaret olarak ikiye ayrılabilir. Endüstri-arası ticaret, Altay'a (2008:219) göre, “*farklı faktör yoğunluklarına bağlı olarak farklı verimlilik düzeylerindeki ürünlerde uzmanlaşma sağlayan ülkeler arasındaki farklı ürünlere dayalı ticarettir.*” şeklinde tanımlanmaktadır.

¹³Matematiksel formüller için bkz. Oral, M., (1993), ‘‘Rekabet Gücü Ölçümü ve Strateji Saptanması’’, 1993 Sanayi Kongresi Bildiriler Kitabı, Cilt.1, TMMOB, Yayın No.160, Ankara, s,13,14.15,16

¹⁴Endüstri , bir malın veya hizmetin üretiminde birbiriyle rekabet eden firmalar bütünüdür.

Endüstri-içi ticaret ise, dikey ve yatay endüstri-içi ticaret olarak ikiye ayrılır. Bunun nedeni mal farklılaştırmasına bağlıdır. Yatay farklılaştırma, malın model, renk, desen gibi yönlerden farklılaştırılmasıdır. Dikey farklılaştırma, malın kalitelerinin farklılaştırılmasıdır (Utkulu, 2005:24).

2.1.3. Ulusal Düzeyde Rekabet Gücü

Uluslararası ticaretin artması ve serbestleşmesi ile uluslararası mal piyasalarında artan rekabet ve bölgesel entegrasyonların artışı ulusal piyasalarda rekabeti artırmıştır (Ege, 2000:69). Artan rekabet ulusal düzeyde refah ile alakalıdır. Refahla alakalı oluşunun toplumsal nitelik taşımasından ileri gelir. Reel gelir artışı ve verimliliğin sürdürülebilir artışı ulusal rekabet gücünün göstergesidir (Dulupçu, 2001:85-86).

Burada dikkat çekilen noktalar, reel gelir artışı ve verimliliğidir. Ulusal düzeyde ülkelerin rekabet halinde oldukları konu ürün fiyatı ve kalitesi değil, daha çok politik olarak yabancı sermaye çekme, yabancı yatırımcı çekme, iletişim, altyapı oluşturarak rekabet etmeleridir (Kibritçioğlu, 1998:2). Yapılan tanım ve yaklaşımlardan hareketle ulusal rekabet gücünün üç temel özelliği şöyledir (Çivi vd., 2008:4):

- ✓ Ulusal rekabet gücünün nihai hedefi ülkedeki yaşam kalitesini ve vatandaşlarının refah arışını sağlamaktır. Refah artışları, ticaret, yatırım ve üretim gibi faaliyetlere destek vermekle mümkündür.
- ✓ Ürün ve hizmetlerin üretilip dağıtılmasında rakip ülkeleri yakalayabilmek için ülkenin kendine has özellik, yetenek ve potansiyellerine odaklanması gerekir.
- ✓ Ulusal rekabet gücünün incelenmesinde sayısız gösterge kullanılmaktadır.

Buraya kadar anlatılan firma düzeyi, endüstri düzeyi ve ulusal düzey tanımlarından ve yaklaşımlarından hareketle rekabet gücü belirleyicileri tablo 7’de özet olarak gösterilmiştir.

Ayrıca rekabet gücü göstergeleri, iki ana başlık altında incelenebilir. Fiyat rekabeti altında; reel döviz kurları, nispi pozisyon değişimleri, birim ücretler ve ihracat kar marjlarıdır. Yapısal unsurlar adı altında; verimlilik, makro ekonomik performans ve niteliksel faktörlerdir (Kotan, 2002:1).

Tablo 7: Geleneksel Rekabet Gücü Düzeylerinin Karşılaştırılması

Rekabet Gücü Belirleyicileri	Firma	Endüstri	Ulusal
Karlılık	En temel değişkendir.	Göreceli önemi firma düzeyine göre azalır.	Belirli bir kar anlayışı yoktur.
Verimlilik	Önemlidir.	Genel olmaktan çıkar emek verimliliği ile bütünleşir. Ancak önemini kaybetmez.	Kişi başına verimliliğe dönüşür
Maliyet	İşgücü bazında önemlidir.	İşgücü bazında ancak rakip endüstrilerle karşılaştırma yapılarak değerlendirilir.	Göreceli olarak belirleyiciliğini yitirir.
Pazar Payı	İkincil öneme sahiptir.	Rekabet alanı genişlediği için önemli.	Önemini yitirir.
Kişi Başı Verimlilik	Önemlidir.	Önemlidir.	Önemlidir.
Dış Ticaret Performansı	Dikkate alınmaz.	Dikkate alınır.	Çok önemlidir.
Üretim Faktörü Stoku	Önemli değildir.	Maliyete etkisinden dolayı dikkate alınır.	Önemlidir.
Toplam Faktör Verimliliği	Önemlidir.	Çok Önemlidir.	Çok önemlidir.
Dış Ticaret Haddi	Dikkate alınmaz.	Dikkate alınır.	Önemlidir.
Ürünün Teknoloji Yoğunluğu	Karlılık ön planda olduğu için dikkate alınmak zorunlu değildir.	Maliyetle karşılaştırılır.	Önemlidir.
Rekabetin Sürdürülebilirliği	Firma yönetim felsefesine bağlıdır.	Önemlidir.	Çok Önemlidir.

Kaynak: Dulupçu, M.A., (2001:91).

2.2. REKABET GÜCÜ YAKLAŞIMLARI

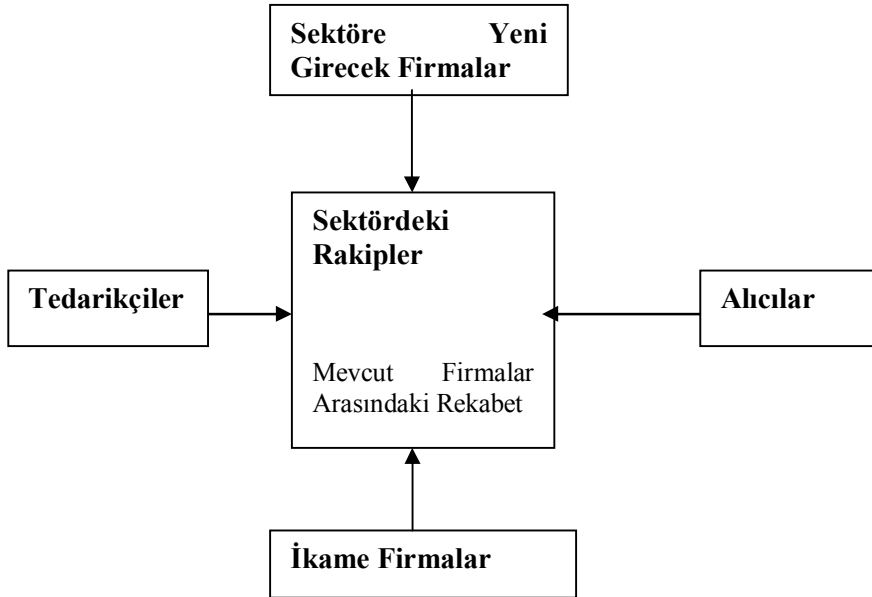
2.2.1. Firma Düzeyinde Rekabet Gücü Yaklaşımları

2.2.1.1. Porter'cı Yaklaşım

M.E. Porter çalışmalarını firmalar ve endüstriler üzerinde yoğunlaştırmıştır. (Doğan, 2000:4). Porter (1998:78) bugünün ekonomisinin dinamik rekabetini vurgulayarak şirketlerin rekabet avantajı sağlayacakları, sürekli yenilikçi ve girdilerin verimli kullanıldığı bir ortam oluşturmaları gerektiğini belirtmiştir. Bir başka çalışmada, ürünün oluşumu ve teknolojisinin, faktör üstünlüğü ve ölçek ekonomileri kadar önemli olacağını belirtmiştir. Buna göre rekabet stratejisinin oluşumunda farklı olma çok önemlidir (Porter, 1996:64).

Porter'in çözümlenmeleri, firmalar ve bunların içinde rekabet ettikleri sektörler düzeyindedir. Firmalar artan oranda ve sürekli rekabet avantajlarına sahip olmalı ve düşük ücretler gibi geçici çözümlere güvenmemelidir (Kibritçioğlu, 1998:8).

Porter'a göre bir sektördeki rekabetin durumu şekil 1'de gösterilen beş temel rekabet gücüne bağlıdır. Bu güçlerin kolektif gücü sektördeki nihai karı belirler. Ancak bütün sektörler aynı potansiyele sahip değildir. Örneğin lastik, kağıt ve çelik gibi sektörlerde rekabet yüksek, kar düşük olurken, petrol ekipmanları ve hizmetleri, kozmetik ve kişisel bakım ürünlerinde rekabet düşük, kar yüksek olmaktadır (Porter, 2000:3).

Şekil 1: Sektördeki Rekabeti Güdüleyen Güçler

Kaynak: Porter, M.E., (2000:4).

Şekil 1'de gösterilen bu beş rekabet gücü, sektöre girecek firma tehdidi, alıcıların pazarlık güçleri, tedarikçilerin pazarlık güçleri, ikame ürün tehdidi ve mevcut rakipler arasındaki rekabet, bir sektördeki rekabetin mevcut oyuncuların çok ötesine geçtiği gerçeğini yansıtır. Dolayısıyla müşterilerin, tedarikçilerin, ikame firmaların ve sektöre yeni girecek firmaların tümü sektördeki firmalar için birer rakiptir. Bu beş rekabet gücünün hepsi bir arada sektör rekabetinin ve karlılığın yoğunluğunu belirler (Porter, 2000:6). Porter, bir ülkenin belirli endüstrilerde başarılı veya başarısız olma durumunu elmas modeliyle açıklamaya çalışmıştır. Şekil 2'de gösterdiği modele göre:

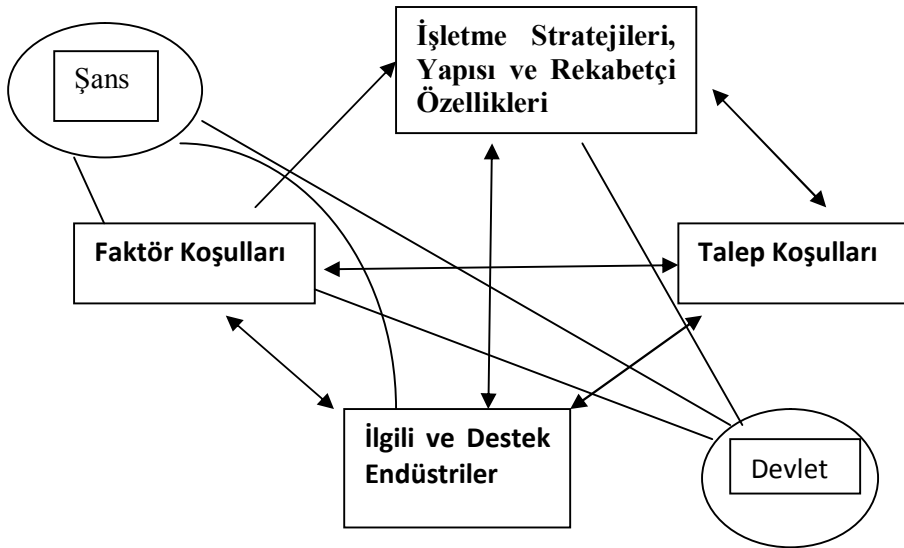
Faktör Koşulları: Nitelikli işgücü ve altyapı gibi üretim faktörlerinin bölgede var olup olmadığı üzerinde durulmaktadır.

Talep Koşulları: Bölgenin ürettiği mal ve hizmetlere bölge ve bölge dışından olan talebin büyüklüğü önemlidir.

İlgili ve Destek Endüstriler: Rekabet gücü yüksek ve bölgedeki üretim sistemini verdikleri hizmetlerle destekleyen endüstrilerin varlığı önemlidir.

İşletme Stratejileri, Yapısı ve Rekabetçi Özellikleri: Yerel rekabetin yapısı, bölgedeki firmaların nasıl kurulduğu, organize edildiği ve yönetildiği önemlidir.

Bu dört faktör, ülkenin rekabet gücünü etkileyerek birbirleriyle etkileşim içerisinde birbirini desteklemektedir. Şans faktörü, teknolojidaki yaşanan beklenmedik değişimler ve savaşlar gibi faktörleri ifade ederken, devlet faktörü politikaların belirlenmesinde önemli rol oynamaktadır (Çivi vd, 2008:7).

Şekil 2: Porter'in Elmas Modeli

Kaynak: Çivi, E., İ. Erol, T. İnanlı ve E.D. Erol, (2008:12).

2.2.1.2. Çifte Elmas Yaklaşımı

M.E. Porter'in yaklaşımı bazı eksiklikleri nedeniyle eleştirilmiştir. Örneğin John H. Dunning'e (1993) göre: M.E. Porter, uluslararası kaynak transferine dayanan başta yatırım olmak üzere diğer işletmecilik faaliyetlerini dışlamıştır. Ayrıca Dunning'e göre Porter'in yaklaşımı geniş bir yurt içi piyasasının bulunduğu ve müdahaleci olmayan

ABD için geçerlidir (Dulupçu, 2001:106). Dolayısıyla Dunning, Porter'in ülke ekonomisi ile çok uluslu şirketler arasındaki ilişkiyi önemsemediğini belirtmiştir.

Dunning yaptığı çalışma ile doğrudan yabancı sermaye yatırımlarını ve çok uluslu şirketlerin ülke içi faaliyetlerinin rekabet üzerine etkilerini incelemiştir (Altay, 2006:44). Dunning, ABD ile Kanada arasındaki entegrasyona dikkat çekerek Kanada'nın korumacılığının sona ermesiyle Kanadalı işletmelerin ABD işletmeleriyle rekabetçi konuma geldiğini belirtmiştir. Bu kurulan entegrasyon Kanadalı müşterilerin ABD kökenli mallara yoğun talebi, Amerikan tarzı müşteri oluşturmuştur. Bu durum çifte elmas yaklaşımını doğrulamaktadır (Çivi vd., 2008:9).

Bir başka benzer çalışmada, Rugman ve D'Cruz (1993), serbest dünya pazarında Porter'in yerel pazarı tanımlayan modelinin yetersiz olduğunu belirterek, işletmecilere hem yerel olarak hem de küresel olarak elmaslarını kurmalarını belirtmiştir. Ayrıca Rugman ve D'Cruz Kanada ve ABD arasındaki entegrasyona değinerek hazırladıkları çifte elmas ile Kanadalı imalatçıların ABD'li satın alıcıların ihtiyacına cevap verebilmeleri elmasın uluslararası olabileceğini göstermiştir (Yiğit, 2008:99).

2.2.1.3. Cho'nun Dokuz Faktör Yaklaşımı

Bu model Dong-Sung Cho ve Hwy-Chang Moon tarafından geliştirilmiştir. Bu model Kore'nin rekabet düzeyini ölçmek için kullanılmıştır. Buna göre; Cho ve Moon, Kore'nin nüfusunu işçiler, politikacı ve bürokratlar, girişimciler ve mühendisler olarak dört gruba ayırmıştır (Cho ve Moon, 2000:142).

Cho ve Moon, rekabet gücünü dört fiziksel faktörler, dört insan faktörü ve şans faktörü olarak dokuz faktörlü yaklaşım öne sürmüşlerdir. Fiziksel faktörler; iş ortamı, ilgili ve destekleyici endüstriler, yurt içi talep ve doğal kaynaklardır. İnsan faktörü ise; işçiler, politikacı ve bürokratlar, girişimciler ve mühendislerdir (Cho ve Moon, 2000: 144-146). Cho ve Moon, insan faktörünü Porter'in modelinden farklı bir işlevle modeline yerleştirmiştir. Ayrıca firmaların rekabet gücündeki artış, ülkenin rekabet gücünü; ülkenin rekabet gücündeki artış, küresel rekabet gücünü artıracığını bu çalışmayla belirtmişlerdir (Altay, 2006:47).

2.2.1.4. Krugman Yaklaşımı

Krugman ülkelerden ziyade firmaların rekabet edeceğini belirterek, ülkelerin ancak verimlilik kavramıyla rekabet gücünü açıklayacağını belirtmiştir (Krugman, 1996:17). Krugman belirli ürünlerde ve dünyanın lider üretici firmaların belirli ülkelerde bulunmasını ülke ve firma rekabet gücünün ortak görüntüsü olduğunu belirtse de, firmaların iflasının ülke iflasıyla eşdeğer olmadığını belirtmiştir (Dulupçu, 2001:115). Ayrıca, dünya ekonomik forumunun yayınladığı küresel rekabet gücü sıralaması da Krugman'a göre verimlilikten başka bir şey değildir (Smit, 2010:106).

Krugman'ın yaklaşımı eksik rekabet altında ölçüğe göre artan getiri varsayımında firma düzeyinde rekabet anlayışıdır. Krugman'a göre; eksik rekabette (*oligopol*), ihracatın teşviki için ithalatın korunması gerekebilir. Korunan yerli piyasa yabancı firmalarla rekabet edebilecek durumda olmayan endüstrinin (*bebek endüstri*) rekabet gücüne kavuşmasına kadar yabancı firmalardan yerli firmalara kâr aktarımı olabilir (Başkol, 2009b:5).

2.2.1.5. Yarışabilir Piyasa Yaklaşımı

Yarışabilir piyasa yaklaşımı (*Contestable markets*), Adam Smith'in çok sayıda küçük ve güçsüz aktörler dünyasının görünmez elinin az sayıda büyük firmanın olduğu günümüz ekonomilerinde geçerli olduğunu belirtir. Buna göre, piyasaya giriş ve çıkışlar serbest olduğu sürece piyasa yapısı monopol olsa bile fiyat-maliyet ilişkisi bozulmaz. Hiçbir firmanın güçlü bir potansiyel rekabet baskısı altında fiyatları maliyetlerden koparma gücü yoktur (Kırankabeş, 2006:235).

Bu yaklaşımın bir diğer özelliği de piyasaya girişin kârlılığını yerleşik firmaların piyasaya giriş gerçekleşmeden fiyatlarında değerlendirmeleridir. Diğer özelliği de bu piyasaların vur-kaç şeklindeki girişlere karşı savunmasız olmasıdır. Eğer piyasaya girişler maliyetli ise vur-kaç şeklindeki girişler olmayacaktır (Günel ve Özel, 2005:65,68).

2.2.1.6. Schumpeteryan Rekabet Yaklaşımı

Schumpeter'e (1947) göre rekabet kalite rekabetidir ve firmalar daha iyi, yeni ve kaliteli mal ve hizmet üreterek rakiplerine üstünlük sağlarlar. Buna göre, oluşan ürünlerin yeni teknoloji ile birlikte eskimesi firmaların dinamik bir rekabet ortamında

olduğunu gösterir. Uzun vadede rekabetçi üstünlüğü isteyen firmalar diğerlerine kıyasla icatçı ve yenilikçi olmak zorundadır. Oluşan ilk yeni ürünlerin taklit edilinceye kadar geçen sürede firmalar tekeli konumda olurlar. Bu durum firmanın tekrar ürün yenilemede maliyetleri karşılayacak karlılığa ulaştırır. Bu süreç rakip firmaların başarıya da başarısızlığına göre uzayıp kısalabilir (Kırankabeş, 2006:235).

2.2.1.7. 3-p Yaklaşımı

Buckley (1988), rekabet gücünü performans, rekabet potansiyeli ve proses (*yönetim süreçleri*) olarak üç değişkenli gruba ayırmıştır (Depperu ve Cerrato, 2006:11). Potansiyel değişkende, reel işgücü maliyeti, verimlilik, fiyat ve ar-ge faktörleri yer alır. Bu faktörlerin potansiyel olma nedeni, firma içerisinde göreceli olarak kontrol edilmelerinden kaynaklanır. Performans değişkende ise; ihracattaki pazar payı, ihracat artışı ve firma karlılığı yer alır. Performans değişkenler gözlemlenebilir olma niteliğindedir ve ölçülebilirler. Proses değişkenlerde uluslararası iş yapma isteği, ölçek ekonomisi ve pazarlama kabiliyetinden oluşur. Bu değişken diğer değişkenlerin alt yapısını oluşturmaktadır (Dulupçu, 2001:114).

2.2.1.8. Çevreci Yaklaşım

Özellikle son yıllarda çevre duyarlılığının artmasıyla birlikte firma ve endüstriler üzerinde önemli bir maliyet yüklediği belirtilmektedir. Düşük çevre standartlı ülkeler karşısında ihracatın azaldığı ithalatın arttığı görülmektedir. Dolayısıyla yüksek çevre standartlı ülke endüstrileri düşük çevre standartlı ülke endüstrileri karşısında rekabet güçlerini koruyamamaktadırlar. Ancak bu endüstriler genel değil madencilik, plastik sanayi gibi dış atık oluşturan endüstrilerdir (Dulupçu, 2001:117). Ancak çevreye ayrılan maliyetler süreklilik arz etmemesi rekabet gücünün beklenenden az etkilenmesine yol açabilir.

2.2.2. Endüstri-içi Düzeyde Rekabet Gücü Yaklaşımları

2.2.2.1. Grubel-Lloyd Yaklaşımı

Endüstri içi ticaretin ortaya çıkışı 1960'lı yıllarda Balassa, Verdoorn gibi iktisatçıların ekonomik entegrasyon sonucu endüstri-içi ticaretin arttığı yönündeki bulgulara dayanır. Grubel ve Lloyd, 1975 tarihli eserinde, endüstri-içi ticareti, eş zamanlı olarak aynı sanayi mallarının ihracatı ve aynı zamanda ithalatı olarak

tanımlamıştır (Lloyd ve Lee, 2002:160). Başka bir ifadeyle, endüstri-içi ticaret, ülkelerin neden otomobil ihraç ederken aynı zamanda ithal ettikleri sorusuna cevap aramaktadır (Başkol, 2009a:2).

Grubel ve Lloyd, piyasaya sunulan mal ve hizmetlerin farklı olmasından dolayı birbirleriyle ikame edilemeyeceği ve dış ticaret açısından bu ürünlerin gruplar halinde toplulaştırılması gerektiğini vurgulamışlardır. Dolayısıyla bir endüstrinin aynı grup malları üreten firmalardan oluşması ve üretimde benzer girdilerin olması ve yakın ikame malı olarak mal farklılaşmasının sağlanması gerekmektedir (Aydın, 2008:882). Grubel ve Lloyd'un çalışması, farklılaşmış ürünlerin dış ticarete teorik bakışı ve endüstri-içi ticaretin ölçümü için Balassa endeksini geliştirmesi açısından önemlidir. Bu çalışmayla; AET, Kanada, Japonya ve Avustralya için endüstri-içi ticaret seviyeleri ölçülmüş ve artan oranda sonuç bulunmuştur (Başkol, 2009a:3).

2.2.2.2. Uluslararası Endüstri-içi Ticaret

Endüstri-içi ticaret, benzer malların ithalat ve ihracatıdır (OECD, 2002:159). Dolayısıyla dünya ticaretinin önemli bir bölümü endüstri-içi ticarettir (Bernhofen, 1999:225). OECD (2002:161) ölçümlerine göre; Avusturya, Belçika, Çek Cumhuriyeti, Macaristan, İrlanda, Lüksemburg, Hollanda ve Slovakya'nın 1988-2000 yılları arası endüstri-içi ticaretlerinin arttığı görülmüştür. Bir başka çalışmada Bernhofen (1999:234)¹⁵, ABD ile Almanya arasındaki endüstri-içi ticareti 1988-1992 yılları arasında 30 ürün grubunda inceleyerek, endüstri-içi ticaretin her iki ülke açısından arttığını belirlemiştir.

Bu konuda yapılan başka bir çalışmada ise, Balassa (1966), AET oluşumundan sonra topluluk içi ticaret yapısını inceleyerek, entegrasyon sonrası koruma oranlarının indirilmesiyle ithalatta rekabet içinde olan sanayilerden ihracatçı sanayilere kaynakların yeniden dağılımına neden olacağını, dolayısıyla ihracatçı sanayilerin genişleyeceğini belirtmiştir. Geleneksel açıklamaya göre, korumalardaki azalmayı endüstriler-arası uzmanlaşmanın izleyeceğini ve bunun gerçekleşmesi halinde her bir endüstride entegrasyon öncesinin en büyük tedarikçisinin aslan payına sahip olması gerektiğini

¹⁵Burada dikkat çekici önemli husus ise, faktör donatımı teorisi, gelişmiş ülkeler ile az gelişmiş ülkeler arasındaki endüstri-arası ticareti açıklarken yeni dış ticaret teorileri gelişmiş ülkelerin kendi aralarındaki endüstri-içi ticareti açıklamaya yönelmiştir.

ifade etmektedir. Ancak 1958-1963 yılları verilerinin karşılaştırılması Balassa'nın sözlerini desteklememiştir. İhracatta yığılmanın yerine artan bir çeşitlenmenin olduğu belirlenmiştir. AET'nin kurulundan önce önde gelen ihracatçıların bulunduğu endüstriler uzmanlaşmanın aksine ihracat genişlemesiyle bunlara olan bağımlılığında azaldığı görülmüştür (Bedir, 2009:97).

Bir başka çalışmada Krugman (1995), dış ticaretin GSYİH'ya oranının oldukça yüksek olduğu ülkelerin konumunu, üretimdeki katma değer zincirlerini uluslararası düzeye yaymalarına bağlamaktadır. Bu durum ülkelerin ihracat değerinin ihracatçı endüstrilerde yaratılan katma değerden büyük olmasına yol açtığı belirtilmiştir. İmalat sanayi ihracatının büyük bölümünün düşük ücretli ülkelere yüksek ücretli ülkelere yönelik olarak ortaya çıkmaktadır (Bedir, 2009:101).

2.2.2.3. Ölçek Ekonomileri Yaklaşımı

Ölçek ekonomileri, dönem başına mutlak üretim hacmi artıkça bir ürünün birim maliyetinde azalma olması demektir (Porter, 2000:8). Ölçek ekonomileri ar-ge, yaparak öğrenme ve teknolojiyle beraber gelişerek dış ticarete artışa neden olurlar (Helpman, 1999:135). Dolayısıyla ölçek ekonomilerinin etkili olduğu mallar ihraç edilirken diğer mallar ithal edilir. Böylece ülkeler ölçek ekonomileri ile malları daha etkin şekilde üretmeyi sağlayan sınırlı ürün çeşidinde uzmanlaşarak tüm mal çeşitlerini tüketmek için birbirleriyle ticaret yapmaktadır (Deviren, 2004:9).

Neticede ölçek ekonomileriyle ülkeler arası ticarete küresel kazançlar ve refah etkisi söz konusudur (Pomfret, 1992:9,46; Krugman, 1994:3).

Ölçek ekonomileri olan bazı endüstri-içi rekabette, küçük ölçekli firmaların büyük ölçekli firmalarla rekabeti zordur. Dolayısıyla ölçek ekonomisi içeren mallar çok sayıda firma yerine az sayıdaki büyük firmalar tarafından üretilirler (Seyidoğlu, 2009:105). Bu durum içsel ölçek olarak eksik rekabeti doğurmaktadır (Krugman, 1994:6). Endüstriye yeni girecek firmayı bu durum iki şekilde tehdit eder. Endüstriye büyük ölçeklerde girmeye kalkışan firma, mevcut firmalardan gelecek büyük tepkilerden çekinebilir. Diğer neden olarak, küçük ölçeklerde giriş yapacak firmada maliyet dezavantajlarını kaldıramaz (Porter, 2000:8).

Yeni ticaret teorilerinde sıkça duyulan ölççe göre artan getiriler (*azalan maliyetler*), üretim ölççeğinde meydana gelen artış ile birlikte ortalama maliyetlerde meydana gelen azalmadır (Akkoyunlu, 1996:94). Ölçek ekonomileri arasındaki fark ise, girdiler ikiye katlandığında üretim iki katından fazla artarsa, ölççe göre artan getiri söz konusu olur ve ortalama birim üretim maliyeti düşer. Ölçek ekonomilerinde ise; üretim hacmi genişledikçe ortalama birim maliyetler düşer, firma sayısı arttıkça ölçek ekonomilerinden yararlanma azalır (Bayraktutan, 2003:183). Kısaca fark, aynı şeyin üretim ve maliyet olarak iki farklı yaklaşım olmasından kaynaklanır.

2.2.2.4. Ölçekten Bağımsız Maliyet Yaklaşımı

Endüstrilerde yer edinmiş firmalar, büyüklükleri ve ulaştıkları ölçek ekonomileri ne olursa olsun, endüstriye yeni girecek firmalar için taklit edilemeyecek maliyet avantajına sahip olabilirler. Bu durumu Porter (2000:13) şöyle açıklamıştır:

- ✓ Patent veya gizlilik yoluyla özel ürün üretimi ve markalaşma diğer firmalar açısından bir avantaj sağlar.
- ✓ Hammaddelere olan yakınlık bir firma için avantajdır.
- ✓ Pazar güçlerinin elverişli yerlerine daha önceden yerleşmiş olabilirler.
- ✓ Ayrıcalıklı devlet destekleri ile bazı iş alanlarında endüstri-içi bir avantaj sağlanabilir.
- ✓ Bazı ürünlerin üretiminde diğer firmalara göre fazla deneyim, maliyetleri düşürebilir. İşe yeni başlayan firmalar deneyim bakımından diğer yer edinmiş firmalara göre daha fazla maliyete katlanmak zorunda kalabilirler.

2.2.2.5. Monopolcü Rekabet ve Ürün Farklılaştırması Yaklaşımı

Tam rekabet piyasasında homojenlik, aynı malın bir ülke tarafından hem ihraç hem de ithal edilemeyeceği anlamına gelir (Seyidoğlu, 2009:107). Ancak monopolcü rekabetin tam rekabetten ayrılan yönü, homojen malların (*birbirinin aynı*) tam ikame değil de farklılaşmış mal olarak yakın ikame malları tanımlıyor olmasıdır. Buradaki önemli bir husus ise, homojen bir mal üreten firmalar topluluğu anlamına gelen endüstri kavramının monopolcü rekabet modelinde kullanımının olanaksız oluşudur. Dolayısıyla yakın ikame malı üreten firmalardan oluşan topluluk ürün grubu olarak adlandırılır (Ünsal, 2010:424).

Günümüz ekonomilerinin uluslararası ticaretin ve endüstri-içi ticaretin en aktif alanı monopolcü rekabet ve ürün farklılaştırılmasıdır. Bu duruma götüren etken ise ölçüğe göre artan getiri ve eksik rekabet piyasalarının teorilerden sonra matematiksel olarak ölçülmesinden kaynaklanır. Dolayısıyla yeni ticaret teorileri, ülkelerin üretim teknolojileri ve faktör donatımları özdeş olsa bile ticaretin gerçekleşebileceğini göstermektedir (Özer, 2007:67).

Monopolcü rekabet teorisi, endüstri-içi ticarete; ürün farklılaştırılması ve ölçek ekonomileri ile açıklarken, firma rekabeti açısından; fiyat rekabeti ve ürün farklılaştırılması ile açıklanmaktadır (Deviren, 2004:11).

Ürün farklılaştırması, endüstride yer edinmiş firmaların geçmişte yaptıkları reklamlara, müşteri hizmetlerine, marka tanınmışlığına ve müşteri sadakatine sahip olma durumudur (Porter, 2000:11).

Dolayısıyla ürün farklılaştırması ile firmalar endüstri içinde monopol gücü kazanırlar ve diğer firmalar arasından marka oluştururlar (Helpman, 1999:140). Bilindiği gibi monopolcü rekabette firmalar fiyat belirleyicisidirler. Bu durumlarını arge yatırımlarını artırarak sürdürürler (Altın ve Kaya, 2009:252).

Ürün farklılaşması ile birbirine yakın ikame malı haline gelen mallar; kalite, model, kapsam ve marka yönünden farklılaşırlar. İngiltere'nin ürettiği klimalar ile Japonya'nın ürettiği klimalar birbirinin her yönden aynısı olmayarak farklılaşmış mal olarak ticareti yapılır (Deviren, 2004:11).

Ürün farklılaştırması iki tür olarak ortaya çıkmaktadır. Birincisi, bir malın model, renk, desen vb. özellikleri ile yatay endüstri içi ticaretteki yatay farklılaşma, ikincisi, bir malın kalite düzeylerinin farklı olmasından kaynaklanan dikey endüstri-içi ticaretteki dikey farklılaşmadır. Geleneksel yaklaşımda endüstri-içi ticaretin yalnızca gelişmişlik düzeyleri aynı olan ülkeler arasında olabileceği düşünülürken dikey farklılaşma kavramının genişlemesiyle AGÜ ile GÜ arasındaki endüstri-içi ticarete açıklanmaktadır (Şimşek, 2005:44).

Ölçek ekonomilerinden yararlanma ise, firmaların çok sayıda farklı tür mal üretmek yerine bir ya da birkaç tür mal üretmelerini sağlar. Bunun nedeni farklılaştırılmış malların ikame edilebilmeleri ve rekabet nedeniyle maliyet düşürme

çalışmalarıdır. Üretim az sayıda mal üzerinde olursa uzmanlaşmaya gidilir. Neticede ürün ihracatçısı durumu oluşurken farklı ürünler ithal edilir (Seyidoğlu, 2009:107).

2.2.2.6. Tercihlerde Benzerlik Yaklaşım

Faktör donatımı teorisi doğal ürün ticaretini açıklayıp sanayi malları ticaretini açıklamada yetersiz kalması, Linder tarafından tercihlerde benzerlik teorisinin oluşmasına zemin hazırlamıştır (Deviren, 2004:8). Bu teoriye göre, benzer talep yapıları ve aynı zamanda benzer gelir düzeyine sahip ülkelerin aralarında daha fazla ticaret yapacağını belirtir (Bohman and Nilsson, 2006:2).

Endüstri-içi ticareti, temsili talep teorisi ile açıklamaya çalışan Linder, benzer fert başına gelir düzeyinde olan ülkelerin birbiriyle ticaret yapacağını belirtmiştir. Buna göre üretici, ilk önce yurtiçi talebi dikkate alır. Temsili talep teorisi ise, ölçek ekonomileri, azalan maliyetler ve farklılaşmış mal gibi daha çok sanayi üretimi ve teknolojik gelişme ile alakalı kavramlarla dış ticareti açıklar (Bayraktutan, 2003:182). Dolayısıyla tercihlerde benzerlik teorisinde, ürün farklılaşması vurgulanırken faktör donatımının açıklayamadığı homojen olmayan ürünlerin dış ticareti açıklanmaktadır (Atik, 2006b:35).

Tercihlerde benzerlik teorisinin doğruluğunu test eden çalışmalar mevcuttur. Bu çalışmalardan birisi, Venezüella ile Romanya arasındaki ticareti değerlendiren Bohman and Nilsson (2006:7), Linder hipotezinin doğruluğunu belirterek, ticaretin farklılaşmış mal guruplarında meydana geldiğini belirtmişlerdir. Diğer çalışmada Fagerberg (1993:2), 1965-1987 yılları arası 16 OECD ülkesi ve 23 sanayi ürün grubunda çalışma yaparak Linder hipotezinin doğru olduğunu belirtmiştir. Bir başka çalışmada (Atik, 2006b:42); Türkiye, Yunanistan, Suriye ve İran'ın dış ticaretini panel veri analiziyle test ederek, 1990-2000 yılları arası dış ticarete Linder hipotezinin geçerli olduğunu belirtilmiştir.

2.2.3. Endüstriler-arası Düzeyde Rekabet Gücü Yaklaşımları

Endüstriler-arası ticaret, farklı faktör yoğunluklarına bağlı olarak farklı verimlilik düzeyindeki ürünlerde ve farklı ürünlere dayalı ticarettir (Altay, 2008:219). Acaba ülkeler neden dış ticaret yaparlar? Bu sorunun cevabı üç nedene indirilerek cevap aranabilir. Bu üç neden şu şekildedir (Utkulu, 2005:6-7):

Fiyat farklılıkları: Ülkeler arası dış ticarete fiyat-maliyet farklılıkları önemlidir. Her ülkenin her malda fiyat-maliyet avantajına sahip olması mümkün olmamaktadır. Dolayısıyla, aynı ürünü ucuz üreten ülkeler kazançlı çıkacaklardır.

Ülke içi üretim yetersizliği: Kaynakların yeryüzünde dengesiz dağılımı, nitelikli işgücü, teknoloji yetersizliği veya üretim faktörlerinin verimsizliği vb. nedenler ülke içi üretimi yetersizleştirmektedir. Bu durumda yetersiz mal üretimine sahip olan ülkeler ithalata yönelirken, yeterinden fazla mal üretenler ihracata yönelirler.

Mal farklılaştırılması: Ölçeğe göre artan getiri ve eksik rekabet koşullarında teknoloji, kalite, ürün yeniliği, ar-ge, tüketici tercihleri, marka vb. nedenlerle dış ticaret yapısı yeniden şekillenmiştir. Buna göre, aynı ürün cinsinde meydana gelen farklılıklar dış ticaretin oluşumunu sağlamıştır.

2.2.3.1. Mutlak Üstünlükler Teorisi

Sanayi devriminin öncesinde büyük ölçüde tarımsal üretim temelinde şekillenen uluslararası ticaretin sebebi, biçimi sistematik şeması merkantilist doktrine dayanır. Bu doktrine göre; dış ticarete ihracatın sürekli artırıldığı, ithalatın kısıtlandığı altın stokuna dayalı bir anlayış öne sürüldü. Ancak sanayi devrimi sonrası ticaret ürünlerinin çeşitlenmesi, merkantilist ülkelerdeki enflasyon, ekonomiye devletin müdahalesi ve dünya servetinin sabit olduğu görüşünün eleştirisi farklı bir dış ticaret anlayışının doğmasına neden olmuştur (Kırankabeş, 2006:232).

Adam Smith, dış ticaret yapısında serbestleşmeye dikkat çekerek, merkantilizmin aksine dünya servetinin sabit olmadığını, iş bölümü ve uzmanlaşmayla kaynak verimliliğinin artacağını savunmuştur. Bu durumda ülkelerin tek taraflı kazancı değil her iki ülkenin ve dünya refahının artacağını belirtmiştir (Bayraktutan, 2003:177).

Dolayısıyla Smith¹⁶ 'e göre iki ülkeli modelde, üretim faktörü sadece emek olduğu varsayımı altında, hangi ülke, hangi malları daha ucuz üretiyorsa o mallarda uzmanlaşmalı ve o malları ihraç etmelidir. Hangi malları pahalıya üretiyorsa o malları ithal etmelidir (Seyidoğlu, 2009:25).

¹⁶Klasik Ekole göre bir ürünün maliyeti(fiyatı) onun üretimi için harcanan emek miktarı ile ölçülmektedir. Dolayısıyla ülkelerin üretim maliyetlerindeki farklılıklar emek verimliliklerindeki farklılardan kaynaklanmaktadır. Ayrıca, bu ekole göre emek homojendir (**türdeş**) ve sermaye ise üretim aracı şeklindeki emek olarak kabul edilmektedir.

Ancak bu durum her iki ülkenin her iki üründe de mutlak üstünlüğe sahip olarak yapılan ticareti açıklayamamaktadır. Bu eksiklik David Ricardo ile aşılmaya çalışılmıştır.

2.2.3.2. Karşılaştırmalı Üstünlükler Teorisi

Adam Smith'in yaklaşımı¹⁷, bir ülkenin mutlak maliyet avantajına sahip olduğu malı ithal etmesini açıklayamamıştı. Ancak David Ricardo'nun nispi maliyet karşılaştırmasının dış ticaret analizine girmesiyle bu sorun halledilmiştir (Aydınonat, 2007:16). Buna göre, karşılaştırmalı üstünlüğün kaynağı emeğin verimliliği olmakta, bu durum ise uluslararası üretimde kullanılan teknoloji farkından kaynaklanmaktadır (Utkulu, 2005:9). Dolayısıyla karşılaştırmalı üstünlük teorisinde, bir ülkenin mutlak üstün olduğu mallarda uzmanlaşmış daha az üstün olduğu malları ithal ederek daha fazla refaha ulaşabilir. Bu durum ancak iki ülkede yurt içi değişim oranları farklı ve uluslararası fiyat oranı bunların arasında olmasıyla mümkündür (Bayraktutan, 2003:177). Ricardo modelinin dış ticaret teorisi¹⁸, tüketici tercihlerini ihmal etmesi nedeniyle uluslararası fiyatların belirleyişini açıklayamaması bir eksikliktir.

Bu eksikliği her ne kadar Torrens (1827) ve Pennington (1840) vurgulasa da ayrıntılı olarak literatüre kazandıran J.S. Mill (1848)'dir. Mill'e göre iki ülkeli modelde; eğer ülkelerden birinin diğerinin malına karşı talebin şiddeti bilinirse ticarete denge fiyatları belirlenebilir. Bu durum karşılıklı talep kanununa dayanır. Karşılıklı talep ise, bir birim yabancı mal karşılığında teklif edilen ulusal mal arzına eşittir (Seyidoğlu, 2009:57). Mill'e göre, ihraç malları arasına teknolojiyle bir yenisinin katılması ihraç mallarında verimliliği artırarak ithal malların daha ucuza gelmesini sağlar (Bayraktutan, 2003:177). Neticede Ricardo ve J.S. Mill'in iki mallı modeli ikiden fazla malın ticaret olması durumunda karşılıklı talep analizi ile ticaret hadleri belirlenmemektedir (Aydınonat, 2007:26). Bunun nedeni modellerde emek maliyetinin kullanılmasıdır.

¹⁷**Klasik Teorinin Varsayımları:** Para nötrdür. Fiyatlar tam esnek ve tam rekabet şartları geçerlidir. Tek üretim faktörü emektir. Her ülkede üretim faktörleri miktarı sabittir. Uluslararası faktör hareketliliği söz konusu değildir. Zevk ve tercihler değişmemektedir. Gelir dağılımı sabittir. Ekonomi tam istihdam durumundadır. Dünya üzerinde iki ülke ve iki ürün vardır.

¹⁸**Ricardo Modelinin Eksiklikleri:** Emek değer teorisine dayanması, ülkeler arasındaki işgücü verimindeki farklılıklar açılanmamıştır. İşgücü ülke içinde tam hareketli, ülkeler arasında tam hareketsizdir. Ricardo teorisi arz teorisidir. Bu model sabit maliyetlere ve tam uzmanlaşmaya dayanır. Ricardo modeli statik bir modeldir.

Bu durum emek ve sermayeyi bir araya alabilecek reel maliyet teorisinin oluşmasını hızlandırmıştır. Nitekim Marshall (1890), talep analizleri yanına arzı vurgulayarak ülkenin arzını dış talebe göre ayarlayabilme kabiliyetinden etkilendiğini belirtmiştir. Marshall teklif eğrileri üzerinden dış ticaret hadlerini belirlemede önemli rol oynamıştır (Seyidoğlu, 2009:58). Ancak Marshall'da emek değer kuramının etkisinden tam olarak çıkamamıştır.

Ancak Haberler (1933) ile malların değerini ölçmede fırsat maliyeti kavramını kullanarak emek değer kuramı devre dışı olmuştur (Bayraktutan, 2003:178).

2.2.3.3. Faktör Donatımı (H-O) Teorisi

Karşılaştırmalı üstünlükler teorisi dış ticareti açıklarken üretim fonksiyonlarının ülkeler arası farklılıklardan kaynaklandığını belirtmiştir. Ancak bu farklılıkların olmadığı durumda ticaret yapılamayacak mıdır? İşte bu durumu E.F. Heckscher ve Bertil Ohlin¹⁹ üretim fonksiyonları farklılıkları yerine ülkelerdeki nispi üretim zenginliği ile açıklamaya çalışmıştır (Aslan ve Terzi, 2006:2). Bu teoriye göre ana düşünce, bir ülke hangi üretim faktörüne zengin olarak sahipse üretimi o faktörü yoğun mallarda üstündür. Uzmanlaştığı bu malları ihraç ederken kıt olarak sahip olduğu faktörlerden olan malları ithal eder. Dolayısıyla bir ülkenin emek yoğun faktörleri fazla sermaye yoğun faktörleri kıtsa, emek yoğun malları ihraç eder, sermaye yoğun malları ithal eder (Bayraktutan, 2003:178).

E.F. Heckscher: “Ülkelerin karşılaştırmalı maliyetlerin birbirinden farklı olmasının sebepleri nelerdir?” sorusuna verdiği cevapta, bu farklılığı hem ülkelerin farklı donanımlarının farklı olması hem de farklı malların üretiminde farklı faktör bileşimlerinin kullanılması gerektiğini belirtmiştir. Ohlin'e göre ise, eğer malların üretimine birden çok faktör giriyorsa ve farklı malların üretiminde farklı faktör nispetleri kullanılıyorsa klasik teori çökmüş olmaktadır. Ohlin'e göre, klasik teori genel

¹⁹*Heckscher-Ohlin Teorisi'nin Varsayımları: Ulaşım maliyetleri sıfır olup serbest dış ticaret geçerlidir. Mal ve faktör piyasalarında tam rekabet şartları geçerlidir. İki ülkede iki ürün ve iki üretim faktörü vardır. Ülkelerdeki üretim faktörleri arzı sabit ve aynı nitelikte olup bunlar tam istihdamı sağlanmaktadır. Ülkelerde ölçüğe göre sabit getiri söz konusudur. Tüketici zevk ve tercihleri sabittir. Tam uzmanlaşma yoktur. Üretim fonksiyonları her iki ülkede de özdedir. Dolayısıyla ürünlerin faktör yoğunluklarının özellikleri değişmemekte ve iki ürünün de eş ürün eğrileri birden çok noktada kesişmemektedir. İki malın üretim fonksiyonu farklı faktör yoğunluğuna sahiptir. Üretim fonksiyonları her iki ürün için de aynıdır, dolayısıyla her iki ürün de aynı teknikle üretilebilmektedir.*

arz ve talep ilişkisi ile gelir dağılımını birlikte ele alamıyordu. Buna göre Ohlin, Heckscher'in analizini neoklasik fiyat teorisiyle birleştirerek iki piyasayı tek bir piyasa gibi ele alınabileceğini göstermiştir (Aydınolat, 2007:61-62).

2.2.3.4. Diğer Teoriler

Heckscher-Ohlin teorisinden sonra dört önemli teorem elde edilmiştir. Bunlar, yukarıda belirtilen faktör donatımı teorisi, uluslararası faktör fiyatları eşitliği teoremi, Stolper-Samuelson gelir dağılımı teoremi ve Rybczynski teoremleridir.

Uluslararası Faktör Fiyatları Eşitliği Teoremi: Heckscher-Ohlin teorisinin sonuçlarından birisi mal ticaretinin ülkeler arasında üretim faktörleri fiyatlarını eşitlemesiydi. Dolayısıyla faktör fiyatları eşitliği teoreminde serbest dış ticaret ülkeler arasında hem göreceli hem de mutlak faktör fiyatlarını eşitler. Bir başka deyişle dış ticaret ülkenin bol olarak sahip bulunduğu faktörünün göreceli fiyatını yükseltici, kıt olan faktörün bedelini de düşürücü etki yapar (Seyidoğlu, 2009:88). İhracat ve ithalat nedeniyle faktör fiyatlarındaki bu değişim fiyatlar eşitleninceye kadar devam eder.

Stolper-Samuelson Gelir Dağılımı Teoremi: Heckscher-Ohlin teorisi, Stolper-Samuelson tarafından ticaretin üretim faktörlerinin reel gelirleri üzerindeki etkisini göstererek geliştirilmiştir. Buna göre, üretim faktörlerinin toplam miktarı sabit olduğunda, Heckscher-Ohlin tipi ticaretin başlaması ile birlikte kıt üretim faktörlerinin reel ya da parasal gelirinin nispi payı düşer. Bir faktörün toplam getirisi istihdam edilen miktar ile fiyatının çarpımına eşittir (Aslan ve Terzi, 2006:6). Dolayısıyla malların nispi fiyatlarındaki değişimlerin gelir bölüşümü üstünde büyütülmüş bir etkisi olmaktadır (Aydınolat, 2007:3).

Rybczynski Teoremi: Bu teorem; iki mallı, iki faktörlü, tam istihdam koşullarında faktörlerden birinin arzı artınca bu malda üretimin artacağını, arzı sabit kalan faktörü kullanan malda üretimin ise azalacağını ortaya koyar (Bayraktutan, 2003:179). Böylece faktör arzı artan ülkenin üretim olanakları bu faktörü yoğun olarak kullanan mal yönünde genişleyecektir. Bu durum, ülkelerin neden bol olarak donatıldıkları faktörü yoğun olarak kullanılan malı, ihraç etme eğiliminde olduğunu gösterir. Böylece Heckscher-Ohlin teorisinin de anlaşılması kolaylaşmaktadır (Aydınolat, 2007:93).

Leontief Paradoksu: Leontief 1930'lu yıllarda endüstriler arası bağlantıları kantitatif olarak ölçmeye yarayan input-output tekniğini geliştirerek, malların üretiminde emek ve sermaye yoğunluklarını belirlemeye çalışmıştır (Seyidoğlu, 2009:96). Bu teknik ile Heckscher-Ohlin teorisini test ederek, ABD'nin dış ticaret verilerini kullanarak, ABD'nin sermaye yoğun malları ithal ettiğini, emek yoğun malları ise ihraç ettiğini belirlemiştir. Hâlbuki Heckscher-Ohlin teorisine göre ABD'nin sermaye yoğun malları ihraç, emek yoğun malları ithal etmesi gerekirdi (Bayraktutan, 2003:180). Bu paradoksun nedenini Leontief ABD işgücünün ve eğitim durumunun ortaya çıkardığını belirtmiştir (Aydımonat, 2007:110).

2.2.4. Uluslararası Düzeyde Rekabet Gücü Yaklaşımları

2.2.4.1. Ortodoks Yaklaşımı

Bu yaklaşım, ulusal ekonominin yurt içi özelliklerinin ulusal endüstrilerin performansı ve uluslararasıdaki rekabetçi denge üzerindeki etkilerini inceler. Ortodoks yaklaşım, klasik dış ticaret teorileri gibi, faktör miktarı gibi standartları kullanması endüstrilerin belirli ülkelerde gelişme nedenini açıklayamaz. Aynı şekilde benzer ulusal yapıların benzer küresel rekabet gücü ile niçin sonuçlandığını da açıklayamaz. Bu nedenle fiyat, maliyet, toplam üretim içinde dış ticarete konu olan malların miktarı, kur politikaları, teşvik sistemleri, kalite ve ar-ge gibi faktörleri kullanarak ihracat performanslarını açıklar. Bu yaklaşım, UNCTAD tarafından kullanılan ihracat yapısına dayalı endekslerdir (Dulupçu, 2001:104).

2.2.4.2. Dünya Ekonomik Forumu (WEF) Yaklaşımı

Dünya ekonomik forumu 1979'dan bu yana her yıl küresel rekabet gücü raporu yayınlamaktadır (Türker, 2009:63). Küresel rekabet gücünü ölçebilmek için ise 2005 yılından günümüze kadar bir takım endeksler yapmaktadır (Besim ve Süreç, 2011:41). Bu endekslerin hazırlanma nedeni ise, verimliliğin nedenlerini daha etkin bir biçimde ortaya koymaktır. Bu endekslerin içeriğini ise, zenginlikler, makroekonomik rekabetçilik ve mikroekonomik rekabetçilik oluşturur. Zenginlikler arasında doğal kaynaklar, coğrafi konum ve büyük iç pazar oluşturur. Dünya Ekonomik Forumuna göre, zenginlikler ile verimliliğin birleşmesi refahı getirmektedir. Makroekonomik rekabetçilikte, sosyal altyapı ve politik kurumlar, makroekonomik politikalar vardır.

Mikroekonomik rekabetçilikte ise, iş ortamının kalitesi, kümelerin bulunduğu aşama, şirketlerin gelişmesi yer alır (Ülengin vd, 2009:14-15).

Küresel rekabetçilik endeksinin 12 ana bileşene ayrıldığı görülmektedir. Bu bileşenler, kurumsal yapı, altyapı, makroekonomik istikrar, sağlık ve ilköğretim, yüksek öğretim ve hizmet içi eğitim, ürün piyasalarının etkinliği, emek piyasalarının etkinliği, finansal piyasaların genişliği, teknolojik altyapı, pazar büyüklüğü, iş dünyasının gelişmişlik düzeyi, son olarakta inovasyon olarak belirtilmiştir (Ülengin vd., 2011:17-19).

Bu sayılan her bir bileşen birbirinden ayrı gibi görünse de birbirleriyle yakın ilişkiindedirler. Buna göre inovasyonun gerçekleşmesi için kurumlara ve fikri mülkiyet haklarının korunduğu etkin bir kurumsal yapıya ihtiyaç vardır. Bir diğer örnekte, inovasyonun gerçekleşmesi için iyi eğitilmiş iş gücünün olması gerekir. Söz konusu her bir bileşenin tüm ülke ekonomileri için etkisi olsa da ekonomilerinin özelliklerine göre farklı etkileri olur. Örneğin Ruanda'nın rekabet gücünü artırmak için en iyi yöntemin Almanya için uygun olan en iyi yöntemden farklıdır. Bunun nedeni her iki ülkenin de birbirinden farklı kalkınma aşamalarında olmalarıdır (Ülengin vd., 2010:18:22).

Dünya Ekonomik Forumu, Global Rekabet Endeksi'ne ilave olarak iki farklı endeks daha düzenlemektedir. Bunlardan birincisi, Büyüme Rekabet Gücü Endeksi (*Growth Competitiveness Index*); ikincisi, İşletme Rekabet Gücü Endeksi (*Business Competitiveness Index*) olarak bilinir. Büyüme Rekabet Gücü Endeksi üç unsurdan oluşmaktadır. Bunlar, Makroekonomik çevrenin kalitesi, ülkedeki kamu kurumlarının yapısı ve ülkenin teknolojik alt yapısı. Global rekabet endeksinde kullanılan değişkenler; dışa açıklık, devletin ekonomideki rolü, mali piyasalar, altyapı, teknoloji, yönetim, işgücü ve sivil kurumlar olmak üzere sekiz ana grupta toplanmıştır (Türker, 2009:287).

2.2.4.3. Uluslararası Yönetim Geliştirme Enstitüsü (IMD) Yaklaşımı

Yönetim Geliştirme Enstitüsü dünya rekabet gücü yıllığı şirketlerin rekabet gücünün sürdürebilmesi için gerekli ortamın oluşturulması ve devam ettirilmesi için ulusların yeteneğini sınıflandırarak analiz etmektedir. Bu raporlarda ulusların, şirketlerin rekabetçiliğini teşvik ederek etkin yapı, kurum ve politikalara sahip olma durumunu incelemektedir. Bu raporlar, ülkenin ekonomik performansı, kamu etkinliği,

iş etkinliği, altyapı başlıkları altında 323 rekabetçilik kriterini kullanır. İlk aşamada standart değerler hesaplanarak daha sonra 246 kriter sınıflandırılır. Bu 246 kriterin 127'si uluslararası, bölgesel ve ulusal kaynaklardan elde edilen istatistiki bilgilerdir. 119'u ise, uluslararası panel ve yönetici görüş anketlerinden oluşur. Geriye kalan 77 kriter ise geçmişle ilgili bilgi vermekte ve sınıflandırmanın belirlenmesinde kullanılmamaktadır (Türker, 2009:66,67).

Sonuç itibariyle bu tür yaklaşımlar, analiz biçimleri, kategorileri ve endekslerini sürekli yenilemektedirler. Ancak küreselleşmenin yerel nitelik küresel fırsat uyumundan ortaya çıkan rekabet gücü bu çalışmalarda açıkça ifade edilememektedir. Bu nedenle yaklaşım olarak önemli ancak küresel rekabet gücünü standartlaştırmaları açısından eksik yönleri olan yaklaşımlardır (Dulupçu, 2001:103).

2.3. REKABET GÜCÜNÜ ÖLÇMEDE KULLANILAN ENDEKSLER

Heckscher-Ohlin teorisine göre ülkelerin karşılaştırmalı üstünlüğü nispi faktör bolluğuna göre belirlenmektedir. Ne var ki, bu modelin uygulanmasında karşılaştırmalı üstünlüklerin ölçülmesi zordur. Bu zorluğun nedeniyse, ticaret öncesi nispi fiyatların bilinmemesidir. Buna göre Balassa (1965), ticaret öncesi fiyatlar bilinemese de var olan ticaretin gözlemlenmesiyle karşılaştırmalı üstünlüğün ölçülebileceğini endeksler²⁰ oluşturarak göstermiştir (Utkulu, 2005: 13-14).

2.3.1. Balassa Endeksi

Ülkelerin sektörler veya ürün bazında rekabet gücünü ölçmek için farklı yöntemler olmasına rağmen en sık olarak Balassa endeksi kullanılmaktadır. Balassa endeksi ülkelerin dış ticaretindeki sektörel rekabet güçlerinin kaynaklarını açıklamak veya belirleyicilerini ortaya çıkarmak yerine dış ticaretteki ilgili sektörlerin üstünlüklerini karşılaştırma yapılmasını sağlar (Özdamar ve Albeni, 2011:199). Balassa, bir ülkenin belli bir mal ya da endüstri ticaretinde karşılaştırmalı üstünlüğünü ölçmek için bu mal ya da endüstrinin toplam dünya ihracatındaki payının ülkenin toplam ihracatındaki payına oranını veren bir endeks oluşturmuştur. Bunun amacı, ülkenin karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olup olmadığının belirlenmesidir (Çakmak, 2005:69).

²⁰Endeks, Belirli bir yıl ile baz alınan yıl arasında geçen süre içinde fiyat, maliyet gibi konularda gerçekleşen değişimleri gösteren sayılardır.

Dolayısıyla Balassa endeksi ile sektör ya da ürün gruplarında bir ülkenin başka bir ülke piyasasında, başka bir coğrafyada, ülkeler grubunda, entegrasyon içerisinde veya başka bölgeye karşı AKÜ durumu hesaplanabilmektedir (Özdamar ve Albeni, 2011:199).

Balassa geliştirdiği endeksi şu şekilde formüle etmiştir:

$$RCA_b = \frac{(X_{ij}/X_{it})}{(X_{nj}/X_{nt})} \quad (1)$$

Denklem(1)'de ifade edilen RCA (*Revealed Comparative Advantage*), i ülkesinin j malı için açıklanmış karşılaştırmalı üstünlükler endeksini göstermektedir. Buna göre, X ihracatı, j endüstri ya da ürünü, t ilgili endüstrinin tüm ürünlerini, n ortak pazar ülkelerini ya da ülke gruplarını tanımlar. Eşitliğin bileşenleri ise;

X_{ij} = i ülkesinin j ürünündeki ihracat değeri,

X_{it} = i ülkesinin tüm ürünlerindeki toplam ihracatı,

X_{nj} = Karşı ülke ya da ülke grubunun j ürünündeki ihracat değeri,

X_{nt} = Karşı ülke ya da ülke grubunun tüm ürünlerdeki toplam ihracatıdır.

Balassa açıkladığı endeksi bileşenine dünya ihracat payını ve ithalat paylarını ekleyerek şu formülleri elde etmiştir:

$$RCA_b = (X_{ij} / X_{it}) / (X_{wj} / X_{wt}) \quad (2)$$

$$RCA_b = (X_{ij} / X_{it}) / (M_{ij} / M_{it}) \quad (3)$$

Denklem(2)'de belirtilen w dünya ihracat payını belirtirken, denklem(3)'te gösterilen M ise, ithalat payını göstermektedir. Denklem(1) ve Denklem(2), RCA değeri 1'den büyük olduğunda, i ülkesinin karşılaştırılan ülke karşısında j ürün grubunda üstün

olduğunu belirtir. RCA değeri 1'den küçük olduğunda, i ülkesinin karşılaştırılan ülke karşısında j ürün grubunda üstün olmadığını belirtir.

Avrupa Topluluğu sanayilerinin gözden geçirilmesinde (*Panorama of EC Industries 1995-96*) eğer bir sektörün RCA katsayısı 1,25-1,50 aralığında ise orta düzeyde, RCA katsayısı >1,51 ise yüksek düzeyde rekabet gücü olduğu kabul edilmektedir. Bu katsayıların zaman içindeki seyri de rekabet gücünün değerlendirilmesi açısından önemlidir (Demir, 2002:232).

2.3.2. Vollrath Endeksi

Balassa'nın RCA teorisini ortaya atmasından sonra, Vollrath (1991) tarım sektöründeki rekabeti incelemiş ve RCA için üç alternatif ölçüm yöntemi geliştirmiştir. Bu ölçümlerden ilki Görelî Dış Ticaret Üstünlüğü (*Relative Trade Advantage-RTA*) olup ihracat yanı sıra ithalatı da dikkate almaktadır. RTA; Görelî İhracat Üstünlüğü (*Relative Export Advantage- RXA*) (*Balassa indeksine eşittir*) ile Görelî İthalat Üstünlüğü (*Relative Import Advantage-RMA*) arasındaki fark şeklinde hesaplanmaktadır (Küçükiremitçi, 2006:1).

$$RTA = RXA - RMA \quad (4)$$

$$RMA = (M_{ij} / M_{it}) / (M_{nj} / M_{nt}) \text{ olur ve M ithalatı gösterir.} \quad (5)$$

Buradan,

$$RTA = (X_{ij} / X_{it}) / (X_{nj} / X_{nt}) - (M_{ij} / M_{it}) / (M_{nj} / M_{nt}) \quad (6)$$

olmaktadır. Vollrath'ın ikinci ölçüm yöntemi RXA'nın doğal logaritması şu şekildedir:

$$\ln RXA = \ln \left(\frac{(X_{ia} / X_a)}{(X_{ib} / X_b)} \right) \quad (7)$$

Denklem(7)'de ifade edilen endekste X_{ia} , a ülkesinin aynı pazara yapılan i ürün ihracatını, X_{ib} , b ülkesinin aynı pazara yapılan i ürün ihracatını, X_a ve X_b ise, a ve b ülkelerinin aynı pazara yaptıkları toplam ihracatı belirtmektedir. Buna göre, karşılaştırmada endeksin pozitif değer alması 'a' ülkesinin üstünlüğünü, negatif değer

alması ‘b’ ülkesinin üstünlüğünü belirtir. Benzer faktör yoğunluğuna sahip rakip ülkelerin aynı hedef pazarda ihracat performanslarına bağlı olarak rekabet güçlerinin kıyaslanmasına olanak tanınması geniş kullanım alanı bulmasına neden olmaktadır (Altay, 2008:225).

$$RC_{ij} = \ln(RXA_{ij}) - \ln(RMA_{ij}) \quad (8)$$

Denklem(8)’de ifade edilen endeks, ‘i’ ülkesinin ‘j’ malındaki göreceli rekabet üstünlüğünü belirtir. Aynı şekilde endeksin pozitif çıkması avantajı, negatif çıkması dezavantajı gösterir. Bu endeks arz ve talep dengesini içerdiği için tercih edilebilir niteliktedir (Çakmak, 2005:70).

2.3.3. Lafay Endeksi

Lafay (1992)’de endüstri içi ticaretin ölçümünde ithalat ve ihracat akışkanlığını dikkate alarak ülkelerin hangi ürün ve ürün grubunda üstün olduğunu belirten endeks üretmiştir. Lafay’ın ihracatın yanında ithalatı da dikkate alması ve gayri safi yurt içi hâsıla değerlerini katması önemlidir (Zaghini, 2003:8,10).

Lafay’ın endeksi şu şekildedir (Zaghini, 2003:11):

$$LFI_j^i = 100 \left[\frac{x_j^i - m_j^i}{x_j^i + m_j^i} - \frac{\sum_{j=1}^N (x_j^i - m_j^i)}{\sum_{j=1}^N (x_j^i + m_j^i)} \right] \times \frac{x_j^i + m_j^i}{\sum_{j=1}^N (x_j^i + m_j^i)} \quad (9)$$

Denklem(9)’da ifade edilen i ülke ve ülkeler grubunu, j endüstrideki ürün ve ürünler grubunu temsil etmektedir. X_j^i ihracatı belirtirken m_j^i ithalatı belirtmektedir. N çeşit sayısını gösterir. Buna göre, tüm ürün gruplarından j ürünündeki ticaret dengesi çıkarılır ve j ürününün toplam ticaretteki payıyla çarpılır.

Oluşan sonuç pozitifse i ülkesinin j ürününde üstünlüğünü negatif durumda rekabet gücünün olmadığını gösterir.

2.3.4. Grubel Lloyd Endeksi

Balassa endeksinin dış ticareti dikkate almadan tüm endüstrilere ağırlık vermesi ve dış ticaretteki dengesizliğe çözüm bulamaması bir eksiklikti. Buna göre Grubel ve

Lloyd endeks geliştirerek bu sorunu aşmaya çalışmıştır. Ayrıca bu endeks ile Avrupa Ekonomik Topluluğunun endüstri içi ticaretinde gümrük birliğinin kaldırılmasıyla oluşacak durumda ülkelerin rekabet gücünü ölçme olanağı olabilmektedir (Egger vd, 2004:2,3). Söz konusu endeks şu şekildedir (Aydın, 2008:885):

$$B_{GL}^i = \frac{(X_i + M_i) - |X_i - M_i|}{(X_i + M_i)} \times 100 \quad (10)$$

Denklem(10)'da ifade edilen eşitlikte, X_i , i ürününün ihracatını, M_i , i ürününün ithalatını belirtmektedir. $(X_i + M_i)$, bir ülkenin toplam ticaretini, $|X_i - M_i|$, endüstriler arası ticareti belirtmektedir. Buna göre toplam ticaretin endüstriler arası ticarettten farkının toplam ticarete bölümünün yüzdesi, endüstri içi ticaretin oranını gösterir. Sonuçta, bu endeks 0 ile 1 arasında değer alır ve 0 yakın değerler endüstriler arası ticareti, 1'e yakın değerler endüstri içi ticareti gösterir.

Her bir endüstri ihracatının toplam ticaret içindeki payı farklı olduğundan ilgili endüstri grubuna ait endüstri içi ticaret hesaplanırken ağırlıklı ortalaması alınmaktadır. Ağırlıklı ortalama endüstri içi ticaret endeksi şöyledir (Aydın, 2008:886):

$$B_i = \frac{\sum_{i=1}^n (X_i + M_i) - \sum_{i=1}^n |X_i - M_i|}{\sum_{i=1}^n (X_i + M_i)} \quad (11)$$

Denklem(11)'de sonuç $0 \leq B_i \leq 1$ veya $0 \leq B_i \leq 100$ olacaktır. Endeks değeri '0' ise endüstriler arası ticaret, '1' ise endüstri içi ticaretin varlığını gösterir. Toplam ticaretteki dengesizliğin neden olduğu dış ticaretin açık veya fazlası endüstri içi ticarete sapmalara yol açar. Bunun içinse düzeltilmiş endeks kullanılır:

$$D_i = \frac{\sum_{i=1}^n (X_i + M_i) - \sum_{i=1}^n |X_i - M_i|}{\sum_{i=1}^n (X_i + M_i) - |\sum_{i=1}^n X_i - \sum_{i=1}^n M_i|} \quad (12)$$

Denklem(12)'deki ifade de yer alan Mutlak değer dış ticaret açık veya fazlasının dikkate alınmadığını ifade eder. Toplulaştırma düzeyi²¹ dengeli ise ölçümde denklem(11) kullanılır.

Endüstri içi ticaret seviyesi, ülkenin dış ticaret fazlalığı ya da eksikliğinden kaynaklanan dış ticaret dengesizliğinin büyüklüğüne bağlı olarak azalma gösterecektir.

2.3.5. Brülhart Endeksi

Ülkeler ya da endüstriler arası veya endüstri içi ticaret biçiminde, en son yapılan ticaretin diğer bir ifadeyle marjinal ticaretin tamamının endüstri içi mi yoksa endüstriler arasında mı olduğunu gösteren bir endeks geliştirmiştir.

Endeks şu şekilde ifade edilmiştir (Brülhart, 1994:604-605):

$$MIIT=A=1 - \frac{|(X_t - X_{t-n}) - (M_t - M_{t-n})|}{|X_t - X_{t-n}| + |M_t - M_{t-n}|} \quad (13)$$

Denklem(13)'te A endeksi 0 ve 1 arasında değerler almaktadır.

Endeksin '0' değerini alması ülkeler ya da ilgili endüstriler arasında gerçekleşen en son ticaretin, diğer ifadesiyle marjinal ticaretin endüstriler-arası ticaret biçiminde gerçekleştiğini, '1' değerini alması ise, marjinal ticaretin tamamının endüstri-içi ticaret şeklinde gerçekleştiğini ifade etmektedir (Brülhart, 1994:605).

²¹Toplulaştırma düzeninin seçimi endüstri içi ticaret hesaplamalarında çok önemlidir. Buna göre farklı faktör yoğunluğundaki endüstrilerin aynı grup içerisinde yer almaması ve daha gerçekçi endüstri içi ticaret değerinin hesaplanabilmesi için toplulaştırma düzeyi önemlidir. Toplulaştırma düzeyi ürün sınıflandırmasında temel alınan basamak sayısına bağlı olarak 1'den 5'e kadar değişik biçimlerde ortaya çıkmaktadır. Buna göre en yüksek toplulaştırma düzeyi 1, en düşük toplulaştırma düzeyi 5'tir. Örneğin 5 SITC kodlu kimya sanayi ve buna bağlı ürün sanayilerini 2 basamaklı tanıdığımızda 7 alt grup elde ederken 3 basamaklı bir analizde 33 alt grup elde ederiz. Bu durumda hangi basamak değeriyle hesaplama yapılacaksa o basamak düzeyinde hesaplama yapılmalıdır.

2.3.6. İhracat Benzerlik Endeksi

İlk defa Mac Dougall (1952) tarafından kullanılan ihracat benzerlik endeksi, A ve B gibi iki ülke ya da ülke grubunun ortak bir C pazarına yaptığı ihracatın benzerliğini ölçer. Buna göre Finger ve Kreinin(1979) bu benzerliği ölçen bir endeks geliştirmiştir. Bu endeksin hesaplanması ve veri toplama kolaylığı bu endeksin yaygın kullanılmasına sebep olmuştur. Söz konusu endeks şöyledir (Kösekahyaoglu, 2007:183):

$$S_i (ab,c)= \left[\sum_{i=1}^n \text{Minimum}[X_i(ac),X_i(bc)] \right] \times 100 \quad (14)$$

Denklemler(14)'te ifade edilen eşitlikte, $S_i (ab,c)$, a ve b ülkelerinin c ortak pazarına i ürünü ihracatının benzerliğini, $X_i (ac)$ a ülkesinin c pazarına yaptığı i ürünü ihracatının toplam ihracattaki payını, $X_i (bc)$, b ülkesinin c pazarına yaptığı i ürünü ihracatının toplam ihracattaki payını belirtir. Buna göre ihracat yapıları benzer ise endeks 100 değerini, farklı ise 0 değerini alır. Diğer bir ifadeyle endeks değeri büyüdükçe ihraç edilen ürünlerin benzerliği artmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AB ENTEGRASYONUNA BEŞİNCİ GENİŞLEME İLE ÜYE OLAN ÜLKELERİN REKABET GÜCÜNDEKİ DEĞİŞİMLERİN ANALİZİ

1980'lerin sonunda SSCB'nin dağılmasıyla serbest kalan Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri AB'nin yeni genişleme sürecini oluşturmuştur. 1994-1996 döneminde Malta ve Güney Kıbrıs'ında dâhil olduğu birliğe katılım müzakereleri başlamış ve 2001-2002 yılları arasında müzakereler tamamlanmıştır. Sonuçta bu ülkeler 2004 yılının Mayıs ayında AB'ye katılması kararlaştırılmıştır. Macaristan, Polonya, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Litvanya, Letonya, Slovenya, Slovakya, G. Kıbrıs ve Malta'nın AB'ye katılımlarıyla birliğe üye ülke sayısı 25 olmuştur (Yiğit vd., 2007:84).

AB'ye beşinci genişleme ile üye olan ülkelerin entegrasyon içi dış ticaretleri tablo8 ve tablo9'da gösterilmiştir. Buna göre üyelik öncesi 2003:10 dönem ile üyelik sonrası 2011:10 dönemlerin SITC bir basamaklı ürünlerinde dış ticaret hacmi söz konusu tablolarda belirtilmiştir.

Tablo 8'de Macaristan'ın 2003:10 yılı entegrasyon içi SITC bir basamaklı düzeyde toplam ihracatı 24914 milyon Euro iken 2011:10 ihracatı 46830 milyon Euro'ya yükselmiştir. Aynı dönemin ithalatı ise 21998 milyon Euro'dan 40488 milyon Euro'ya artış göstermiştir. Söz konusu 8 yıllık dönemde ihracat ve ithalat yaklaşık üç kat artış göstermiştir.

Çek Cumhuriyeti'nin 2003:10 yılı entegrasyon içi SITC bir basamaklı düzeyde toplam ihracatı 30910 milyon Euro'dan 2011:10 yılı ihracatı 79143 milyon Euro'ya yükselirken ithalatı da 26810 milyon Euro'dan 66440 milyon Euro'ya artmıştır.

Estonya'nın 2003:10 yılı entegrasyon içi toplam ihracatı SITC bir basamaklı düzeyde 2706 milyon Euro'dan, 2011:10 yılı ihracatı 6557 milyon Euro'ya yükselmiştir. Aynı dönemde ithalatı ise 3064 milyon Euro'dan 8191 milyon Euro'ya yükselmiştir.

Letonya'nın 2003:10 yılı entegrasyon içi SITC bir basamaklı düzeyde toplam ihracatı 1687 milyon Euro'dan 2011:10 yılı ihracatı 5097 milyon Euro'ya yükselirken ithalatı ise aynı dönemde 2861 milyon Euro'dan 7217 milyon Euro'ya yükselmiştir.

Tablo 8: AB'ne Beşinci Genişleme Süreciyle Üye Olan Ülkelerin SITC Bir Basamaklı Düzeyde 2003-2011 İlk On Aylık Birlik İçi İhracat İthalat Değerleri (Milyon Euro)

			SITC0	SITC1	SITC2	SITC3	SITC4	SITC5	SITC6	SITC7	SITC8	TOPLAM
MACARİSTAN	2003:10	İhracat	949	72	504	347	19	1289	2483	16360	2891	24914
		İthalat	617	65	337	581	47	2720	4630	10783	2218	21998
	2011:10	İhracat	3063	180	1290	1210	200	3943	5459	26876	4609	46830
		İthalat	2467	275	776	2030	143	6139	7372	18231	3055	40488
ÇEK CUM.	2003:10	İhracat	755	184	908	984	21	1670	7008	15664	3716	30910
		İthalat	1154	142	583	893	92	3682	6585	10845	2834	26810
	2011:10	İhracat	2684	531	2492	3363	143	4536	14313	42355	8726	79143
		İthalat	3809	470	1595	4133	183	9124	14480	25705	6941	66440
ESTONYA	2003:10	İhracat	144	19	323	63	9	107	595	837	609	2706
		İthalat	244	55	86	93	13	357	699	1180	337	3064
	2011:10	İhracat	435	68	578	762	31	301	1071	2315	996	6557
		İthalat	664	229	190	1075	16	952	1312	3023	730	8191
LETONYA	2003:10	İhracat	78	24	538	26	1	81	503	117	329	1687
		İthalat	280	58	79	116	22	378	568	995	365	2861
	2011:10	İhracat	555	62	912	414	20	448	1306	921	459	5097
		İthalat	900	205	275	820	52	937	1102	2165	761	7217
LİTVANYA	2003:10	İhracat	267	31	237	348	4	300	408	748	861	3204
		İthalat	263	42	99	17	35	593	878	1607	343	3877
	2011:10	İhracat	1224	207	559	3119	15	1590	1006	1033	1360	10113
		İthalat	1478	241	320	415	56	2056	1656	3264	900	10386
POLONYA	2003:10	İhracat	1990	41	884	1546	4	1769	7643	12066	5743	31686
		İthalat	1382	92	696	694	147	6240	8804	13549	2808	34412
	2011:10	İhracat	7607	1152	2142	4408	175	7047	18661	32921	11632	85745
		İthalat	6573	553	2407	2934	454	15430	18823	29602	8864	85640
SLOVENYA	2003:10	İhracat	63	28	123	53	1	536	1680	2648	1215	6347
		İthalat	356	27	312	448	22	1065	1894	2758	759	7641
	2011:10	İhracat	581	19	650	646	16	1529	3371	5954	1564	14330
		İthalat	965	119	666	1709	25	2062	2842	4095	1420	13903

Kaynak: Veriler www.eurostat.com. adlı siteden alınmıştır.

Tablo 9: AB'ne Beşinci Genişleme Süreciyle Üye Olan Ülkelerin SITC Bir Basamaklı Düzeyde 2003-2011 İlk On Aylık Birlik İçi İhracat İthalat Değerleri (Milyon Euro)

			SITC0	SITC1	SITC2	SITC3	SITC4	SITC5	SITC6	SITC7	SITC8	TOPLAM
SLOVAKYA	2003:10	İhracat	312	57	354	801	15	699	3213	6011	1870	13332
		İthalat	464	114	290	385	24	1374	2710	5346	1257	11964
	2011:10	İhracat	1580	78	1170	3018	100	1971	7870	18891	4103	38781
		İthalat	2209	317	1060	1942	160	3755	6293	13329	3501	32566
G.KIBRIS	2003:10	İhracat	80	6	12	2	2	28	28	18	33	209
		İthalat	166	36	34	58	9	268	346	454	355	1726
	2011:10	İhracat	121	6	46	155	2	152	31	115	57	685
		İthalat	420	127	32	652	19	427	399	831	606	3513
MALTA	2003:10	İhracat	10	0.4	4	4	0	16	69	404	301	808
		İthalat	162	26	18	102	5	150	225	729	179	1596
	2011:10	İhracat	18	3	6	99	0	133	77	302	235	873
		İthalat	301	46	12	764	6	232	198	744	200	2503

Kaynak: Veriler www.eurostat.com. adlı siteden alınmıştır.

Litvanya'nın 2003:10 yılı entegrasyon içi SITC bir basamaklı düzeyde toplam ihracatı 3204 milyon Euro'dan 2011:10 yılı ihracatı 10113 milyon Euro'ya yükselirken ithalatı da 3877 milyon Euro'dan 10386 milyon Euro'ya artmıştır.

Polonya'nın 2003:10 yılı entegrasyon içi SITC bir basamaklı düzeyde toplam ihracatı 31686 milyon Euro'dan 2011:10 yılı ihracatı 85745 milyon Euro'ya yükselmiştir. Aynı dönemde ithalatı ise 34412 milyon Euro'dan 85640 milyon Euro'ya yükselmiştir.

Slovenya'nın 2003:10 yılı entegrasyon içi SITC bir basamaklı düzeyde toplam ihracatı 6347 milyon Euro'dan 2011:10 yılı ihracatı 14330 milyon Euro'ya yükselirken ithalatı da 7641 milyon Euro'dan 13903 milyon Euro'ya artmıştır.

Slovakya'nın 2003:10 yılı entegrasyon içi toplam ihracatı SITC bir basamaklı düzeyde 13332 milyon Euro'dan 2011:10 yılı ihracatı 38781 milyon Euro'ya yükselmiştir. Aynı dönemde ithalatı ise 11964 milyon Euro'dan 32566 milyon Euro'ya yükselmiştir.

G. Kıbrıs'ın 2003:10 yılı entegrasyon içi SITC bir basamaklı düzeyde toplam ihracatı 209 milyon Euro'dan 2011:10 yılı ihracatı 685 milyon Euro'ya yükselirken ithalatı da 1726 milyon Euro'dan 3513 milyon Euro'ya artmıştır.

Malta'nın 2003:10 yılı entegrasyon içi toplam ihracatı SITC bir basamaklı düzeyde 808 milyon Euro'dan 2011:10 yılı ihracatı 873 milyon Euro'ya yükselmiştir. Aynı dönemde ithalatı ise 1596 milyon Euro'dan 2503 milyon Euro'ya yükselmiştir.

AB'ne üye olan on ülkenin entegrasyon içi ihracat ve ithalatları SITC bir basamaklı düzeyde ve 8 yıl içerisinde yaklaşık olarak üç kat artış göstermiştir. Bu sonuç itibarıyla on ülkenin birliğe üye olması dış ticaretlerinde olumlu yönde artış sağlamıştır.

3.1. LİTERATÜR TARAMASI

Küreselleşmenin gelişmekte olan ülkelerin rekabet gücüne etkisini 1997 yılı için karşılaştırmalı üstünlük endeksiyle inceleyen Mothana (2002:413), gelişmiş ülkeler olarak ABD, Belçika, Hollanda, Almanya; gelişmekte olan ülkeler olarak Arjantin, Türkiye, Hindistan, Çin ülkelerinin SITC değerlerini hesaplamıştır. Buna göre, gelişmekte olan ülkelerin SITC-0 (*Gıda ve Canlı Hayvan Ürünleri*), SITC-3 (*Mineral Yakıtlar ve Yağlar*), SITC-5 (*Kimyasallar ve ilgili ürünler*), SITC-6 (*Başlıca sınıflara ayrılmış işlenmiş mallar*), SITC-8 (*Çeşitli mamul eşya*) ürün gruplarında rekabet edebildiği sonucuna ulaşmıştır. Ancak belirtilen gelişmiş ülkelerin bu ürün gruplarında daha fazla rekabet edebilmeleri yanında SITC-7 (*Makine ve ulaşım ekipmanları*) grubunda rakipsiz olduğunu göstermiştir. Buna göre emek yoğun ürün gruplarında gelişmekte olan ülkeler de söz sahibi olurken sermaye yoğun ürünlerde gelişmiş ülkeler üstündürler. Ayrıca küreselleşme, gelişmekte olan ülkeler açısından rekabet güçlerinde artış oluştururken dış ticaretlerinde de artışa neden olmaktadır (Mothana, 2002:416,18).

Bölgesel ekonomik entegrasyonlar ile iktisadi büyüme arasındaki ilişkiyi ampirik metotla inceleyen Dion (2004:1,31), aynı bölgedeki ülkelerin birliğe üye olanlarının bilgi ve ticaretteki büyümelerinin üye olmayan ülkelere daha fazla olduğunu belirtmiştir.

Bölgesel entegrasyonlarla iktisadi büyüme arasındaki ilişkiyi Afrika'nın entegrasyonları olan COMESA, EAC ve SADC üzerinde inceleyen Kamau (2010:

150,161), 1980-2005 yılları arasını kapsayan çalışmasında birlik üyelerinde dış ticaret ve iktisadi büyüme üzerinde anlamlı bir artış olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Geçiş ekonomileri ile OECD ülkelerini teknolojik ürünler itibariyle karşılaştırmalı üstünlükler endeksi ile inceleyen Movsluk (2001:1,17), 1988-1998 yılları arasında geçiş ekonomilerinin Macaristan, Çin, Estonya haricinde geçmişteki teknolojilerini geliştirmedeğini belirtmiştir. Yaptığı hesaplamalarda Macaristan, Çin, Estonya'nın teknolojik ürün ihracatının arttığı görülmüştür.

AB genişlemesi ve sağladığı mali yardımların üye ülkelerin ekonomik büyümeleri ile ilişkisini ekonometrik analizle belirlemeye çalışan Yiğit vd. (2007:81), mali yardım ve genişlemenin üye ülkelerin ekonomik büyümelerinde önemli rol oynadığı sonucuna ulaşmıştır.

AB entegrasyonunun ekonomik büyüme üzerindeki ilişkisini ampirik çalışma ile inceleyen Borota ve Kutan (2008:107), 1973-2002 yılları arasında regresyon analizi sonucunda AB15 ülkelerinin ekonomik büyüme kaydettiğini belirtmiştir.

AB genişlemesinin üye ülkelerin ekonomik büyüme ve dış ticaretlerine olan etkisini inceleyen Altın vd. (2006:22), kullandıkları panel data analizi ile 1970-2004 yılları arasında genişlemenin üye ülkelere büyümelerinde %1 anlam düzeyinde artış sağladığını hesaplamıştır. Ayrıca söz konusu dönemde dış ticarete de anlamlı düzeyde artış sağlanmıştır.

AB'ye beşinci genişleme ile üye olan ülkelerin ekonomik büyümelerini ampirik metotla inceleyen Atik (2006a:179,188), 2000-2006 yılları arasında iktisadi büyümede fazla değişiklik olmadığını belirtmiştir. Kişi başı gelirden aynı dönemde artış göstermiştir. Sonuçta on ülkenin üye olmaları AB nüfusunu ve dünya üretim içindeki payını artırarak üye ülkelerin makro ekonomik faktörlerine olumlu katkı sağlamıştır.

AB'ye beşinci ve altıncı genişleme ile üye olan ülkelerin işgücü piyasalarındaki gelişimi karşılaştırmalı analiz ile değerlendiren Duruel ve Kara (2009:53,66), bu ülkelerin işgücü piyasalarında üyelik sonrası artış kaydettiğini vurgulamıştır.

Brühlhart (1998:319,341), AB imalat sanayisini incelemiştir. 1961-1990 yılları arasını kapsayan çalışmasında AB imalat sanayinde endüstri içi ticaret artmış, sanayide

ölçek ekonomilerinin rolü büyümüş, emek yoğun endüstriler dağınık olarak bulunurken teknoloji yoğun endüstrilerde kümelenmeler oluşmuştur.

Uluslararası rekabette Litvanya, Letonya ve Estonya'yı 1996-2006 yılları arası Dünya rekabet forumu endeksi ve RCA endeksine göre değerlendiren Misztal (2009:21), sonuçta her üç ülkenin de GSYİH, ekonomik özgürlük, insani gelişme endeksi ve dış ticaretinde artan oranda gelişme izlenmiştir. Balassa RCA endeksine göre ise, 1996-2006 yılları arası SITC değerlerinde artış olmasına rağmen Litvanya ve Estonya'nın herhangi bir ürün grubunda üstünlüğü bulunmazken Letonya'nın ağaç ve ahşap eşyada üstünlüğü bulunmuştur.

Saboniene (2009:49,55), Litvanya'nın ihracatta rekabet gücünü Baltık ülkeleri ile RCA endeksini kullanarak karşılaştırmıştır. 2001-2007 yılları arasını kapsayan çalışmada Litvanya'nın yüksek teknolojiye sahip olmadığını ve teknolojik bağımlılığını belirterek Baltık ülkelerine canlı hayvanlar ve hayvansal ürünlerde, gıda maddelerinde, tekstil ürünlerinde, çeşitli mamul eşyada üstünlüğünü göstermiş, ağaç ve ahşap eşyada üstünlüğü Letonya almıştır.

Ferto ve Hubbard (2001:1,9), Macaristan'ın AB ülkeleriyle rekabet gücünü Balassa endeksini kullanarak karşılaştırmıştır. 1992-1998 yılları arasını kapsayan çalışmada Macaristan'ın SITC iki basamaklı düzeyde 24 ürün grubunun 13'ünde üstünlüğü olurken 11 üründe dezavantajlı durumdadır. Macaristan geçiş ekonomisi konumunda olmasına rağmen SITC 00 (*Canlı hayvanlar*), SITC 22 (*Yağlı tohumlar*) ve SITC 41 (*Hayvansal sıvı ve katı yağlar*) ürün gruplarında oldukça rekabet edebilir durumdadır.

İspanya'nın AET'ye üyeliğinin 1983-1996 yılları arası rekabet gücüne etkisini ekonometrik analizle inceleyen Siotis (2003:1,19), sonuç olarak birlik üyeliğinin İspanya üzerinde rekabet baskısı oluşturduğunu ve İspanya'nın refahını artırdığını belirtmiştir.

Smyth (2005:101,114), İrlanda'nın 1997-2002 yılları arası rekabet gücünü RCA endeksi ile incelemiştir. Buna göre, İrlanda'nın bu yıllarda rekabet gücünde artış kaydettiğini belirterek SITC 0 (Gıda ve canlı hayvanlar), SITC 1 (*İçecek ve tütün*), SITC 5 (*Kimyasal ürünler*), SITC 9 (*Sınıflandırılmamış eşya*) üstün olduğunu

diğerlerinde üstün olmadığını belirtmiştir. SITC iki basamaklı düzeyde ise 13 üründe üstün olduğunu diğerlerinde ise üstün olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Rollings (1998:446), İngiliz sanayisini AB ilk üyelik sürecinde 1961-1973 yılları arası RCA endeksi ile incelemiştir. İngiltere'nin birlik öncesi var olan dış ticareti, ekonomik büyümesi, GSMH yanında rekabet gücünün de SITC 5 (*Kimyasal ürünler*), SITC 6 (*İşlenmiş mallar*), SITC 7 (*Makineler ve taşıt araçları*), SITC 8 (*Çeşitli mamul eşya*) ürün gruplarında yüksek düzeyde olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Avrupa bitkisel yağ ürününde dünya yağ üreticileri ülkeleriyle karşılaştırmalı analiz yapan Simeh (2004:19), 1990-2002 yılları arasında kanola ve soya yağında Almanya, diğer yağlarda Malezya'nın üstünlüğünü belirtmiştir. Bu ülkeleri Kanada, Brezilya, Hindistan ve Çin yakın takip etmektedir.

Mıhçı ve Wigley (2003:86), Türkiye ile AB arasındaki gümrük birliğinin Türkiye imalat sanayi alt sektörleri üzerinde 1996-2000 yılları arası ekonometrik bir çalışma yapmıştır. Yeni dış ticaret teorilerinin ve endüstriyel organizasyon teorisinin temel önermesi olan dış ticaret serbestliğinde eksik rekabet koşullarında piyasada rekabet artacak ve fiyat-maliyet marjlarının düşeceği belirtilmekteydi. Böylece üretim ve refah artacaktı. Yapılan çalışmanın sonucunda, Türk imalat sanayi sektörleriyle AB ülkelerine yapılan ticaretin arttığı ve fiyat-maliyet marjlarında azalma olduğu belirlenmiştir. Sonuç olarak gümrük birliği, Türk imalat sanayinde bu görüşü destekler nitelikte sonuç çıkarmıştır.

Kösekahyaoglu ve Özdamar (2009:17), Avrupa Birliği'ne üyelik yolundaki Türkiye'nin AB pazarındaki rekabet gücünü RCA endeksi ve regresyon analizi ile değerlendirmiştir. 1991-2005 yılları arasını baz alan çalışmasında SITC 6 (*İşlenmiş mallar*) ve SITC 8 (*Çeşitli mamul eşya*) ürün gruplarında üstün olduğu diğer ürün gruplarında üstün olmadığı sonucuna varmıştır.

Türkiye'nin AB ile gümrük birliği anlaşmasının rekabet gücündeki değişmeyi inceleyen Vergil ve Yıldırım (2006:16), 1993-2002 yılları arası 215 ihracat sektörünün RCA endeksi ve panel veri analizi ile incelemiştir. Buna göre, ileri teknoloji mallarında ve taklidi zor araştırma yoğun mallarında rekabet gücünü olumlu etkilediği belirlenmiştir. Ancak gümrük birliği sermaye yoğun mallarda ve ara teknoloji mallarda rekabet gücünü olumsuz etkilemiştir.

Lee (2003:1,9), NAFTA üyesi ABD ve Kanada'nın birbirleriyle olan ticaretini 1985-1999 yılları arası RCA endeksiyle incelemiştir. Kanada'nın dış ticaretinde ABD'nin önemli yer tuttuğunu belirttikten sonra, bir ve iki basamaklı SITC değerlerinde toplam 89 ürün grubunda değerlendirme yapmıştır. Buna göre, Kanada'nın bir basamaklı SITC 0 (*Gıda ve canlı hayvanlar*), SITC 2 (*Akaryakıt hariç yenilmeyen hammaddeler*), SITC 3 (*Mineral yakıtlar, yağlar*), SITC 4 (*Hayvansal, bitkisel katı yağlar*), SITC 6 (*İşlenmiş yağlar*) ürün gruplarında üstün olduğunu diğerlerinde üstün olmadığını göstermiştir. SITC iki basamaklı ürünlerin 31 ürününde Kanada'nın diğerlerinde ABD'nin üstün olduğunu hesaplamıştır. Entegrasyon sonrası rekabet gücünde ise herhangi bir değişiklik olmamıştır.

NAFTA'nın ABD ekonomisine etkisini 1980-1998 yılları itibariyle inceleyen Burfisher vd (2001:125,142), 1995 yılında kurulan NAFTA ile birlikte birlik içi Meksika'nın ihracatı ve ithalatı artış kaydetmiştir. Kanada ve ABD mevcut ticaretini devam ettirmiştir. Kurulan entegrasyon her üç ülke için ticaret yaratıcı etkide bulunmuştur.

Gelişmekte olan ülkeler arasındaki entegrasyon olan MERCOSUR'u inceleyen Sabır (2002:7), 1990-1999 yılları arasında MERCOSUR'un GSMH'yı ikiye katlandığını, ihracatın sürekli artış kaydettiğini belirtmiştir.

Doğu Asya ekonomik entegrasyonunu hizmetler sektöründe ampirik yöntemle araştıran Dee (2007:421), entegrasyonun hizmetler sektöründe artışa ve ekonomik büyümeye olumlu etkilerde bulunduğunu belirtmiştir.

Yap (2005:1,8) Doğu Asya ekonomik entegrasyonunu 1980-2003 yılları arasını kapsayan analizinde, bölge içi ticaretin %34'ten %54'e yükseldiğini belirtmiş ve entegrasyonun ticaret yaratıcı etkisini göstermiştir.

Bender ve Li (2002:1,18), Asya ile Latin Amerika ülkelerini karşılaştırmalı üstünlük endeksiyle incelemiştir. Buna göre, 1981-1997 yıllarını kapsayan çalışmada Doğu Asya ülkelerinin Latin Amerika karşısında üstünlüklerini kaybettiğini belirterek nedenleri arasında MERCUSOR'un etkisinin yanı sıra Kuzey Amerika ile olan ticaretinin olumlu olmasını göstermektedir.

Asya Pasifik entegrasyonunun endüstri içi ticaretini Grubel-Lloyd endeksi ile inceleyen Fukasaku (1992:9), 1970-1988 yılları arasını kapsayan çalışmasında artan oranda birliğin endüstri içi ticaret yaptığını saptamıştır.

Trung (2002:18), ASEAN üyesi olan Vietnam'ın rekabet gücünü RCA endeksi ile incelemiştir. 1995-1998 yılları arasını kapsayan çalışmasında Vietnam'ın birlik içi ticaretinin iki basamaklı SITC düzeyinde 56 ürünün 19'unda üstünlüğü olurken 37 üründe dezavantajlı durumdadır. Vietnam'ın üstün olduğu ürünler emek yoğun ürünler olmakla beraber dezavantajlı olduğu ürünler sermaye yoğun ürünlerdir. Ayrıca Vietnam'ın entegrasyona üye olması dış ticaretinde olumlu etki yapmıştır.

Negasi (2009:1), Afrika bölgesel ekonomik entegrasyonunun (*SADC*) ticaret yapısını ekonometrik yöntemle incelemiştir. 2000-2007 yıllarını kapsayan çalışmasında entegrasyonun ticareti artırdığını belirtmiştir. Endüstri olarak ise, tarım, yakıt ve minerallerde, ağır ve hafif imalat sanayinde yüksek oranda endüstri içi ticaretin arttığını belirterek entegrasyonun ticaret yaratıcı etkisinin olduğunu saptamıştır. Ancak bu duruma rağmen birliğin dışa bağımlılığı dış ticareti olumsuz etkilemektedir. Yine de bu tür entegrasyonların fayda sağlayacağını çalışmasında vurgulamaktadır.

Diadie ve Dao (2008:1,22), Afrika Kıtası'nın entegrasyonlarından biri olan WAEMU ve birliğin üyesi Senegal'i RCA endeksi ve ihracat benzerlik endeksi ile araştırmıştır. 1990-2005 yılları arasını kapsayan çalışmasında birlik içi ticaretin geliştiğini rekabet gücünde ise birliğin uluslararası rekabette az ama artan oranda geliştiği saptanmıştır. Senegal'in birlik üyelerine karşı rekabet gücünün çok yüksek olduğu belirlenmiş ve uluslararası ticaretinde önemli artış meydana gelmiştir.

Geda ve Kebret (2007:357), Afrika kıtasının önemli entegrasyonlarından biri olan COMESA'nın üye ülkelerinin ekonomik durumunu 1980-2004 yılları arasını kapsayan bir çalışma yapmıştır. Buna göre, Afrika'nın sosyal-politik ve ekonomik sorunları belirttikten sonra entegrasyonun üye ülkelerin ekonomilerine olumlu etkiler yaptığını kaydetmiş. Ancak bu olumlu etkilerin istenilen durumda olmadığını vurgulamıştır. Özellikle birliğin ticaret hacmi küçük olurken AB ile ticaret çok düşük seviyede kalmıştır. Bu durumun sebepleri arasında politik verimsizlik, altyapı sorunları, teşvik ve kaynak yetersizliği sayılabilir. Yine de küreselleşen dünyada ayakta kalabilmek için bu tür entegrasyonlar yarar sağlayabilir (Geda ve Kebret, 2007:370).

3.2. ARAŞTIRMANIN VERİLERİ VE ARAŞTIRMADA KULLANILAN ÖLÇÜM YÖNTEMLERİ

3.2.1. Araştırmanın Veri Seti

Bu araştırmada uluslararası ticaret ürün sınıflandırması olan SITC (*Standart International Trade Classification*) Rev.3 verileri kullanılmıştır. Buna göre araştırmamız SITC bir basamaklı ürün sınıflandırmasına ait 0-8 endüstri ya da ürün grupları tanımlarına göre yapılmıştır. SITC bir basamaklı ürün grupları şu şekildedir:

SITC 0: Canlı Hayvanlar ve Gıda Maddeleri

SITC 1: İçki ve Tütün Ürünleri

SITC 2: Akaryakıt Hariç Yenilmeyen Hammaddeler

SITC 3: Mineral Yakıtlar, Yağlar ve Alkali Ürünler

SITC 4: Hayvansal, Bitkisel Katı ve Sıvı Yağlar, Mumlar

SITC 5: Başka Yerde Belirtilmeyen Kimya Sanayi ve Buna Bağlı Sanayi Ürünleri

SITC 6: Başlıca Sınıflara Ayrılmış İşlenmiş Mallar

SITC 7: Makineler ve Taşıt Araçları

SITC 8: Çeşitli Mamül Eşya

AB25 pazarında Euro değerli ihracat ve ithalat verileri www.eurostat.com adlı resmi internet sitesinden alınmıştır.

SITC Rev.3 ürün sınıflandırmasını, kullanılan üretim faktörüne göre sınıflandıran Hufbauer ve Chilas (1974) ile Kösekahyaoğlu ve Özdamar (2011:39) tarafından takip edilen sınıflandırma Tablo 10' da gösterilmiştir.

Tablo 10: Kullanılan Üretim Faktörüne Göre SITC Rev.3 Sınıflandırması

Grup no	Kullanılan Üretim Faktörü	SITC Rev.3
1	Hammadde yoğun mallar	SITC0, SITC2, SITC3, SITC4
2	Emek Yoğun Mallar	SITC 6, SITC 8
3	Sermaye Yoğun Mallar	SITC 1
4	Kolay Taklit Edilebilen Araştırma Bazlı Mallar	SITC 5
5	Zor Taklit Edilebilen Araştırma Bazlı Mallar	SITC 7

Kaynak: Kösekahyaoğlu ve Özdamar (2011:39).

3.2.2. Karşılaştırmalı Üstünlükler Endeksi (RCA)

Balassa bir ülkenin belirli mal ya da endüstri ticaretinin karşılaştırmalı üstünlüğünü ölçmek için endeks geliştirmiştir. Bu endeks aynı zamanda entegrasyon içi ticarete bir ülkenin diğer üye olan ülkelere karşı belirli mal ve endüstri grubundaki üstünlüğünü ölçmede de kullanılabilir.

Buna göre, AB'ye beşinci genişleme süreciyle üye olan ülkelerin AB25 ülkelere karşı rekabet gücünü ölçmede kullanılacak endeks şu şekilde formüle edilmiştir:

$$RAC_{AB} = \frac{(X_{ij}/X_{it})}{(M_{nj}/M_{nt})} \quad (15)$$

Denklem (15)' te ifade edilen RCA_{AB} AB entegrasyonunda, 'i' ülkesinin 'j' ürün ya da ürün grubu için açıklanmış karşılaştırmalı üstünlükler endeksini göstermektedir. Buna göre 'X', ihracatı, 'i', AB'ye beşinci genişleme süreci ile üye olan ülkeyi, 'j', bir basamaklı SITC ürününü, 't', ilgili endüstrinin bir basamaklı SITC ürünleri toplamını, 'M', ithalatı, 'n', AB25 ülke grubunu göstermektedir. Eşitliğin bileşenleri ise şu şekildedir:

X_{ij} = Belirli bir dönemde AB'ye beşinci genişleme süreci ile üye olan ülkenin bir basamaklı SITC ürününde AB25 ülkelerinde gerçekleştirdiği ihracatı

X_{it} = Belirli bir dönemde AB'ye beşinci genişleme süreci ile üye olan ülkenin bir basamaklı SITC ürününde AB25 ülkelerinde gerçekleştirdiği toplam ihracatı

M_{nj} = Belirli bir dönemde AB'ye beşinci genişleme süreci ile üye olan ülkenin bir basamaklı SITC ürününde AB25 ülkelerinden gerçekleştirdiği ithalatı

M_{nt} = Belirli bir dönemde AB'ye beşinci genişleme süreci ile üye olan ülkenin bir basamaklı SITC ürününde AB25 ülkelerinden gerçekleştirdiği toplam ithalatı göstermektedir.

Buna göre, Avrupa Topluluğu sanayilerinin gözden geçirilmesinde eğer bir sektörün RCA katsayısı 1,25-1,50 aralığında ise orta düzeyde, RCA katsayısı >1,51 ise yüksek düzeyde rekabet gücü olduğu kabul edilmektedir.

3.2.3. Asimetri Sorunu

Balassa'nın geliştirdiği karşılaştırmalı üstünlükler endeksi değerleri 0 ile $+\infty$ arasında olmakta ve bazı RCA değerleri çok yüksek çıkmaktadır. Dolayısıyla oluşan bu yüksek değerler ekonometrik analizlerde sapmalara yol açmaktadır. Ekonometrik analiz kullanılan ölçüm metotlarında bu sorunun halledilmesi gerekmektedir. Bunun için kullanılan yöntemlerden bir tanesi oluşan RCA değerlerinin logaritmasının alınmasıdır. Alınan logaritma şu şekilde ifade edilmektedir:

$$RCA_{AB} = \ln \left(\frac{(X_{ij}/X_{it})}{(M_{ij}/M_{nt})} \right) \quad (16)$$

Asimetri sorununun aşılmasında kullanılan RCA endeksinin logaritmasının alınması bazı sorunlara yol açmaktadır. Örneğin çok düşük RCA değerlerinin logaritması negatif $\ln RCA$ yüksek değerli çıkmaktadır.

Bir başka yöntemde ise, asimetri sorunu Dalum, Laursen ve Villumsen (1998)'e göre, RCA değerlerinin simetrisinin alınmasıyla çözümlenmektedir. Dolayısıyla oluşan simetrik karşılaştırmalı üstünlükler endeksi RSCA şu şekilde formüle edilmiştir:

$$RSCA = \frac{(RCA-1)}{(RCA+1)} \quad (17)$$

Denklem (17)'de ifade edilen endeks değerleri (-1, +1) arasında gerçekleşeceğinden asimetri sorunu ortadan kalkmış olacaktır.

3.2.4. Ekonometrik Model

Ekonomik entegrasyonların rekabet gücüne etkisini AB'ye beşinci genişleme süreci ile 2004:5 yılında üye olan ülkelerin örneğinde incelediğimiz araştırmamızda öncelikli olarak SITC bir basamaklı ürünlerde RCA endeksi oluşturulmuştur. 1999:01 ile 2011:10 yılları arasında oluşturduğumuz RCA endekslerini ekonometrik modellerde kullanmak üzere asimetri sorunu Dalum, Laursen ve Villumsen'in RSCA endeksi ile çözülmüştür.

Ekonometrik araştırmamız, analiz aşamasında Eviews 6 Programından yararlanılmış ve modeller en küçük kareler (EKK) yöntemine göre tahmin edilmiştir. AB'ye üye olan on ülkenin 2004:5 yılı baz alınarak ekonometrik modeller oluşturulmuştur. Ekonometrik yapısal değişim testleri olarak, Dummy (kukla) değişkenler testi, Chow kırılma noktası testi ve CUSUM testi kullanılmıştır.

Modellerin sınanmasında, otokorelasyon testi, değişen varyans testi ve normallik testi uygulanarak sağlıklı tahminlerde bulunulmaya çalışılmıştır. Otokorelasyon testi için Durbin-Watson testi ile Breusch-Godfrey (LM) testleri uygulanmıştır. Bazı modellerde sadece AR (1), bazı modellerde ise AR (1) ve AR (2) süreçleri işletilerek otokorelasyon sorunu giderilmiştir. Değişen varyans testi için ise White test ve Breusch-Pagan-Godfrey testleri uygulanmıştır. Normallik testi için Jarque-Bera testi kullanılarak modeller sınanmıştır. Bu uygulanan ekonometrik testler vasıtasıyla araştırma için belirlenen üç farklı hipotez sınanmıştır. Bu hipotez sonuçları tablo11'de gösterilerek şöyle ifade edilmiştir:

H1: AB entegrasyonu SITC ürününde rekabet gücünü pozitif etkilemiştir.

H2: AB entegrasyonu SITC ürününde rekabet gücünü negatif etkilemiştir.

H3: AB entegrasyonu SITC ürününde rekabet gücünü etkilememiştir.

Bazı ekonometrik modellerin birbirleriyle uyumsuzluğu veya modellerin sınanması sonucu oluşan tutarsızlıklar, tahmin edilemez sonuçlar meydana getirmiştir. Bu durumu ifade etmek için “&” simgesi kullanılmıştır.

Ekonometrik modellerin anlamlılık düzeyleri ise şöyle ifade edilmiştir:

*** %1 anlamlılık düzeyini

** %5 anlamlılık düzeyini

* %10 anlamlılık düzeyini ifade etmektedir.

Dummy (kukla) Değişken Testi

Bazı ekonometrik modellerde ölçülemeyen fakat sayılabilen değişkenler kullanılabilir. Bu tür değişkenlere kukla değişken denmektedir (Güriş vd., 2011:357). Bu kukla değişkenler ‘0’ ve ‘1’ değerleri alırlar (Tarı, 2005:219). Ekonometrik modelimizde AB’ye beşinci genişleme ile üye olan ülkelerin 1999:01 yılı ile üyelik tarihi 2004:5 arası ‘0’, üyelik sonrası 2004:5 ile 2011:10 arası ‘1’ kabul edilerek kukla değişkenler oluşturulmuştur. Kukla değişkenleri Gujarati (2001:500) şu şekilde formüle etmiştir:

$$Y_i = \alpha + \beta D_i + u_i \quad (18)$$

Denklem (18)'de ifade edilen Y_i 'i' ülkesinin SITC ürünündeki yapısal değişmeyi ifade etmektedir.

$D_i = 0$ 1999:01 ile 2004:5 yılları arası RCA değerleri

$D_i = 1$ 2004:05 ile 2011:10 yılları arası RCA değerleri

Modelimizde kukla değişkenler aracılığıyla 2004:5 sonrası rekabet gücünde değişimin olup olmadığının test edilmesi şu formüllerle ifade edilmiştir:

$E(Y_i / D_i = 0) = \alpha$ 1999:01 yılı ile 2004:5 yılları arası RCA değişimi sabit olanlarını,

$E(Y_i / D_i = 1) = \alpha + \beta$ 2004:5 ile 2011:10 yılları arası RCA değişimlerini göstermektedir. (19)

Ekonometrik modellerimizin analiz aşamasında Eviews 6 programı kullanılarak, D_i için program işletildiğinde:

$\text{Prob} > 0,10$ ise ülkenin ilgili SITC ürününde rekabet gücünde değişimin olmadığı,

$0,05 < \text{Prob} < 0,10$ ise ülkenin ilgili SITC ürününde rekabet gücünde %10 (*) anlamlı yapısal değişimin olduğu,

$0,01 < \text{Prob} < 0,05$ ise ülkenin ilgili SITC ürününde rekabet gücünde %5 (**) anlamlı yapısal değişimin olduğu,

$\text{Prob} < 0,01$ ise ülkenin ilgili SITC ürününde rekabet gücünde %1 (***) anlamlı yapısal değişimin olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Chow Kırılma Noktası Testi

F testi ile alakalı bir sınımadır. Bu test iki döneme ait veriler arasındaki uyum ilişkisini incelemektedir (Kutlar, 2005:95). Ancak Chow sınaması iki dönem arasında hangi katsayının; sabit terim mi, eğimin mi ya da her ikisinin mi farklı olduğunu açıkça söylememektedir. Dolayısıyla yalnız sabit terimler farklı, yalnız eğimler farklı ya da her ikisi de farklı olduğunda Chow sınaması anlamlı çıkabilir. Bu bakımdan kukla değişken yaklaşımı Chow yaklaşımına göre açık bir üstünlük taşımaktadır (Gujarati, 2001:513).

İncelenen seride yapısal değişiklik, örneğimizde 2004:5 öncesi ve sonrası tahmin edilen modellerin hata terimlerinin kareleri toplamı ile kırılmanın olmadığı varsayımı ile hata kareleri toplamı birbirine eşit olacaktır. Varyansların eşitliği F testi ile analiz edilerek birinci parçanın σ_1^2 ile ikinci parçanın σ_2^2 varyanslarının ifade edildiği hipotez şöyle ifade edilmektedir (Güriş, 2011:419,420);

$$H_0 : \sigma_1^2 = \sigma_2^2 \quad (20)$$

Temel hipotezin geçerli olmadığı durumda ise;

$$H_1 : \sigma_1^2 \neq \sigma_2^2 \quad (21)$$

olacaktır. Bu durumda test istatistiği:

$$F = \frac{\sigma_1^2}{\sigma_2^2} \quad (22)$$

olarak hesaplanır. Hata terimi varyansları bilinemediğinden tahminleri olan S_e^2 'ler test için kullanılır. Bu durumda test istatistiği şu şekilde ifade edilir:

$$F = \frac{S_{e1}^2}{S_{e2}^2} = \frac{\sum e_1^2 / (n_1 - k)}{\sum e_2^2 / (n_2 - k)} \quad (23)$$

F test istatistiği tablo değerinden büyük ise H_1 , küçük ise H_0 hipotezi kabul edilir. H_0 hipotezi kabul edilirse Chow testi yapılabilir. İki ayrı alt modelin tahmin edilmesi durumunda test istatistiği şu şekildedir:

$$F = \frac{\sum_{i=1}^n e_{iR}^2 - (\sum_{i=1}^{n_1} e_{i1}^2 + \sum_{i=1}^{n_2} e_{i2}^2) / k}{(\sum_{i=1}^{n_1} e_{i1}^2 + \sum_{i=1}^{n_2} e_{i2}^2) / (n - 2k)} \quad (24)$$

Denklem (24)'de ifade edilen $\sum_{i=1}^n e_{iR}^2$ artıkların kareleri toplamını $\sum_{i=1}^{n_1} e_{i1}^2$ ve $\sum_{i=1}^{n_2} e_{i2}^2$ parçaların artıkların kareleri toplamını ifade eder. Paydanın serbestlik derecesi $n - 2k$, payın serbestlik derecesi k 'dir.

Hesaplanan Chow olasılık değeri $< 0,05$ olduğunda yapısal değişiklik olduğu anlamına gelirken, olasılık değeri $> 0,05$ olduğunda yapısal değişiklik olmadığı anlamına gelmektedir.

CUSUM Testi

Chow testi gibi katsayıların kararlılığını test eder. Yapısal değişiklik öncesi katsayıları yapısal değişiklikten sonra etkilenirse yapısal değişiklik olduğuna karar verilir. Bu testte ardışık artıklar kullanılır. Temel hipotez şöyle ifade edilir (Güriş vd., 2011:429):

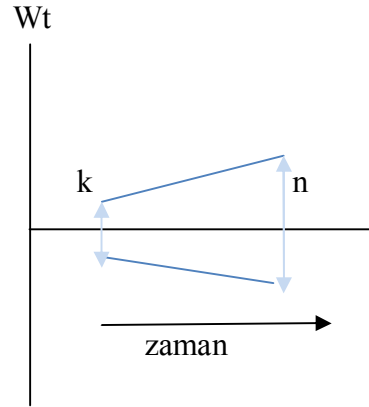
$$H_0 : \beta_1 = \beta_2 = \dots = \beta_k = \beta$$

$$\sigma_1^2 = \sigma_2^2 = \dots = \sigma_n^2 = \sigma^2 \quad (25)$$

şeklinde oluşturulur. Alternatif hipotez, temel hipotezin doğru olmadığını belirtir. CUSUM testi için:

$$W_t = \sum_{s=k+1}^t \frac{w_t}{\hat{\sigma}} \quad t = k + 1, k + 2, \dots, n \quad (26)$$

hesaplanarak zamana göre grafiği çizilir.

Şekil 3: CUSUM Testi Yapısal Değişimin Gösterimi

Kaynak: Güriş vd.,(2011:430).

Daha sonra alt ve üst güven sınırları oluşturulur. Şekil 3'te ifade edildiği gibi yatay ekseninde t , düşey ekseninde w_t ile gösterilir. W_t çizilen sınırlar dışına çıkarsa H_0 yapısal değişiklik vardır hipotezi, sınır içinde kalırsa yapısal değişiklik yoktur hipotezi kabul edilir.

Otokorelasyon Testi

Otokorelasyon, hata terimlerinin birbirini izleyen değerleri arasında ilişki bulunması halidir. Dolayısıyla yapısal değişkenlik testlerinde istenmeyen durumu ifade eder. Hata terimlerinde otokorelasyon olup olmadığının anlaşılması için Durbin-Watson testi ile Breusch-Godfrey (LM) testi kullanılabilir (Tarı, 2005:195,200). Otokorelasyon olmaması için bazı modellerde AR1 bazı modellerde ise AR1 ve AR2 süreçleri işletilmiştir.

Değişen Varyans Testi

Doğrusal regresyon modelinin önemli varsayımlarından biri sabit varyanstır. Buna göre hata terimi varyansı bağımsız değişkendeki değişmelere bağlı olarak değişmeyip aynı kalmaktadır (Tarı, 2005:173). Dolayısıyla kullandığımız ekonometrik analizlerde sabit varyans geçerli olmalıdır. Ancak değişen varyans, başka açılardan iyi olan bir modelden vazgeçmek için asla bir neden teşkil etmez. Yine de göz ardı edilmemesi faydalı olur (Gujarati, 2001:355).

Değişen varyans testleri olarak modellerimizde White test ve Breusch-Pagan-Godfrey test kullanılmıştır. Buna göre olasılık değeri $> 0,05$ durumunda sabit varyans durumu geçerli olacaktır.

Normallik Testi

Normal doğrusal regresyon modeli her bir u_i 'nin normal dağılımını şu şekilde ifade edilebilir (Gujarati, 2001:102):

$$\text{Ortalama: } E(u_i) = 0$$

$$\text{Varyans : } E(u_i^2) = \sigma^2$$

$$\text{Orv } (u_i, u_j) : E(u_i, u_j) = 0 \quad i \neq j \quad (25)$$

Bu varsayımlar şu şekilde ifade edilir:

$$u_j \sim N(0, \sigma^2) \quad (26)$$

Denklem (26)'da ifade edilen \sim simgesi, biçiminde dağılmıştır, N ise normal dağılımı, araç içi terimler ortalama ve varyansı göstermektedir. Normal dağılmış iki değişkenin sıfır ortak varyansı iki değişkenin bağımsız oldukları anlamına gelmektedir.

Normallik varsayımının geçerliliğini incelemek için Jarque-Bera testi kullanılır. Kullandığımız ekonometrik modellerde Jarque-Bera testi için olasılık değeri $> 0,05$

çıkmalıdır (Güriş vd., 2011:301). Şayet olasılık değeri < 0,05 çıkmış ise diğer testlerimiz modelimizi desteklese bile sonucumuz tahmin edilemez olacaktır.

3.3. REKABET GÜCÜ YAPISAL DEĞİŞİMLERİN ANALİZ SONUÇLARI

Ülkelerin ekonomik entegrasyonlara katılım amaçlarından birisi de rekabet güçlerini artırmak ve küresel rekabetten korunmaktır. Dolayısıyla ülkeler, karşılaştırmalı üstünlüklerini, verimliliklerini ve üretim kapasitelerini entegrasyonlara katılarak yükseltmeyi hedeflemektedir. Araştırmamızın amacı da AB entegrasyonu örneğinde entegrasyonların rekabet güçlerindeki değişimi belirlemektir. Dolayısıyla yapısal değişimi test etmek için; Dummy (kukla) değişken testi, Chow kırılma noktası testi ve CUSUM testi kullanılmıştır. Modellerimizin sağlıklı sonuçlar vermesi için, otokorelasyon testi, değişen varyans testi ve normallik testi uygulanarak oluşabilecek sorunlar çözülmüştür. AB'ye beşinci genişleme ile üye olan on ülkenin ekonometrik analiz sonuçları EK2, EK3, EK4, EK5, EK6, EK7, EK8, EK9, EK10 ve EK11'de ayrıntılı olarak gösterilmiştir. Her bir ülkenin yapısal değişim sonuçları ise Tablo11'de gösterilmiştir.

Tablo 11:AB'ne Beşinci Genişleme Süreci ile Üye Olan Ülkelerin Rekabet Gücü Yapısal Değişimi

	SITC0	SITC1	SITC2	SITC3	SITC4	SITC5	SITC6	SITC7	SITC8
Macaristan	H3 (0)	H2 (-)	H3 (0)	H2 (-)	&	H1 (+)	H1 (+)	H3 (0)	H3 (0)
Çek Cum.	H3 (0)	H2 (-)	H3 (0)	H2 (-)	H3 (0)	H3 (0)	H2 (-)	H1 (+)	H2 (-)
Estonya	H1 (+)	&	H3 (0)	H3 (0)	H1 (+)	H1 (+)	H1 (+)	&	&
Letonya	&	&	H3 (0)	H1 (+)	H1 (+)	H1 (+)	H1 (+)	H1 (+)	H2 (-)
Litvanya	H2 (-)	H1 (+)	H2 (-)	&	H3 (0)	H1 (+)	&	H3 (0)	H3 (0)
Polonya	H3 (0)	H1 (+)	H3 (0)	H3 (0)	H3 (0)	H3 (0)	&	H1 (+)	H2 (-)
Slovenya	H1 (+)	&	H1 (+)	H1 (+)	H1 (+)	H1 (+)	H3 (0)	H1 (+)	H2 (-)
Slovakya	H3 (0)	H2 (-)	H2 (-)	H2 (-)	H3 (0)	H2 (-)	H2 (-)	H1 (+)	H3 (0)
G. Kıbrıs	H2 (-)	H2 (-)	H1 (+)	H1 (+)	H3 (0)	H3 (0)	H2 (-)	H3 (0)	H3 (0)
Malta	&	&	H1 (+)	H1 (+)	DEĞER YOK	&	H3 (0)	H1 (+)	H3 (0)

Tablo11’de AB entegrasyonuna beşinci genişleme süreci ile üye olan on ülkenin SITC bir basamaklı ürün ya da ürün gruplarının ekonometrik model testleri sonrası hesaplanan yapısal değişimleri gösterilmektedir. Buna göre söz konusu ülkelerin toplam hesaplanan ‘90’ SITC ürün ya da ürün grubunun ‘28’ SITC ürününde rekabet gücü yapısal değişimi artış göstermiştir. ‘19’ SITC ürününün rekabet gücünde ise azalış olmuştur. ‘29’ SITC ürünün rekabet gücünde ise yapısal değişiklik olmamıştır. ‘13’ SITC ürününde rekabet gücü tahmin edilemez sonucu çıkmıştır. Malta’nın SITC -4 (*Hayvansal, Bitkisel Katı ve Sıvı Yağlar, Mumlar*) RCA değerleri hesaplanamadığından yapısal değişim sonucu bulunamamıştır. Genel olarak değerlendirildiğinde AB’ye beşinci genişleme ile üye olan ülkelerin rekabet güçlerinde beklenen düzeyde artış olmamıştır.

Ülkeler bazında ise Macaristan’ın *Kolay Taklit Edilebilen Araştırma Bazlı Mallar* grubundaki SITC-5 (*Başka Yerde Belirtilmeyen Kimya Sanayi ve Buna Bağlı Sanayi Ürünleri*) ürün ya da ürün grubunda %1 anlam düzeyinde rekabet gücünde artış olmuştur. Yine *Emek Yoğun Mallar* grubundaki SITC-6 (*Başlıca Sınıflara Ayrılmış İşlenmiş Mallar*) ürün ya da ürün grubunda %5 anlam düzeyinde rekabet gücünde artış meydana gelmiştir. Ancak *Sermaye Yoğun Mallar* grubundaki SITC-1 (*İçki ve Tütün Mamülleri*) ürün ya da ürün grubunda %1 anlam düzeyinde rekabet gücünde azalma olmuştur. *Hammadde Yoğun Mallar* grubundaki SITC-3 (*Mineral Yakıtlar, Yağlar ve Alkali Ürünler*) ürün ya da ürün grubunda da %10 anlam düzeyinde rekabet gücünde azalma olmuştur. SITC-0 (*Canlı Hayvanlar ve Gıda Maddeleri*), SITC-2 (*Akaryakıt Hariç Yenilmeyen Hammaddeler*), SITC-7 (*Makineler ve Taşıt Araçları*), SITC-8 (*Çeşitli Mamül Eşya*) ürün ya da ürün gruplarında entegrasyon sonrası rekabet güçlerinde yapısal değişim olmamıştır. SITC-4 (*Hayvansal, Bitkisel Katı ve Sıvı Yağlar, Mumlar*) ürün ya da ürün grubunda yapılan ekonometrik analiz sonucu tahmin edilemez çıkmıştır.

Çek Cumhuriyeti’nde ise, *Zor Taklit Edilebilen Araştırma Bazlı Mallar* grubundaki SITC-7 (*Makineler ve Taşıt Araçları*) ürün ya da ürün grubunda %1 anlam düzeyinde rekabet gücünde artış olmuştur. Ancak *Sermaye Yoğun Mallar* grubundaki SITC-1 (*İçki ve Tütün Mamülleri*) ürün ya da ürün grubunda %1 anlam düzeyinde rekabet gücünde azalma olmuştur. Yine *Hammadde Yoğun Mallar* grubundaki SITC-3

(*Mineral Yakıtlar, Yağlar ve Alkali Ürünler*) ürün ya da ürün grubunda ve *Emek Yoğun Mallar* grubundaki SITC-6 (*Başlıca Sınıflara Ayrılmış İşlenmiş Mallar*) ile SITC-8 (*Çeşitli Mamül Eşya*) ürün ya da ürün grubunda %1 anlam düzeyinde rekabet gücünde azalma olmuştur. SITC-0 (*Canlı Hayvanlar ve Gıda Maddeleri*), SITC-2 (*Akaryakıt Hariç Yenilmeyen Hammaddeler*), SITC-4 (*Hayvansal, Bitkisel Katı ve Sıvı Yağlar, Mumlar*) ve SITC-5 (*Başka Yerde Belirtilmeyen Kimya Sanayi ve Buna Bağlı Sanayi Ürünleri*) ürün ya da ürün gruplarının rekabet güçlerinde yapısal değişim olmamıştır.

Estonya'da ise, *Hammadde Yoğun Mallar* grubundaki SITC-0 (*Canlı Hayvanlar ve Gıda Maddeleri*) ve SITC-4 (*Hayvansal, Bitkisel Katı ve Sıvı Yağlar, Mumlar*) ürün ya da ürün grubunda %1 anlam düzeyinde rekabet gücünde artış olmuştur. Yine *Kolay Taklit Edilebilen Araştırma Bazlı Mallar* grubundaki SITC-5 (*Başka Yerde Belirtilmeyen Kimya Sanayi ve Buna Bağlı Sanayi Ürünleri*) ile *Emek Yoğun Mallar* grubundaki SITC-6 (*Başlıca Sınıflara Ayrılmış İşlenmiş Mallar*) ürün ya da ürün grubunda %1 anlam düzeyinde rekabet gücünde artış olmuştur. SITC-2 (*Akaryakıt Hariç Yenilmeyen Hammaddeler*) ve SITC-3 (*Mineral Yakıtlar, Yağlar ve Alkali Ürünler*) ürün ya da ürün gruplarının rekabet güçlerinde yapısal değişim olmamıştır. SITC-1 (*İçki ve Tütün Mamülleri*), SITC-7 (*Makineler ve Taşıt Araçları*), SITC-8 (*Çeşitli Mamül Eşya*) ürün ya da ürün gruplarında yapılan ekonometrik analiz sonucu tahmin edilemez çıkmıştır.

Letonya'nın rekabet gücü yapısal değişim analizinde ise, *Hammadde Yoğun Mallar* grubundaki SITC-3 (*Mineral Yakıtlar, Yağlar ve Alkali Ürünler*) ürün ya da ürün grubunda %5 anlam düzeyinde ve SITC-4 (*Hayvansal, Bitkisel Katı ve Sıvı Yağlar, Mumlar*) ürün ya da ürün grubunda %1 anlam düzeyinde rekabet gücünde artış olmuştur. Yine *Kolay Taklit Edilebilen Araştırma Bazlı Mallar* grubundaki SITC-5 (*Başka Yerde Belirtilmeyen Kimya Sanayi ve Buna Bağlı Sanayi Ürünleri*) ürün ya da ürün grubunda %5 anlam düzeyinde artış olmuştur. *Emek Yoğun Mallar* grubundaki SITC-6 (*Başlıca Sınıflara Ayrılmış İşlenmiş Mallar*) ile *Zor Taklit Edilebilen Araştırma Bazlı Mallar* grubundaki SITC-7 (*Makineler ve Taşıt Araçları*) ürün ya da ürün grubunda %1 anlam düzeyinde rekabet gücünde artış olmuştur. SITC-2 (*Akaryakıt Hariç Yenilmeyen Hammaddeler*) ürün ya da ürün grubunun rekabet gücünde yapısal değişim olmamıştır. SITC-0 (*Canlı Hayvanlar ve Gıda Maddeleri*) ve SITC-1 (*İçki ve*

Tütün Mamülleri) ürün ya da ürün gruplarında yapılan ekonometrik analiz sonucu tahmin edilemez çıkmıştır.

Litvanya ise, *Sermaye Yoğun Mallar* grubundaki SITC-1 (*İçki ve Tütün Mamülleri*) ile *Kolay Taklit Edilebilen Araştırma Bazlı Mallar* grubundaki SITC-5 (*Başka Yerde Belirtilmeyen Kimya Sanayi ve Buna Bağlı Sanayi Ürünleri*) ürün ya da ürün gruplarında %5 anlam düzeyinde artış olmuştur. Ancak *Hammadde Yoğun Mallar* grubundaki SITC-0 (*Canlı Hayvanlar ve Gıda Maddeleri*) ürün ya da ürün grubunda %10 anlam düzeyinde ve SITC-2 (*Akaryakıt Hariç Yenilmeyen Hammaddeler*) ürün ya da ürün grubunda %5 anlam düzeyinde rekabet gücünde azalma olmuştur. SITC-4 (*Hayvansal, Bitkisel Katı ve Sıvı Yağlar, Mumlar*), SITC-7 (*Makineler ve Taşıt Araçları*) ve SITC-8 (*Çeşitli Mamül Eşya*) ürün ya da ürün gruplarında rekabet gücünde yapısal değişim olmamıştır. SITC-3 (*Mineral Yakıtlar, Yağlar ve Alkali Ürünler*) ile SITC-6 (*Başlıca Sınıflara Ayrılmış İşlenmiş Mallar*) ürün ya da ürün gruplarında yapılan ekonometrik analiz sonucu tahmin edilemez çıkmıştır.

Polonya'nın yapısal değişiminde ise, *Sermaye Yoğun Mallar* grubundaki SITC-1 (*İçki ve Tütün Mamülleri*) ve *Zor Taklit Edilebilen Araştırma Bazlı Mallar* grubundaki SITC-7 (*Makineler ve Taşıt Araçları*) ürün ya da ürün grubunda %5 anlam düzeyinde rekabet gücünde artış olmuştur. Ancak *Emek Yoğun Mallar* grubundaki SITC-8 (*Çeşitli Mamül Eşya*) ürün ya da ürün grubunda %10 anlam düzeyinde rekabet gücünde azalma olmuştur. SITC-0 (*Canlı Hayvanlar ve Gıda Maddeleri*), SITC-2 (*Akaryakıt Hariç Yenilmeyen Hammaddeler*), SITC-3 (*Mineral Yakıtlar, Yağlar ve Alkali Ürünler*), SITC-4 (*Hayvansal, Bitkisel Katı ve Sıvı Yağlar, Mumlar*) ve SITC-5 (*Başka Yerde Belirtilmeyen Kimya Sanayi ve Buna Bağlı Sanayi Ürünleri*) ürün ya da ürün gruplarında rekabet gücünde yapısal değişim olmamıştır. SITC-6 (*Başlıca Sınıflara Ayrılmış İşlenmiş Mallar*) ürün ya da ürün grubunda yapılan ekonometrik analiz sonucu tahmin edilemez çıkmıştır.

Slovenya ise, *Hammadde Yoğun Mallar* grubundaki SITC-0 (*Canlı Hayvanlar ve Gıda Maddeleri*) ürün ya da ürün grubunda %10 anlam düzeyinde ve SITC-2 (*Akaryakıt Hariç Yenilmeyen Hammaddeler*) ürün ya da ürün gruplarında %1 anlam düzeyinde artış olmuştur. Yine *Hammadde Yoğun Mallar* grubundaki SITC-3 (*Mineral Yakıtlar, Yağlar ve Alkali Ürünler*) ile SITC-4 (*Hayvansal, Bitkisel Katı ve Sıvı Yağlar,*

Mumlar) ürün ya da ürün gruplarında %1 anlam düzeyinde artış olmuştur. Yine rekabet gücünde artış olan, *Kolay Taklit Edilebilen Araştırma Bazlı Mallar* grubundaki SITC-5 (*Başka Yerde Belirtilmeyen Kimya Sanayi ve Buna Bağlı Sanayi Ürünleri*) ile *Zor Taklit Edilebilen Araştırma Bazlı Mallar* grubundaki SITC-7 (*Makineler ve Taşıt Araçları*) ürün ya da ürün grubunda %1 anlam düzeyinde rekabet gücünde artış olmuştur. Ancak *Emek Yoğun Mallar* grubundaki SITC-8 (*Çeşitli Mamül Eşya*) ürün ya da ürün grubunda %10 anlam düzeyinde rekabet gücünde azalma olmuştur. SITC-6 (*Başlıca Sınıflara Ayrılmış İşlenmiş Mallar*) ürün ya da ürün grubunda rekabet gücünde yapısal değişim olmamıştır. SITC-1 (*İçki ve Tütün Mamülleri*) ürün ya da ürün grubunda yapılan ekonometrik analiz sonucu tahmin edilemez çıkmıştır.

Slovakya'nın rekabet gücü yapısal değişim analizinde ise, *Zor Taklit Edilebilen Araştırma Bazlı Mallar* grubundaki SITC-7 (*Makineler ve Taşıt Araçları*) ürün ya da ürün grubunda %1 anlam düzeyinde rekabet gücünde artış olmuştur. *Sermaye Yoğun Mallar* grubundaki SITC-1 (*İçki ve Tütün Mamülleri*) ürün ya da ürün grubunda %1 anlam düzeyinde rekabet gücünde azalma olmuştur. Yine *Hammadde Yoğun Mallar* grubundaki SITC-2 (*Akaryakıt Hariç Yenilmeyen Hammaddeler*) ürün ya da ürün grubunda %5 anlam düzeyinde ve SITC-3 (*Mineral Yakıtlar, Yağlar ve Alkali Ürünler*) ürün ya da ürün grubunda %1 anlam düzeyinde rekabet gücünde azalma olmuştur. Yine *Kolay Taklit Edilebilen Araştırma Bazlı Mallar* grubundaki SITC-5 (*Başka Yerde Belirtilmeyen Kimya Sanayi ve Buna Bağlı Sanayi Ürünleri*) ürün ya da ürün grubunda %5 anlam düzeyinde ve *Emek Yoğun Mallar* grubundaki SITC-6 (*Başlıca Sınıflara Ayrılmış İşlenmiş Mallar*) ürün ya da ürün grubunda %10 anlam düzeyinde rekabet gücünde azalma olmuştur. SITC-0 (*Canlı Hayvanlar ve Gıda Maddeleri*), SITC-4 (*Hayvansal, Bitkisel Katı ve Sıvı Yağlar, Mumlar*) ve SITC-8 (*Çeşitli Mamül Eşya*) ürün ya da ürün grubunda rekabet gücünde yapısal değişim olmamıştır.

G. Kıbrıs'ın ise, *Hammadde Yoğun Mallar* grubundaki SITC-2 (*Akaryakıt Hariç Yenilmeyen Hammaddeler*) ürün ya da ürün gruplarında %5 anlam düzeyinde ve SITC-3 (*Mineral Yakıtlar, Yağlar ve Alkali Ürünler*) ürün ya da ürün grubunda %1 anlam düzeyinde rekabet gücünde artma olmuştur. Ancak *Hammadde Yoğun Mallar* grubundaki SITC-0 (*Canlı Hayvanlar ve Gıda Maddeleri*) ürün ya da ürün grubunda %1 anlam düzeyinde rekabet gücünde azalma olmuştur. Yine *Sermaye Yoğun Mallar*

grubundaki SITC-1 (*İçki ve Tütün Mamülleri*) ile *Emek Yoğun Mallar* grubundaki SITC-6 (*Başlıca Sınıflara Ayrılmış İşlenmiş Mallar*) ürün ya da ürün grubunda %1 anlam düzeyinde rekabet gücünde azalma olmuştur. SITC-4 (*Hayvansal, Bitkisel Katı ve Sıvı Yağlar, Mumlar*), SITC-5 (*Başka Yerde Belirtilmeyen Kimya Sanayi ve Buna Bağlı Sanayi Ürünleri*), SITC-7 (*Makineler ve Taşıt Araçları*) ve SITC-8 (*Çeşitli Mamül Eşya*) ürün ya da ürün grubunda rekabet gücünde yapısal değişim olmamıştır.

AB'nin küçük ülkelerinden Malta'nın ise, *Hammadde Yoğun Mallar* grubundaki SITC-2 (*Akaryakıt Hariç Yenilmeyen Hammaddeler*) ürün ya da ürün grubunda ve SITC-3 (*Mineral Yakıtlar, Yağlar ve Alkali Ürünler*) ürün ya da ürün grubunda %1 anlam düzeyinde rekabet gücünde artma olmuştur. Yine *Zor Taklit Edilebilen Araştırma Bazlı Mallar* grubundaki SITC-7 (*Makineler ve Taşıt Araçları*) ürün ya da ürün grubunda %1 anlam düzeyinde rekabet gücünde artış olmuştur. *Emek Yoğun Mallar* grubundaki SITC-6 (*Başlıca Sınıflara Ayrılmış İşlenmiş Mallar*) ve SITC-8 (*Çeşitli Mamül Eşya*) ürün ya da ürün grubunda rekabet gücünde yapısal değişim olmamıştır. SITC-0 (*Canlı Hayvanlar ve Gıda Maddeleri*), SITC-1 (*İçki ve Tütün Mamülleri*) ve SITC-5 (*Başka Yerde Belirtilmeyen Kimya Sanayi ve Buna Bağlı Sanayi Ürünleri*) ürün ya da ürün gruplarında yapılan ekonometrik analiz sonucu tahmin edilemez çıkmıştır.

AB'ye beşinci genişleme ile üye olan on ülkenin rekabet gücündeki yapısal değişimleri en fazla **artıran** ülkeler sırasıyla, '6' SITC üründe Slovenya, '5' SITC üründe Letonya ve '4' SITC üründe Estonya olmuştur. Birliğin önemli ülkelerinden Polonya ve Macaristan'ın her biri sadece '2' SITC üründe rekabet gücünü artırmıştır. Slovenya, en fazla *Hammadde Yoğun Mallar* grubunda ve *Kolay* ile *Zor Taklit Edilebilen Araştırma Bazlı Mallar* grubunda rekabet gücünü artırmıştır. Letonya ise, *Hammadde Yoğun Mallar* grubunda ve *Kolay* ile *Zor Taklit Edilebilen Araştırma Bazlı Mallar* grubunun yanında *Emek Yoğun Mallar* *Emek* grubunda rekabet gücünü artırmıştır. Estonya, *Hammadde Yoğun Mallar*, *Kolay Taklit Edilebilen Araştırma Bazlı Mallar* ve *Emek Yoğun Mallar* gruplarında rekabet gücünü artırmıştır

AB'ye beşinci genişleme ile üye olan on ülkenin rekabet gücündeki yapısal değişimleri en fazla **azalan** ülkeler sırasıyla, '5' SITC üründe Slovakya, '4' SITC üründe Çek Cumhuriyeti ve '3' SITC üründe G. Kıbrıs olmuştur. Slovakya'nın *Sermaye Yoğun Mallar*, *Hammadde Yoğun Mallar*, *Emek Yoğun Mallar* ve *Kolay Taklit*

Edilebilen Araştırma Bazlı Mallar grubunda rekabet gücü azalmıştır. Çek Cumhuriyetinde ise, *Sermaye Yoğun Mallar*, *Hammadde Yoğun Mallar* ve *Emek Yoğun Mallar* rekabet gücü azalmıştır. G. Kıbrıs'ın *Sermaye Yoğun Mallar*, *Hammadde Yoğun Mallar* ve *Emek Yoğun Mallar* rekabet gücü azalmıştır.

SITC bir basamaklı ürünlerde rekabet gücü yapısal değişimleri en fazla **artan** ürünleri ise, '6' ülkenin *Zor Taklit Edilebilen Araştırma Bazlı Mallar* grubunda SITC-7 (*Makineler ve Taşıt Araçları*), '5' ülkenin *Kolay Taklit Edilebilen Araştırma Bazlı Mallar* grubunda SITC-5 (*Başka Yerde Belirtilmeyen Kimya Sanayi ve Buna Bağlı Sanayi Ürünleri*), '4' ülkenin *Hammadde Yoğun Mallar* grubunda SITC-3 (*Mineral Yakıtlar, Yağlar ve Alkali Ürünler*) ürün ya da ürün grubunun rekabet gücünde artış olmuştur.

SITC bir basamaklı ürünlerde rekabet gücü yapısal değişimleri en fazla **azalan** ürünleri ise, '4' ülkenin *Emek Yoğun Mallar* grubunda SITC-8 (*Çeşitli Mamül Eşya*), '4' ülkenin *Sermaye Yoğun Mallar* grubunda SITC-1 (*İçki ve Tütün Mamülleri*) ve '3' ülkenin *Emek Yoğun Mallar* grubunda SITC-6 (*Başlıca Sınıflara Ayrılmış İşlenmiş Mallar*) ürün ya da ürün grubunun rekabet gücünde azalma olmuştur.

SONUÇ

Ülkeler ulusal ekonomilerini dünyaya açarak küreselleşmekte aynı zamanda uluslararası rekabet yarışında da öne geçmeye çalışmaktadırlar. Dolayısıyla artan rekabetten korunmak ve rekabet güçlerini artırmak için ekonomik işbirliklerine ve bölgesel entegrasyonlara katılmaktadırlar. Gelişmekte olan ülkeler küresel rekabetten daha fazla etkilenmektedirler ve karşılaştırmalı üstünlüklerini artırmak amacıyla bölgesel entegrasyonlara katılmaktadırlar. Zira rekabet gücünden yoksun devletlerin ayakta kalmaları zor görünmektedir.

Ancak ülke içerisinde gümrük tarifeleri ile korunan yerli üreticiler entegrasyon sonrası ticaret kısıtlamalarının kaldırılmasıyla beraber piyasa rekabetiyle karşı karşıya kalmaktadırlar. Entegrasyon öncesi monopol rekabetçi olan yerli üreticiler entegrasyon sonrası bu özelliğini yitirip oligopol veya tam rekabetçi duruma düşebilirler. Dolayısıyla entegrasyon içi artan bir rekabet ortamı oluşmaktadır. Rekabet gücünden yoksun ülkeler ise refahlarını önemli ölçüde yitirebilirler. Özellikle gelişmiş olan ülkeler ile gelişmekte olan ülkeler arasında yapılan ekonomik entegrasyon hareketlerinde gelişmekte olan ülkeler aleyhine olumsuz refah sonuçları olabilmektedir. Bunun sebepleri arasında gelişmekte olan ülke sanayisinin, emek ve sermayesinin gelişmiş ülke karşısında rekabet edememesi gösterilebilir. Sonuçta ekonomik entegrasyon rekabet gücü yüksek olmayan sektörlerde, sermaye ve nitelikli emek gerektiren endüstrilerde üye ülkenin rekabet gücünü olumsuz etkileyebilir.

Ekonomik entegrasyon hareketlerinde birlik içi artan rekabette üye ülkelerin rekabet güçlerine olumlu ya da daha fazla olumsuz etkileri olabilmektedir. Literatür taramasında belirttiğimiz gibi emek yoğun, hammadde yoğun ürün gruplarında daha çok gelişmekte olan ülkeler söz sahibi olmuşlardır. Sermaye yoğun ve zor taklit edilebilir ürün gruplarında ise daha çok gelişmiş ülkeler üstün gözükmemektedir. Genel olarak bölgesel entegrasyonlar üye ülkelerin rekabet güçlerinde beklenileni veremese de GSYİH, dış ticaret ve ekonomik büyümelerinde önemli rol oynamışlardır. Dolayısıyla yapmış olduğumuz araştırmamızda da AB'ye beşinci genişleme ile üye olan on ülkenin birlik içi dış ticaretlerinde her bir ülke için üç kat artış olmuştur. Bu durum bile entegrasyonların ne kadar önemli olduğunu göstermektedir.

1980'lerin sonunda SSCB'nin dağılmasıyla serbest kalan Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri ile Malta ve G. Kıbrıs'ın AB'ye katılım süreci 2004:5 yılında tamamlanmıştır. AB'ye beşinci genişleme süreci ile üye olan bu on ülkenin üyelikleri sonrası rekabet güçlerindeki yapısal değişimi belirlemek üzere 1999:01 – 2011:10 yılları arası AB25 ülkeleriyle yaptıkları ihracat ve ithalat verileri eurostat.com adlı internet sitesinden elde edilmiştir. Bu elde edilen verilerden hareketle Balassa'nın RCA endeksi oluşturulmuştur. Belirlenen endekslerin ekonometrik analizlerde kullanılması için asimetri sorunu çözülmüştür. Söz konusu ülkelerin rekabet güçlerindeki yapısal değişimin belirlenmesi için ekonometrik model olarak Dummy (kukla) değişkenlik testi, Chow kırılma noktası testi ve CUSUM testi kullanılmıştır.

Buna göre, AB'ye beşinci genişleme ile üye olan ülkelerin ekonometrik yapısal değişim testi analizlerinde toplam hesaplanan '90' SITC bir basamaklı ürün ya da ürün gruplarının '28' SITC ürünüde üyelikleri sonrası rekabet gücünde artma olmuştur. '19' SITC ürünüde üyelik sonrası rekabet gücünde azalma meydana gelmiştir. '29' SITC ürünüde ise üyelik sonrası rekabet gücünde değişiklik olmamıştır. '13' SITC ürünüde rekabet gücü yapısal değişim testi tahmin edilemez çıkmıştır. Malta ülkesinin SITC-4 (*Hayvansal, Bitkisel Katı ve Sıvı Yağlar, Mumlar*) ürün ya da ürün grubunda RCA değerleri hesaplanamadığı için yapısal değişim analizi yapılamamıştır. Bu sonuçlara göre, AB entegrasyonuna üyelik söz konusu ülkelerin rekabet gücüne beklenen düzeyde artış gerçekleştirememiştir.

AB'ye beşinci genişleme süreci ile üye olan on ülkenin üyelik sonrası rekabet gücünü en fazla artıran ülkeler sırasıyla, '6' SITC ürünüde Slovenya, '5' SITC ürünüde Letonya ve '4' SITC ürünüde Estonya ülkeleri olmuştur. Birliğin önemli ülkelerinden Çek Cumhuriyeti sadece '1' SITC ürün ya da ürün grubunda rekabet gücünde artış olurken Polonya ve Macaristan ise '2' SITC ürün ya da ürün grubunda rekabet gücünde artış sağlayabilmiştir. Birliğe üyelik sonrası rekabet gücünde azalma meydana gelen ülkeler ise, '5' SITC ürünüde Slovakya, '4' SITC ürünüde Çek Cumhuriyeti ve '3' SITC ürünüde G. Kıbrıs olmuştur. Bu sonuçlara göre, AB'ye beşinci genişleme süreci ile üye olan on ülkeden Polonya, Macaristan ve Çek Cumhuriyeti'nin rekabet güçlerinde beklenen düzeyde artış olmamıştır.

SITC bir basamaklı ürünlerde rekabet gücü en fazla artan ürünleri ise, '6' ülkenin *Zor Taklit Edilebilen Araştırma Bazlı Mallar* grubunda SITC-7 (*Makineler ve Taşıt Araçları*), '5' ülkenin *Kolay Taklit Edilebilen Araştırma Bazlı Mallar* grubunda SITC-5 (*Başka Yerde Belirtilmeyen Kimya Sanayi ve Buna Bağlı Sanayi Ürünleri*), '4' ülkenin *Hammadde Yoğun Mallar* grubunda SITC-3 (*Mineral Yakıtlar, Yağlar ve Alkali Ürünler*) ürün ya da ürün grubunun rekabet gücünde artış olmuştur. Dolayısıyla her ne kadar AB'ye üyelik söz konusu ülkelerin rekabet gücünü beklenen düzeyde artırmaya da gelişmekte olan bu ülkelerin *Araştırma Bazlı Mallar* grubunda rekabet güçlerini artırmaları önem arz etmektedir.

SITC bir basamaklı ürünlerde rekabet gücü en fazla azalan ürünleri ise, '4' ülkenin *Emek Yoğun Mallar* grubunda SITC-8 (*Çeşitli Mamül Eşya*), '4' ülkenin *Sermaye Yoğun Mallar* grubunda SITC-1 (*İçki ve Tütün Mamülleri*) ve '3' ülkenin *Emek Yoğun Mallar* grubunda SITC-6 (*Başlıca Sınıflara Ayrılmış İşlenmiş Mallar*) ürün ya da ürün grubunun rekabet gücünde azalma olmuştur. Buna göre, AB'nin gelişmekte olan bu ülkelerinin özellikle *Emek Yoğun Mallar* grubunda rekabet gücünün azalması dikkat çekici bir diğer sonuç olmuştur.

İktisadi literatürde gelişmiş (merkez) ülkeler ile gelişmekte (çevresel) olan ülkelerin entegrasyonunda emek ve sermaye merkez ülkeler lehine hareket edeceği ve bu durumun gelişmekte olan ülkelerin rekabet gücünü olumsuz etkileyeceği belirtilmiştir. Yine literatürde entegrasyona üye ülkelerin dış ticaretlerinde artış olacağı ifade edilmektedir. Ancak araştırmamıza konu olan ülkeler sosyalist dönem sonrası serbest piyasa ekonomisine geçiş yapan ülkelerdir. Dolayısıyla sosyalist dönemdeki rekabet güçlerinin entegrasyon sonrası artması beklenmektedir. Sonuçta, AB'ye beşinci genişleme süreci ile üye olan ülkelerin 1999:01-2011:10 yılları arasını kapsayan araştırmamızda söz konusu ülkelerin rekabet gücünde beklenen düzeyde artış sağlanamadığı görülmüştür. Bunun nedeni söz konusu ülkelerin henüz serbest piyasa ekonomisine uyum sağlayamadığı olabilir. Ancak *Kolay Taklit Edilebilen Araştırma Bazlı Mallar* grubunda SITC-5 (*Başka Yerde Belirtilmeyen Kimya Sanayi ve Buna Bağlı Sanayi Ürünleri*) ve *Zor Taklit Edilebilen Araştırma Bazlı Mallar* grubunda SITC-7 (*Makineler ve Taşıt Araçları*) rekabet güçlerini artırmaları entegrasyonların gelişmekte olan ülkeler açısından değerini ortaya koymaktadır.

KAYNAKLAR

ABGS, (2011), "Avrupa Birliği Tarihi", *Avrupa Birliği Genel Sekreterliği*, www.abgs.gov.tr. (12.10.2011).

Akçay, B., (2006), "Euro Alanın Ekonomisine İlişkin Bir Değerlendirme", *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 5, No.2, kış 2006 , Ankara, ss.1-27.

Akçay, B., (2007), "Avrupa Birliğinde Ekonomik Kriterler", *AÜHF Dergisi*, 56, S.3, Ankara, ss.11-52.

Akkoyunlu, A., (1996), "Yeni Dış Ticaret Teorileri", *Ekonomik Yaklaşım Dergisi*, 7, S.21, Yaz 1996, Ankara, ss.71-99.

Akkoyunlu-Wigley, A., (2000), "Bölgesel Ekonomik Bütünleşme Anlaşmalarının Etkilerini Ölçen Ampirik Çalışmaların Genel Bir Değerlendirmesi", *H.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 18, S.2, Ankara, ss.35-60.

Akkoyunlu Wigley, A. (2005), *Yeni Ekonomik Entegrasyon Teorisi*, (Ed).O. Küçükahmetoğlu, H. Çeştepe, Ş. Tüylüoğlu, *Ekonomik Entegrasyon: Küresel ve Bölgesel Yaklaşım*, Ekin yayınevi, Bursa, ss.93-113.

Aktan, C. C., (1999), "Global Ekonomik Entegrasyon ve Türkiye", *Dış Ticaret Dergisi*, S.12 Yıl.4, ss. 1-29.

Aktan, C.C., Şen,H., (1999), "Globalleşme, Ekonomik Kriz ve Türkiye", *TOSYÖV Yayınları*, Ankara, ss.10-35.

Aktan,C.C., (2003), " Türkiye’de Üretim ve İstihdama Yönelik Ulusal Rekabet Gücü Politikası", *TİSK, Güçlü ve Büyük Türk Ekonomisi İçin Üretim ve İstihdam Politikaları Konulu Yarışmada Mansiyon Ödülü*, Ankara, ss.115-130.

Altay, B., (2006), "Avrupa Birliğinde Rekabet Politikaları, Türkiye ve Avrupa Birliğinin İhracatta Rekabet Gücünün Ölçülmesi", *Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yayınlanmamış Doktora Tezi*, ss.1-170.

Altay, H., (2008), "Karşılaştırmalı Üstünlükler Teorisi Kapsamında Türk Endüstrilerinin Avrupa Birliği (15) Pazarındaki Rekabet Gücü Düzeylerinin incelenmesi: 1995 – 2007", *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S.21, Kütahya, ss.215-239.

Altın, O., S. Demirci, O. Çakır ve H. Semiz, (2006), "AB Genişleme Sürecinin Üye Ülkelerinin İktisadi Büyümesi ve Dış Ticareti Üzerine Etkileri: Panel Data Analizi", *TCMB*, <http://www.tcmb.gov.tr.pdf>, Erişim(28.10.2011).

Altın, O., ve A.A. Kaya, (2009), ‘‘Türkiye’de Ar-Ge Harcamaları ve Ekonomik Büyüme Arasındaki Nedensel İlişkinin Analizi’’, *Ege Akademik Bakış Dergisi*, 9, S.1, İzmir, ss.251-259.

Aslan, N. ve N. Terzi, (2006), ‘‘Heckscher-Ohlin-Samuelson (HOS) Teorisi ve Teorinin Değerlendirilmesi’’, *Marmara Üniversitesi İİBF Dergisi*, 21, S.1, İstanbul, ss.1-14.

Atik, H., (2006a), ‘‘Beşinci Genişlemenin Avrupa Birliğinde Yol Açtığı Ekonomik Dönüşümler ve Türkiye’’, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S.21, Y.2006, Kayseri, ss.173-189.

Atik, H., (2006b), ‘‘Tercihlerde Benzerlik Teorisi: Türkiye ve Bazı Komşu Ülkelerin Dış Ticareti Üzerine Bir Analiz’’, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 61, S.2, Ankara, ss.33-43.

Ayaş, N., (2002), ‘‘Bölgesel Rekabet Gücünün Geliştirilmesinde Verimliliğin Rolü’’, *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Güz 2002, S.9, Muğla, ss.1-24.

Aydın, A., (2008), ‘‘Endüstri-içi Ticaret ve Türkiye: Ülkeye Özgü Belirleyicilerin Tespitine Yönelik Bir Araştırma’’, *Marmara Üniversitesi İİBF Dergisi*, 15, S.2, İstanbul, ss.881-921.

Aydınonat, N.E., (2007), *Modern Uluslararası İktisat Teorisinin Kökenleri*, Siyasal Yayınevi, Ankara.

Bakkalcı, A. C., (2002), ‘‘Avrupa Birliği İle Türkiye Arasında Gerçekleştirilen Gümrük Birliğinin Kaynak Dağılımı Üzerine Etkileri’’, *D.E.Ü.İ.İ.B.F.Dergisi* 17, S.2, İzmir, ss.39-53.

Baldwin R. E.,ve Venables A. J. (1995), ‘‘Regional Economic İntegrasyon’’, *Handbook of International Economics, vol.III, Edited by G.Grossman, K.Rogoff,Elsevier Science B.V*, Vol.1598-1640.

Başkol, M.O., (2009a), ‘‘Türkiye’nin Endüstri-içi Ticaretinin Analizi’’, *Uludağ Üniversitesi, İİBF Dergisi*, 28, S.2, Bursa, ss.1-24.

Başkol, M.O., (2009b), ‘‘Stratejik Ticaret Politikası’’, *EconAnadolu 2009: Anadolu Uluslararası İktisat Kongresi, Tebliğler, (17-19 Haziran 2009, Eskişehir)*, Eskişehir, ss.1-10.

Bayar,F.,(2010), ‘‘Küreselleşme Kavramı Ve Küreselleşme Sürecinde Türkiye’’, *Ekonomik Sorunlar Dergisi*, [http:// www.mfa.gov.tr/data/kutuphane/yayinlar](http://www.mfa.gov.tr/data/kutuphane/yayinlar) (15.09.2011).

Bayraktutan, Y., (2003), ‘‘Bilgi ve Uluslararası Ticaret Teorileri’’, *Cumhuriyet Üniversitesi İİB Dergisi*, 4, S.2, Sivas, ss.175-186.

Bayraktutan, Y., (2009), *Global Ekonomide Bütünleşme Trendleri Bölgeselleşme ve Küreselleşme*, Nobel Yayınları,5.Baskı, Ankara.

Becerem, E., (2004), ‘‘Bölgesel Rekabet Gücü’’, *Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi*, 9, S.2, Isparta, ss.279-302.

Bedir, A., (2009), ‘‘Uluslararası Ticarete Fiyata Dayalı Rekabet Gücü ile Endüstri-içi Ticaret Arasındaki İlişki: Türk İmalat Sanayi Örneği’’, *DPT İktisadi Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü*, Yayınlanmış Doktora Tezi, Ankara.

Bender, S. ve K.W. Li, (2002), ‘‘The Changing Trade and Revealed Comparative Advantages of Asian and Latin American Manufacture Exports’’, *Economic Growth Center Discussion Paper Series N.843*, pp.1-26.

Berber, M., (2006), *İktisadi Büyüme ve Kalkınma*, Derya Kitabevi, 3.baskı Trabzon.

Bernhofen, D.M., (1999), ‘‘Intra-industry Trade and Strategic Interaction: Theory and Evidence’’, *Journal of International Economics*, Vol.47, Worcester, pp.225-244.

Besim, M. ve Y. Süreç, (2011), Rekabet Edebilirlik Raporu 2010-2011, *Kıbrıs Türk Ticaret Odası*, www.ktto.net/turkce/20102011ref.pdf(12.11.2011).

Bilici, N., (2006), ‘‘AB’de Ekonomik Bütünleşme ve Türkiye’nin Entegrasyonu’’, *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 5, No.2, kış 2006, Ankara, ss.39-45.

Brander, J.A. ve P.R. Krugman, (1983), ‘‘A Reciprocal Dumping Model of International Trade’’, *Journal of International Economics*”, Vol.1-15.

Bohman, H. ve D. Nilsson, (2006), ‘‘Introducing Income Distribution to the Linder Hypothhesis’’, *International Research Journal of Finance and Economics*, Vol.21, pp.1-17.

Borota, T. ve A.M. Kutan, (2008), ‘‘Regional Integration and Economic Growth: The Case of the European Union’’, *The Journal of International Trade and Diplomacy*, Vol.2, pp.93-113.

Burfisher, M.E., S. Robinson, K. Thierfelder, (2001), ‘‘The Impact of NAFTA on the United States’’, *Journal of Economic Perspectives*, Vol.15, N.1, pp.125-144.

Brülhart, M., (1994), ‘‘Marginal Intra-Industry Trade: Measurement and Relevance for The Pattern of Industrial Adjustment’’, *Review of World Economics*, Vol.130, N.3, pp.600-613.

Brülhart, M.,(1998), ‘‘Trading Places: Industrial Specialization in the European Union’’, *Journal of Common Market Studies*, Vol.36, N.3, pp.319-346.

Cho, D. S. ve H. C. Moon,(2000), *From Adam Smith to Michael Porter Evolution of Competitiveness Theory*, World Scientific, Asia-Pasific Business Series, Vol.2. Singapore, New Jersey, London.

Çakmak, Ö.A., (2005), “Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler ve Rekabet Gücü: Türkiye Tekstil ve Hazır Giyim Endüstrisi Üzerine Bir Uygulama”, *Ege Akademik Bakış Dergisi*, 5, S.1-2, İzmir, ss.65-76.

Çakmak, Ö.A., (2010), “Türk Sanayisinin Avrupa Birliği Piyasasında İhracatta Rekabet Gücü”, *Dosya Ankara Sanayi Odası Yayın Organı*, Eylül/Ekim 2010, Ankara, ss.51-61.

Çelik, K. (2008), “*Uluslararası İktisat*”, Murathan Yayınevi, 4.Baskı, Trabzon.

Çivi, E., (2001), “Rekabet Gücü:Literatür Araştırması,Yönetim ve Ekonomi”, *CBÜ İİBF Dergisi*, Y.2001, 8, S.2, ss.21-38.

Çivi, E., İ. Erol, T. İnanlı, E.D. Erol, (2008), “Uluslararası Rekabet Gücüne Farklı Yaklaşımlar”,*Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Manisa, 4, S.1, ss.1-22.

Dee, P., (2007), “East Asian Economic Integration and its Impact on Future Growth” *The World Economy*, Vol.30, N.3, pp.405-423.

Demir, İ., (2002), “ Alt Sektörlerde Rekabet Gücü Ölçüm Yöntemleri”, *Planlama Dergisi 42. Yıl Özel Sayısı DPT*, Ankara, ss.229-234.

Depperu, D., ve D. Cerrato, (2006), “Analyzing International Competitiveness at The Firm Level: Concepts and Measures”, www3.unicatt.it/.../wpdepperucerrato32.pdf, (12.11.2011), pp.1-27.

Deviren, N.V., (2004), “Yeni Dış Ticaret Teorileri”, *Mevzuat Dergisi*, Y.7, S.81, www.mevzuatdergisicom, ss.1-14.

Diadie, D. ve T.T. Dao, (2008), “Regional Integration and Economic Development: The Case of Senegal in the WAEMU”, Centre for Analysis and Research in Economics CARE-EA 2260 University of Rouen, pp.1-24.

Dikkaya,M., ve F. Deniz, (2006), “Ekonomik Küreselleşmenin Yol Açtığı Problemler: Teorik Bakış”, *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 2,S.3, ss.163-181.

Dilber, İ., (2004), “Tekstil ve Konfeksiyon Sanayinin Rekabet Gücü”, *Yönetim ve Ekonomi Dergisi Celal Bayar Üniversitesi İİBF*, 11, S.2, Manisa, ss.85-97.

Dion, D.P., (2004), “Regional Integration and Economic Development: A Theoretical Approach”, *Governance and the Efficiency of Economic Systems Discussion Paper* N.20, pp.1-36.

DPT, (1993), “Avrupa Topluluklarını Kuran Temel Antlaşmalar (AKTÇ, AET, AAET)”, www.dpt.gov.tr, 1, Ağustos 1993, ss.1-464.

Doğan, Ö.İ., (2000), “Kalite Uygulamalarının İşletmelerin Rekabet Gücü Üzerine Etkisi”, *Dokuz Eylül Üniversitesi, SBE dergisi*, Yayımlanmış Doktora Tezi, 2, S.1, İzmir, ss.1-159.

Doğan, Ö.İ., M. Marangoz ve M. Topoyan, (2003), “İşletmelerin İç ve Dış Pazarda Rekabet Gücünü Etkileyen Faktörler ve Bir Uygulama”, *Dokuz Eylül Üniversitesi, SBE dergisi*, C.5, S.2, İzmir, ss.114-138.

Dulupçu, M.A., (2001), *Küresel Rekabet Gücü: Türkiye Üzerine Bir Değerlendirme*, Nobel Yayıncılık, Ankara.

Duruel, M. ve M. Kara, (2009), “Yeni AB Üyesi Ülkeler ile Türkiye İşgücü Piyasasının Karşılaştırmalı Analizi”, *Kocaeli Üniversitesi SBE Dergisi*, 17, S.1, Kocaeli, ss.53-76.

Düzgün, R., (2007), “Türkiye’nin Uluslararası Rekabet Gücü: Çok Değişkenli İstatistiksel Bir Analiz”, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S.23, Kayseri, ss.421-440.

(Ed.) Kibritçiöğlü, A., (1996), *Uluslararası (Makro) İktisat-Okumaları*, 72 Tasarım Dizgi Fotokopi Ofset Yayıncılık, Ankara

Ege, Y., (2000), “Dünyadaki Uygulamalar Işığında Rekabet Politikası ve Özelleştirme”, *Hazine Dergisi*, S.13, Ankara, ss.67-75.

Egger, H., P. Egger, D. Greenaway, (2004), “Intra-Industry Trade With Multinational Firms: Theory, Measurement and Determinants”, *The University of Nottingham Research Paper*, Vol.10, pp.1-55.

Eğri, M., (2011), “Avrupa Birliği Bütçesi Çerçevesinde Gümrük Birliği ve Türkiye”, <http://www.politiksoylemcom/>, (26 Nisan 2011).

Elmacı, O., ve N. Kurnaz, (2004), “Sürdürülebilir Rekabet Gücüne Yönelik Vizyon Arayışlarında Faaliyet Tabanlı Maliyetleme (FTM) Yaklaşımı”, *Selçuk Üniversitesi, ÜAS’04, 4.Ulusal Üretim Araştırmaları Sempozyumu Günay Ofset Matbaacılık ve Tic. Ltd. Şti, (08-10 Ekim 2004)*, Konya, ss.1-7.

Erçakar, M. E. (2005), “Gümrük Birliği ve Türkiye’nin Dış Ticaretine Etkileri”, *İş, Güç Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*, 7, S.2, Haziran 2005, ss.159-182.

Erhan, Ç., (2011), “Avrupa Bütünleşmesinin Tarihsel Gelişimi”, www.etcf.org.tr/EN/doc/27_Nisan/.../Çağrı%20Erhan.PPT, (09.10.2011)

Fagerberg, J., (1993), “Domestic Demand, Learning and Comparative Advantage”, *Patterns in a Network Economy*, Springer Verlag, Oslo, pp.1-22.

- Ferto, I., ve L.J. Hubbard, (2001), “Regional Comparative Advantage and Competitiveness in Hungarian Agri-food Sectors”, *77th EAAE Seminar/NJF Seminar N.325*, Helsinki, pp.1-13.
- Fisunoğlu, H.M.ve F. Yücel,(2008), “Panel Veri Yaklaşımı Altında Gümrük Birliği Anlaşmasının Türk İmalat Sanayine Etkilerinin Bir Analizi”, *Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi*, 1,S.2,ss. 1-18.
- Fukasaku, K., (1992), “Economic Regionalisation and Intra-Industry Trade: Pacific-Asian Perspectives”, *OECD Development Centre Working Paper N.53*, pp.1-53.
- Geda, A. ve H. Kebret, (2007), “Regional Economic Integration in Africa: A Review of Problems and Prospects With a Case Study of COMESA”, *Journal of African Economics*, V.17, N.3, pp.357-394.
- Gujarati, D. N., (2001), “ *Temel Ekonometri*”, (çev.) Ü. Şenesen ve G. G. Şenesen, Literatür Yayıncılık, İstanbul.
- Gümrük Müsteşarlığı, (2010), “Gümrük Birliğinin Türk Ekonomisine Etkileri”, <http://www.gumruk.gov.tr> , (14.9.2011).
- Güenalp, B. ve H. Özel, (2005), “Rekabet Politikalarının Esasları”, *Siyasa, Ekonomi, Toplum ve Siyaset Çalışmaları Dergisi*, 1, S.1, Ankara, ss.63-84.
- Güriş, S., E. Çağlayan, B. Güriş (2011), “ *Eviews ile Temel Ekonometri*”, Der Yayınları, İstanbul.
- Helpman, E., (1999), “The Structure of Foreign Trade”, *Journal of Economic Perspectives*, Volume 13, N. 2, Spring 1999, Massachusetts, Pages 121–144.
- İlhan, B., (2009), “Avrupa Birliği Rekabet Politikasında Devlet Yardımları ve Türkiye'nin Uyumu”, *Sayıştay Dergisi*, S.76, Ankara, ss.101-138.
- İncekara, A., (1995), *Globalleşme ve Bölgeselleşme Sürecinde NAFTA ve Etkileri*, İTO Yayınları, İstanbul.
- İyibozkurt, M.E., (1985), *Uluslararası İktisat Teorisi*, Uludağ Üniversitesi Basımevi, Yayın No:3-043-0117, Bursa.
- Kamau, L.N., (2010), “The Impact of Regional Integration on Economic Growth: Empirical Evidence From COMESA, EAC and SADC Trade Blocs”, *American Journal of Social and Monogement Sciences*, V.1(2), pp.150-163.
- Karaaslan, A., ve H. Altay, (2002), “Uluslararası Mali ve Parasal Sisteme Entegrasyon Sürecinde Türkiye Ekonomisinin Küresel Rekabet Gücü”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Aralık 2002, S.7, Kütahya, ss.1-27.

Karlık, R., (1990), *Uluslararası Ekonomik Kuruluş ve Birleşmeler*, Bilim Teknik Yayınevi, İstanbul, Mayıs 1990.

Karlık, R., (1996), *Uluslararası Ekonomi, Genişletilmiş ve Yenilenmiş 4. Baskı*, Beta Basım Yayınevi, İstanbul.

Kavalalı, M., (2005), “Avrupa Birliğinin Genişleme Süreci: AB’nin Merkezi Doğu Avrupa ve Balkan Ülkeleri ile İlişkileri”, *DPT Müsteşarlığı*, Ekim 2005, Ankara.

Kaymakçı, O., (2006), “Yeni Ekonomi: ‘Rekabet, Piyasa ve Ar-Ge’”, *Sakarya Üniversitesi İİBF Dergisi*, 14, S.1, Sakarya, ss.1-15.

Kıraç, S. ve B. İlhan, (2010), “Avrupa Birliği Oluşum Süreci ve Ortak Politikalar”, *Milli Eğitim Dergisi*, S.188, Güz/2010, Ankara, ss:191-201.

Kırankabeş, M.C., (2006), “Rekabet Gücü Boyutunda AB Ülkeleri İle Türkiye’nin Karşılaştırmalı Analizi”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S.16, *Kütahya*, ss.231-253.

Kızıltan, A., M.Ersungur ve Ö. Polat, (2008), “Gümrük Birliğinin Türkiye’nin Avrupa Birliği ile İhracat ve İthalatına Etkisi”, *İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 22, S.1, Ocak 2008, ss.83-98.

Kibritçiöğlü, A., (1998), “Porter’in Rekabetçi Avantajlar Yaklaşımı ve İktisat Kuramı”, http://dialup.ankara.edu.tr/~kibritci/wp5_porter.html, (17.10.2011), ss.1-11.

Kona, G. G., (2005), “Avrasya Ekonomileri”, *Jeopolitik Hakemli Dergi*, Y.4, S.17, Haziran 2005, ss.1-9.

Kotan, Z., (2002), “Uluslararası Rekabet Gücü Göstergeleri Türkiye Örneği”, *TCMB, Araştırma Genel Müdürlüğü*, Tartışma Tebliği. Ankara, ss.1-21.

Kök, R. ve O. Çoban, (2005), “Türkiye Tekstil Endüstrisi ve Rekabet Gücü: AB Ülkeleriyle Karşılaştırmalı Bir Analiz Örneği, 1989-2001”, *İktisat, İşletme Finans Dergisi*, S.228, Ankara, ss.68-81.

Kösekahyaoğlu, L., (2007), “Türkiye, Çek Cumhuriyeti, Macaristan ve Polonya’nın AB’ye İhracatının Benzerliği Üzerine Sektörel Bir İnceleme”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi*, 12, S.1, Isparta, ss.181-198.

Kösekahyaoğlu, L., ve G. Özdamar, (2009), “Avrupa Birliğine Üyelik Sürecinde Türk İmalat Sanayininin Rekabet Gücündeki Değişimler”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi*, 14, S.1, Isparta, ss.17-30.

Kösekahyaoğlu, L., ve G. Özdamar, (2011), “Türkiye, Çin ve Hindistan’ın Sektörel Rekabet Gücü Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme”, *Uludağ Üniversitesi İİBF Dergisi*, 30, S.2, Bursa, ss. 29-49.

- Krugman, P. R., (1979), "Increasing Returns, Monopolistic Competition and International Trade", *Journal of International Economics*, Vol.9:469-479.
- Krugman, P., (1994), "Empirical Studies of Strategic Trade Policy", *Chapter URL: <http://www.nber.org/chapters/c8673>*, pp.1-10.
- Krugman, P.R., (1996), "Making Sense of The Competitiveness Debate", *Oxford Review of Economic Policy*, Vol. 12, No. 3, Massachusetts, pp.17-25.
- Kumral, N., (2008), "Bölgesel Rekabet Gücünü Artırmaya Yönelik Politikalar", *Ege Üniversitesi İktisat Bölümü, Working Paper No. 08/02*, İzmir, ss.275-287.
- Kutlar, A., (2005), "Uygulamalı Ekonometri", Nobel Yayınları: 769, Ankara.
- Küçükahmetoğlu, O., (2006), *Ekonomik Entegrasyon Küresel ve Bölgesel Yaklaşım*, Ekin Kitabevi Yayınları, Bursa.
- Küçükkiremitçi, O., (2006), "Dış Ticaretteki Rekabet Gücüne Göre Sanayi Sektörünün Değerlendirilmesi (1995-2005 Dönemi)", *Ulusal Bağımsızlık İçin Türkiye İktisat Politikaları Kurultayı*, 14.06.2006. Malatya, ss.1-28.
- Lee, S.C., (2003), "Patterns of Canada's Revealed Comparative Advantage in the United States", *University of Regina Department of Economics Discussion Paper N.104*, pp.1-22.
- Lloyd, P. ve H.H. Lee, (2002), *Intra-industry Trade in Services*, (Ed.) Lloyd, P. and H.H. Lee, *Frontiers of Research in Intra-industry Trade*, Palgrave-Macmillan, ss.159-176.
- Machlup, F., (1977), "A History of Thought on Economic Integrasyon", *World Wide, Regional Sectoral, The McMillan Pres Ltd*, London, pp.310-313.
- Mckay, J., M.O. Armengol ve G. Pineau, (2004), "Regional Economic Integration In A Global Framework", *European Central Bank, G-20 Workshop 22-23 September 2004*, ss.1-135.
- Mihçı, S., ve A.A. Wigley, (2003), "Avrupa Birliği ile Gümrük Birliğinin Türkiye İmalat Sanayi Alt Sektörleri Üzerindeki Yoğunlaşma ve Karlılık Etkileri", *Gazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, S.3, Ankara, ss.77-91.
- Misztal, P., "International Competitiveness of the Baltic States in the Transformation Period: Lithuania, Latvia and Estonia", *Transformations in Business Economics*, Vol.8, N.3, pp.21-35.
- Morgil, O., (2003), "Ekonomik Açından Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri ve Gümrük Birliğinin İşleyişi", *İşveren Dergisi*, 2003., ss.15-19.

- Mothana, S., (2002), "Globalization and the Competitiveness of Developing Countries", *Ekonomicky Cosopis*, 3, pp.397-420.
- Movsluk, O., (2001), "International Trade, Teknoloji and Changing Comparative Advantage: A Comparative Study of Transition Economies(1988-1998)", *Working Paper Series*, Vol.2001-07, pp.1-29.
- Munakata, N., (2002), "Whither East Asian Economic Integration?", *RIETI Discussion Paper Series* 02-E-007, June 2002, Vol.1-38.
- Nart, E. Ç., (2010), "Gümrük Birliğinin Türkiye'nin Dış Ticareti Üzerine Etkileri:Panel Veri Analizi", *Journal of Yasar University 2010* 17(5), ss.2874-2885.
- Negasi, M.Y., (2009), "Trade Effects of Regional Economic Integration in Africa", *Services Sector Development Thematic Working Group*, TIPS, pp. 1-54.
- OECD, (2002), "Intra-industry and Intra-firm Trade and the International of Production", *Economic Outlook 71*, Chapter 4, pp.159-170.
- Oksay, S., (2006), *Küresel Ekonomi ve Bölgeselleşmeler*, Okumuş Adam Yayınları, Kasım 2006, İstanbul.
- Oral, M., (1993), "Rekabet Gücü Ölçümü ve Strateji Saptanması", *1993 Sanayi Kongresi Bildiriler Kitabı, Cilt.1, TMMOB*, Yayın No.160, Ankara, ss.1-20.
- Özdamar, G. ve M. Albeni, (2011), "Türkiye Otomotiv Sanayisi Dış Ticaret Rekabet Gücü Üzerine Bir İnceleme", *Süleyman Demirel Üniversitesi SBE Dergisi*, Y.1, S.13, Isparta, ss.193-216.
- Özer, I., (2007), "Stratejik Ticaret Politikaları", *Uluslararası Ekonomi ve Dış Ticaret Politikaları Dergisi*, 2, S.3, Ankara, ss.65-102.
- Özkale, N.L. ve F. N. Karaman, (2006), "Gümrük Birliğinin Statik Etkileri", *Uluslararası Ekonomi ve Dış Ticaret Politikaları*, Y.1, S.1, ss.117-138.
- Özkıvrak, Ö. ve D. Dileyici , (2001), "Globalleşme, Bölgeselleşme, Mega Rekabet Ve Türkiye", *Dış Ticaret Dergisi*, Y.6,S.20, ss.1-16.
- Özşuca, Ş.T., (2003), "Yapısal Uyum,Küresel Bütünleşme ve Refah Devleti", *Kamu-iş*, 7,S.2, ss.1-12.
- Parasız, İ., (2004), *Uluslararası Ekonomik-Mali Kuruluşlar ve Oluşumlar*, Ezgi Kitabevi,1.Baskı, Ocak 2004, Bursa.
- Pehlivan, G. G., (2011), "Yeni Ekonomik Entegrasyon Teorileri", www.deu.edu.tr/.../Yeni%20Ekonomik%20Entegrasyon%20Teorileri/ppt, (19.9.2011), ss.1-50.

Pomfret, R., (1992), “International Trade Policy With Imperfect Competition”, *Special Papers in International Economics*, N.17, New Jersey, pp.1-53.

Porter, M.E., (1996), “What is Strategy?”, *Harvard Business Review*, Reprint 96608, pp. 60-78.

Porter, M.E., (1998), “Clusters and The New Economics of Competition”, *Harvard Business School Press*, Boston, pp.77-90.

Porter, M.E., (2000), “*Rekabet Stratejisi: Sektör ve Rakip Analizi Teknikleri*”, (çev.) G. Ulubilgen, Sistem Yayıncılık, İstanbul.

Rivera, L.A. ve P. M. Romer, (1990), “Economic Integration And Endogenous Growth”, *National Bureau Of Economic Research 1050 Massachusetts Avenue Cambridge, Ma 02138*, December 1990, pp.1-34.

Rodrik, D., (1988), “Imperfect Competition, Scale Economies and Trade Policy in Developing Countries”, *Chapter URL: <http://www.nber.org/chapters/c5849>, Chapter pages in book. p. 109 – 144.*

Rollings, N., (1998), “British Industry and European Integration 1961-73: From First Application to Final Membership”, *Business and Economic History*, Vol.27, N.2, pp.444-454.

Sabır, H., (2002), “Gelişmekte Olan Ülkeler Arasında Ekonomik Entegrasyon: MERCOSUR Örneği”, *Dış Ticaret Dergisi*, Temmuz 2002, Y.7, S.25, ss.1-9.

Saboniene, A., (2009), “Lithuanian Export Competitiveness: Comparison With Other Baltic States”, *Inzinerine Ekonomika-Engineering Economics* Vol. 2(62), pp.49-57.

Sandıklı, A. ve Güllü, İ. (2005) “Küreselleşme ve Bölgeselleşme Sürecinde Güney Asya ve Pasifik Bölgesi” *Stratejik Öngörü, TASAM Yayınları*, S.4, İstanbul, ss.87-95.

Seyidoğlu, H., (2009), *Uluslararası İktisat Teori Politika ve Uygulama*, Gizem Can Yayınları, Geliştirilmiş 17.Baskı, İstanbul.

Simeh, A.M., (2004), “Comparative Advantage of the European Rapeseed Industry Vis-a-vis Other Oils and Fats Producers”, *Oil Palm Industry Economic Journal*, Vol.4, N.2, pp-14-22.

Siotis, G., (2003), “Competitive Pressure and Economic Integration: An Illustration for Spain, 1983-1996”, *Universidad Carlos III de Madrid Departamento de Economía*, Vol.126, pp.1-32.

Smit, A.J. (2010), “The Competitive Advantage of Nations: is Porter’s Diamond Framework a New Theory That Explains The International Competitiveness of Countries?”, *Southern African Business Review*, Vol.14, No.1, pp.105-130.

Smyth, D.A., (2005), “Ireland’s Revealed Comparative Advantage”, *Article Provided by Central Bank of Ireland in its Journal Quarterly Bulletin Articles*, N.1, pp.101-114.

Soğuk ,H., ve E.Uyanusta, (2002), “Gümrük Birliği’nin Türkiye Ekonomisine Etkileri”, *İktisâdî Kalkınma Vakfı İnternet Sitesi: <http://www.ikv.org.tr/arastirmalar/degerlendirmeler/gumruk-birligi.htm>* , (16.9.2011) , ss.1-8.

Sunay, R., (2006), ‘AB Bütünleşmesi ve ‘Düzenleyici Devlet’ Niteliği’, *E.Ü.H.F. Dergisi* , 10, S.3-4, İzmir, ss.143-159.

Şanlı,F. B.,(2004), ‘Küreselleşme ve Ekonomik Entegrasyonlar’, *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları*, 2004, ss.160-166.

Şanlı, B., (2008), ‘Ekonomik Entegrasyon Teorisi Çerçevesinde Avrasya Birliğinin Olabilirliği’, *İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 22, S.1, ss.13-30.

Şimşek, N., (2005), “Türkiye’nin Yatay ve Dikey Endüstri-içi Dış Ticareti”, *Dokuz Eylül Üniversitesi İİBF Dergisi*, 20, S.1, İzmir, ss.43-62.

Tarı, R., (2005), “ *Ekonometri*”, Kocaeli Üniversitesi Yayın No: 172, İzmit.

Tekgül, Y. B., (2001), ‘Maastrich Kriterleri ve Avrupa Birliği’ne Aday Ülkeler ile Türkiye’nin Uyum Durumlarının Karşılaştırılması’, *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 15, S.1-2, Mart 2001, Erzurum, ss.347-360.

Temiz, D., (2009), “Gümrük Birliği ile Birlikte Türkiye’nin Dış Ticaretinde Yapısal Değişimler Oldu Mu?”, *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 8, No.1, ss.115-138.

Tenekecioğlu, B., N.Çalık ve N.F.Ersoy, (2003), “Avrupa Birliği İle Entegrasyon Sürecinde Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin (KOBİ) Rekabet Güçlerinin Artırılması ve Eskişehir’de Makine İmalatı ve Gıda Sektöründe Yer Alan Kobi’ler Üzerinde Uygulama”, *Sosyal Bilimler Dergisi*, 2002-2003, Eskişehir, ss.119-146.

Trung, N.T., (2002), “Vietnam’s International Trade Regime and Comparative Advantage”, *Centre for Asian Studies Discussion Paper Series N.37*, pp.1-19.

Türker, O., (2009), “Gümrük Birliği Sonrası Türkiye’nin Dış Ticaretinin Rekabet Gücü”, *Erciyes Üniversitesi İİBF Dergisi*, S.32, Kayseri, ss.281-302.

Türker, M.T., (2009), “Rekabetçilik, Ölçüm Metodolojisi ve Türkiye ile AB Ülkeleri Karşılaştırması”, *Marmara Üniversitesi İİBF Dergisi*, 26, S.1, İstanbul, ss.55-78.

Utkulu, U., (2005), “Türkiye’nin Dış Ticareti ve Değişen Mukayeseli Üstünlükler”, *Dokuz Eylül Üniversitesi yayımları*, Birinci Baskı, İzmir.

Uyar, S. (2001), “Gümrük Birliğinin Türkiye Ekonomisi Üzerindeki Etkileri”, *Dış Ticaret Dergisi*, 6, S.20, ss.1-25.

Uyar, S., (2007), Ekonomik Bütünleşmeler ve Gümrük Birliği Teorisi, <http://www.econturk.org/dtp13.htm>, ss:1-14, (16.9.2011).

Ünsal, E., (2010), *Mikro İktisat*, İmaj Yayıncılık, 8.Baskı, Ankara.

Ülengin, F., Ş. Önsel ve S. Karaata, (2009), “Türkiye’nin Küresel Rekabet Düzeyi: Dünya Ekonomik Forumu Küresel Rekabet Raporuna Göre Bir Değerlendirme”(Ed.) Kalemci, F. ve Ü.G. Yaman, “Rekabetçiliğin Tanımı ve WEF Tarafından Geliştirilen Küresel Rekabetçilik Endeksi”, *TÜSİAD-Sabancı Üniversitesi Rekabet Forumu SEDEFED*, [www.tmb.org.tr/\(11.12.2011\)](http://www.tmb.org.tr/(11.12.2011)).

Ülengin, F., Ş. Önsel, S. Karaata, E. Aktaş ve Ö. Kabak, (2010), “Türkiye’nin Küresel Rekabet Düzeyi”, *TÜSİAD-Sabancı Üniversitesi Rekabet Forumu SEDEFED*, [www.tmb.org.tr/\(13.12.2011\)](http://www.tmb.org.tr/(13.12.2011)).

Ülengin, F., Ş. Önsel ve S. Karaata, (2011), “Türkiye’nin Küresel Rekabet Düzeyi”,(Ed.) Tamer, E., “Dünya Ekonomik Forumu 2011–2012”, *TÜSİAD-Sabancı Üniversitesi Rekabet Forumu SEDEFED*, [www.tmb.org.tr/\(12.12.2011\)](http://www.tmb.org.tr/(12.12.2011)).

Vergil, H. ve E. Yıldırım, (2006), “AB-Türkiye Gümrük Birliğinin Türkiye’nin Rekabet Gücü Üzerindeki Etkileri”, *Erciyes Üniversitesi İİBF Dergisi*, S.26, Ocak-Haziran 2006, ss.1-21.

Yanar, R. (2011), “Türkiye’nin Suriye, Lübnan ve Ürdün ile Ekonomik Entegrasyonu”, *Strateji Düşünce Enstitüsü*, Mayıs 2011, ss.1-32.

Yap, T.J., (2005), “Economic Integration and Regional Comperation in East Asia: A Pragmatic View”, *Philippine Institute for Development Studies Discussion Paper Series N.2005-32*, pp.1-24.

Yapraklı, S., (2011), “Uluslararası Rekabet Gücünü Etkileyen Makroekonomik Faktörler: Türk İmalat Sanayi Üzerine Bir Uygulama”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 16, S.22, Konya, ss.373-401.

Yaylalı, M., Y.Akan ve C.İşık, (2010), “Türkiye’de AR&GE Yatırım Harcamaları ve Ekonomik Büyüme Arasındaki Eş-Bütünleşme ve Nedensellik İlişkisi:1990-2009”, *Bilgi Ekonomisi ve Yönetim Dergisi*, 5, S.2, İstanbul, ss.13-26.

Yıldırım, E., (2005), “Gümrük Birliği ve Rekabet:Türkiye Uygulaması”, *ZKÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Yıldırım E.ve C.Dura (2007), “Gümrük Birliğinin Türkiye Ekonomisi Üzerindeki Etkileri Konusundaki Literatüre Bir Bakış”, *Erciyes Üniversitesi İİBF Dergisi*, S.28, Ocak-Haziran 2007, ss.141-177.

Yıldız, M., (1999), “Bütünleşme Biçimleri ve Avrupa Birliği”, *Dış Ticaret Dergisi*, 4, Sayı.15, ss.89-117.

Yıldız, H., (2007), ‘Avrupa Birliği Ortak Rekabet Politikası ve Türkiye, Akademik Bakış’, *Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*, S.12 ,Mayıs 2007, ss.1-12.

Yiğit, M., H. İnaç ve Ü. Güner, (2007), ‘Genişleme, Mali Yardım ve Ekonomik Büyüme Perspektiflerinden AB’nin İlk Dört Genişlemesinin Analizi’, *C.Ü.İİBF Dergisi*, 8, S.2, Sivas, ss.81-96.

Yiğit, S., (2008), ‘Ülke Rekabetçiliğinde Porter’in Elmas Modeli’, *Gaziosmanpaşa Üniversitesi, SBE, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Tokat, ss.1-155.

Yücesoy, D., (2007), ‘Avrupa Birliği Rekabet Politikası İçerisinde Tüketicinin Yeri’, *Bütçe Dünyası*, 3, S.27, Güz 2007, Ankara, ss.44-50.

Zaghini, A., (2003), ‘Trade Advantage and Specialisation Dynamics in Acceding Countries’, *European Central Bank Working Paper Series*, No: 249, Frankfurt, pp.1-52.

Ek1:Literatür Taraması

Yazar adı	İncelediği konu	Kullandığı metot	Elde edilen sonuç
Mothana (2002:413,416)	Küreselleşmenin gelişmekte olan ülkelerin rekabet gücüne etkisini incelemiştir.	RCA endeksi	1997 yılını kapsayan çalışmada ele aldığı gelişmiş ülkelere ABD, Hollanda, Almanya, Belçika, gelişmekte olan ülkelere Arjantin, Türkiye, Hindistan ve Çin ülkelerinin SITC değerlerini karşılaştırmıştır. Buna göre, GÜ'nin SITC0, SITC3, SITC5, SITC6, SITC8 ürünlerinde rekabet edebildiğini ve küreselleşmenin rekabet artışına neden olduğunu belirtmiştir.
Dion (2004:1,31)	Ekonomik entegrasyonlar ile iktisadi büyüme arasındaki ilişki incelenmiştir.	Ampirik metot	Birliğe üye olan ülkelerin büyüme, bilgi ve ticaretteki artışın üye olmayanlardan fazla olduğu belirtilmiştir.
Kamau (2010:150,161)	Ekonomik entegrasyonlar ile ekonomik büyüme arasındaki ilişki incelenmiştir.	Ampirik metot	1980-2005 yılları arasında COMESA, EAC ve SADC Afrika entegrasyonlarının birlik üyelerinde dış ticareti artırarak büyüme üzerinde olumlu etkilerinin olduğu belirlenmiştir
Movsluk (2001:1,17)	Teknolojik ürünlerde geçiş ekonomileri ile OECD ülkelerinin rekabet gücü analizi yapılmıştır.	RCA endeksi	1988-1998 yılları arası yapılan incelemede geçiş ekonomilerinin teknolojilerini geliştirmedikleri görülmüştür. Macaristan Estonya ve Çin için teknolojik ürünlerde ihracatın arttığı saptanmıştır.
Yiğit vd (2007: 81)	AB genişlemesi ve sağladığı mali yardımlarla üye ülkelerin ekonomik büyümelerine etkisi incelenmiştir.	Ekonometrik analiz	Sağlanan mali yardım ve genişlemenin üye ülkelerin ekonomik büyümelerini artırdığı bulunmuştur.
Borota ve Kutan (2008:107)	AB entegrasyonunun ekonomik büyüme üzerine etkisini incelemiştir.	Regresyon analizi	1973-2002 yılları arasını kapsayan çalışmada AB15 ülkelerinin entegrasyon sonrası ekonomik büyüme kaydettiğini belirlemiştir.
Altın vd (2006: 22)	AB genişleme sürecinin üye ülkelerin iktisadi büyüme ve dış ticaretine etkisini incelemiştir.	Panel Data Analizi	1970-2004 yılları arasını kapsayan çalışmada AB genişlemesinin üye ülkelerin büyümesinde %1'lik artış sağladığı tespit edilmiştir. Aynı dönemde dış ticarete anlamlı şekilde artış olmuştur.

Atik (2006a: 179, 188)	AB'ne beşinci genişleme ile üye olan 10 ülkenin ekonomik yapılarındaki değişimi incelemiştir.	Ampirik metot	2000-2006 yılları arasını kapsayan çalışmada, söz konusu ülkelerin üyelikleriyle beraber birlik nüfusta, milli gelirden, büyümede ve istihdamda artış olmuştur.
Duruel ve Kara (2009:53,66)	AB'ne beşinci ve altıncı genişleme ile üye olan ülkelerin işgücü piyasalarına etkisi incelenmiştir.	Ampirik analiz	Söz konusu üye olan ülkelerin üyelikleri sonrası işgücü piyasalarında verimliliklerinin arttığı belirlenmiştir.
Brühlhart(1998:31 9,341)	AB imalat sanayisinin ticaret yapısını incelemiştir.	Ampirik metot	1961-1990 yıllarını kapsayan çalışmada AB endüstri içi ticarete artışın olduğu, sanayide ölçek ekonomilerinin arttığı, teknoloji yoğun endüstrilerde kümelenmelerin olduğu, emek yoğun endüstrilerin dağınık olarak bulunduğu belirtilmiştir.
Misztal (2009:21)	Uluslararası rekabette Litvanya, Letonya ve Estonya ülkelerini dünya rekabet gücündeki yerini araştırmıştır.	RCA endeksi, WEF yaklaşımı	1996-2006 yılları arası söz konusu ülkelerin GSYİH, ekonomik özgürlük, insani gelişme endeksi ve dış ticaretinde artış olmuştur. SITC değerlerinde Litvanya'nın ve Estonya'nın üstünlüğü bulunmazken, Letonya'nın SITC 2 üründe üstünlüğü olmaktadır.
Saboniene (2009:49,55)	Litvanya'nın rekabet gücünü Baltık ülkeleriyle karşılaştırma yapmıştır.	RCA Endeksi	2001-2007 yıllarını kapsayan çalışmada Litvanya'nın yüksek teknolojiye sahip olmadığını bu yüzden ihracatının bağımlı olduğunu belirterek, Baltık ülkelerine karşı SITC bir basamaklı ürünlerin 3'ünde üstün olurken diğer ürünlerde üstün olamamıştır.
Ferto ve Hubbard (2001:1,9)	Macaristan'ın rekabet gücünü AB ülkeleriyle karşılaştırmıştır.	RCA endeksi	1992-1998 yılları arasını kapsayan çalışmada SITC iki basamaklı 24 ürünün 13'ünde avantajlı 11'inde dezavantajlı olduğunu belirtmiştir. Geçiş ekonomisi olmasına rağmen Macaristan SITC00, SITC01, SITC22, SITC41 ürün gruplarında rekabet edebilir.
Siotis (2003:1,19)	İspanya'nın AB üyeliği sonrası rekabet gücündeki değişimi incelemiştir.	Ekonometrik analiz	1983-1996 yılları arasındaki çalışmada, İspanyanın AB üyeliğinin rekabet gücünde ve ekonomik refahında artışa neden olduğu belirlenmiştir.

Smyth(2005:101, 114)	İrlanda'nın rekabet gücünü incelemiştir.	RCA Endeksi	1997-2002 yılları arası yapılan çalışmada, İrlanda'nın rekabet gücünde artış olmuştur. SITC bir basamaklı ürünlerin 5'inde SITC iki basamaklı ürünlerin 13'ünde üstün olurken diğerlerinde üstün olamamıştır.
Rollings (1998:446)	İngiltere sanayisini AB'ne üyelik sonrası rekabet gücünü incelemiştir.	RCA Endeksi	1961-1973 yıllarını kapsayan çalışmada İngiltere'nin birlik öncesi var olan dış ticareti, GSMH yanında rekabet gücünün SITC5, SITC6, SITC7, SITC8 ürünlerinde yüksek olduğu belirtilmiştir.
Simeh (2004:19)	Avrupa bitkisel yağ ürününde dünya yağ üreticileri ülkeleriyle karşılaştırmalı analiz yapmıştır.	RCA Endeksi	1990-2002 yılları arasında kanola ve soya yağında Almanya, diğer yağlarda Malezya'nın üstünlüğünü belirtmiştir. Bu ülkeleri Kanada, Brezilya, Hindistan ve Çin yakın takip etmektedir.
Mıhçı ve Wigley (2003:86)	AB ile gümrük birliği anlaşması yapan Türkiye'nin imalat sanayisindeki etkileri incelenmiş	Ekonometrik analiz	1996-2000 yılları arasındaki çalışmada Türk imalat sanayi ticaretinin arttığı ve rekabetçi etki nedeniyle fiyat maliyet marjlarında azalma olduğu belirlenmiştir.
Kösekahyaoglu ve Özdamar (2009:17)	AB'ne üyelik yolundaki Türkiye'nin rekabet gücünü Avrupa pazarında ölçmüştür.	RCA endeksi ve Regresyon analizi	1991-2005 yılları arasındaki çalışmada SITC bir basamaklı ürünlerde SITC6 ve SITC8 ürün grubunda üstün olduğu diğerlerinde üstün olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.
Negasi (2009:1)	Afrika Bölgesel Ekonomik Entegrasyonunun (SADC) Dış Ticarete olan etkisi	Panel Data Veri Analizi	2000-2007 yılları arasını kapsayan çalışmada entegrasyonun ticareti artırdığı sonucuna ulaşılmıştır.
Diadie ve Dao (2008:1,22)	WAEMU ile üyesi Senegal'in rekabet gücünü incelemiştir.	RCA endeksi ve İhracatta benzerlik endeksi	1990-2005 yılları arasındaki çalışmada, ticaretin ve birliğin uluslararası rekabetinde arttığı görülmüştür. Senegal'in rekabet gücünde ve ticaretinde artış meydana gelmiştir.
Geda ve Kebret (2007:357,370)	Afrika entegrasyonundan COMESA'yı ekonomik yönden incelemiştir.	Ampirik analiz	1980-2004 yılları arasını kapsayan çalışmada entegrasyonun ekonomik olarak olumlu katkı yapsa da ticaret hacminde istenilen düzeyde olmadığı belirtilmiştir. Özellikle AB'ne karşın rekabet gücü yok denecek kadar azdır. Yinede ayakta kalabilmek için birleşmelere ihtiyaç vardır.

Lee (2003:1,9)	NAFTA üyesi ABD ile Kanada'nın rekabet gücünün analizi yapılmıştır.	RCA Endeksi	1985-1999 yılları arası incelemede Kanada'nın dış ticaretindeki artışın yanı sıra, bir ve iki basamaklı SITC ürün gruplarındaki toplam 89 ürün grubunun, SITC0, SITC2, SITC3, SITC4, SITC6 ürünlerde Kanada'nın üstünlüğü olurken, diğerlerinde ABD üstündür. SITC iki basamaklı ürünlerin 31 ürününde Kanada, 49 üründe ABD üstünlüğü olmuştur.
Sabır (2002:7)	Gelişmekte olan ülkeler arasındaki entegrasyon olan MERCUSOR'u incelemiştir.	Ampirik metot	1990-1999 yılları arasını kapsayan çalışmada MERCUSOR'un GSMH'sı ikiye katlandığını, ihracatın sürekli arttığını belirtmiştir.
Dee (2007:421)	Doğu Asya Ekonomik entegrasyonunun büyüme üzerine etkisi incelenmiştir.	Ampirik metot	Entegrasyonun üye ülkelerde büyüme üzerinde olumlu etkilemiştir
Yap (2005:1,8)	Doğu Asya Ekonomik entegrasyonunun dış ticaretini incelemiştir.	Ampirik metot	1980-2003 yılları arasını kapsayan çalışmada bölge içi ticaretin %34'ten %54'e yükseldiğini belirterek mevcut yıllarda bölge içi ticaretin arttığı sonucuna varmıştır.
Bender ve Li (2002:1,18)	Asya ve Latin Amerika ülkelerinin karşılaştırmalı üstünlüğünü incelemiştir.	RCA Endeksi	1981-1997 yılları arasını kapsayan çalışmada Doğu Asya ülkelerinin Latin Amerika karşısında üstünlüklerini kaybettiğini, bunun nedeni olarak MERCUSOR'un etkisinin yanında Kuzey Amerika olan ticaretten kaynaklandığı belirtilmektedir.
Fukasaku (1992:9)	Asya Pasifik entegrasyonunun endüstri içi ticaretini ölçmüştür.	Grubel-Lloyd Endeksi	1979-1988 Yıllarını kapsayan çalışmada birliğin endüstri içi ticaretinin artan oranlı olarak arttığını saptamıştır.
Trung (2002:18)	ASEAN üyesi olan Vietnam'ın rekabet gücünü ölçmüştür.	RCA Endeksi	1995-1998 yılları arasını kapsayan çalışmada SITC 2 basamaklı düzeyde toplam 56 ürünün emek yoğun ürün olan 19'unda üstünlüğü bulunurken 37'inde üstünlüğü olmamıştır. Ayrıca entegrasyon Vietnam üzerinde ticaret etki yapmıştır.

Ek 2: Macaristan'ın Rekabet Gücü Yapısal Değişim Analizi

Ülke	Macaristan								
Yöntem	EKK								
Dönem	1999-01/ 2011-10								
Uygulama	White'ın Değişen Varyans- Tutarlı Standart Tahmini ve Kovaryans Testi								
Değişkenler	M-1	M-2	M-3	M-4	M-5	M-6	M-7	M-8	M-9
SITC 0	0,008 (0,007) [1,255]								
SITC 1		-0,160*** (0,042) [-3,745]							
SITC 2			0,004 (0,015) [0,305]						
SITC 3				-0,083* (0,044) [-1,866]					
SITC 4					0,005 (0,011) [0,461]				
SITC 5						0,086*** (0,009) [9,116]			
SITC 6							0,052** (0,024) [2,145]		
SITC 7								-0,001 (0,001) [-1,078]	
SITC 8									0,002 (0,004) [0,637]
AR(1)	-0,145* (0,079) [-1,820]	0,707*** (0,070) [9,965]	0,451*** (0,077) [5,856]	0,708*** (0,057) [12,362]	-0,315** (0,132) [-2,391]	0,470*** (0,071) [6,546]	0,735*** (0,053) [13,858]	-0,377*** (0,077) [-4,889]	-0,181* (0,107) [-1,677]
AR(2)		0,221*** (0,063) [3,493]							
I	I(1)	I(0)	I(0)	I(0)	I(1)	I(0)	I(0)	I(1)	I(1)
R ²	0,030	0,922	0,206	0,543	0,092	0,747	0,758	0,145	0,034
D. R ²	0,017	0,920	0,195	0,537	0,080	0,743	0,754	0,133	0,021
F test	0,100	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,072
Gözlem Sayısı	152	152	153	153	152	153	153	152	152
D - W	2,022	2,093	2,143	2,090	1,912	2,112	2,274	2,122	2,006
B-G LM test	0,574	0,001	0,067	0,142	0,583	0,088	0,004	0,002	0,798
White test	0,170	0,114	0,252	0,568	0,448	0,000	0,000	0,160	0,569
B - P - G test	0,008	0,099	0,042	0,106	0,166	0,778	0,750	0,026	0,722
Jarque - Bera	0,769	0,872	0,529	0,483	0,000	0,626	0,606	0,885	0,137
Chow Test	0,205	0,000	0,501	0,000	0,777	0,000	0,000	0,268	0,403
CUSUM	0	-	0	0	0	+	+	0	0
TAHMİN	H3	H2	H3	H2	&	H1	H1	H3	H3

NOT: *** %1, ** %5, * %10 anlamlılık düzeylerini göstermektedir.

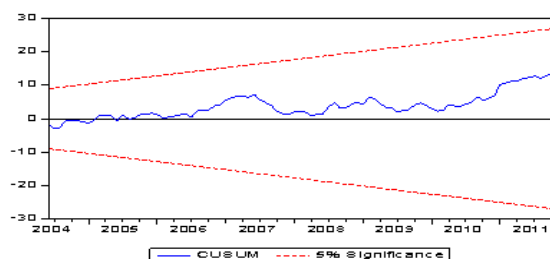
SITC 0

Dependent Variable: D(SITC0_SA)
 Method: Least Squares
 Date: 03/30/12 Time: 23:48
 Sample (adjusted): 1999M03 2011M10
 Included observations: 152 after adjustments
 Convergence achieved after 4 iterations
 White Heteroskedasticity-Consistent Standard Errors & Covariance

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	-0.008165	0.006323	-1.291308	0.1986
D0	0.008825	0.007028	1.255732	0.2112
AR(1)	-0.145107	0.079691	-1.820865	0.0706
R-squared	0.030381	Mean dependent var	-0.002903	
Adjusted R-squared	0.017366	S.D. dependent var	0.044807	
S.E. of regression	0.044417	Akaike info criterion	-3.370872	
Sum squared resid	0.293951	Schwarz criterion	-3.311190	
Log likelihood	259.1863	Hannan-Quinn criter.	-3.346627	
F-statistic	2.334285	Durbin-Watson stat	2.022549	
Prob(F-statistic)	0.100413			

Chow Breakpoint Test: 2004M04
 Null Hypothesis: No breaks at specified breakpoints
 Varying regressors: All equation variables
 Equation Sample: 1999M02 2011M10

F-statistic	1.591296	Prob. F(1,151)	0.2091
Log likelihood ratio	1.603936	Prob. Chi-Square(1)	0.2053
Wald Statistic	1.591296	Prob. Chi-Square(1)	0.2071

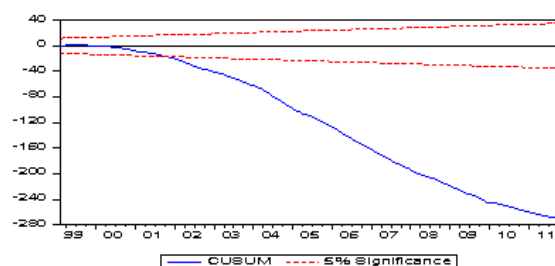
SITC 1

Dependent Variable: SITC1_SA
 Method: Least Squares
 Date: 03/31/12 Time: 00:01
 Sample (adjusted): 1999M03 2011M10
 Included observations: 152 after adjustments
 Convergence achieved after 10 iterations
 White Heteroskedasticity-Consistent Standard Errors & Covariance

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	-0.077386	0.127128	-0.608727	0.5436
D1	-0.160020	0.042719	-3.745923	0.0003
AR(1)	0.707275	0.070974	9.965281	0.0000
AR(2)	0.221955	0.063530	3.493730	0.0006
R-squared	0.922078	Mean dependent var	-0.106202	
Adjusted R-squared	0.920499	S.D. dependent var	0.282465	
S.E. of regression	0.079644	Akaike info criterion	-2.196547	
Sum squared resid	0.938779	Schwarz criterion	-2.116971	
Log likelihood	170.9376	Hannan-Quinn criter.	-2.164220	
F-statistic	583.7809	Durbin-Watson stat	2.093342	
Prob(F-statistic)	0.000000			

Chow Breakpoint Test: 2004M04
 Null Hypothesis: No breaks at specified breakpoints
 Varying regressors: All equation variables
 Equation Sample: 1999M01 2011M10

F-statistic	509.5180	Prob. F(1,152)	0.0000
Log likelihood ratio	226.4811	Prob. Chi-Square(1)	0.0000
Wald Statistic	509.5180	Prob. Chi-Square(1)	0.0000

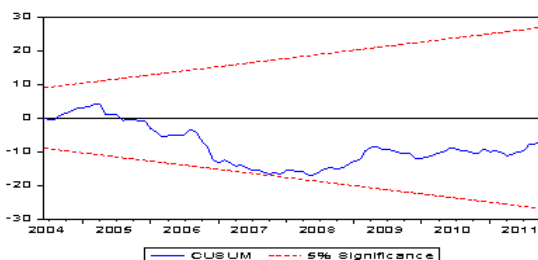
SITC 2

Dependent Variable: SITC2_SA
 Method: Least Squares
 Date: 03/25/12 Time: 14:25
 Sample (adjusted): 1999M02 2011M10
 Included observations: 153 after adjustments
 Convergence achieved after 4 iterations
 White Heteroskedasticity-Consistent Standard Errors & Covariance

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	0.172050	0.010775	15.96743	0.0000
D2	0.004872	0.015962	0.305235	0.7606
AR(1)	0.451652	0.077115	5.856845	0.0000
R-squared	0.206301	Mean dependent var	0.175004	
Adjusted R-squared	0.195718	S.D. dependent var	0.064721	
S.E. of regression	0.058043	Akaike info criterion	-2.835845	
Sum squared resid	0.505352	Schwarz criterion	-2.776424	
Log likelihood	219.9421	Hannan-Quinn criter.	-2.811707	
F-statistic	19.49425	Durbin-Watson stat	2.14374	
Prob(F-statistic)	0.000000			

Chow Breakpoint Test: 2004M04
 Null Hypothesis: No breaks at specified breakpoints
 Varying regressors: All equation variables
 Equation Sample: 1999M01 2011M10

F-statistic	0.446462	Prob. F(1,152)	0.5050
Log likelihood ratio	0.451673	Prob. Chi-Square(1)	0.5015
Wald Statistic	0.446462	Prob. Chi-Square(1)	0.5040

SITC 3

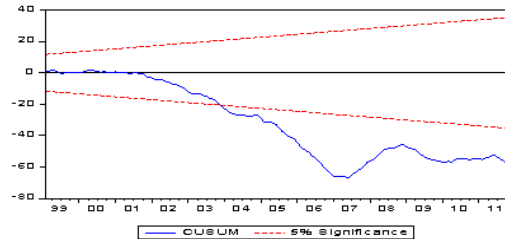
Dependent Variable: SITC3
 Method: Least Squares
 Date: 03/24/12 Time: 23:12
 Sample (adjusted): 1999M02 2011M10
 Included observations: 153 after adjustments
 Convergence achieved after 5 iterations
 White Heteroskedasticity-Consistent Standard Errors & Covariance

Chow Breakpoint Test: 2004M04
 Null Hypothesis: No breaks at specified breakpoints
 Varying regressors: All equation variables
 Equation Sample: 1999M01 2011M10

F-statistic	15.22006	Prob. F(1,152)	0.0001
Log likelihood ratio	14.69625	Prob. Chi-Square(1)	0.0001
Wald Statistic	15.22006	Prob. Chi-Square(1)	0.0001

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	-0.240085	0.035041	-6.851587	0.0000
D3	-0.083934	0.044973	-1.866313	0.0639
AR(1)	0.708147	0.057284	12.36212	0.0000

R-squared	0.543740	Mean dependent var	-0.287670
Adjusted R-squared	0.537656	S.D. dependent var	0.147880
S.E. of regression	0.100552	Akaike info criterion	-1.736869
Sum squared resid	1.516608	Schwarz criterion	-1.677449
Log likelihood	135.8705	Hannan-Quinn criter.	-1.712731
F-statistic	89.37983	Durbin-Watson stat	2.090799
Prob(F-statistic)	0.000000		

SITC 4

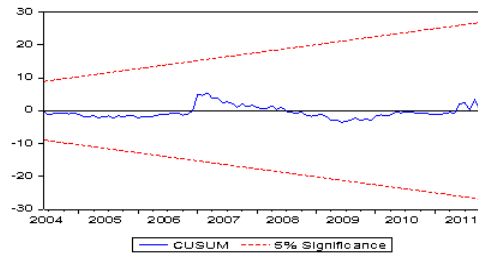
Dependent Variable: D(SITC4_SA)
 Method: Least Squares
 Date: 03/25/12 Time: 14:42
 Sample (adjusted): 1999M03 2011M10
 Included observations: 152 after adjustments
 Convergence achieved after 4 iterations
 White Heteroskedasticity-Consistent Standard Errors & Covariance

Chow Breakpoint Test: 2004M04
 Null Hypothesis: No breaks at specified breakpoints
 Varying regressors: All equation variables
 Equation Sample: 1999M02 2011M10

F-statistic	0.079067	Prob. F(1,151)	0.7790
Log likelihood ratio	0.080093	Prob. Chi-Square(1)	0.7772
Wald Statistic	0.079067	Prob. Chi-Square(1)	0.7786

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	-0.001096	0.006887	-0.159177	0.8737
D4	0.005446	0.011809	0.461148	0.6454
AR(1)	-0.315868	0.132086	-2.391386	0.0180

R-squared	0.092345	Mean dependent var	0.001467
Adjusted R-squared	0.080162	S.D. dependent var	0.107470
S.E. of regression	0.103073	Akaike info criterion	-1.687223
Sum squared resid	1.582977	Schwarz criterion	-1.627541
Log likelihood	131.2289	Hannan-Quinn criter.	-1.662978
F-statistic	7.579648	Durbin-Watson stat	1.912354
Prob(F-statistic)	0.000733		

SITC 5

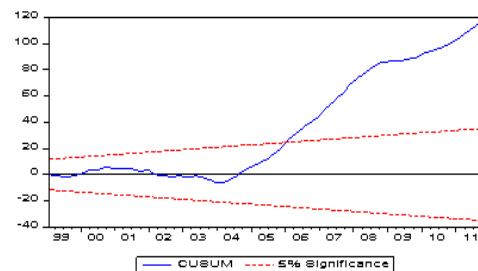
Dependent Variable: SITC5_SA
 Method: Least Squares
 Date: 03/25/12 Time: 14:58
 Sample (adjusted): 1999M02 2011M10
 Included observations: 153 after adjustments
 Convergence achieved after 6 iterations
 White Heteroskedasticity-Consistent Standard Errors & Covariance

Chow Breakpoint Test: 2004M04
 Null Hypothesis: No breaks at specified breakpoints
 Varying regressors: All equation variables
 Equation Sample: 1999M01 2011M10

F-statistic	310.9362	Prob. F(1,152)	0.0000
Log likelihood ratio	171.5111	Prob. Chi-Square(1)	0.0000
Wald Statistic	310.9362	Prob. Chi-Square(1)	0.0000

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	-0.392222	0.006927	-56.61929	0.0000
D5	0.086320	0.009469	9.116133	0.0000
AR(1)	0.470775	0.071916	6.546159	0.0000

R-squared	0.747233	Mean dependent var	-0.341375
Adjusted R-squared	0.743863	S.D. dependent var	0.054236
S.E. of regression	0.027449	Akaike info criterion	-4.333589
Sum squared resid	0.113014	Schwarz criterion	-4.274169
Log likelihood	334.5196	Hannan-Quinn criter.	-4.309451
F-statistic	221.7160	Durbin-Watson stat	2.112455
Prob(F-statistic)	0.000000		

SITC 6

Dependent Variable: SITC6
 Method: Least Squares
 Date: 03/31/12 Time: 07:13
 Sample (adjusted): 1999M02 2011M10
 Included observations: 153 after adjustments
 Convergence achieved after 11 iterations
 White Heteroskedasticity-Consistent Standard Errors & Covariance

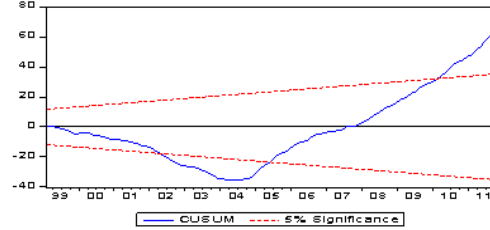
Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	-0.325727	0.015188	-21.44695	0.0000
D6	0.052599	0.024512	2.145860	0.0335
AR(1)	0.735141	0.053046	13.85843	0.0000

R-squared	0.758192	Mean dependent var	-0.295002
Adjusted R-squared	0.754968	S.D. dependent var	0.049428
S.E. of regression	0.024467	Akaike info criterion	-4.563545
Sum squared resid	0.089797	Schwarz criterion	-4.504125
Log likelihood	352.1112	Hannan-Quinn criter.	-4.539408
F-statistic	235.1640	Durbin-Watson stat	2.274431
Prob(F-statistic)	0.000000		

Chow Breakpoint Test: 2004M04

Null Hypothesis: No breaks at specified breakpoints
 Varying regressors: All equation variables
 Equation Sample: 1999M01 2011M10

F-statistic	151.5532	Prob. F(1,152)	0.0000
Log likelihood ratio	106.5181	Prob. Chi-Square(1)	0.0000
Wald Statistic	151.5532	Prob. Chi-Square(1)	0.0000

SITC7

Dependent Variable: D(SITC7_SA)
 Method: Least Squares
 Date: 03/25/12 Time: 15:28
 Sample (adjusted): 1999M03 2011M10
 Included observations: 152 after adjustments
 Convergence achieved after 4 iterations
 White Heteroskedasticity-Consistent Standard Errors & Covariance

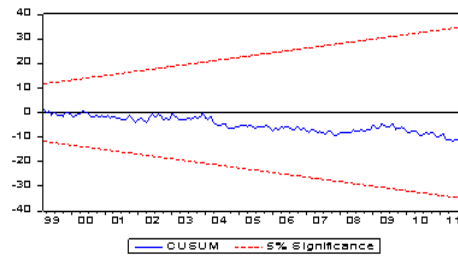
Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	0.001414	0.001280	1.104533	0.2711
D7	-0.001640	0.001521	-1.078540	0.2825
AR(1)	-0.377980	0.077312	-4.889006	0.0000

R-squared	0.145341	Mean dependent var	0.000461
Adjusted R-squared	0.133869	S.D. dependent var	0.013072
S.E. of regression	0.012166	Akaike info criterion	-5.960842
Sum squared resid	0.022053	Schwarz criterion	-5.901160
Log likelihood	456.0240	Hannan-Quinn criter.	-5.936597
F-statistic	12.66929	Durbin-Watson stat	2.122280
Prob(F-statistic)	0.000008		

Chow Breakpoint Test: 2004M04

Null Hypothesis: No breaks at specified breakpoints
 Varying regressors: All equation variables
 Equation Sample: 1999M02 2011M10

F-statistic	1.212228	Prob. F(1,151)	0.2726
Log likelihood ratio	1.223380	Prob. Chi-Square(1)	0.2687
Wald Statistic	1.212228	Prob. Chi-Square(1)	0.2709

SITC8

Dependent Variable: D(SITC8_SA)
 Method: Least Squares
 Date: 03/31/12 Time: 07:25
 Sample (adjusted): 1999M03 2011M10
 Included observations: 152 after adjustments
 Convergence achieved after 4 iterations
 White Heteroskedasticity-Consistent Standard Errors & Covariance

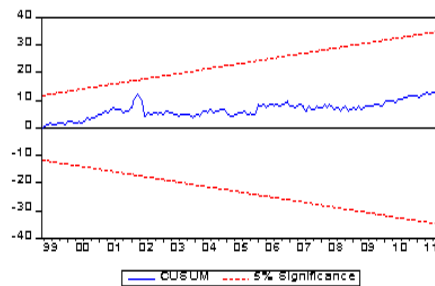
Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	-0.001787	0.003573	-0.500231	0.6177
D8	0.002684	0.004213	0.637064	0.5251
AR(1)	-0.181165	0.107982	-1.677723	0.0955

R-squared	0.034584	Mean dependent var	-0.000183
Adjusted R-squared	0.021625	S.D. dependent var	0.029004
S.E. of regression	0.028689	Akaike info criterion	-4.245091
Sum squared resid	0.122633	Schwarz criterion	-4.185409
Log likelihood	325.6269	Hannan-Quinn criter.	-4.220846
F-statistic	2.668767	Durbin-Watson stat	2.006427
Prob(F-statistic)	0.072652		

Chow Breakpoint Test: 2004M04

Null Hypothesis: No breaks at specified breakpoints
 Varying regressors: All equation variables
 Equation Sample: 1999M02 2011M10

F-statistic	0.690853	Prob. F(1,151)	0.4072
Log likelihood ratio	0.698407	Prob. Chi-Square(1)	0.4033
Wald Statistic	0.690853	Prob. Chi-Square(1)	0.4059

Ek 3: Çek Cumhuriyeti'nin Rekabet Gücü Yapısal Değişim Analizi

Ülke	Çek Cumhuriyeti								
Yöntem	EKK.								
Dönem	1999-01/ 2011-10								
Uygulama	White'in Değişen Varyans- Tutarlı Standart Tahmini ve Kovaryans Testi								
Değişkenler	M-1	M-2	M-3	M-4	M-5	M-6	M-7	M-8	M-9
SITC 0	0,028 (0,038) [0,746]								
SITC 1		-0,182*** (0,039) [-4,642]							
SITC 2			0,002 (0,003) [0,569]						
SITC 3				-0,058*** (0,020) [-2,797]					
SITC 4					0,106 (0,086) [1,240]				
SITC 5						0,002 (0,002) [1,249]			
SITC 6							-0,038*** (0,009) [-4,045]		
SITC 7								0,024*** (0,003) [6,453]	
SITC 8									-0,056*** (0,009) [-5,774]
AR(1)	0,425** (0,205) [2,069]	0,539*** (0,102) [5,264]	-0,444*** (0,067) [-6,633]	0,467*** (0,071) [6,580]	0,784*** (0,058) [13,374]	-0,431*** (0,138) [-3,113]	0,882*** (0,037) [23,399]	0,939*** (0,030) [30,922]	0,375*** (0,074) [5,050]
AR(2)	0,348** (0,161) [2,162]		-0,247*** (0,091) [-2,691]			-0,216 (0,138) [-1,566]			0,367*** (0,078) [4,655]
I	I(0)	I(0)	I(1)	I(0)	I(0)	I(1)	I(0)	I(0)	I(0)
R ²	0,556	0,506	0,185	0,349	0,667	0,168	0,871	0,925	0,833
D. R ²	0,547	0,499	0,168	0,340	0,662	0,151	0,869	0,924	0,830
F test	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
Gözlem Sayısı	153	154	152	154	154	152	154	154	153
D - W	2,087	2,004	2,071	2,135	2,015	2,037	2,298	2,144	1,964
B-G LM test	0,120	0,318	0,003	0,080	0,104	0,263	0,030	0,007	0,888
White test	0,000	0,000	0,163	0,014	0,038	0,000	0,994	0,803	0,102
B - P - G test	0,523	0,351	0,446	0,199	0,011	0,853	0,760	0,636	0,010
Jarque - Bera	0,887	0,201	0,759	0,937	0,158	0,241	0,388	0,116	0,131
Chow Test	0,000	0,000	0,893	0,000	0,000	0,468	0,000	0,000	0,000
CUSUM	0	-	0	-	0	0	-	:+	-
TAHMİN	H3	H2	H3	H2	H3	H3	H2	H1	H2

NOT: *** %1, ** %5, * %10 anlamlılık düzeylerini göstermektedir.

SITC 0

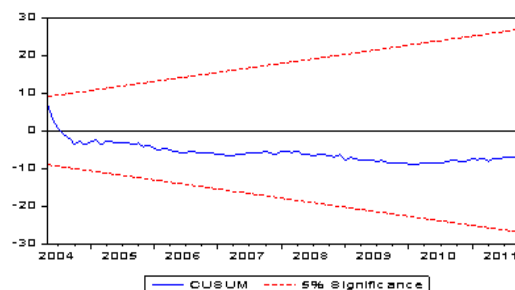
Dependent Variable: SITC0_SA
 Method: Least Squares
 Date: 03/25/12 Time: 21:32
 Sample (adjusted): 1999M03 2011M11
 Included observations: 153 after adjustments
 Convergence achieved after 9 iterations
 White Heteroskedasticity-Consistent Standard Errors & Covariance

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	-0.264988	0.020325	-13.03742	0.0000
D0	0.028464	0.038141	0.746282	0.4567
AR(1)	0.425888	0.205796	2.069470	0.0402
AR(2)	0.348642	0.161226	2.162446	0.0322

R-squared	0.556193	Mean dependent var	-0.250228
Adjusted R-squared	0.547258	S.D. dependent var	0.036876
S.E. of regression	0.024812	Akaike info criterion	-4.529156
Sum squared resid	0.091732	Schwarz criterion	-4.449929
Log likelihood	350.4805	Hannan-Quinn criter.	-4.496973
F-statistic	62.24393	Durbin-Watson stat	2.087603
Prob(F-statistic)	0.000000		

Chow Breakpoint Test: 2004M04
 Null Hypothesis: No breaks at specified breakpoints
 Varying regressors: All equation variables
 Equation Sample: 1999M01 2011M11

F-statistic	17.73692	Prob. F(1,153)	0.0000
Log likelihood ratio	17.00132	Prob. Chi-Square(1)	0.0000
Wald Statistic	17.73692	Prob. Chi-Square(1)	0.0000

SITC 1

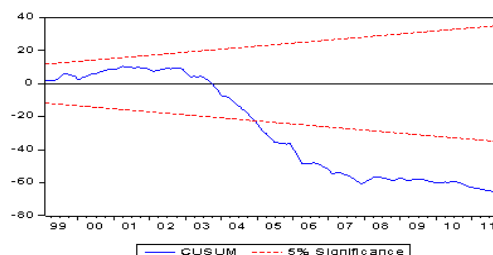
Dependent Variable: SITC1
 Method: Least Squares
 Date: 03/25/12 Time: 21:51
 Sample (adjusted): 1999M02 2011M11
 Included observations: 154 after adjustments
 Convergence achieved after 3 iterations
 White Heteroskedasticity-Consistent Standard Errors & Covariance

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	0.153176	0.033087	4.629571	0.0000
D1	-0.182830	0.039383	-4.642315	0.0000
AR(1)	0.539329	0.102455	5.264079	0.0000

R-squared	0.506321	Mean dependent var	0.042421
Adjusted R-squared	0.499782	S.D. dependent var	0.161468
S.E. of regression	0.114200	Akaike info criterion	-1.482448
Sum squared resid	1.969278	Schwarz criterion	-1.423286
Log likelihood	117.1485	Hannan-Quinn criter.	-1.458417
F-statistic	77.43340	Durbin-Watson stat	2.004453
Prob(F-statistic)	0.000000		

Chow Breakpoint Test: 2004M04
 Null Hypothesis: No breaks at specified breakpoints
 Varying regressors: All equation variables
 Equation Sample: 1999M01 2011M11

F-statistic	61.71878	Prob. F(1,153)	0.0000
Log likelihood ratio	52.52814	Prob. Chi-Square(1)	0.0000
Wald Statistic	61.71878	Prob. Chi-Square(1)	0.0000

SITC 2

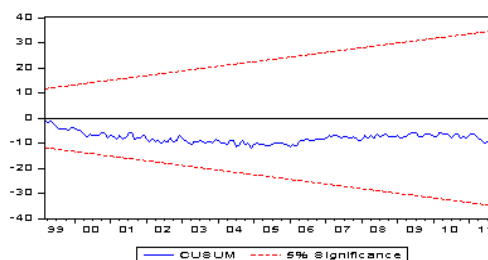
Dependent Variable: D(SITC2_SA)
 Method: Least Squares
 Date: 03/25/12 Time: 21:58
 Sample (adjusted): 1999M04 2011M11
 Included observations: 152 after adjustments
 Convergence achieved after 4 iterations
 White Heteroskedasticity-Consistent Standard Errors & Covariance

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	-0.002456	0.002917	-0.841962	0.4012
D2	0.002077	0.003644	0.569866	0.5696
AR(1)	-0.444658	0.067035	-6.633266	0.0000
AR(2)	-0.247648	0.091994	-2.691999	0.0079

R-squared	0.185104	Mean dependent var	-0.001392
Adjusted R-squared	0.168586	S.D. dependent var	0.040058
S.E. of regression	0.036526	Akaike info criterion	-3.755635
Sum squared resid	0.197451	Schwarz criterion	-3.676059
Log likelihood	289.4282	Hannan-Quinn criter.	-3.723308
F-statistic	11.20609	Durbin-Watson stat	2.071990
Prob(F-statistic)	0.000001		

Chow Breakpoint Test: 2004M04
 Null Hypothesis: No breaks at specified breakpoints
 Varying regressors: All equation variables
 Equation Sample: 1999M02 2011M11

F-statistic	0.017856	Prob. F(1,152)	0.8939
Log likelihood ratio	0.018090	Prob. Chi-Square(1)	0.8930
Wald Statistic	0.017856	Prob. Chi-Square(1)	0.8937

SITC3

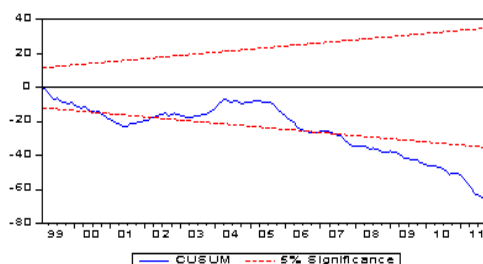
Dependent Variable: SITC3
 Method: Least Squares
 Date: 03/25/12 Time: 22:06
 Sample (adjusted): 1999M02 2011M11
 Included observations: 154 after adjustments
 Convergence achieved after 6 iterations
 White Heteroskedasticity-Consistent Standard Errors & Covariance

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	-0.023904	0.016395	-1.458042	0.1469
D3	-0.058230	0.020815	-2.797527	0.0058
AR(1)	0.467611	0.071059	6.580582	0.0000

R-squared	0.349581	Mean dependent var	-0.056817
Adjusted R-squared	0.340966	S.D. dependent var	0.077218
S.E. of regression	0.062686	Akaike info criterion	-2.682073
Sum squared resid	0.593357	Schwarz criterion	-2.622911
Log likelihood	209.5196	Hannan-Quinn criter.	-2.658041
F-statistic	40.57904	Durbin-Watson stat	2.135422
Prob(F-statistic)	0.000000		

Chow Breakpoint Test: 2004M04
 Null Hypothesis: No breaks at specified breakpoints
 Varying regressors: All equation variables
 Equation Sample: 1999M01 2011M11

F-statistic	31.81435	Prob. F(1,153)	0.0000
Log likelihood ratio	29.28165	Prob. Chi-Square(1)	0.0000
Wald Statistic	31.81435	Prob. Chi-Square(1)	0.0000

SITC4

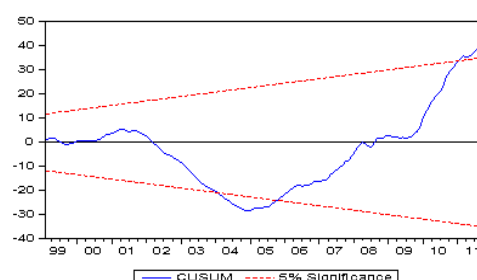
Dependent Variable: SITC4
 Method: Least Squares
 Date: 03/29/12 Time: 15:44
 Sample (adjusted): 1999M02 2011M11
 Included observations: 154 after adjustments
 Convergence achieved after 8 iterations
 White Heteroskedasticity-Consistent Standard Errors & Covariance

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	-0.435289	0.058056	-7.497691	0.0000
D4	0.106760	0.086062	1.240501	0.2167
AR(1)	0.784360	0.058647	13.37416	0.0000

R-squared	0.667016	Mean dependent var	-0.378866
Adjusted R-squared	0.662606	S.D. dependent var	0.200850
S.E. of regression	0.116665	Akaike info criterion	-1.439731
Sum squared resid	2.055222	Schwarz criterion	-1.380569
Log likelihood	113.8593	Hannan-Quinn criter.	-1.415700
F-statistic	151.2378	Durbin-Watson stat	2.015694
Prob(F-statistic)	0.000000		

Chow Breakpoint Test: 2004M04
 Null Hypothesis: No breaks at specified breakpoints
 Varying regressors: All equation variables
 Equation Sample: 1999M01 2011M11

F-statistic	30.92212	Prob. F(1,153)	0.0000
Log likelihood ratio	28.53155	Prob. Chi-Square(1)	0.0000
Wald Statistic	30.92212	Prob. Chi-Square(1)	0.0000

SITC5

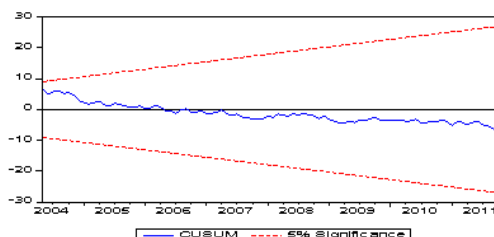
Dependent Variable: D(SITC5_SA)
 Method: Least Squares
 Date: 03/31/12 Time: 15:00
 Sample (adjusted): 1999M04 2011M11
 Included observations: 152 after adjustments
 Convergence achieved after 5 iterations
 White Heteroskedasticity-Consistent Standard Errors & Covariance

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	-0.002348	0.001870	-1.255958	0.2111
D5	0.002710	0.002169	1.249763	0.2134
AR(1)	-0.431134	0.138479	-3.113351	0.0022
AR(2)	-0.216925	0.138483	-1.566442	0.1194

R-squared	0.168050	Mean dependent var	-0.000643
Adjusted R-squared	0.151187	S.D. dependent var	0.024643
S.E. of regression	0.022704	Akaike info criterion	-4.706607
Sum squared resid	0.076288	Schwarz criterion	-4.627031
Log likelihood	361.7021	Hannan-Quinn criter.	-4.674280
F-statistic	9.965133	Durbin-Watson stat	2.037010
Prob(F-statistic)	0.000005		

Chow Breakpoint Test: 2004M04
 Null Hypothesis: No breaks at specified breakpoints
 Varying regressors: All equation variables
 Equation Sample: 1999M02 2011M11

F-statistic	0.520511	Prob. F(1,152)	0.4717
Log likelihood ratio	0.526459	Prob. Chi-Square(1)	0.4681
Wald Statistic	0.520511	Prob. Chi-Square(1)	0.4706

SITC 6

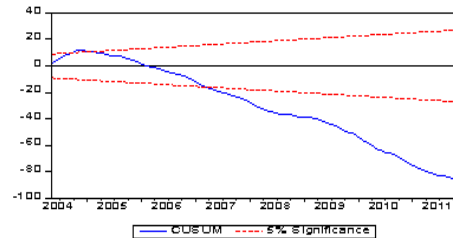
Dependent Variable: SITC6
 Method: Least Squares
 Date: 03/29/12 Time: 16:12
 Sample (adjusted): 1999M02 2011M11
 Included observations: 154 after adjustments
 Convergence achieved after 7 iterations
 White Heteroskedasticity-Consistent Standard Errors & Covariance

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	-0.022445	0.013990	-1.604346	0.1107
D6	-0.038562	0.009533	-4.045134	0.0001
AR(1)	0.882804	0.037728	23.39923	0.0000

R-squared	0.871530	Mean dependent var	-0.041961
Adjusted R-squared	0.869828	S.D. dependent var	0.046515
S.E. of regression	0.016782	Akaike info criterion	-5.317718
Sum squared resid	0.042528	Schwarz criterion	-5.258557
Log likelihood	412.4643	Hannan-Quinn criter.	-5.293687
F-statistic	512.1860	Durbin-Watson stat	2.298944
Prob(F-statistic)	0.000000		

Chow Breakpoint Test: 2004M04
 Null Hypothesis: No breaks at specified breakpoints
 Varying regressors: All equation variables
 Equation Sample: 1999M01 2011M11

F-statistic	121.1475	Prob. F(1,153)	0.0000
Log likelihood ratio	90.40040	Prob. Chi-Square(1)	0.0000
Wald Statistic	121.1475	Prob. Chi-Square(1)	0.0000

SITC 7

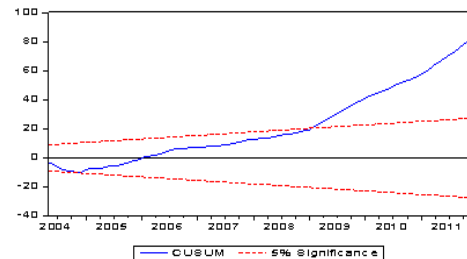
Dependent Variable: SITC7_SA
 Method: Least Squares
 Date: 03/29/12 Time: 16:20
 Sample (adjusted): 1999M02 2011M11
 Included observations: 154 after adjustments
 Convergence achieved after 5 iterations
 White Heteroskedasticity-Consistent Standard Errors & Covariance

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	0.094542	0.018615	5.078818	0.0000
D7	0.024888	0.003856	6.453919	0.0000
AR(1)	0.939375	0.030378	30.92252	0.0000

R-squared	0.925882	Mean dependent var	0.097575
Adjusted R-squared	0.924900	S.D. dependent var	0.041369
S.E. of regression	0.011337	Akaike info criterion	-6.102223
Sum squared resid	0.019407	Schwarz criterion	-6.043061
Log likelihood	472.8712	Hannan-Quinn criter.	-6.078192
F-statistic	943.1447	Durbin-Watson stat	2.144620
Prob(F-statistic)	0.000000		

Chow Breakpoint Test: 2004M04
 Null Hypothesis: No breaks at specified breakpoints
 Varying regressors: All equation variables
 Equation Sample: 1999M01 2011M11

F-statistic	125.8629	Prob. F(1,153)	0.0000
Log likelihood ratio	93.04376	Prob. Chi-Square(1)	0.0000
Wald Statistic	125.8629	Prob. Chi-Square(1)	0.0000

SITC 8

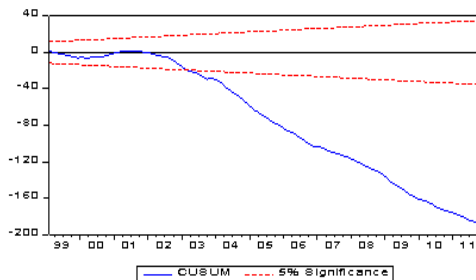
Dependent Variable: SITC8_SA
 Method: Least Squares
 Date: 03/31/12 Time: 15:19
 Sample (adjusted): 1999M03 2011M11
 Included observations: 153 after adjustments
 Convergence achieved after 6 iterations
 White Heteroskedasticity-Consistent Standard Errors & Covariance

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	0.086566	0.009390	9.219227	0.0000
D8	-0.056453	0.009777	-5.774236	0.0000
AR(1)	0.375936	0.074433	5.050657	0.0000
AR(2)	0.367610	0.078963	4.655474	0.0000

R-squared	0.833412	Mean dependent var	0.053994
Adjusted R-squared	0.830058	S.D. dependent var	0.039882
S.E. of regression	0.016441	Akaike info criterion	-5.352287
Sum squared resid	0.040275	Schwarz criterion	-5.273059
Log likelihood	413.4499	Hannan-Quinn criter.	-5.320103
F-statistic	248.4742	Durbin-Watson stat	1.964485
Prob(F-statistic)	0.000000		

Chow Breakpoint Test: 2004M04
 Null Hypothesis: No breaks at specified breakpoints
 Varying regressors: All equation variables
 Equation Sample: 1999M01 2011M11

F-statistic	369.7405	Prob. F(1,153)	0.0000
Log likelihood ratio	190.4403	Prob. Chi-Square(1)	0.0000
Wald Statistic	369.7405	Prob. Chi-Square(1)	0.0000

Ek4: Estonya'nın Rekabet Gücü Yapısal Değişim Analizi

Ülke	Estonya								
Yöntem	EKK.								
Dönem	1999-01/ 2011-11								
Uygulama	White'ın Değişen Varyans- Tutarlı Standart Tahmini ve Kovaryans Testi								
Değişkenler	M-1	M-2	M-3	M-4	M-5	M-6	M-7	M-8	M-9
SITC 0	0,110*** (0,036) [3,056]								
SITC 1		-0,000 (0,004) [-0,079]							
SITC 2			0,003 (0,004) [0,624]						
SITC 3				0,040 (0,046) [0,887]					
SITC 4					0,511*** (0,120) [4,232]				
SITC 5						0,088*** (0,018) [4,909]			
SITC 6							0,079*** (0,014) [5,495]		
SITC 7								0,003 (0,033) [0,114]	
SITC 8									-0,000 (0,003) [-0,227]
AR(1)	0,431*** (0,100) [4,284]	-0,257** (0,124) [-2,060]	-0,455*** (0,083) [-5,480]	0,291*** (0,080) [3,631]	0,285*** (0,073) [3,866]	0,493*** (0,066) [7,400]	0,551*** (0,062) [8,796]	0,566*** (0,137) [4,117]	-0,417*** (0,107) [-3,892]
AR(2)	0,252*** (0,089) [2,813]	-0,240*** (0,065) [-3,656]	-0,237*** (0,090) [-2,625]	0,204** (0,080) [2,546]	0,436*** (0,081) [5,383]			0,211 (0,136) [1,546]	-0,317*** (0,084) [-3,757]
I	I(0)	I(1)	I(1)	I(0)	I(0)	I(0)	I(0)	I(0)	I(1)
R ²	0,664	0,099	0,185	0,196	0,734	0,477	0,567	0,570	0,192
D. R ²	0,657	0,080	0,168	0,180	0,728	0,470	0,561	0,562	0,175
F test	0,000	0,001	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
Gözlem Sayısı	153	152	152	153	153	154	154	153	152
D - W	2,084	1,944	2,054	2,000	2,165	2,144	2,070	2,067	2,064
B-G LM test	0,034	0,287	0,329	0,841	0,024	0,056	0,172	0,100	0,008
White test	0,074	0,949	0,182	0,002	0,148	0,468	0,422	0,000	0,141
B - P - G test	0,934	0,414	0,276	0,594	0,238	0,188	0,330	0,005	0,686
Jarque - Bera	0,642	0,000	0,390	0,234	0,156	0,590	0,102	0,000	0,000
Chow Test	0,000	0,929	0,694	0,014	0,000	0,000	0,000	0,000	0,993
CUSUM	+	0	0	0	+	+	+	0	0
TAHMİN	H1	&	H3	H3	H1	H1	H1	&	&

NOT: *** %1, ** %5, * %10 anlamlılık düzeylerini göstermektedir.

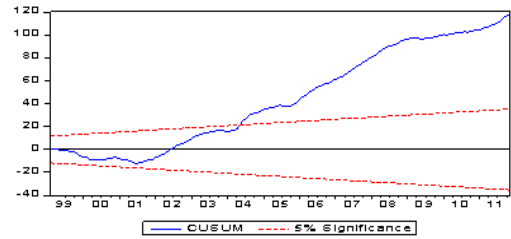
SITC 0

Dependent Variable: SITC0_SA
 Method: Least Squares
 Date: 03/31/12 Time: 15:27
 Sample (adjusted): 1999M03 2011M11
 Included observations: 153 after adjustments
 Convergence achieved after 7 iterations
 White Heteroskedasticity-Consistent Standard Errors & Covariance

Chow Breakpoint Test: 2004M04
 Null Hypothesis: No breaks at specified breakpoints
 Varying regressors: All equation variables
 Equation Sample: 1999M01 2011M11

F-statistic	139.1366	Prob. F(1,153)	0.0000
Log likelihood ratio	100.2515	Prob. Chi-Square(1)	0.0000
Wald Statistic	139.1366	Prob. Chi-Square(1)	0.0000

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	-0.246570	0.024230	-10.17635	0.0000
D0	0.110262	0.036073	3.056620	0.0027
AR(1)	0.431440	0.100689	4.284877	0.0000
AR(2)	0.252959	0.089906	2.813594	0.0056
R-squared	0.664280	Mean dependent var	-0.181459	
Adjusted R-squared	0.657520	S.D. dependent var	0.089379	
S.E. of regression	0.052306	Akaike info criterion	-3.037614	
Sum squared resid	0.407652	Schwarz criterion	-2.958386	
Log likelihood	236.3774	Hannan-Quinn criter.	-3.005430	
F-statistic	98.27402	Durbin-Watson stat	2.084397	
Prob(F-statistic)	0.000000			

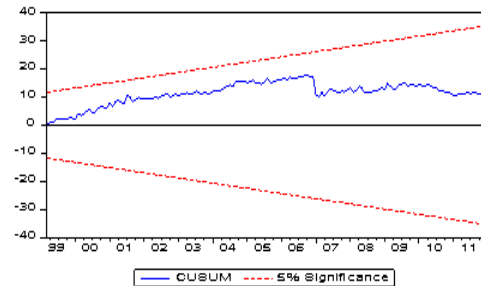
SITC 1

Dependent Variable: D(SITC1_SA)
 Method: Least Squares
 Date: 03/29/12 Time: 17:29
 Sample (adjusted): 1999M04 2011M11
 Included observations: 152 after adjustments
 Convergence achieved after 4 iterations
 White Heteroskedasticity-Consistent Standard Errors & Covariance

Chow Breakpoint Test: 2004M04
 Null Hypothesis: No breaks at specified breakpoints
 Varying regressors: All equation variables
 Equation Sample: 1999M02 2011M11

F-statistic	0.007647	Prob. F(1,152)	0.9304
Log likelihood ratio	0.007748	Prob. Chi-Square(1)	0.9299
Wald Statistic	0.007647	Prob. Chi-Square(1)	0.9303

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	-0.000580	0.003158	-0.183560	0.8546
D1	-0.000372	0.004691	-0.079259	0.9369
AR(1)	-0.257174	0.124812	-2.060498	0.0411
AR(2)	-0.240155	0.065686	-3.656096	0.0004
R-squared	0.099208	Mean dependent var	-0.000728	
Adjusted R-squared	0.080949	S.D. dependent var	0.046402	
S.E. of regression	0.044484	Akaike info criterion	-3.361390	
Sum squared resid	0.292873	Schwarz criterion	-3.281814	
Log likelihood	259.4656	Hannan-Quinn criter.	-3.329063	
F-statistic	5.433297	Durbin-Watson stat	1.944891	
Prob(F-statistic)	0.001426			

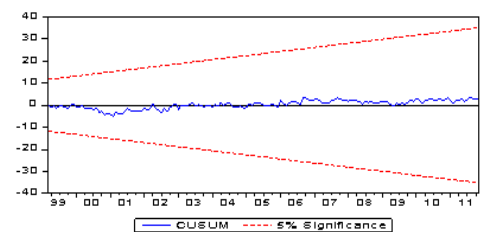
SITC 2

Dependent Variable: D(SITC2_SA)
 Method: Least Squares
 Date: 03/29/12 Time: 17:37
 Sample (adjusted): 1999M04 2011M11
 Included observations: 152 after adjustments
 Convergence achieved after 4 iterations
 White Heteroskedasticity-Consistent Standard Errors & Covariance

Chow Breakpoint Test: 2004M04
 Null Hypothesis: No breaks at specified breakpoints
 Varying regressors: All equation variables
 Equation Sample: 1999M02 2011M11

F-statistic	0.152367	Prob. F(1,152)	0.6968
Log likelihood ratio	0.154295	Prob. Chi-Square(1)	0.6945
Wald Statistic	0.152367	Prob. Chi-Square(1)	0.6963

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	-0.002945	0.004078	-0.722097	0.4714
D2	0.003113	0.004988	0.624130	0.5335
AR(1)	-0.455596	0.083124	-5.480941	0.0000
AR(2)	-0.237517	0.090483	-2.625002	0.0096
R-squared	0.185422	Mean dependent var	-0.001131	
Adjusted R-squared	0.168910	S.D. dependent var	0.054533	
S.E. of regression	0.049714	Akaike info criterion	-3.139078	
Sum squared resid	0.365786	Schwarz criterion	-3.059502	
Log likelihood	242.5699	Hannan-Quinn criter.	-3.106751	
F-statistic	11.22971	Durbin-Watson stat	2.054775	
Prob(F-statistic)	0.000001			

SITC 3

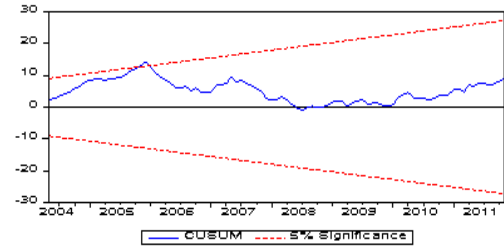
Dependent Variable: SITC3
 Method: Least Squares
 Date: 03/29/12 Time: 17:55
 Sample (adjusted): 1999M03 2011M11
 Included observations: 153 after adjustments
 Convergence achieved after 6 iterations

Chow Breakpoint Test: 2004M04
 Null Hypothesis: No breaks at specified breakpoints
 Varying regressors: All equation variables
 Equation Sample: 1999M01 2011M11

F-statistic	6.079831	Prob. F(1,153)	0.0148
Log likelihood ratio	6.040077	Prob. Chi-Square(1)	0.0140
Wald Statistic	6.079831	Prob. Chi-Square(1)	0.0137

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	-0.179638	0.036491	-4.922736	0.0000
D3	0.040900	0.046103	0.887154	0.3764
AR(1)	0.291678	0.080318	3.631552	0.0004
AR(2)	0.204815	0.080424	2.546697	0.0119

R-squared	0.196216	Mean dependent var	-0.156488
Adjusted R-squared	0.180033	S.D. dependent var	0.159329
S.E. of regression	0.144276	Akaike info criterion	-1.008387
Sum squared resid	3.101500	Schwarz criterion	-0.929160
Log likelihood	81.14162	Hannan-Quinn criter.	-0.976204
F-statistic	12.12441	Durbin-Watson stat	2.000099
Prob(F-statistic)	0.000000		

SITC 4

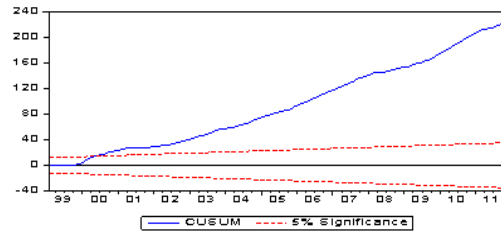
Dependent Variable: SITC4
 Method: Least Squares
 Date: 03/29/12 Time: 18:00
 Sample (adjusted): 1999M03 2011M11
 Included observations: 153 after adjustments
 Convergence achieved after 8 iterations
 White Heteroskedasticity-Consistent Standard Errors & Covariance

Chow Breakpoint Test: 2004M04
 Null Hypothesis: No breaks at specified breakpoints
 Varying regressors: All equation variables
 Equation Sample: 1999M01 2011M11

F-statistic	194.9853	Prob. F(1,153)	0.0000
Log likelihood ratio	127.3670	Prob. Chi-Square(1)	0.0000
Wald Statistic	194.9853	Prob. Chi-Square(1)	0.0000

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	-0.254941	0.092314	-2.761681	0.0065
D4	0.511954	0.120966	4.232216	0.0000
AR(1)	0.285701	0.073889	3.866643	0.0002
AR(2)	0.436335	0.081046	5.383797	0.0000

R-squared	0.734271	Mean dependent var	0.028617
Adjusted R-squared	0.728921	S.D. dependent var	0.423335
S.E. of regression	0.220410	Akaike info criterion	-0.160856
Sum squared resid	7.238521	Schwarz criterion	-0.081629
Log likelihood	16.30551	Hannan-Quinn criter.	-0.128673
F-statistic	137.2406	Durbin-Watson stat	2.165257
Prob(F-statistic)	0.000000		

SITC 5

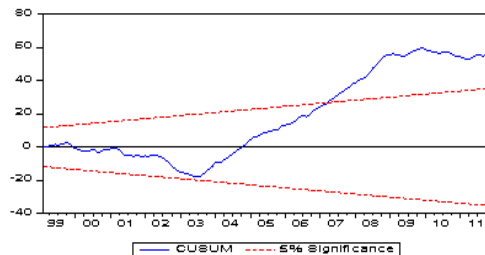
Dependent Variable: SITC5
 Method: Least Squares
 Date: 03/29/12 Time: 18:07
 Sample (adjusted): 1999M02 2011M11
 Included observations: 154 after adjustments
 Convergence achieved after 5 iterations
 White Heteroskedasticity-Consistent Standard Errors & Covariance

Chow Breakpoint Test: 2004M04
 Null Hypothesis: No breaks at specified breakpoints
 Varying regressors: All equation variables
 Equation Sample: 1999M01 2011M11

F-statistic	70.51154	Prob. F(1,153)	0.0000
Log likelihood ratio	58.74890	Prob. Chi-Square(1)	0.0000
Wald Statistic	70.51154	Prob. Chi-Square(1)	0.0000

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	-0.494616	0.014661	-33.73703	0.0000
D5	0.088527	0.018031	4.909719	0.0000
AR(1)	0.493575	0.066693	7.400702	0.0000

R-squared	0.477269	Mean dependent var	-0.441066
Adjusted R-squared	0.470346	S.D. dependent var	0.074358
S.E. of regression	0.054116	Akaike info criterion	-2.976097
Sum squared resid	0.442205	Schwarz criterion	-2.916935
Log likelihood	232.1594	Hannan-Quinn criter.	-2.952065
F-statistic	68.93382	Durbin-Watson stat	2.144715
Prob(F-statistic)	0.000000		

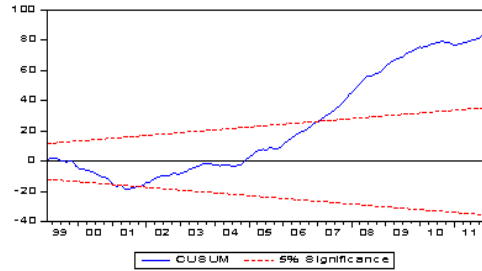
SITC 6

Dependent Variable: SITC6
 Method: Least Squares
 Date: 03/29/12 Time: 18:16
 Sample (adjusted): 1999M02 2011M11
 Included observations: 154 after adjustments
 Convergence achieved after 4 iterations
 White Heteroskedasticity-Consistent Standard Errors & Covariance

Chow Breakpoint Test: 2004M04
 Null Hypothesis: No breaks at specified breakpoints
 Varying regressors: All equation variables
 Equation Sample: 1999M01 2011M11

F-statistic	95.09012	Prob. F(1,153)	0.0000
Log likelihood ratio	74.91989	Prob. Chi-Square(1)	0.0000
Wald Statistic	95.09012	Prob. Chi-Square(1)	0.0000

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	-0.058607	0.012200	-4.803674	0.0000
D6	0.079557	0.014476	5.495733	0.0000
AR(1)	0.551564	0.062702	8.796545	0.0000
R-squared	0.567044	Mean dependent var	-0.011588	
Adjusted R-squared	0.561309	S.D. dependent var	0.062087	
S.E. of regression	0.041123	Akaike info criterion	-3.525223	
Sum squared resid	0.255353	Schwarz criterion	-3.466062	
Log likelihood	274.4422	Hannan-Quinn criter.	-3.501192	
F-statistic	98.88244	Durbin-Watson stat	2.070786	
Prob(F-statistic)	0.000000			

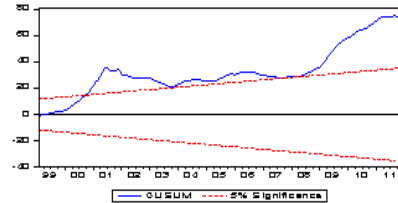
SITC 7

Dependent Variable: SITC7_SA
 Method: Least Squares
 Date: 03/29/12 Time: 18:23
 Sample (adjusted): 1999M03 2011M11
 Included observations: 153 after adjustments
 Convergence achieved after 7 iterations
 White Heteroskedasticity-Consistent Standard Errors & Covariance

Chow Breakpoint Test: 2004M04
 Null Hypothesis: No breaks at specified breakpoints
 Varying regressors: All equation variables
 Equation Sample: 1999M01 2011M11

F-statistic	15.63386	Prob. F(1,153)	0.0001
Log likelihood ratio	15.08025	Prob. Chi-Square(1)	0.0001
Wald Statistic	15.63386	Prob. Chi-Square(1)	0.0001

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	-0.043345	0.033669	-1.287398	0.2000
D7	0.003843	0.033591	0.114411	0.9091
AR(1)	0.566421	0.137575	4.117191	0.0001
AR(2)	0.211417	0.136683	1.546772	0.1240
R-squared	0.570732	Mean dependent var	-0.044222	
Adjusted R-squared	0.562089	S.D. dependent var	0.062300	
S.E. of regression	0.041227	Akaike info criterion	-3.513666	
Sum squared resid	0.253246	Schwarz criterion	-3.434439	
Log likelihood	272.7955	Hannan-Quinn criter.	-3.481483	
F-statistic	66.03408	Durbin-Watson stat	2.067259	
Prob(F-statistic)	0.000000			

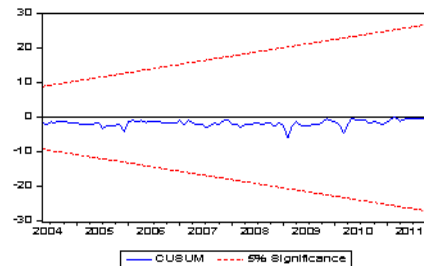
SITC 8

Dependent Variable: D(SITC8_SA)
 Method: Least Squares
 Date: 03/29/12 Time: 18:29
 Sample (adjusted): 1999M04 2011M11
 Included observations: 152 after adjustments
 Convergence achieved after 3 iterations
 White Heteroskedasticity-Consistent Standard Errors & Covariance

Chow Breakpoint Test: 2004M04
 Null Hypothesis: No breaks at specified breakpoints
 Varying regressors: All equation variables
 Equation Sample: 1999M02 2011M11

F-statistic	7.11E-05	Prob. F(1,152)	0.9933
Log likelihood ratio	7.21E-05	Prob. Chi-Square(1)	0.9932
Wald Statistic	7.11E-05	Prob. Chi-Square(1)	0.9933

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	0.000645	0.002806	0.229853	0.8185
D8	-0.000854	0.003745	-0.227939	0.8200
AR(1)	-0.417873	0.107345	-3.892808	0.0001
AR(2)	-0.317085	0.084395	-3.757149	0.0002
R-squared	0.192149	Mean dependent var	0.000265	
Adjusted R-squared	0.175774	S.D. dependent var	0.043549	
S.E. of regression	0.039537	Akaike info criterion	-3.597191	
Sum squared resid	0.231351	Schwarz criterion	-3.517615	
Log likelihood	277.3865	Hannan-Quinn criter.	-3.564865	
F-statistic	11.73404	Durbin-Watson stat	2.064315	
Prob(F-statistic)	0.000001			

Ek 5: Letonya'nın Rekabet Gücü Yapısal Değişim Analizi

Ülke	Letonya								
Yöntem	EKK								
Dönem	1999-01/ 2011-11								
Uygulama	White'in Değişen Varyans- Tutarlı Standart Tahmini ve Kovaryans Testi								
Değişkenler	M-1	M-2	M-3	M-4	M-5	M-6	M-7	M-8	M-9
SITC 0	-0,000 (0,005) [-0,059]								
SITC 1		-0,008 (0,011) [-0,754]							
SITC 2			-0,000 (0,003) [-0,066]						
SITC 3				0,193** (0,086) [2,225]					
SITC 4					0,444*** (0,079) [5,627]				
SITC 5						0,120** (0,051) [2,337]			
SITC 6							0,073*** (0,018) [3,866]		
SITC 7								0,034*** (0,007) [-4,655]	
SITC 8									-0,141** (0,055) [-2,541]
AR(1)	-0,361*** (0,085) [-4,209]	-0,485*** (0,107) [-4,535]	-0,403*** (0,095) [-4,230]	0,644*** (0,078) [8,255]	0,434*** (0,123) [3,510]	0,396*** (0,087) [4,540]	0,592*** (0,098) [6,024]	0,529*** (0,089) [5,888]	0,590*** (0,074) [7,925]
AR(2)	-0,231** (0,095) [-2,433]	-0,258*** (0,076) [-3,368]	-0,024 (0,075) [-0,326]		0,181 (0,114) [1,589]	0,426*** (0,078) [5,421]	0,230*** (0,086) [2,684]	0,454*** (0,092) [4,891]	0,236*** (0,072) [3,268]
I	I(1)	I(1)	I(1)	I(0)	I(0)	I(0)	I(0)	I(0)	I(0)
R ²	0,133	0,207	0,155	0,546	0,792	0,731	0,719	0,963	0,814
D. R ²	0,115	0,191	0,138	0,540	0,788	0,725	0,714	0,962	0,810
F test	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
Gözlem Sayısı	152	152	152	154	153	153	153	153	153
D - W	2,027	2,051	1,989	1,861	1,970	2,084	1,970	2,016	2,005
B-G LM test	0,134	0,025	0,014	0,266	0,380	0,443	0,807	0,500	0,085
White test	0,000	0,338	0,023	0,007	0,000	0,002	0,049	0,021	0,818
B - P - G test	0,617	0,407	0,353	0,001	0,163	0,006	0,547	0,595	0,383
Jarque - Bera	0,000	0,000	0,571	0,256	0,068	0,663	0,060	0,963	0,142
Chow Test	0,915	0,557	0,747	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
CUSUM	0	0	0	+	+	+	+	+	-
TAHMİN	&	&	H3	H1	H1	H1	H1	H1	H2

NOT: *** %1, ** %5, * %10 anlamlılık düzeylerini göstermektedir.

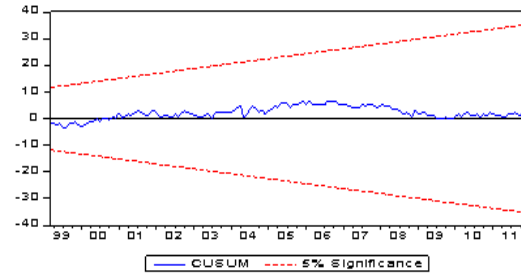
SITC0

Dependent Variable: D(SITC0_SA)
 Method: Least Squares
 Date: 03/29/12 Time: 18:42
 Sample (adjusted): 1999M04 2011M11
 Included observations: 152 after adjustments
 Convergence achieved after 4 iterations
 White Heteroskedasticity-Consistent Standard Errors & Covariance

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	0.002720	0.004300	0.632474	0.5281
D0	-0.000331	0.005545	-0.059656	0.9525
AR(1)	-0.361643	0.085921	-4.209012	0.0000
AR(2)	-0.231769	0.095227	-2.433871	0.0161
R-squared	0.133098	Mean dependent var		0.002847
Adjusted R-squared	0.115526	S.D. dependent var		0.059155
S.E. of regression	0.055634	Akaike info criterion		-2.914093
Sum squared resid	0.458076	Schwarz criterion		-2.834517
Log likelihood	225.4711	Hannan-Quinn criter.		-2.881766
F-statistic	7.574293	Durbin-Watson stat		2.027685
Prob(F-statistic)	0.000095			

Chow Breakpoint Test: 2004M04
 Null Hypothesis: No breaks at specified breakpoints
 Varying regressors: All equation variables
 Equation Sample: 1999M02 2011M11

F-statistic	0.011109	Prob. F(1,152)	0.9162
Log likelihood ratio	0.011254	Prob. Chi-Square(1)	0.9155
Wald Statistic	0.011109	Prob. Chi-Square(1)	0.9161

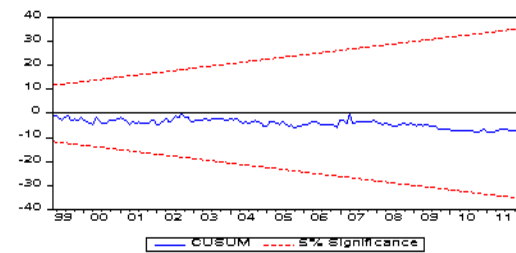
SITC1

Dependent Variable: D(SITC1_SA)
 Method: Least Squares
 Date: 03/29/12 Time: 18:47
 Sample (adjusted): 1999M04 2011M11
 Included observations: 152 after adjustments
 Convergence achieved after 4 iterations
 White Heteroskedasticity-Consistent Standard Errors & Covariance

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	0.005564	0.009241	0.602106	0.5480
D1	-0.008567	0.011349	-0.754854	0.4515
AR(1)	-0.485656	0.107085	-4.535239	0.0000
AR(2)	-0.258798	0.076821	-3.368827	0.0010
R-squared	0.207627	Mean dependent var		0.000225
Adjusted R-squared	0.191565	S.D. dependent var		0.128773
S.E. of regression	0.115784	Akaike info criterion		-1.448223
Sum squared resid	1.984067	Schwarz criterion		-1.368647
Log likelihood	114.0650	Hannan-Quinn criter.		-1.415897
F-statistic	12.92687	Durbin-Watson stat		2.051954
Prob(F-statistic)	0.000000			

Chow Breakpoint Test: 2004M04
 Null Hypothesis: No breaks at specified breakpoints
 Varying regressors: All equation variables
 Equation Sample: 1999M02 2011M11

F-statistic	0.339532	Prob. F(1,152)	0.5610
Log likelihood ratio	0.343616	Prob. Chi-Square(1)	0.5577
Wald Statistic	0.339532	Prob. Chi-Square(1)	0.5601

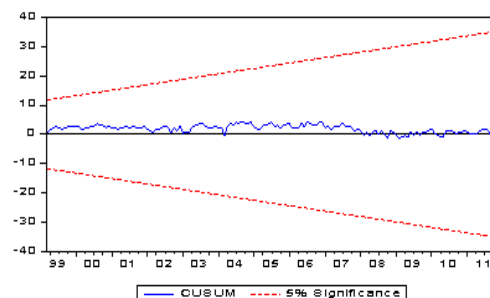
SITC2

Dependent Variable: D(SITC2)
 Method: Least Squares
 Date: 03/29/12 Time: 18:56
 Sample (adjusted): 1999M04 2011M11
 Included observations: 152 after adjustments
 Convergence achieved after 5 iterations
 White Heteroskedasticity-Consistent Standard Errors & Covariance

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	-0.001415	0.002565	-0.551684	0.5820
D2	-0.000227	0.003425	-0.066372	0.9472
AR(1)	-0.403178	0.095293	-4.230939	0.0000
AR(2)	-0.024562	0.075258	-0.326367	0.7446
R-squared	0.155939	Mean dependent var		-0.001497
Adjusted R-squared	0.138829	S.D. dependent var		0.032814
S.E. of regression	0.030451	Akaike info criterion		-4.119450
Sum squared resid	0.137233	Schwarz criterion		-4.039874
Log likelihood	317.0782	Hannan-Quinn criter.		-4.087124
F-statistic	9.114234	Durbin-Watson stat		1.989754
Prob(F-statistic)	0.000014			

Chow Breakpoint Test: 2004M04
 Null Hypothesis: No breaks at specified breakpoints
 Varying regressors: All equation variables
 Equation Sample: 1999M02 2011M11

F-statistic	0.102740	Prob. F(1,152)	0.7490
Log likelihood ratio	0.104057	Prob. Chi-Square(1)	0.7470
Wald Statistic	0.102740	Prob. Chi-Square(1)	0.7486

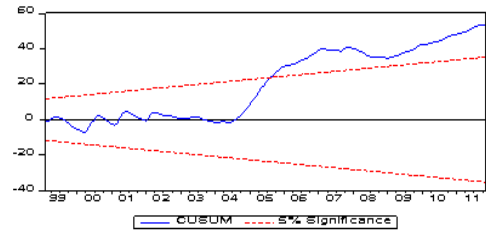
SITC3

Dependent Variable: SITC3_SA
 Method: Least Squares
 Date: 03/29/12 Time: 22:36
 Sample (adjusted): 1999M02 2011M11
 Included observations: 154 after adjustments
 Convergence achieved after 6 iterations
 White Heteroskedasticity-Consistent Standard Errors & Covariance

Chow Breakpoint Test: 2004M04
 Null Hypothesis: No breaks at specified breakpoints
 Varying regressors: All equation variables
 Equation Sample: 1999M01 2011M11

F-statistic	46.08946	Prob. F(1,153)	0.0000
Log likelihood ratio	40.81403	Prob. Chi-Square(1)	0.0000
Wald Statistic	46.08946	Prob. Chi-Square(1)	0.0000

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	-0.386770	0.077289	-5.004208	0.0000
D3	0.193253	0.086819	2.225932	0.0275
AR(1)	0.644468	0.078062	8.255892	0.0000
R-squared	0.546801	Mean dependent var	-0.271038	
Adjusted R-squared	0.540798	S.D. dependent var	0.238239	
S.E. of regression	0.161441	Akaike info criterion	-0.790063	
Sum squared resid	3.935555	Schwarz criterion	-0.730901	
Log likelihood	63.83482	Hannan-Quinn criter.	-0.766031	
F-statistic	91.09335	Durbin-Watson stat	1.861476	
Prob(F-statistic)	0.000000			

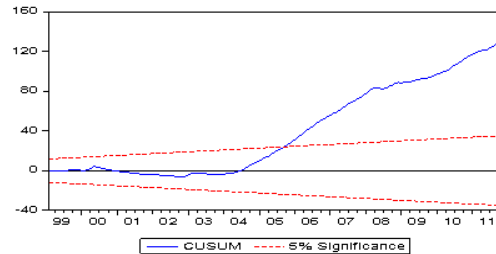
SITC4

Dependent Variable: SITC4_SA
 Method: Least Squares
 Date: 03/31/12 Time: 16:47
 Sample (adjusted): 1999M03 2011M11
 Included observations: 153 after adjustments
 Convergence achieved after 10 iterations
 White Heteroskedasticity-Consistent Standard Errors & Covariance

Chow Breakpoint Test: 2004M04
 Null Hypothesis: No breaks at specified breakpoints
 Varying regressors: All equation variables
 Equation Sample: 1999M01 2011M11

F-statistic	386.7237	Prob. F(1,153)	0.0000
Log likelihood ratio	195.3960	Prob. Chi-Square(1)	0.0000
Wald Statistic	386.7237	Prob. Chi-Square(1)	0.0000

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	-0.863355	0.049260	-17.52636	0.0000
D4	0.444774	0.079039	5.627293	0.0000
AR(1)	0.434052	0.123627	3.510985	0.0006
AR(2)	0.181266	0.114012	1.589875	0.1140
R-squared	0.792442	Mean dependent var	-0.599207	
Adjusted R-squared	0.788263	S.D. dependent var	0.290763	
S.E. of regression	0.133794	Akaike info criterion	-1.159230	
Sum squared resid	2.667237	Schwarz criterion	-1.080003	
Log likelihood	92.68111	Hannan-Quinn criter.	-1.127047	
F-statistic	189.6235	Durbin-Watson stat	1.970960	
Prob(F-statistic)	0.000000			

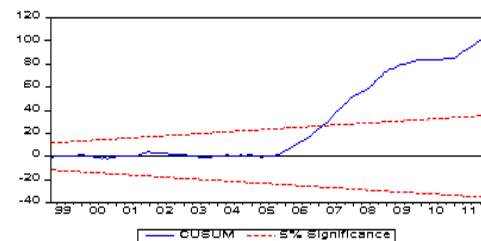
SITC5

Dependent Variable: SITC5
 Method: Least Squares
 Date: 03/29/12 Time: 22:49
 Sample (adjusted): 1999M03 2011M11
 Included observations: 153 after adjustments
 Convergence achieved after 8 iterations
 White Heteroskedasticity-Consistent Standard Errors & Covariance

Chow Breakpoint Test: 2004M04
 Null Hypothesis: No breaks at specified breakpoints
 Varying regressors: All equation variables
 Equation Sample: 1999M01 2011M11

F-statistic	110.2049	Prob. F(1,153)	0.0000
Log likelihood ratio	84.08669	Prob. Chi-Square(1)	0.0000
Wald Statistic	110.2049	Prob. Chi-Square(1)	0.0000

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	-0.410531	0.037549	-10.93311	0.0000
D5	0.120456	0.051542	2.337045	0.0208
AR(1)	0.396568	0.087336	4.540738	0.0000
AR(2)	0.426058	0.078589	5.421321	0.0000
R-squared	0.731355	Mean dependent var	-0.346088	
Adjusted R-squared	0.725946	S.D. dependent var	0.118628	
S.E. of regression	0.062102	Akaike info criterion	-2.694285	
Sum squared resid	0.574640	Schwarz criterion	-2.615058	
Log likelihood	210.1128	Hannan-Quinn criter.	-2.662101	
F-statistic	135.2118	Durbin-Watson stat	2.084532	
Prob(F-statistic)	0.000000			

SITC 6

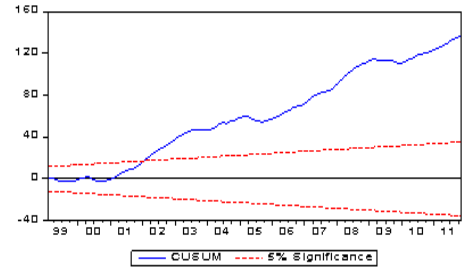
Dependent Variable: SITC6
 Method: Least Squares
 Date: 03/29/12 Time: 22:56
 Sample (adjusted): 1999M03 2011M11
 Included observations: 153 after adjustments
 Convergence achieved after 6 iterations
 White Heteroskedasticity-Consistent Standard Errors & Covariance

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	0.149903	0.019912	7.528367	0.0000
D6	0.073371	0.018975	3.866716	0.0002
AR(1)	0.592248	0.098302	6.024815	0.0000
AR(2)	0.230910	0.086029	2.684095	0.0081

R-squared	0.719802	Mean dependent var	0.189646
Adjusted R-squared	0.714160	S.D. dependent var	0.065856
S.E. of regression	0.035209	Akaike info criterion	-3.829229
Sum squared resid	0.184712	Schwarz criterion	-3.750002
Log likelihood	296.9360	Hannan-Quinn criter.	-3.797046
F-statistic	127.5889	Durbin-Watson stat	1.970774
Prob(F-statistic)	0.000000		

Chow Breakpoint Test: 2004M04
 Null Hypothesis: No breaks at specified breakpoints
 Varying regressors: All equation variables
 Equation Sample: 1999M01 2011M11

F-statistic	59.11599	Prob. F(1,153)	0.0000
Log likelihood ratio	50.63778	Prob. Chi-Square(1)	0.0000
Wald Statistic	59.11599	Prob. Chi-Square(1)	0.0000

SITC 7

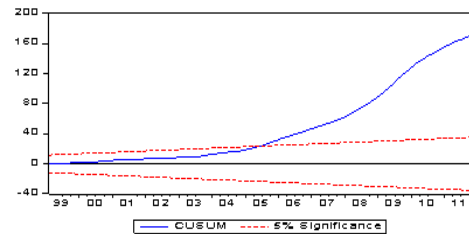
Dependent Variable: SITC7
 Method: Least Squares
 Date: 03/29/12 Time: 23:16
 Sample (adjusted): 1999M03 2011M11
 Included observations: 153 after adjustments
 Convergence achieved after 8 iterations
 White Heteroskedasticity-Consistent Standard Errors & Covariance

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	-0.151942	0.441058	-0.344494	0.7310
D7	0.034403	0.007390	-4.655185	0.0000
AR(1)	0.529630	0.089948	5.888213	0.0000
AR(2)	0.454679	0.092951	4.891605	0.0000

R-squared	0.963171	Mean dependent var	-0.482824
Adjusted R-squared	0.962430	S.D. dependent var	0.222194
S.E. of regression	0.043068	Akaike info criterion	-3.426285
Sum squared resid	0.276371	Schwarz criterion	-3.347057
Log likelihood	266.1108	Hannan-Quinn criter.	-3.394101
F-statistic	1298.925	Durbin-Watson stat	2.016189
Prob(F-statistic)	0.000000		

Chow Breakpoint Test: 2004M04
 Null Hypothesis: No breaks at specified breakpoints
 Varying regressors: All equation variables
 Equation Sample: 1999M01 2011M11

F-statistic	231.0564	Prob. F(1,153)	0.0000
Log likelihood ratio	142.6545	Prob. Chi-Square(1)	0.0000
Wald Statistic	231.0564	Prob. Chi-Square(1)	0.0000

SITC 8

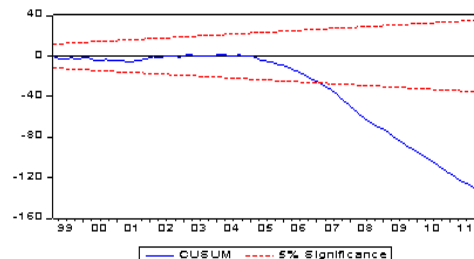
Dependent Variable: SITC8
 Method: Least Squares
 Date: 03/29/12 Time: 23:24
 Sample (adjusted): 1999M03 2011M11
 Included observations: 153 after adjustments
 Convergence achieved after 10 iterations
 White Heteroskedasticity-Consistent Standard Errors & Covariance

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	0.154463	0.045004	3.432208	0.0008
D8	-0.141636	0.055723	-2.541766	0.0121
AR(1)	0.590646	0.074525	7.925453	0.0000
AR(2)	0.236891	0.072468	3.268913	0.0013

R-squared	0.814606	Mean dependent var	0.077036
Adjusted R-squared	0.810874	S.D. dependent var	0.130273
S.E. of regression	0.056654	Akaike info criterion	-2.877910
Sum squared resid	0.478243	Schwarz criterion	-2.798682
Log likelihood	224.1601	Hannan-Quinn criter.	-2.845726
F-statistic	218.2317	Durbin-Watson stat	2.005083
Prob(F-statistic)	0.000000		

Chow Breakpoint Test: 2004M04
 Null Hypothesis: No breaks at specified breakpoints
 Varying regressors: All equation variables
 Equation Sample: 1999M01 2011M11

F-statistic	197.4093	Prob. F(1,153)	0.0000
Log likelihood ratio	128.4429	Prob. Chi-Square(1)	0.0000
Wald Statistic	197.4093	Prob. Chi-Square(1)	0.0000

Ek 6: Litvanya'nın Rekabet Gücü Yapısal Değişim Analizi

Ülke	Litvanya								
Yöntem	EKK.								
Dönem	1999-01/ 2011-10								
Uygulama	White'in Değişen Varyans- Tutarlı Standart Tahmini ve Kovaryans Testi								
Değişkenler	M-1	M-2	M-3	M-4	M-5	M-6	M-7	M-8	M-9
SITC 0	-0,010* (0,005) [-1,715]								
SITC 1		0,128** (0,062) [2,076]							
SITC 2			-0,078** (0,034) [-2,277]						
SITC 3				-0,002 (0,016) [-0,158]					
SITC 4					-0,002 (0,010) [-0,246]				
SITC 5						0,097** (0,043) [2,252]			
SITC 6							0,000 (0,002) [0,270]		
SITC 7								-0,034 (0,036) [-0,948]	
SITC 8									-0,004 (0,003) [-1,221]
AR(1)	-0,347*** (0,080) [4,310]	0,345*** (0,099) [3,453]	0,435*** (0,117) [3,714]	-0,313** (0,136) [-2,296]	-0,318*** (0,099) [-3,186]	0,723*** (0,055) [13,100]	-0,558*** (0,078) [-7,143]	0,541*** (0,084) [6,422]	-0,477*** (0,069) [-6,911]
AR(2)		0,264** (0,109) [2,410]	0,318*** (0,106) [2,977]		-0,083 (0,084) [-0,982]		-0,191** (0,074) [-2,568]	0,156* (0,089) [1,755]	-0,373*** (0,090) [-4,148]
I	I(1)	I(0)	I(0)	I(1)	I(1)	I(0)	I(1)	I(0)	I(1)
R ²	0,129	0,374	0,590	0,098	0,092	0,630	0,248	0,467	0,247
D. R ²	0,118	0,361	0,582	0,086	0,074	0,625	0,233	0,456	0,231
F test	0,000	0,000	0,000	0,000	0,002	0,000	0,000	0,000	0,000
Gözlem Sayısı	152	152	152	152	151	153	151	152	151
D - W	2,098	2,085	2,040	2,058	2,035	2,419	1,977	2,053	2,020
B-G LM test	0,147	0,096	0,678	0,151	0,041	0,000	0,260	0,105	0,900
White test	0,360	0,009	0,005	0,374	0,090	0,124	0,888	0,456	0,018
B - P - G test	0,027	0,421	0,285	0,053	0,002	0,011	0,137	0,045	0,086
Jarque - Bera	0,058	0,061	0,769	0,000	0,009	0,955	0,000	0,051	0,708
Chow Test	0,000	0,000	0,000	0,961	0,896	0,000	0,972	0,000	0,557
CUSUM	-	+	-	0	0	+	0	0	0
TAHMİN	H2	H1	H2	&	H3	H1	&	H3	H3

NOT: *** %1, ** %5, * %10 anlamlılık düzeylerini göstermektedir.

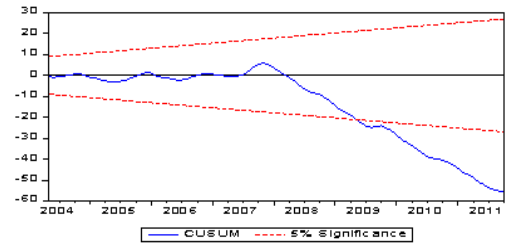
SITC 0

Dependent Variable: D(SITC0_SA)
 Method: Least Squares
 Date: 03/29/12 Time: 23:32
 Sample (adjusted): 1999M03 2011M10
 Included observations: 152 after adjustments
 Convergence achieved after 4 iterations
 White Heteroskedasticity-Consistent Standard Errors & Covariance

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	0.006586	0.004980	1.322403	0.1881
D0	-0.010184	0.005935	-1.715895	0.0883
AR(1)	-0.347031	0.080500	-4.310937	0.0000
R-squared	0.129960	Mean dependent var		0.000436
Adjusted R-squared	0.118282	S.D. dependent var		0.049058
S.E. of regression	0.046065	Akaike info criterion		-3.297976
Sum squared resid	0.316179	Schwarz criterion		-3.238294
Log likelihood	253.6462	Hannan-Quinn criter.		-3.273731
F-statistic	11.12828	Durbin-Watson stat		2.098737
Prob(F-statistic)	0.000031			

Chow Breakpoint Test: 2004M04
 Null Hypothesis: No breaks at specified breakpoints
 Varying regressors: All equation variables
 Equation Sample: 1999M01 2011M10

F-statistic	14.15492	Prob. F(1,152)	0.0002
Log likelihood ratio	13.71217	Prob. Chi-Square(1)	0.0002
Wald Statistic	14.15492	Prob. Chi-Square(1)	0.0002

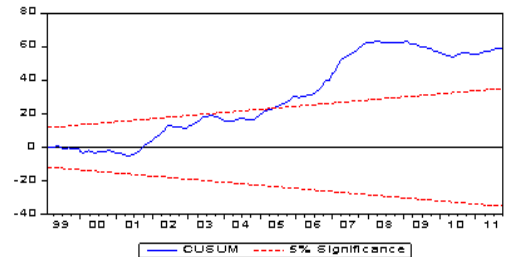
SITC 1

Dependent Variable: SITC1_SA
 Method: Least Squares
 Date: 03/29/12 Time: 23:40
 Sample (adjusted): 1999M03 2011M10
 Included observations: 152 after adjustments
 Convergence achieved after 5 iterations
 White Heteroskedasticity-Consistent Standard Errors & Covariance

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	-0.186259	0.052332	-3.559175	0.0005
D1	0.128839	0.062057	2.076124	0.0396
AR(1)	0.345153	0.099929	3.453986	0.0007
AR(2)	0.264327	0.109670	2.410208	0.0172
R-squared	0.374599	Mean dependent var		-0.107446
Adjusted R-squared	0.361922	S.D. dependent var		0.190823
S.E. of regression	0.152429	Akaike info criterion		-0.898275
Sum squared resid	3.438712	Schwarz criterion		-0.818699
Log likelihood	72.26890	Hannan-Quinn criter.		-0.865949
F-statistic	29.54942	Durbin-Watson stat		2.085651
Prob(F-statistic)	0.000000			

Chow Breakpoint Test: 2004M04
 Null Hypothesis: No breaks at specified breakpoints
 Varying regressors: All equation variables
 Equation Sample: 1999M01 2011M10

F-statistic	25.46770	Prob. F(1,152)	0.0000
Log likelihood ratio	23.85585	Prob. Chi-Square(1)	0.0000
Wald Statistic	25.46770	Prob. Chi-Square(1)	0.0000

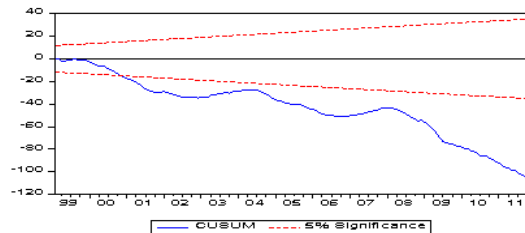
SITC 2

Dependent Variable: SITC2_SA
 Method: Least Squares
 Date: 03/30/12 Time: 09:34
 Sample (adjusted): 1999M03 2011M10
 Included observations: 152 after adjustments
 Convergence achieved after 6 iterations
 White Heteroskedasticity-Consistent Standard Errors & Covariance

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	0.441020	0.028677	15.37915	0.0000
D2	-0.078179	0.034333	-2.277119	0.0242
AR(1)	0.435320	0.117195	3.714482	0.0003
AR(2)	0.318570	0.106992	2.977502	0.0034
R-squared	0.590752	Mean dependent var		0.401310
Adjusted R-squared	0.582457	S.D. dependent var		0.102680
S.E. of regression	0.066349	Akaike info criterion		-2.561798
Sum squared resid	0.651534	Schwarz criterion		-2.482222
Log likelihood	198.6966	Hannan-Quinn criter.		-2.529472
F-statistic	71.21304	Durbin-Watson stat		2.040128
Prob(F-statistic)	0.000000			

Chow Breakpoint Test: 2004M04
 Null Hypothesis: No breaks at specified breakpoints
 Varying regressors: All equation variables
 Equation Sample: 1999M01 2011M10

F-statistic	47.04702	Prob. F(1,152)	0.0000
Log likelihood ratio	41.52773	Prob. Chi-Square(1)	0.0000
Wald Statistic	47.04702	Prob. Chi-Square(1)	0.0000

SITC3

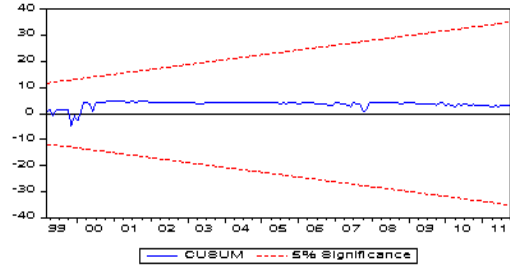
Dependent Variable: D(SITC3)
 Method: Least Squares
 Date: 03/30/12 Time: 09:44
 Sample (adjusted): 1999M03 2011M10
 Included observations: 152 after adjustments
 Convergence achieved after 3 iterations
 White Heteroskedasticity-Consistent Standard Errors & Covariance

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	0.001211	0.015277	0.079282	0.9369
D3	-0.002587	0.016321	-0.158527	0.8743
AR(1)	-0.313732	0.136594	-2.296813	0.0230

R-squared	0.098812	Mean dependent var	-0.000101
Adjusted R-squared	0.086715	S.D. dependent var	0.118650
S.E. of regression	0.113389	Akaike info criterion	-1.496450
Sum squared resid	1.915693	Schwarz criterion	-1.436769
Log likelihood	116.7302	Hannan-Quinn criter.	-1.472206
F-statistic	8.168629	Durbin-Watson stat	2.058375
Prob(F-statistic)	0.000430		

Chow Breakpoint Test: 2004M04
 Null Hypothesis: No breaks at specified breakpoints
 Varying regressors: All equation variables
 Equation Sample: 1999M02 2011M10

F-statistic	0.002292	Prob. F(1,151)	0.9619
Log likelihood ratio	0.002322	Prob. Chi-Square(1)	0.9616
Wald Statistic	0.002292	Prob. Chi-Square(1)	0.9618

SITC4

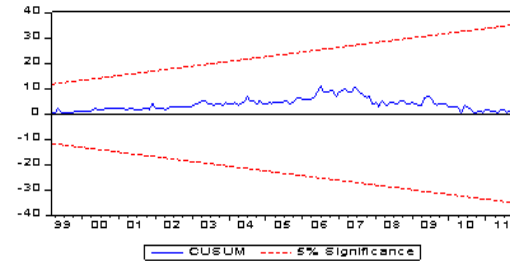
Dependent Variable: D(SITC4)
 Method: Least Squares
 Date: 03/30/12 Time: 09:54
 Sample (adjusted): 1999M04 2011M10
 Included observations: 151 after adjustments
 Convergence achieved after 4 iterations
 White Heteroskedasticity-Consistent Standard Errors & Covariance

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	0.004272	0.005729	0.745645	0.4571
D4	-0.002538	0.010291	-0.246600	0.8056
AR(1)	-0.318113	0.099846	-3.186039	0.0018
AR(2)	-0.083493	0.084962	-0.982706	0.3274

R-squared	0.092869	Mean dependent var	0.002888
Adjusted R-squared	0.074356	S.D. dependent var	0.100141
S.E. of regression	0.096346	Akaike info criterion	-1.815617
Sum squared resid	1.364525	Schwarz criterion	-1.735689
Log likelihood	141.0790	Hannan-Quinn criter.	-1.783146
F-statistic	5.016474	Durbin-Watson stat	2.035063
Prob(F-statistic)	0.002435		

Chow Breakpoint Test: 2004M04
 Null Hypothesis: No breaks at specified breakpoints
 Varying regressors: All equation variables
 Equation Sample: 1999M02 2011M10

F-statistic	0.016750	Prob. F(1,151)	0.8972
Log likelihood ratio	0.016971	Prob. Chi-Square(1)	0.8963
Wald Statistic	0.020297	Prob. Chi-Square(1)	0.8867

SITC5

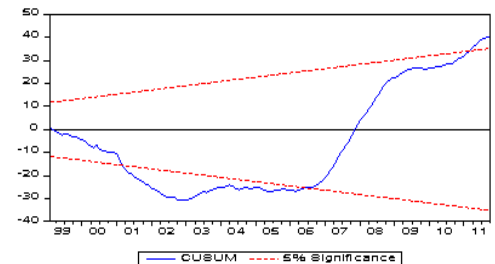
Dependent Variable: SITC5_SA
 Method: Least Squares
 Date: 03/30/12 Time: 10:06
 Sample (adjusted): 1999M02 2011M10
 Included observations: 153 after adjustments
 Convergence achieved after 6 iterations
 White Heteroskedasticity-Consistent Standard Errors & Covariance

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	-0.267111	0.039488	-6.764436	0.0000
D5	0.097029	0.043077	2.252456	0.0257
AR(1)	0.723711	0.055243	13.10043	0.0000

R-squared	0.630400	Mean dependent var	-0.205111
Adjusted R-squared	0.625472	S.D. dependent var	0.120049
S.E. of regression	0.073468	Akaike info criterion	-2.364513
Sum squared resid	0.809638	Schwarz criterion	-2.305093
Log likelihood	183.8853	Hannan-Quinn criter.	-2.340376
F-statistic	127.9221	Durbin-Watson stat	2.419024
Prob(F-statistic)	0.000000		

Chow Breakpoint Test: 2004M04
 Null Hypothesis: No breaks at specified breakpoints
 Varying regressors: All equation variables
 Equation Sample: 1999M01 2011M10

F-statistic	39.50603	Prob. F(1,152)	0.0000
Log likelihood ratio	35.57997	Prob. Chi-Square(1)	0.0000
Wald Statistic	40.29969	Prob. Chi-Square(1)	0.0000

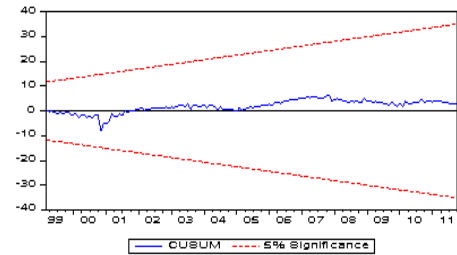
SITC 6

Dependent Variable: D(SITC6_SA)
 Method: Least Squares
 Date: 03/30/12 Time: 10:12
 Sample (adjusted): 1999M04 2011M10
 Included observations: 151 after adjustments
 Convergence achieved after 4 iterations
 White Heteroskedasticity-Consistent Standard Errors & Covariance

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	-0.000260	0.002169	-0.120092	0.9046
D6	0.000646	0.002393	0.270028	0.7875
AR(1)	-0.558916	0.078240	-7.143578	0.0000
AR(2)	-0.191603	0.074606	-2.568188	0.0112
R-squared	0.248973	Mean dependent var		0.000109
Adjusted R-squared	0.233645	S.D. dependent var		0.025787
S.E. of regression	0.022575	Akaike info criterion		-4.717855
Sum squared resid	0.074913	Schwarz criterion		-4.637927
Log likelihood	360.1980	Hannan-Quinn criter.		-4.685384
F-statistic	16.24395	Durbin-Watson stat		1.977062
Prob(F-statistic)	0.000000			

Chow Breakpoint Test: 2004M04
 Null Hypothesis: No breaks at specified breakpoints
 Varying regressors: All equation variables
 Equation Sample: 1999M02 2011M10

F-statistic	0.001194	Prob. F(1,151)	0.9725
Log likelihood ratio	0.001210	Prob. Chi-Square(1)	0.9723
Wald Statistic	0.001194	Prob. Chi-Square(1)	0.9724

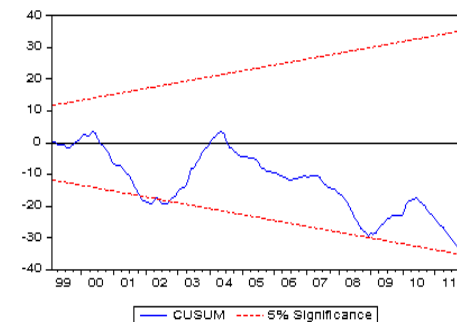
SITC 7

Dependent Variable: SITC7
 Method: Least Squares
 Date: 03/30/12 Time: 10:26
 Sample (adjusted): 1999M03 2011M10
 Included observations: 152 after adjustments
 Convergence achieved after 6 iterations
 White Heteroskedasticity-Consistent Standard Errors & Covariance

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	-0.401831	0.030562	-13.14804	0.0000
D7	-0.034671	0.036562	-0.948265	0.3445
AR(1)	0.541849	0.084368	6.422477	0.0000
AR(2)	0.156915	0.089377	1.755656	0.0812
R-squared	0.467651	Mean dependent var		-0.420672
Adjusted R-squared	0.456860	S.D. dependent var		0.088411
S.E. of regression	0.065157	Akaike info criterion		-2.598064
Sum squared resid	0.628328	Schwarz criterion		-2.518489
Log likelihood	201.4529	Hannan-Quinn criter.		-2.565738
F-statistic	43.33763	Durbin-Watson stat		2.053254
Prob(F-statistic)	0.000000			

Chow Breakpoint Test: 2004M04
 Null Hypothesis: No breaks at specified breakpoints
 Varying regressors: All equation variables
 Equation Sample: 1999M01 2011M10

F-statistic	13.78722	Prob. F(1,152)	0.0003
Log likelihood ratio	13.37099	Prob. Chi-Square(1)	0.0003
Wald Statistic	13.78722	Prob. Chi-Square(1)	0.0002

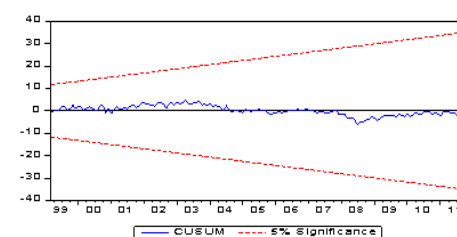
SITC 8

Dependent Variable: D(SITC8_SA)
 Method: Least Squares
 Date: 03/30/12 Time: 10:42
 Sample (adjusted): 1999M04 2011M10
 Included observations: 151 after adjustments
 Convergence achieved after 4 iterations
 White Heteroskedasticity-Consistent Standard Errors & Covariance

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	0.001059	0.002724	0.388803	0.6980
D8	-0.004021	0.003293	-1.221089	0.2240
AR(1)	-0.477385	0.069070	-6.911666	0.0000
AR(2)	-0.373757	0.090104	-4.148069	0.0001
R-squared	0.247043	Mean dependent var		-0.001224
Adjusted R-squared	0.231676	S.D. dependent var		0.039877
S.E. of regression	0.034954	Akaike info criterion		-3.843449
Sum squared resid	0.179599	Schwarz criterion		-3.763521
Log likelihood	294.1804	Hannan-Quinn criter.		-3.810979
F-statistic	16.07674	Durbin-Watson stat		2.020155
Prob(F-statistic)	0.000000			

Chow Breakpoint Test: 2004M04
 Null Hypothesis: No breaks at specified breakpoints
 Varying regressors: All equation variables
 Equation Sample: 1999M02 2011M10

F-statistic	0.339983	Prob. F(1,151)	0.5607
Log likelihood ratio	0.344099	Prob. Chi-Square(1)	0.5575
Wald Statistic	0.304712	Prob. Chi-Square(1)	0.5809

Ek7: Polonya'nın Rekabet Gücü Yapısal Değişim Analizi

Ülke	Polonya								
Yöntem	EKK.								
Dönem	1999-01/ 2011-10								
Uygulama	White'ın Değişen Varyans- Tutarlı Standart Tahmini ve Kovaryans Testi								
Değişkenler	M-1	M-2	M-3	M-4	M-5	M-6	M-7	M-8	M-9
SITC 0	-0,002 (0,004) [-0,704]								
SITC 1		0,332** (0,134) [2,469]							
SITC 2			0,000 (0,003) [0,186]						
SITC 3				-0,000 (0,008) [-0,061]					
SITC 4					0,012 (0,008) [1,404]				
SITC 5						0,002 (0,002) [1,155]			
SITC 6							-0,008 (0,008) [-1,024]		
SITC 7								0,035** (0,017) [2,034]	
SITC 8									-0,081* (0,041) [-1,947]
AR(1)	-0,327*** (0,121) [-2,705]	0,774*** (0,051) [15,114]	-0,397*** (0,119) [-3,333]	-0,274*** (0,083) [-3,296]	-0,399*** (0,100) [-3,967]	-0,480*** (0,083) [-5,768]	0,802*** (0,058) [13,651]	0,576*** (0,099) [5,777]	0,676*** (0,083) [8,075]
AR(2)	-0,192** (0,092) [-2,091]						-0,115 (0,072) [-1,599]	0,274*** (0,090) [3,016]	0,296*** (0,091) [3,226]
I	I(1)	I(0)	I(1)	I(1)	I(1)	I(1)	I(0)	I(0)	I(0)
R ²	0,112	0,806	0,158	0,075	0,160	0,196	0,664	0,812	0,965
D. R ²	0,093	0,803	0,146	0,062	0,149	0,180	0,660	0,809	0,964
F test	0,000	0,000	0,000	0,002	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
Gözlem Sayısı	151	153	152	152	152	151	153	152	152
D - W	2,031	2,158	2,081	2,075	2,106	1,996	1,947	2,107	2,121
B-G LM test	0,064	0,368	0,054	0,100	0,201	0,653	0,133	0,006	0,010
White test	0,023	0,001	0,327	0,348	0,000	0,012	0,600	0,032	0,000
B - P - G test	0,000	0,003	0,555	0,629	0,000	0,095	0,576	0,013	0,397
Jarque - Bera	0,124	0,070	0,525	0,217	0,099	0,872	0,000	0,858	0,690
Chow Test	0,541	0,000	0,897	0,942	0,406	0,561	0,007	0,000	0,000
CUSUM	0	+	0	0	0	0	-	+	-
TAHMİN	H3	H1	H3	H3	H3	H3	&	H1	H2

NOT: *** %1, ** %5, * %10 anlamlılık düzeylerini göstermektedir.

SITC0

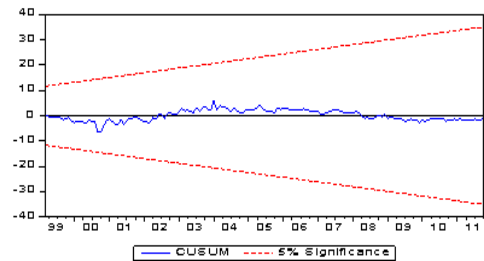
Dependent Variable: D(SITC0_SA)
 Method: Least Squares
 Date: 03/30/12 Time: 10:50
 Sample (adjusted): 1999M04 2011M10
 Included observations: 151 after adjustments
 Convergence achieved after 4 iterations
 White Heteroskedasticity-Consistent Standard Errors & Covariance

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	0.000811	0.003697	0.219358	0.8267
D0	-0.002837	0.004029	-0.704318	0.4823
AR(1)	-0.327995	0.121242	-2.705281	0.0076
AR(2)	-0.192587	0.092061	-2.091955	0.0382

R-squared	0.112045	Mean dependent var	-0.000952
Adjusted R-squared	0.093924	S.D. dependent var	0.034052
S.E. of regression	0.032413	Akaike info criterion	-3.994379
Sum squared resid	0.154439	Schwarz criterion	-3.914451
Log likelihood	305.5756	Hannan-Quinn criter.	-3.961908
F-statistic	6.183002	Durbin-Watson stat	2.031941
Prob(F-statistic)	0.000550		

Chow Breakpoint Test: 2004M04
 Null Hypothesis: No breaks at specified breakpoints
 Varying regressors: All equation variables
 Equation Sample: 1999M02 2011M10

F-statistic	0.368390	Prob. F(1,151)	0.5448
Log likelihood ratio	0.372815	Prob. Chi-Square(1)	0.5415
Wald Statistic	0.292427	Prob. Chi-Square(1)	0.5887

SITC 1

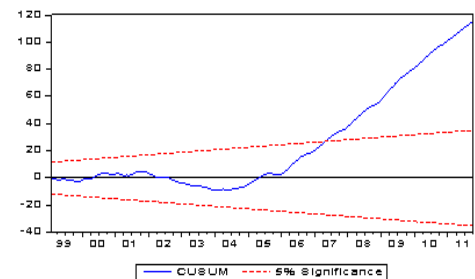
Dependent Variable: SITC1
 Method: Least Squares
 Date: 03/30/12 Time: 11:07
 Sample (adjusted): 1999M02 2011M10
 Included observations: 153 after adjustments
 Convergence achieved after 11 iterations
 White Heteroskedasticity-Consistent Standard Errors & Covariance

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	-0.197314	0.097792	-2.017690	0.0454
D1	0.332393	0.134616	2.469202	0.0147
AR(1)	0.774892	0.051266	15.11499	0.0000

R-squared	0.806265	Mean dependent var	-0.002818
Adjusted R-squared	0.803682	S.D. dependent var	0.296800
S.E. of regression	0.131506	Akaike info criterion	-1.200118
Sum squared resid	2.594068	Schwarz criterion	-1.140698
Log likelihood	94.80902	Hannan-Quinn criter.	-1.175980
F-statistic	312.1262	Durbin-Watson stat	2.158436
Prob(F-statistic)	0.000000		

Chow Breakpoint Test: 2004M04
 Null Hypothesis: No breaks at specified breakpoints
 Varying regressors: All equation variables
 Equation Sample: 1999M01 2011M10

F-statistic	191.0655	Prob. F(1,152)	0.0000
Log likelihood ratio	125.3623	Prob. Chi-Square(1)	0.0000
Wald Statistic	191.0655	Prob. Chi-Square(1)	0.0000

SITC 2

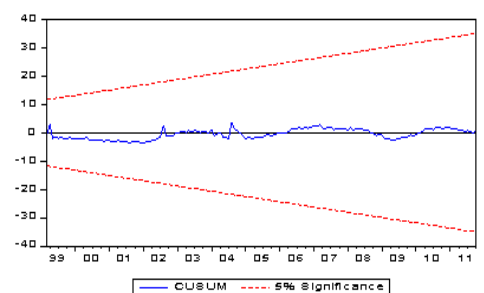
Dependent Variable: D(SITC2_SA)
 Method: Least Squares
 Date: 03/30/12 Time: 11:22
 Sample (adjusted): 1999M03 2011M10
 Included observations: 152 after adjustments
 Convergence achieved after 4 iterations
 White Heteroskedasticity-Consistent Standard Errors & Covariance

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	-0.002665	0.002814	-0.947105	0.3451
D2	0.000636	0.003416	0.186073	0.8526
AR(1)	-0.397919	0.119358	-3.333840	0.0011

R-squared	0.158099	Mean dependent var	-0.002265
Adjusted R-squared	0.146799	S.D. dependent var	0.030119
S.E. of regression	0.027821	Akaike info criterion	-4.306524
Sum squared resid	0.115326	Schwarz criterion	-4.246842
Log likelihood	330.2958	Hannan-Quinn criter.	-4.282279
F-statistic	13.99024	Durbin-Watson stat	2.081140
Prob(F-statistic)	0.000003		

Chow Breakpoint Test: 2004M04
 Null Hypothesis: No breaks at specified breakpoints
 Varying regressors: All equation variables
 Equation Sample: 1999M02 2011M10

F-statistic	0.016536	Prob. F(1,151)	0.8979
Log likelihood ratio	0.016754	Prob. Chi-Square(1)	0.8970
Wald Statistic	0.016536	Prob. Chi-Square(1)	0.8977

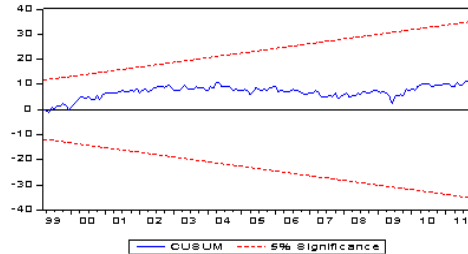
SITC3

Dependent Variable: D(SITC3_SA)
 Method: Least Squares
 Date: 03/30/12 Time: 11:28
 Sample (adjusted): 1999M03 2011M10
 Included observations: 152 after adjustments
 Convergence achieved after 5 iterations
 White Heteroskedasticity-Consistent Standard Errors & Covariance

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	-0.001631	0.006645	-0.245449	0.8064
D3	-0.000542	0.008796	-0.061649	0.9509
AR(1)	-0.274582	0.083283	-3.296976	0.0012
R-squared	0.075261	Mean dependent var		-0.001973
Adjusted R-squared	0.062849	S.D. dependent var		0.071188
S.E. of regression	0.068914	Akaike info criterion		-2.492368
Sum squared resid	0.707627	Schwarz criterion		-2.432686
Log likelihood	192.4200	Hannan-Quinn criter.		-2.468123
F-statistic	6.063290	Durbin-Watson stat		2.075919
Prob(F-statistic)	0.002941			

Chow Breakpoint Test: 2004M04
 Null Hypothesis: No breaks at specified breakpoints
 Varying regressors: All equation variables
 Equation Sample: 1999M02 2011M10

F-statistic	0.005168	Prob. F(1,151)	0.9428
Log likelihood ratio	0.005237	Prob. Chi-Square(1)	0.9423
Wald Statistic	0.005168	Prob. Chi-Square(1)	0.9427

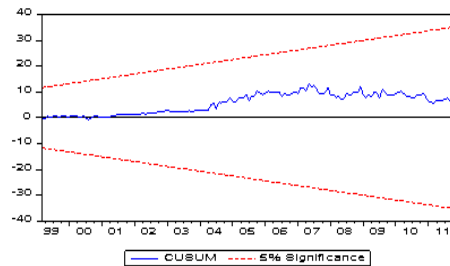
SITC4

Dependent Variable: D(SITC4)
 Method: Least Squares
 Date: 03/30/12 Time: 11:41
 Sample (adjusted): 1999M03 2011M10
 Included observations: 152 after adjustments
 Convergence achieved after 3 iterations
 White Heteroskedasticity-Consistent Standard Errors & Covariance

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	-0.006089	0.002873	-2.119064	0.0357
D4	0.012412	0.008835	1.404907	0.1621
AR(1)	-0.399048	0.100573	-3.967760	0.0001
R-squared	0.160302	Mean dependent var		0.001647
Adjusted R-squared	0.149031	S.D. dependent var		0.095265
S.E. of regression	0.087880	Akaike info criterion		-2.006147
Sum squared resid	1.150714	Schwarz criterion		-1.946465
Log likelihood	155.4672	Hannan-Quinn criter.		-1.981902
F-statistic	14.22240	Durbin-Watson stat		2.106813
Prob(F-statistic)	0.000002			

Chow Breakpoint Test: 2004M04
 Null Hypothesis: No breaks at specified breakpoints
 Varying regressors: All equation variables
 Equation Sample: 1999M02 2011M10

F-statistic	0.682423	Prob. F(1,151)	0.4101
Log likelihood ratio	0.689904	Prob. Chi-Square(1)	0.4062
Wald Statistic	0.682423	Prob. Chi-Square(1)	0.4088

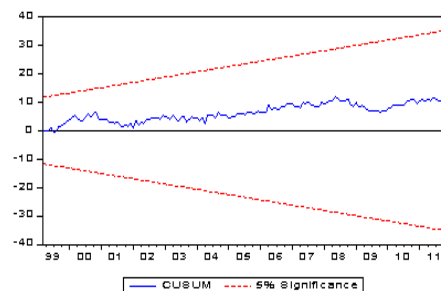
SITC5

Dependent Variable: D(SITC5_SA)
 Method: Least Squares
 Date: 03/30/12 Time: 12:21
 Sample (adjusted): 1999M04 2011M10
 Included observations: 151 after adjustments
 Convergence achieved after 4 iterations
 White Heteroskedasticity-Consistent Standard Errors & Covariance

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	-0.000708	0.001786	-0.396624	0.6922
D5	0.002470	0.002137	1.155776	0.2496
AR(1)	-0.480779	0.083347	-5.768383	0.0000
AR(2)	-0.115819	0.072432	-1.599011	0.1120
R-squared	0.196577	Mean dependent var		0.000740
Adjusted R-squared	0.180181	S.D. dependent var		0.021979
S.E. of regression	0.019901	Akaike info criterion		-4.970008
Sum squared resid	0.058217	Schwarz criterion		-4.890080
Log likelihood	379.2356	Hannan-Quinn criter.		-4.937537
F-statistic	11.98908	Durbin-Watson stat		1.996211
Prob(F-statistic)	0.000000			

Chow Breakpoint Test: 2004M04
 Null Hypothesis: No breaks at specified breakpoints
 Varying regressors: All equation variables
 Equation Sample: 1999M02 2011M10

F-statistic	0.333229	Prob. F(1,151)	0.5646
Log likelihood ratio	0.337270	Prob. Chi-Square(1)	0.5614
Wald Statistic	0.333229	Prob. Chi-Square(1)	0.5638

SITC6

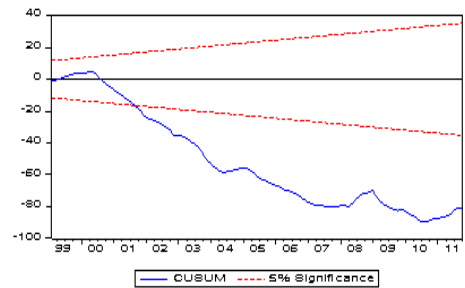
Dependent Variable: SITC6_SA
 Method: Least Squares
 Date: 03/30/12 Time: 12:26
 Sample (adjusted): 1999M02 2011M10
 Included observations: 153 after adjustments
 Convergence achieved after 5 iterations
 White Heteroskedasticity-Consistent Standard Errors & Covariance

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	-0.014740	0.008508	-1.732470	0.0852
D6	-0.008609	0.008400	-1.024944	0.3070
AR(1)	0.802203	0.058763	13.65151	0.0000

R-squared	0.664644	Mean dependent var	-0.019229
Adjusted R-squared	0.660172	S.D. dependent var	0.023691
S.E. of regression	0.013811	Akaike info criterion	-5.707312
Sum squared resid	0.028611	Schwarz criterion	-5.647892
Log likelihood	439.6094	Hannan-Quinn criter.	-5.683175
F-statistic	148.6428	Durbin-Watson stat	1.947809
Prob(F-statistic)	0.000000		

Chow Breakpoint Test: 2004M04
 Null Hypothesis: No breaks at specified breakpoints
 Varying regressors: All equation variables
 Equation Sample: 1999M01 2011M10

F-statistic	7.193219	Prob. F(1,152)	0.0081
Log likelihood ratio	7.120676	Prob. Chi-Square(1)	0.0076
Wald Statistic	7.193219	Prob. Chi-Square(1)	0.0073

SITC7

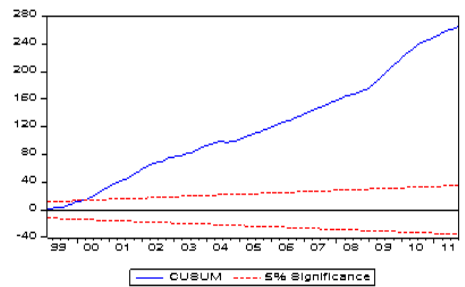
Dependent Variable: SITC7
 Method: Least Squares
 Date: 03/30/12 Time: 15:00
 Sample (adjusted): 1999M03 2011M10
 Included observations: 152 after adjustments
 Convergence achieved after 10 iterations
 White Heteroskedasticity-Consistent Standard Errors & Covariance

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	-0.009541	0.019388	-0.492096	0.6234
D7	0.035434	0.017413	2.034974	0.0436
AR(1)	0.576384	0.099765	5.777407	0.0000
AR(2)	0.274146	0.090886	3.016353	0.0030

R-squared	0.812991	Mean dependent var	0.001946
Adjusted R-squared	0.809200	S.D. dependent var	0.055850
S.E. of regression	0.024395	Akaike info criterion	-4.562875
Sum squared resid	0.088081	Schwarz criterion	-4.483299
Log likelihood	350.7785	Hannan-Quinn criter.	-4.530549
F-statistic	214.4683	Durbin-Watson stat	2.107148
Prob(F-statistic)	0.000000		

Chow Breakpoint Test: 2004M04
 Null Hypothesis: No breaks at specified breakpoints
 Varying regressors: All equation variables
 Equation Sample: 1999M01 2011M10

F-statistic	106.5856	Prob. F(1,152)	0.0000
Log likelihood ratio	81.82735	Prob. Chi-Square(1)	0.0000
Wald Statistic	106.5856	Prob. Chi-Square(1)	0.0000

SITC8

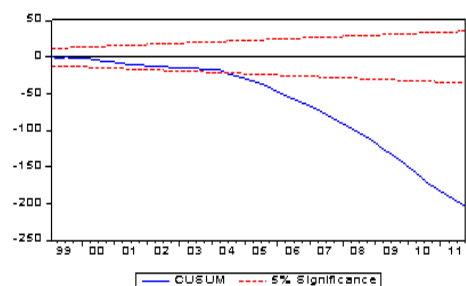
Dependent Variable: SITC8_SA
 Method: Least Squares
 Date: 03/30/12 Time: 15:05
 Sample (adjusted): 1999M03 2011M10
 Included observations: 152 after adjustments
 Convergence achieved after 16 iterations
 White Heteroskedasticity-Consistent Standard Errors & Covariance

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	0.249898	0.103014	2.425854	0.0165
D8	-0.081293	0.041742	-1.947486	0.0534
AR(1)	0.676940	0.083827	8.075451	0.0000
AR(2)	0.296110	0.091765	3.226815	0.0015

R-squared	0.965636	Mean dependent var	0.273537
Adjusted R-squared	0.964940	S.D. dependent var	0.105492
S.E. of regression	0.019753	Akaike info criterion	-4.985081
Sum squared resid	0.057746	Schwarz criterion	-4.905505
Log likelihood	382.8661	Hannan-Quinn criter.	-4.952754
F-statistic	1386.293	Durbin-Watson stat	2.121659
Prob(F-statistic)	0.000000		

Chow Breakpoint Test: 2004M04
 Null Hypothesis: No breaks at specified breakpoints
 Varying regressors: All equation variables
 Equation Sample: 1999M01 2011M10

F-statistic	433.2908	Prob. F(1,152)	0.0000
Log likelihood ratio	207.6272	Prob. Chi-Square(1)	0.0000
Wald Statistic	433.2908	Prob. Chi-Square(1)	0.0000

Ek8: Slovenya'nın Rekabet Gücü Yapısal Değişim Analizi

Ülke	Slovenya								
Yöntem	EKK								
Dönem	1999-01/ 2011-10								
Uygulama	White'ın Değişen Varyans- Tutarlı Standart Tahmini ve Kovaryans Testi								
Değişkenler	M-1	M-2	M-3	M-4	M-5	M-6	M-7	M-8	M-9
SITC 0	0,020* (0,011) [1,755]								
SITC 1		-0,004 (0,013) [-0,314]							
SITC 2			0,150*** (0,028) [5,315]						
SITC 3				0,222*** (0,028) [7,684]					
SITC 4					0,202** (0,085) [2,364]				
SITC 5						0,050*** (0,008) [5,782]			
SITC 6							-0,000 (0,003) [-0,167]		
SITC 7								0,049*** (0,017) [2,766]	
SITC 8									-0,002* (0,001) [-1,682]
AR(1)	0,664*** (0,109) [6,042]	-0,191** (0,096) [-1,974]	0,355*** (0,105) [3,367]	0,492*** (0,074) [6,594]	0,521*** (0,094) [5,547]	0,069 (0,078) [0,882]	-0,457*** (0,073) [-6,235]	0,566*** (0,092) [6,130]	-0,491*** (0,089) [-5,486]
AR(2)	0,318*** (0,108) [2,928]		0,261*** (0,092) [2,815]		0,214** (0,091) [2,343]		-0,331*** (0,070) [-4,684]	0,295*** (0,083) [3,540]	-0,266*** (0,094) [-2,829]
I	I(0)	I(1)	I(0)	I(0)	I(0)	I(0)	I(1)	I(0)	I(1)
R ²	0,959	0,037	0,597	0,617	0,619	0,215	0,214	0,836	0,213
D. R ²	0,959	0,024	0,588	0,612	0,611	0,205	0,198	0,832	0,197
F test	0,000	0,060	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
Gözlem Sayısı	152	152	152	153	152	153	151	152	151
D - W	2,058	1,998	1,987	2,043	1,949	2,013	2,199	2,170	2,003
B-G LM test	0,073	0,763	0,167	0,077	0,386	0,462	0,000	0,002	0,971
White test	0,469	0,087	0,000	0,038	0,000	0,518	0,191	0,066	0,124
B - P - G test	0,016	0,012	0,216	0,001	0,000	0,514	0,349	0,846	0,025
Jarque - Bera	0,072	0,000	0,059	0,067	0,000	0,315	0,056	0,880	0,097
Chow Test	0,000	0,751	0,000	0,000	0,000	0,000	0,579	0,000	0,000
CUSUM	+	0	+	+	+	+	0	+	-
TAHMİN	H1	&	H1	H1	H1	H1	H3	H1	H2

NOT: *** %1, ** %5, * %10 anlamlılık düzeylerini göstermektedir.

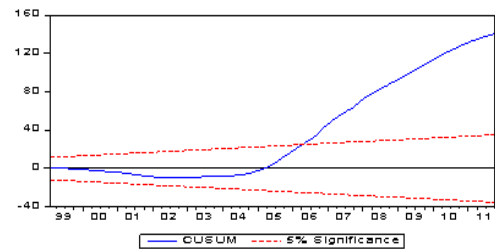
SITC 0

Dependent Variable: SITC0_SA
 Method: Least Squares
 Date: 03/30/12 Time: 15:18
 Sample (adjusted): 1999M03 2011M10
 Included observations: 152 after adjustments
 Convergence achieved after 10 iterations
 White Heteroskedasticity-Consistent Standard Errors & Covariance

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	-0.294948	0.334945	-0.880586	0.3800
D0	0.020433	0.011640	1.755396	0.0813
AR(1)	0.664394	0.109960	6.042121	0.0000
AR(2)	0.318224	0.108671	2.928334	0.0039
R-squared	0.959986	Mean dependent var	-0.434560	
Adjusted R-squared	0.959175	S.D. dependent var	0.236404	
S.E. of regression	0.047766	Akaike info criterion	-3.219060	
Sum squared resid	0.337669	Schwarz criterion	-3.139484	
Log likelihood	248.6486	Hannan-Quinn criter.	-3.186734	
F-statistic	1183.583	Durbin-Watson stat	2.058668	
Prob(F-statistic)	0.000000			

Chow Breakpoint Test: 2004M04
 Null Hypothesis: No breaks at specified breakpoints
 Varying regressors: All equation variables
 Equation Sample: 1999M01 2011M10

F-statistic	523.6422	Prob. F(1,152)	0.0000
Log likelihood ratio	229.7346	Prob. Chi-Square(1)	0.0000
Wald Statistic	523.6422	Prob. Chi-Square(1)	0.0000

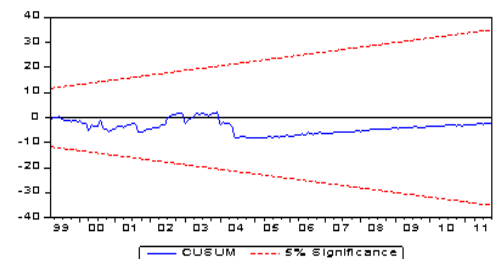
SITC 1

Dependent Variable: D(SITC1_SA)
 Method: Least Squares
 Date: 03/31/12 Time: 18:04
 Sample (adjusted): 1999M03 2011M10
 Included observations: 152 after adjustments
 Convergence achieved after 4 iterations
 White Heteroskedasticity-Consistent Standard Errors & Covariance

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	-0.002430	0.012769	-0.190273	0.8494
D1	-0.004296	0.013660	-0.314475	0.7536
AR(1)	-0.191160	0.096797	-1.974849	0.0501
R-squared	0.037040	Mean dependent var	-0.005052	
Adjusted R-squared	0.024114	S.D. dependent var	0.087631	
S.E. of regression	0.086568	Akaike info criterion	-2.036226	
Sum squared resid	1.116618	Schwarz criterion	-1.976544	
Log likelihood	157.7531	Hannan-Quinn criter.	-2.011981	
F-statistic	2.865633	Durbin-Watson stat	1.998223	
Prob(F-statistic)	0.060091			

Chow Breakpoint Test: 2004M04
 Null Hypothesis: No breaks at specified breakpoints
 Varying regressors: All equation variables
 Equation Sample: 1999M02 2011M10

F-statistic	0.098669	Prob. F(1,151)	0.7539
Log likelihood ratio	0.099943	Prob. Chi-Square(1)	0.7519
Wald Statistic	0.098669	Prob. Chi-Square(1)	0.7534

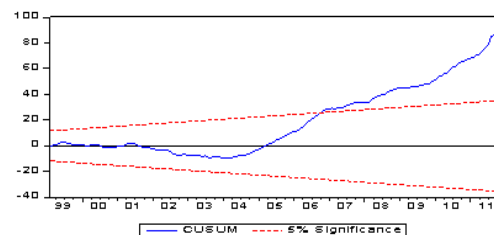
SITC 2

Dependent Variable: SITC2
 Method: Least Squares
 Date: 03/30/12 Time: 16:18
 Sample (adjusted): 1999M03 2011M10
 Included observations: 152 after adjustments
 Convergence achieved after 6 iterations
 White Heteroskedasticity-Consistent Standard Errors & Covariance

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	-0.333078	0.020665	-16.11775	0.0000
D2	0.150159	0.028247	5.315889	0.0000
AR(1)	0.355572	0.105591	3.367441	0.0010
AR(2)	0.261219	0.092774	2.815640	0.0055
R-squared	0.597057	Mean dependent var	-0.245333	
Adjusted R-squared	0.588889	S.D. dependent var	0.117470	
S.E. of regression	0.075319	Akaike info criterion	-2.308198	
Sum squared resid	0.839603	Schwarz criterion	-2.228622	
Log likelihood	179.4231	Hannan-Quinn criter.	-2.275872	
F-statistic	73.09911	Durbin-Watson stat	1.987538	
Prob(F-statistic)	0.000000			

Chow Breakpoint Test: 2004M04
 Null Hypothesis: No breaks at specified breakpoints
 Varying regressors: All equation variables
 Equation Sample: 1999M01 2011M10

F-statistic	124.1911	Prob. F(1,152)	0.0000
Log likelihood ratio	91.97073	Prob. Chi-Square(1)	0.0000
Wald Statistic	124.1911	Prob. Chi-Square(1)	0.0000

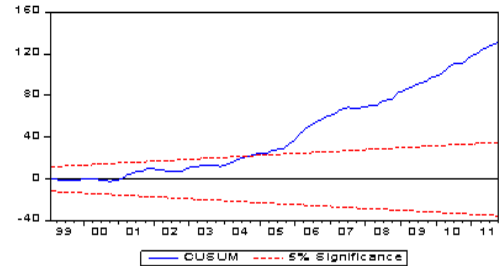
SITC 3

Dependent Variable: SITC3
 Method: Least Squares
 Date: 03/30/12 Time: 16:23
 Sample (adjusted): 1999M02 2011M10
 Included observations: 153 after adjustments
 Convergence achieved after 5 iterations
 White Heteroskedasticity-Consistent Standard Errors & Covariance

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	-0.768206	0.017904	-42.90685	0.0000
D3	0.222794	0.028994	7.684173	0.0000
AR(1)	0.492882	0.074741	6.594548	0.0000
R-squared	0.617842	Mean dependent var	-0.637252	
Adjusted R-squared	0.612746	S.D. dependent var	0.159768	
S.E. of regression	0.099423	Akaike info criterion	-1.759453	
Sum squared resid	1.482741	Schwarz criterion	-1.700033	
Log likelihood	137.5982	Hannan-Quinn criter.	-1.735315	
F-statistic	121.2538	Durbin-Watson stat	2.043759	
Prob(F-statistic)	0.000000			

Chow Breakpoint Test: 2004M04
 Null Hypothesis: No breaks at specified breakpoints
 Varying regressors: All equation variables
 Equation Sample: 1999M01 2011M10

F-statistic	153.5210	Prob. F(1,152)	0.0000
Log likelihood ratio	107.5133	Prob. Chi-Square(1)	0.0000
Wald Statistic	153.5210	Prob. Chi-Square(1)	0.0000

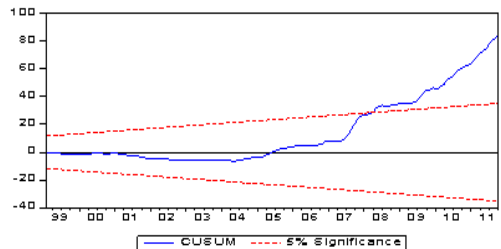
SITC4

Dependent Variable: SITC4
 Method: Least Squares
 Date: 03/30/12 Time: 16:29
 Sample (adjusted): 1999M03 2011M10
 Included observations: 152 after adjustments
 Convergence achieved after 8 iterations
 White Heteroskedasticity-Consistent Standard Errors & Covariance

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	-0.798683	0.044632	-17.89464	0.0000
D4	0.202299	0.085569	2.364169	0.0194
AR(1)	0.521932	0.094089	5.547225	0.0000
AR(2)	0.214337	0.091460	2.343510	0.0204
R-squared	0.619551	Mean dependent var	-0.685449	
Adjusted R-squared	0.611839	S.D. dependent var	0.233411	
S.E. of regression	0.145421	Akaike info criterion	-0.992401	
Sum squared resid	3.129806	Schwarz criterion	-0.912825	
Log likelihood	79.42246	Hannan-Quinn criter.	-0.960074	
F-statistic	80.33803	Durbin-Watson stat	1.949327	
Prob(F-statistic)	0.000000			

Chow Breakpoint Test: 2004M04
 Null Hypothesis: No breaks at specified breakpoints
 Varying regressors: All equation variables
 Equation Sample: 1999M01 2011M10

F-statistic	73.31929	Prob. F(1,152)	0.0000
Log likelihood ratio	60.62024	Prob. Chi-Square(1)	0.0000
Wald Statistic	73.31929	Prob. Chi-Square(1)	0.0000

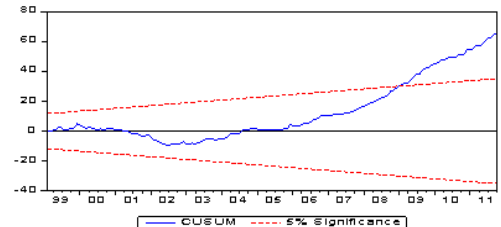
SITC 5

Dependent Variable: SITC5
 Method: Least Squares
 Date: 03/30/12 Time: 16:33
 Sample (adjusted): 1999M02 2011M10
 Included observations: 153 after adjustments
 Convergence achieved after 3 iterations
 White Heteroskedasticity-Consistent Standard Errors & Covariance

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	-0.246404	0.006914	-35.63823	0.0000
D5	0.050245	0.008690	5.782178	0.0000
AR(1)	0.069328	0.078532	0.882803	0.3788
R-squared	0.215775	Mean dependent var	-0.216526	
Adjusted R-squared	0.205319	S.D. dependent var	0.053941	
S.E. of regression	0.048085	Akaike info criterion	-3.212271	
Sum squared resid	0.346828	Schwarz criterion	-3.152851	
Log likelihood	248.7387	Hannan-Quinn criter.	-3.188134	
F-statistic	20.63580	Durbin-Watson stat	2.013124	
Prob(F-statistic)	0.000000			

Chow Breakpoint Test: 2004M04
 Null Hypothesis: No breaks at specified breakpoints
 Varying regressors: All equation variables
 Equation Sample: 1999M01 2011M10

F-statistic	41.75069	Prob. F(1,152)	0.0000
Log likelihood ratio	37.37453	Prob. Chi-Square(1)	0.0000
Wald Statistic	41.75069	Prob. Chi-Square(1)	0.0000

SITC 6

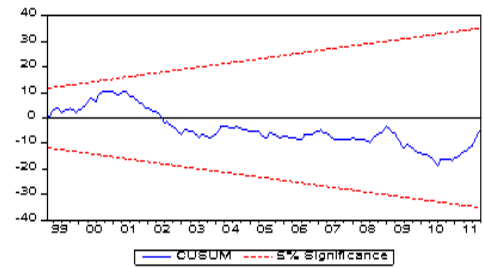
Dependent Variable: D(SITC6)
 Method: Least Squares
 Date: 03/30/12 Time: 16:39
 Sample (adjusted): 1999M04 2011M10
 Included observations: 151 after adjustments
 Convergence achieved after 4 iterations
 White Heteroskedasticity-Consistent Standard Errors & Covariance

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	0.000678	0.002493	0.272025	0.7860
D6	-0.000511	0.003044	-0.167807	0.8670
AR(1)	-0.457133	0.073314	-6.235295	0.0000
AR(2)	-0.331654	0.070801	-4.684304	0.0000

R-squared	0.214246	Mean dependent var	0.000109
Adjusted R-squared	0.198211	S.D. dependent var	0.035490
S.E. of regression	0.031779	Akaike info criterion	-4.033881
Sum squared resid	0.148457	Schwarz criterion	-3.953953
Log likelihood	308.5580	Hannan-Quinn criter.	-4.001410
F-statistic	13.36052	Durbin-Watson stat	2.199620
Prob(F-statistic)	0.000000		

Chow Breakpoint Test: 2004M04
 Null Hypothesis: No breaks at specified breakpoints
 Varying regressors: All equation variables
 Equation Sample: 1999M01 2011M10

F-statistic	0.302683	Prob. F(1,152)	0.5830
Log likelihood ratio	0.306360	Prob. Chi-Square(1)	0.5799
Wald Statistic	0.302683	Prob. Chi-Square(1)	0.5822

SITC 7

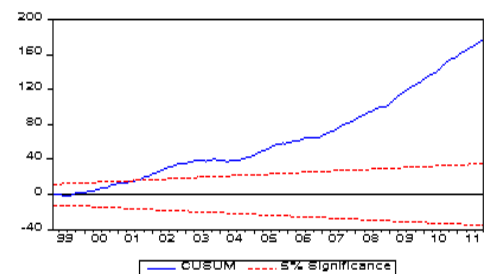
Dependent Variable: SITC7_SA
 Method: Least Squares
 Date: 03/30/12 Time: 16:43
 Sample (adjusted): 1999M03 2011M10
 Included observations: 152 after adjustments
 Convergence achieved after 10 iterations
 White Heteroskedasticity-Consistent Standard Errors & Covariance

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	0.075416	0.016423	4.592146	0.0000
D7	0.049281	0.017812	2.766699	0.0064
AR(1)	0.566936	0.092472	6.130903	0.0000
AR(2)	0.295679	0.083502	3.540987	0.0005

R-squared	0.836013	Mean dependent var	0.098991
Adjusted R-squared	0.832689	S.D. dependent var	0.048719
S.E. of regression	0.019928	Akaike info criterion	-4.967442
Sum squared resid	0.058773	Schwarz criterion	-4.887866
Log likelihood	381.5256	Hannan-Quinn criter.	-4.935115
F-statistic	251.5039	Durbin-Watson stat	2.170603
Prob(F-statistic)	0.000000		

Chow Breakpoint Test: 2004M04
 Null Hypothesis: No breaks at specified breakpoints
 Varying regressors: All equation variables
 Equation Sample: 1999M01 2011M10

F-statistic	131.1255	Prob. F(1,152)	0.0000
Log likelihood ratio	95.78951	Prob. Chi-Square(1)	0.0000
Wald Statistic	131.1255	Prob. Chi-Square(1)	0.0000

SITC 8

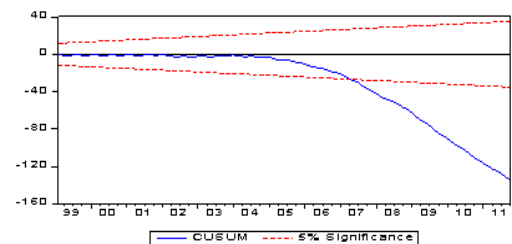
Dependent Variable: D(SITC8_SA)
 Method: Least Squares
 Date: 03/30/12 Time: 16:48
 Sample (adjusted): 1999M04 2011M10
 Included observations: 151 after adjustments
 Convergence achieved after 4 iterations
 White Heteroskedasticity-Consistent Standard Errors & Covariance

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	-0.000239	0.001014	-0.235543	0.8141
D8	-0.002603	0.001547	-1.682200	0.0947
AR(1)	-0.491545	0.089598	-5.486105	0.0000
AR(2)	-0.266278	0.094114	-2.829322	0.0053

R-squared	0.213636	Mean dependent var	-0.001806
Adjusted R-squared	0.197588	S.D. dependent var	0.019402
S.E. of regression	0.017380	Akaike info criterion	-5.240913
Sum squared resid	0.044401	Schwarz criterion	-5.160985
Log likelihood	399.6890	Hannan-Quinn criter.	-5.208443
F-statistic	13.31211	Durbin-Watson stat	2.003349
Prob(F-statistic)	0.000000		

Chow Breakpoint Test: 2004M04
 Null Hypothesis: No breaks at specified breakpoints
 Varying regressors: All equation variables
 Equation Sample: 1999M01 2011M10

F-statistic	158.5751	Prob. F(1,152)	0.0000
Log likelihood ratio	110.0400	Prob. Chi-Square(1)	0.0000
Wald Statistic	158.5751	Prob. Chi-Square(1)	0.0000

Ek9: Slovakya'nın Rekabet Gücü Yapısal Değişim Analizi

Ülke	Slovakya								
Yöntem	EKK.								
Dönem	1999-01/ 2011-10								
Uygulama	White'in Değişen Varyans- Tutarlı Standart Tahmini ve Kovaryans Testi								
Değişkenler	M-1	M-2	M-3	M-4	M-5	M-6	M-7	M-8	M-9
SITC 0	-0,002 (0,004) [-0,417]								
SITC 1		-0,220*** (0,030) [-7,222]							
SITC 2			-0,052** (0,021) [-2,395]						
SITC 3				-0,132*** (0,041) [-3,200]					
SITC 4					-0,005 (0,006) [-0,936]				
SITC 5						-0,044** (0,021) [-2,088]			
SITC 6							-0,024* (0,012) [-1,949]		
SITC 7								0,074*** (0,016) [4,653]	
SITC 8									-0,002 (0,003) [-0,691]
AR(1)	-0,390*** (-0,087) [-4,466]	0,396*** (0,097) [4,083]	0,833*** (0,045) [18,172]	0,567*** (0,081) [6,969]	-0,598*** (0,077) [-7,680]	0,477*** (0,068) [6,996]	0,539*** (0,086) [6,269]	0,707*** (0,058) [12,137]	-0,635*** (0,116) [-5,473]
AR(2)	-0,043 (0,093) [-0,463]			0,188*** (0,070) [2,664]	-0,264*** (0,075) [-3,510]	0,330*** (0,067) [4,875]			-0,285*** (0,085) [-3,334]
I	I(1)	I(0)	I(0)	I(0)	I(1)	I(0)	I(0)	I(0)	I(1)
R ²	0,141	0,568	0,767	0,658	0,279	0,738	0,347	0,768	0,306
D. R ²	0,123	0,562	0,764	0,651	0,264	0,733	0,338	0,765	0,292
F test	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
Gözlem Sayısı	151	153	153	152	151	152	153	153	151
D - W	2,010	1,978	2,181	2,033	2,001	2,113	2,259	2,458	2,047
B-G LM test	0,025	0,741	0,287	0,082	0,042	0,128	0,000	0,000	0,523
White test	0,201	0,174	0,389	0,855	0,518	0,921	0,005	0,007	0,000
B - P - G test	0,888	0,222	0,042	0,148	0,0263	0,676	0,032	0,001	0,568
Jarque - Bera	0,310	0,080	0,377	0,406	0,280	0,993	0,173	0,150	0,064
Chow Test	0,692	0,000	0,000	0,000	0,685	0,000	0,000	0,000	0,721
CUSUM	0	-	-	-	0	-	-	+	0
TAHMİN	H3	H2	H2	H2	H3	H2	H2	H1	H3

NOT: *** %1, ** %5, * %10 anlamlılık düzeylerini göstermektedir.

SITC0

Dependent Variable: D(SITC0_SA)
 Method: Least Squares
 Date: 03/30/12 Time: 16:59
 Sample (adjusted): 1999M04 2011M10
 Included observations: 151 after adjustments
 Convergence achieved after 4 iterations
 White Heteroskedasticity-Consistent Standard Errors & Covariance

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	0.001531	0.003868	0.395768	0.6928
D0	-0.002057	0.004928	-0.417342	0.6770
AR(1)	-0.390105	0.087336	-4.466734	0.0000
AR(2)	-0.043178	0.093105	-0.463758	0.6435

R-squared	0.141461	Mean dependent var	0.000100
Adjusted R-squared	0.123939	S.D. dependent var	0.045311
S.E. of regression	0.042410	Akaike info criterion	-3.456726
Sum squared resid	0.264397	Schwarz criterion	-3.376798
Log likelihood	264.9828	Hannan-Quinn criter.	-3.424255
F-statistic	8.073683	Durbin-Watson stat	2.010455
Prob(F-statistic)	0.000051		

Inverted AR Roots -20-.07i -20+.07i

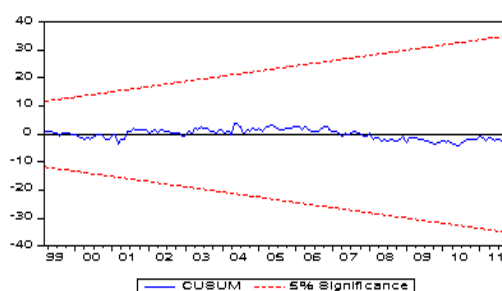
Chow Breakpoint Test: 2004M04

Null Hypothesis: No breaks at specified breakpoints

Varying regressors: All equation variables

Equation Sample: 1999M02 2011M10

F-statistic	0.154627	Prob. F(1,151)	0.6947
Log likelihood ratio	0.156595	Prob. Chi-Square(1)	0.6923
Wald Statistic	0.154627	Prob. Chi-Square(1)	0.6942

SITC 1

Dependent Variable: SITC1
 Method: Least Squares
 Date: 03/30/12 Time: 17:04
 Sample (adjusted): 1999M02 2011M10
 Included observations: 153 after adjustments
 Convergence achieved after 5 iterations
 White Heteroskedasticity-Consistent Standard Errors & Covariance

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	-0.389743	0.024870	-15.67149	0.0000
D1	-0.220911	0.030588	-7.222088	0.0000
AR(1)	0.396898	0.097194	4.083555	0.0001

R-squared	0.568570	Mean dependent var	-0.521730
Adjusted R-squared	0.562818	S.D. dependent var	0.160797
S.E. of regression	0.106319	Akaike info criterion	-1.625341
Sum squared resid	1.695545	Schwarz criterion	-1.565921
Log likelihood	127.3386	Hannan-Quinn criter.	-1.601203
F-statistic	98.84064	Durbin-Watson stat	1.978184
Prob(F-statistic)	0.000000		

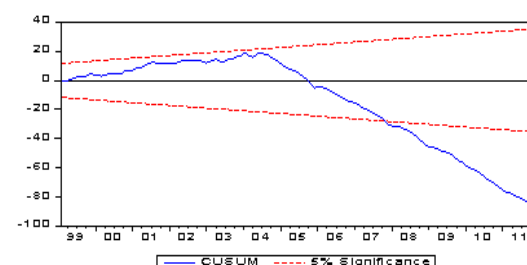
Chow Breakpoint Test: 2004M04

Null Hypothesis: No breaks at specified breakpoints

Varying regressors: All equation variables

Equation Sample: 1999M01 2011M10

F-statistic	142.9400	Prob. F(1,152)	0.0000
Log likelihood ratio	102.0853	Prob. Chi-Square(1)	0.0000
Wald Statistic	142.9400	Prob. Chi-Square(1)	0.0000

SITC 2

Dependent Variable: SITC2_SA
 Method: Least Squares
 Date: 03/30/12 Time: 17:08
 Sample (adjusted): 1999M02 2011M10
 Included observations: 153 after adjustments
 Convergence achieved after 6 iterations
 White Heteroskedasticity-Consistent Standard Errors & Covariance

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	0.097120	0.021673	4.481067	0.0000
D2	-0.052225	0.021805	-2.395023	0.0179
AR(1)	0.833127	0.045847	18.17204	0.0000

R-squared	0.767770	Mean dependent var	0.074805
Adjusted R-squared	0.764674	S.D. dependent var	0.077717
S.E. of regression	0.037701	Akaike info criterion	-3.698849
Sum squared resid	0.213204	Schwarz criterion	-3.639429
Log likelihood	285.9620	Hannan-Quinn criter.	-3.674712
F-statistic	247.9558	Durbin-Watson stat	2.181974
Prob(F-statistic)	0.000000		

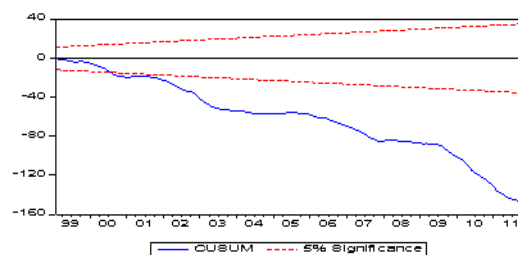
Chow Breakpoint Test: 2004M04

Null Hypothesis: No breaks at specified breakpoints

Varying regressors: All equation variables

Equation Sample: 1999M01 2011M10

F-statistic	44.73127	Prob. F(1,152)	0.0000
Log likelihood ratio	39.72556	Prob. Chi-Square(1)	0.0000
Wald Statistic	44.73127	Prob. Chi-Square(1)	0.0000

SITC 3

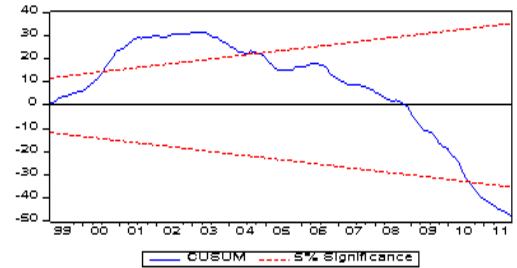
Dependent Variable: SITC3
 Method: Least Squares
 Date: 03/30/12 Time: 17:21
 Sample (adjusted): 1999M03 2011M10
 Included observations: 152 after adjustments
 Convergence achieved after 6 iterations
 White Heteroskedasticity-Consistent Standard Errors & Covariance

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	0.322242	0.032928	9.786375	0.0000
D3	-0.132014	0.041245	-3.200754	0.0017
AR(1)	0.567591	0.081435	6.969909	0.0000
AR(2)	0.188532	0.070758	2.664456	0.0086

R-squared	0.658458	Mean dependent var	0.239734
Adjusted R-squared	0.651535	S.D. dependent var	0.134789
S.E. of regression	0.079567	Akaike info criterion	-2.198467
Sum squared resid	0.936978	Schwarz criterion	-2.118892
Log likelihood	171.0835	Hannan-Quinn criter.	-2.166141
F-statistic	95.10973	Durbin-Watson stat	2.033820
Prob(F-statistic)	0.000000		

Chow Breakpoint Test: 2004M04
 Null Hypothesis: No breaks at specified breakpoints
 Varying regressors: All equation variables
 Equation Sample: 1999M01 2011M10

F-statistic	50.41406	Prob. F(1,152)	0.0000
Log likelihood ratio	44.11097	Prob. Chi-Square(1)	0.0000
Wald Statistic	50.41406	Prob. Chi-Square(1)	0.0000

SITC 4

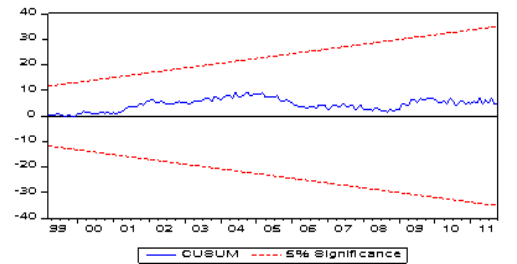
Dependent Variable: D(SITC4_SA)
 Method: Least Squares
 Date: 03/30/12 Time: 17:25
 Sample (adjusted): 1999M04 2011M10
 Included observations: 151 after adjustments
 Convergence achieved after 4 iterations
 White Heteroskedasticity-Consistent Standard Errors & Covariance

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	0.003229	0.004081	0.791124	0.4301
D4	-0.005684	0.006071	-0.936138	0.3507
AR(1)	-0.598737	0.077955	-7.680519	0.0000
AR(2)	-0.264207	0.075271	-3.510072	0.0006

R-squared	0.279283	Mean dependent var	-4.16E-05
Adjusted R-squared	0.264575	S.D. dependent var	0.083585
S.E. of regression	0.071680	Akaike info criterion	-2.407070
Sum squared resid	0.755295	Schwarz criterion	-2.327142
Log likelihood	185.7338	Hannan-Quinn criter.	-2.374599
F-statistic	18.98789	Durbin-Watson stat	2.001137
Prob(F-statistic)	0.000000		

Chow Breakpoint Test: 2004M04
 Null Hypothesis: No breaks at specified breakpoints
 Varying regressors: All equation variables
 Equation Sample: 1999M02 2011M10

F-statistic	0.161480	Prob. F(1,151)	0.6884
Log likelihood ratio	0.163531	Prob. Chi-Square(1)	0.6859
Wald Statistic	0.161480	Prob. Chi-Square(1)	0.6878

SITC 5

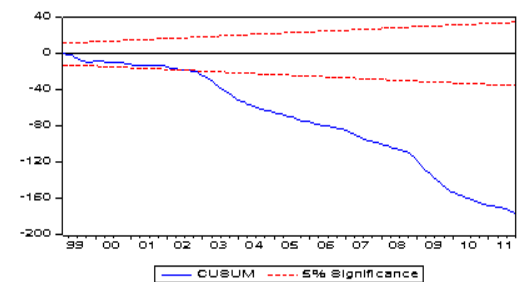
Dependent Variable: SITC5_SA
 Method: Least Squares
 Date: 03/30/12 Time: 17:30
 Sample (adjusted): 1999M03 2011M10
 Included observations: 152 after adjustments
 Convergence achieved after 8 iterations
 White Heteroskedasticity-Consistent Standard Errors & Covariance

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	-0.326776	0.018857	-17.32896	0.0000
D5	-0.044931	0.021514	-2.088416	0.0385
AR(1)	0.477297	0.068215	6.996945	0.0000
AR(2)	0.330827	0.067856	4.875405	0.0000

R-squared	0.738874	Mean dependent var	-0.346800
Adjusted R-squared	0.733581	S.D. dependent var	0.056266
S.E. of regression	0.029042	Akaike info criterion	-4.214161
Sum squared resid	0.124832	Schwarz criterion	-4.134585
Log likelihood	324.2762	Hannan-Quinn criter.	-4.181834
F-statistic	139.5921	Durbin-Watson stat	2.113145
Prob(F-statistic)	0.000000		

Chow Breakpoint Test: 2004M04
 Null Hypothesis: No breaks at specified breakpoints
 Varying regressors: All equation variables
 Equation Sample: 1999M01 2011M10

F-statistic	101.0442	Prob. F(1,152)	0.0000
Log likelihood ratio	78.49130	Prob. Chi-Square(1)	0.0000
Wald Statistic	101.0442	Prob. Chi-Square(1)	0.0000

SITC 6

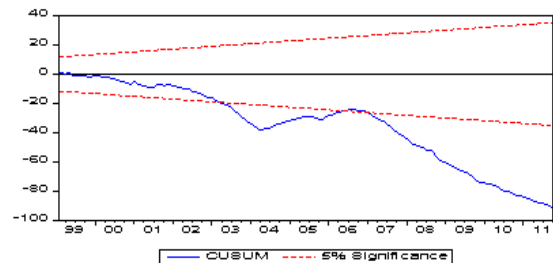
Dependent Variable: SITC6
 Method: Least Squares
 Date: 03/30/12 Time: 17:45
 Sample (adjusted): 1999M02 2011M10
 Included observations: 153 after adjustments
 Convergence achieved after 4 iterations
 White Heteroskedasticity-Consistent Standard Errors & Covariance

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	0.068613	0.011437	5.999202	0.0000
D6	-0.024867	0.012755	-1.949563	0.0531
AR(1)	0.539934	0.086125	6.269172	0.0000

R-squared	0.347457	Mean dependent var	0.054326
Adjusted R-squared	0.338756	S.D. dependent var	0.043568
S.E. of regression	0.035428	Akaike info criterion	-3.823213
Sum squared resid	0.188272	Schwarz criterion	-3.763793
Log likelihood	295.4758	Hannan-Quinn criter.	-3.799076
F-statistic	39.93489	Durbin-Watson stat	2.259515
Prob(F-statistic)	0.000000		

Chow Breakpoint Test: 2004M04
 Null Hypothesis: No breaks at specified breakpoints
 Varying regressors: All equation variables
 Equation Sample: 1999M01 2011M10

F-statistic	13.83835	Prob. F(1,152)	0.0003
Log likelihood ratio	13.41848	Prob. Chi-Square(1)	0.0002
Wald Statistic	13.83835	Prob. Chi-Square(1)	0.0002

SITC 7

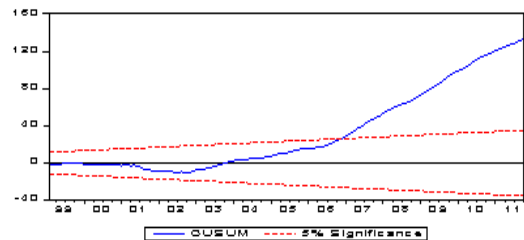
Dependent Variable: SITC7_SA
 Method: Least Squares
 Date: 03/30/12 Time: 17:55
 Sample (adjusted): 1999M02 2011M10
 Included observations: 153 after adjustments
 Convergence achieved after 7 iterations
 White Heteroskedasticity-Consistent Standard Errors & Covariance

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	-0.018391	0.014020	-1.311732	0.1916
D7	0.074510	0.016011	4.653524	0.0000
AR(1)	0.707857	0.058319	12.13767	0.0000

R-squared	0.768755	Mean dependent var	0.025854
Adjusted R-squared	0.765672	S.D. dependent var	0.054528
S.E. of regression	0.026396	Akaike info criterion	-4.411821
Sum squared resid	0.104510	Schwarz criterion	-4.352401
Log likelihood	340.5043	Hannan-Quinn criter.	-4.387684
F-statistic	249.3312	Durbin-Watson stat	2.458615
Prob(F-statistic)	0.000000		

Chow Breakpoint Test: 2004M04
 Null Hypothesis: No breaks at specified breakpoints
 Varying regressors: All equation variables
 Equation Sample: 1999M01 2011M10

F-statistic	177.1781	Prob. F(1,152)	0.0000
Log likelihood ratio	118.9987	Prob. Chi-Square(1)	0.0000
Wald Statistic	177.1781	Prob. Chi-Square(1)	0.0000

SITC 8

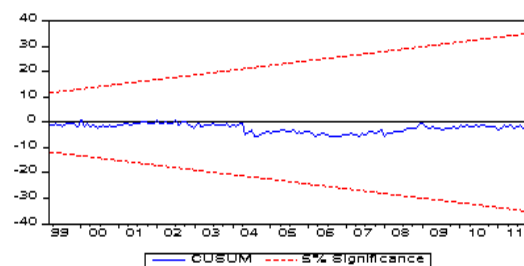
Dependent Variable: D(SITC8_SA)
 Method: Least Squares
 Date: 03/30/12 Time: 18:01
 Sample (adjusted): 1999M04 2011M10
 Included observations: 151 after adjustments
 Convergence achieved after 4 iterations
 White Heteroskedasticity-Consistent Standard Errors & Covariance

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	0.000614	0.002656	0.231125	0.8175
D8	-0.002397	0.003469	-0.691009	0.4906
AR(1)	-0.635867	0.116172	-5.473495	0.0000
AR(2)	-0.285240	0.085546	-3.334356	0.0011

R-squared	0.306781	Mean dependent var	-0.000643
Adjusted R-squared	0.292633	S.D. dependent var	0.050395
S.E. of regression	0.042385	Akaike info criterion	-3.457905
Sum squared resid	0.264085	Schwarz criterion	-3.377977
Log likelihood	265.0719	Hannan-Quinn criter.	-3.425434
F-statistic	21.68470	Durbin-Watson stat	2.047779
Prob(F-statistic)	0.000000		

Chow Breakpoint Test: 2004M04
 Null Hypothesis: No breaks at specified breakpoints
 Varying regressors: All equation variables
 Equation Sample: 1999M02 2011M10

F-statistic	0.125125	Prob. F(1,151)	0.7240
Log likelihood ratio	0.126730	Prob. Chi-Square(1)	0.7218
Wald Statistic	0.121332	Prob. Chi-Square(1)	0.7276

Ek10: G. Kıbrıs'ın Rekabet Gücü Yapısal Değişim Analizi

Ülke	Güney Kıbrıs								
Yöntem	EKK.								
Dönem	1999-01/ 2011-10								
Uygulama	White'ın Değişen Varyans- Tutarlı Standart Tahmini ve Kovaryans Testi								
Değişkenler	M-1	M-2	M-3	M-4	M-5	M-6	M-7	M-8	M-9
SITC 0	-0,256*** (0,050) [-5,095]								
SITC 1		-0,688*** (0,066) [-10,320]							
SITC 2			0,057** (0,027) [2,094]						
SITC 3				0,840 *** (0,078) [10,726]					
SITC 4					-0,097 (0,073) [-1,320]				
SITC 5						0,003 (0,007) [0,435]			
SITC 6							-0,264*** (0,051) [-5,154]		
SITC 7								0,001 (0,011) [0,160]	
SITC 8									0,003 (0,006) [0,576]
AR(1)	0,358*** (0,083) [4,296]	0,370*** (0,075) [4,927]	0,559*** (0,069) [8,014]	0,140 (0,126) [1,106]		-0,621*** (0,075) [-8,253]	0,213*** (0,068) [3,135]	-0,559*** (0,125) [-4,451]	-0,570*** (0,106) [-5,335]
AR(2)	0,225*** (0,080) [2,799]		0,390 (0,076) [5,124]			-0,404*** (0,062) [-6,462]	0,393 *** (0,095) [4,135]	-0,176 (0,108) [-1,623]	-0,272*** (0,092) [-2,938]
I	I(0)	I(0)	I(0)	I(0)	I(0)	I(1)	I(0)	I(1)	I(1)
R ²	0,703	0,702	0,865	0,598	0,014	0,325	0,637	0,249	0,263
D. R ²	0,697	0,698	0,862	0,593	0,007	0,312	0,629	0,234	0,248
F test	0,000	0,000	0,000	0,000	0,075	0,000	0,000	0,000	0,000
Gözlem Sayısı	152	153	152	153	138	151	152	151	151
D - W	2,016	2,141	2,142	2,052	1,570	2,078	2,069	2,032	2,054
B-G LM test	0,191	0,066	0,040	0,083	0,073	0,427	0,275	0,346	0,322
White test	0,000	0,002	0,000	0,000	0,172	0,018	0,036	0,003	0,000
B - P - G test	0,906	0,036	0,918	0,000	0,172	0,322	0,215	0,540	0,246
Jarque - Bera	0,955	0,432	0,062	0,071	0,000	0,168	0,256	0,000	0,000
Chow Test	0,000	0,000	0,000	0,000	0,152	0,874	0,000	0,884	0,722
CUSUM	-	-	+	+	0	0	-	0	0
TAHMİN	H2	H2	H1	H1	H3	H3	H2	H3	H3

NOT: *** %1, ** %5, * %10 anlamlılık düzeylerini göstermektedir.

SITC 0

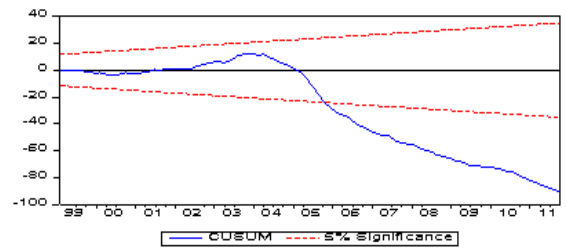
Dependent Variable: SITC0_SA
 Method: Least Squares
 Date: 03/30/12 Time: 18:11
 Sample (adjusted): 1999M03 2011M10
 Included observations: 152 after adjustments
 Convergence achieved after 8 iterations
 White Heteroskedasticity-Consistent Standard Errors & Covariance

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	0.426442	0.033245	12.82708	0.0000
D0	-0.256644	0.050362	-5.095973	0.0000
AR(1)	0.358398	0.083413	4.296680	0.0000
AR(2)	0.225715	0.080628	2.799455	0.0058

R-squared	0.703178	Mean dependent var	0.273381
Adjusted R-squared	0.697162	S.D. dependent var	0.176362
S.E. of regression	0.097053	Akaike info criterion	-1.801152
Sum squared resid	1.394060	Schwarz criterion	-1.721576
Log likelihood	140.8875	Hannan-Quinn criter.	-1.768825
F-statistic	116.8719	Durbin-Watson stat	2.016323
Prob(F-statistic)	0.000000		

Chow Breakpoint Test: 2004M04
 Null Hypothesis: No breaks at specified breakpoints
 Varying regressors: All equation variables
 Equation Sample: 1999M01 2011M10

F-statistic	236.5621	Prob. F(1,152)	0.0000
Log likelihood ratio	144.5402	Prob. Chi-Square(1)	0.0000
Wald Statistic	250.0120	Prob. Chi-Square(1)	0.0000

SITC 1

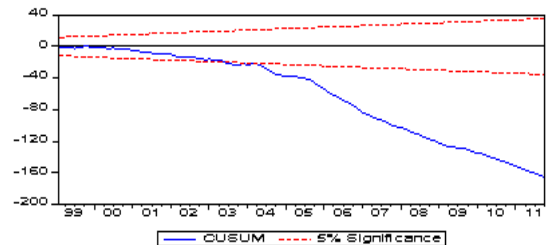
Dependent Variable: SITC1_SA
 Method: Least Squares
 Date: 03/30/12 Time: 18:17
 Sample (adjusted): 1999M02 2011M10
 Included observations: 153 after adjustments
 Convergence achieved after 5 iterations
 White Heteroskedasticity-Consistent Standard Errors & Covariance

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	0.293178	0.054685	5.361238	0.0000
D1	-0.688137	0.066676	-10.32056	0.0000
AR(1)	0.370270	0.075145	4.927398	0.0000

R-squared	0.702690	Mean dependent var	-0.113743
Adjusted R-squared	0.698725	S.D. dependent var	0.426388
S.E. of regression	0.234038	Akaike info criterion	-0.047255
Sum squared resid	8.216051	Schwarz criterion	0.012165
Log likelihood	6.615041	Hannan-Quinn criter.	-0.023118
F-statistic	177.2616	Durbin-Watson stat	2.141687
Prob(F-statistic)	0.000000		

Chow Breakpoint Test: 2004M04
 Null Hypothesis: No breaks at specified breakpoints
 Varying regressors: All equation variables
 Equation Sample: 1999M01 2011M10

F-statistic	291.9252	Prob. F(1,152)	0.0000
Log likelihood ratio	165.0534	Prob. Chi-Square(1)	0.0000
Wald Statistic	291.9252	Prob. Chi-Square(1)	0.0000

SITC 2

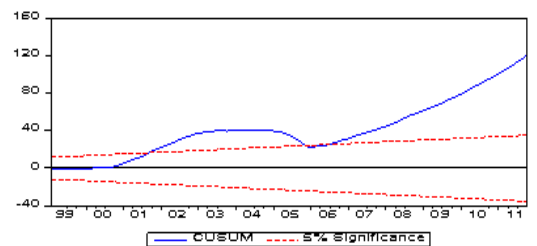
Dependent Variable: SITC2_SA
 Method: Least Squares
 Date: 03/30/12 Time: 18:26
 Sample (adjusted): 1999M03 2011M10
 Included observations: 152 after adjustments
 Convergence achieved after 7 iterations
 White Heteroskedasticity-Consistent Standard Errors & Covariance

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	0.561977	0.089300	6.293150	0.0000
D2	0.057011	0.027215	2.094844	0.0379
AR(1)	0.559337	0.069788	8.014769	0.0000
AR(2)	0.390867	0.076274	5.124515	0.0000

R-squared	0.865522	Mean dependent var	0.522035
Adjusted R-squared	0.862796	S.D. dependent var	0.148973
S.E. of regression	0.055181	Akaike info criterion	-2.930429
Sum squared resid	0.450653	Schwarz criterion	-2.850853
Log likelihood	226.7126	Hannan-Quinn criter.	-2.898103
F-statistic	317.5173	Durbin-Watson stat	2.142194
Prob(F-statistic)	0.000000		

Chow Breakpoint Test: 2004M04
 Null Hypothesis: No breaks at specified breakpoints
 Varying regressors: All equation variables
 Equation Sample: 1999M01 2011M10

F-statistic	25.12534	Prob. F(1,152)	0.0000
Log likelihood ratio	23.55848	Prob. Chi-Square(1)	0.0000
Wald Statistic	25.12534	Prob. Chi-Square(1)	0.0000

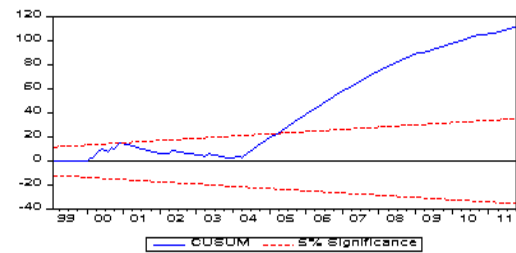
SITC 3

Dependent Variable: SITC3_SA
 Method: Least Squares
 Date: 03/30/12 Time: 18:30
 Sample (adjusted): 1999M02 2011M10
 Included observations: 153 after adjustments
 Convergence achieved after 5 iterations
 White Heteroskedasticity-Consistent Standard Errors & Covariance

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	-0.659290	0.074887	-8.803820	0.0000
D3	0.840925	0.078401	10.72602	0.0000
AR(1)	0.140529	0.126991	1.106608	0.2702
R-squared	0.598669	Mean dependent var	-0.159390	
Adjusted R-squared	0.593318	S.D. dependent var	0.542498	
S.E. of regression	0.345959	Akaike info criterion	0.734423	
Sum squared resid	17.95319	Schwarz criterion	0.793843	
Log likelihood	-53.18332	Hannan-Quinn criter.	0.758560	
F-statistic	111.8783	Durbin-Watson stat	2.052751	
Prob(F-statistic)	0.000000			

Chow Breakpoint Test: 2004M04
 Null Hypothesis: No breaks at specified breakpoints
 Varying regressors: All equation variables
 Equation Sample: 1999M01 2011M10

F-statistic	222.6836	Prob. F(1,152)	0.0000
Log likelihood ratio	138.9390	Prob. Chi-Square(1)	0.0000
Wald Statistic	166.2262	Prob. Chi-Square(1)	0.0000

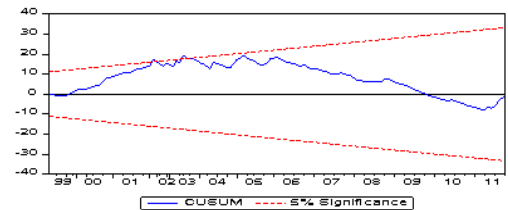
SITC 4

Dependent Variable: SITC4
 Method: Least Squares
 Date: 03/30/12 Time: 18:35
 Sample: 1999M01 2011M10
 Included observations: 138
 White Heteroskedasticity-Consistent Standard Errors & Covariance

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	-0.532536	0.064067	-8.312222	0.0000
D4	-0.097267	0.073651	-1.320647	0.1888
R-squared	0.014696	Mean dependent var	-0.595971	
Adjusted R-squared	0.007451	S.D. dependent var	0.383535	
S.E. of regression	0.382103	Akaike info criterion	0.928134	
Sum squared resid	19.85637	Schwarz criterion	0.970558	
Log likelihood	-62.04122	Hannan-Quinn criter.	0.945374	
F-statistic	2.028497	Durbin-Watson stat	1.570300	
Prob(F-statistic)	0.156664			

Chow Breakpoint Test: 2004M04
 Null Hypothesis: No breaks at specified breakpoints
 Varying regressors: All equation variables
 Equation Sample: 1999M01 2011M10

F-statistic	2.028497	Prob. F(1,136)	0.1567
Log likelihood ratio	2.043128	Prob. Chi-Square(1)	0.1529
Wald Statistic	2.028497	Prob. Chi-Square(1)	0.1544

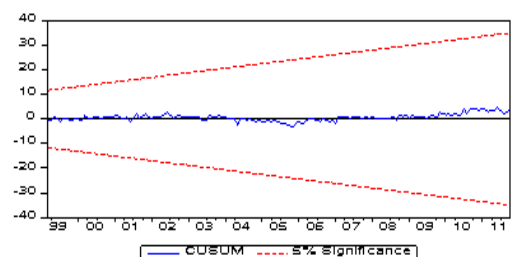
SITC 5

Dependent Variable: D(SITC5_SA)
 Method: Least Squares
 Date: 03/30/12 Time: 18:42
 Sample (adjusted): 1999M04 2011M10
 Included observations: 151 after adjustments
 Convergence achieved after 4 iterations
 White Heteroskedasticity-Consistent Standard Errors & Covariance

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	0.000558	0.005443	0.102434	0.9186
D5	0.003207	0.007364	0.435530	0.6638
AR(1)	-0.621198	0.075267	-8.253274	0.0000
AR(2)	-0.404498	0.062593	-6.462395	0.0000
R-squared	0.325777	Mean dependent var	0.003070	
Adjusted R-squared	0.312017	S.D. dependent var	0.112348	
S.E. of regression	0.093186	Akaike info criterion	-1.882296	
Sum squared resid	1.276506	Schwarz criterion	-1.802368	
Log likelihood	146.1134	Hannan-Quinn criter.	-1.849825	
F-statistic	23.67626	Durbin-Watson stat	2.078141	
Prob(F-statistic)	0.000000			

Chow Breakpoint Test: 2004M04
 Null Hypothesis: No breaks at specified breakpoints
 Varying regressors: All equation variables
 Equation Sample: 1999M02 2011M10

F-statistic	0.024805	Prob. F(1,151)	0.8751
Log likelihood ratio	0.025132	Prob. Chi-Square(1)	0.8740
Wald Statistic	0.024805	Prob. Chi-Square(1)	0.8749

SITC 6

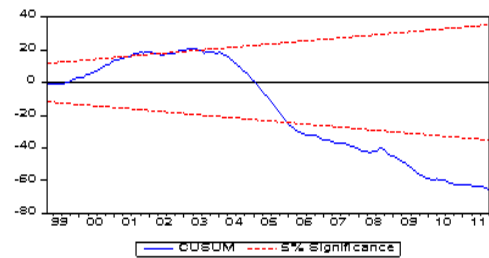
Dependent Variable: SITC6_SA
 Method: Least Squares
 Date: 03/30/12 Time: 18:46
 Sample (adjusted): 1999M03 2011M10
 Included observations: 152 after adjustments
 Convergence achieved after 6 iterations
 White Heteroskedasticity-Consistent Standard Errors & Covariance

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	-0.216938	0.042054	-5.158550	0.0000
D6	-0.264622	0.051334	-5.154936	0.0000
AR(1)	0.213569	0.068122	3.135082	0.0021
AR(2)	0.393649	0.095189	4.135438	0.0001

R-squared	0.637334	Mean dependent var	-0.376860
Adjusted R-squared	0.629982	S.D. dependent var	0.196866
S.E. of regression	0.119752	Akaike info criterion	-1.380827
Sum squared resid	2.122395	Schwarz criterion	-1.301251
Log likelihood	108.9428	Hannan-Quinn criter.	-1.348500
F-statistic	86.69620	Durbin-Watson stat	2.069125
Prob(F-statistic)	0.000000		

Chow Breakpoint Test: 2004M04
 Null Hypothesis: No breaks at specified breakpoints
 Varying regressors: All equation variables
 Equation Sample: 1999M01 2011M10

F-statistic	153.5690	Prob. F(1,152)	0.0000
Log likelihood ratio	107.5374	Prob. Chi-Square(1)	0.0000
Wald Statistic	153.5690	Prob. Chi-Square(1)	0.0000

SITC 7

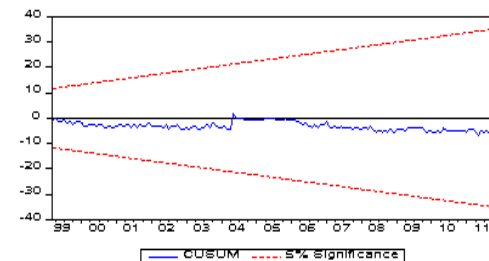
Dependent Variable: D(SITC7_SA)
 Method: Least Squares
 Date: 03/30/12 Time: 18:51
 Sample (adjusted): 1999M04 2011M10
 Included observations: 151 after adjustments
 Convergence achieved after 5 iterations
 White Heteroskedasticity-Consistent Standard Errors & Covariance

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	0.001194	0.008826	0.135261	0.8926
D7	0.001906	0.011840	0.160971	0.8723
AR(1)	-0.559176	0.125606	-4.451834	0.0000
AR(2)	-0.176883	0.108957	-1.623415	0.1066

R-squared	0.249896	Mean dependent var	0.002500
Adjusted R-squared	0.234587	S.D. dependent var	0.154541
S.E. of regression	0.135204	Akaike info criterion	-1.137925
Sum squared resid	2.687194	Schwarz criterion	-1.057997
Log likelihood	89.91335	Hannan-Quinn criter.	-1.105454
F-statistic	16.32424	Durbin-Watson stat	2.032766
Prob(F-statistic)	0.000000		

Chow Breakpoint Test: 2004M04
 Null Hypothesis: No breaks at specified breakpoints
 Varying regressors: All equation variables
 Equation Sample: 1999M02 2011M10

F-statistic	0.020748	Prob. F(1,151)	0.8857
Log likelihood ratio	0.021021	Prob. Chi-Square(1)	0.8847
Wald Statistic	0.020748	Prob. Chi-Square(1)	0.8855

SITC 8

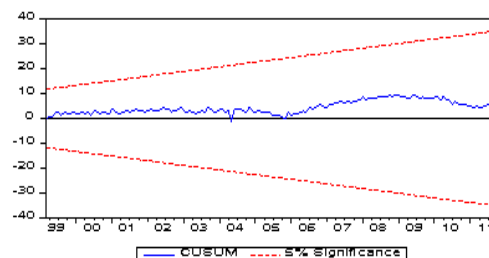
Dependent Variable: D(SITC8_SA)
 Method: Least Squares
 Date: 03/30/12 Time: 18:55
 Sample (adjusted): 1999M04 2011M10
 Included observations: 151 after adjustments
 Convergence achieved after 5 iterations
 White Heteroskedasticity-Consistent Standard Errors & Covariance

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	-0.005451	0.004414	-1.234997	0.2188
D8	0.003546	0.006153	0.576289	0.5653
AR(1)	-0.570294	0.106492	-5.355256	0.0000
AR(2)	-0.272756	0.092812	-2.938807	0.0038

R-squared	0.263215	Mean dependent var	-0.003060
Adjusted R-squared	0.248179	S.D. dependent var	0.085219
S.E. of regression	0.073891	Akaike info criterion	-2.346318
Sum squared resid	0.802603	Schwarz criterion	-2.266390
Log likelihood	181.1470	Hannan-Quinn criter.	-2.313847
F-statistic	17.50516	Durbin-Watson stat	2.054870
Prob(F-statistic)	0.000000		

Chow Breakpoint Test: 2004M04
 Null Hypothesis: No breaks at specified breakpoints
 Varying regressors: All equation variables
 Equation Sample: 1999M02 2011M10

F-statistic	0.125004	Prob. F(1,151)	0.7242
Log likelihood ratio	0.126608	Prob. Chi-Square(1)	0.7220
Wald Statistic	0.125004	Prob. Chi-Square(1)	0.7237

Ek11: Malta'nın Rekabet Gücü Yapısal Değişim Analizi

Ülke	Malta								
Yöntem	EKK								
Dönem	1999-01/ 2011-10								
Uygulama	White'in Değişen Varyans- Tutarlı Standart Tahmini ve Kovaryans Testi								
Değişkenler	M-1	M-2	M-3	M-4	M-6	M-7	M-8	M-9	
SITC 0	0,047** (0,020) [2,365]								
SITC 1		0,038 (0,035) [1,072]							
SITC 2			0,310*** (0,045) [6,838]						
SITC 3				0,152*** (0,037) [4,101]					
SITC 5					0,360* (0,188) [1,912]				
SITC 6						0,001 (0,006) [0,217]			
SITC 7							0,091*** (0,021) [4,356]		
SITC 8								0,000 (0,005) [0,020]	
AR(1)	0,422 *** (0,126) [3,408]	0,231 ** (0,096) [2,391]	0,125 (0,080) [1,546]	0,183* (0,097) [1,889]	0,445*** (0,096) [4,637]	-0,694*** (0,085) [-8,092]	0,268*** (0,095) [2,820]	-0,648*** (0,076) [-8,507]	
AR(2)		0,264 *** (0,092) [2,867]			0,365*** (0,095) [3,839]	-0,383*** (0,068) [-5,605]	0,244*** (0,076) [3,186]	-0,218*** (0,071) [3,043]	
I						I(6)		I(8)	
R ²	0,240	0,171	0,273	0,143	0,747	0,358	0,388	0,316	
D. R ²	0,230	0,155	0,263	0,132	0,742	0,345	0,376	0,302	
F test	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	
Gözlem Sayısı	153	152	153	153	152	151	152	151	
D - W	2,107	2,092	1,965	2,050	2,071	2,119	1,925	2,042	
B-G LM test	0,302	0,004	0,029	0,013	0,003	0,044	0,977	0,121	
White test	0,024	0,323	0,107	0,561	0,004	0,001	0,211	0,132	
B - P - G test	0,014	0,080	0,004	0,060	0,000	0,886	0,051	0,024	
Jarque - Bera	0,000	0,000	0,489	0,061	0,025	0,431	0,969	0,592	
Chow Test	0,001	0,107	0,000	0,000	0,000	0,932	0,000	0,846	
CUSUM	+	0	+	+	+	0	+	0	
TAHMİN	&	&	H1	H1	&	H3	H1	H3	

NOT: *** %1, ** %5, * %10 anlamlılık düzeylerini göstermektedir.

SITC 0

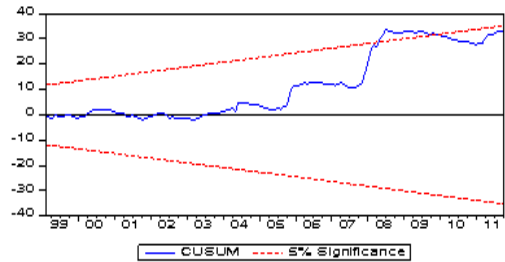
Dependent Variable: SITC0_SA
 Method: Least Squares
 Date: 03/30/12 Time: 23:06
 Sample (adjusted): 1999M02 2011M10
 Included observations: 153 after adjustments
 Convergence achieved after 4 iterations

White Heteroskedasticity-Consistent Standard Errors & Covariance

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	-0.795851	0.010391	-76.59186	0.0000
D0	0.047913	0.020256	2.365333	0.0193
AR(1)	0.452584	0.126997	3.406245	0.0008
R-squared	0.240767	Mean dependent var		0.767113
Adjusted R-squared	0.230644	S.D. dependent var		0.093992
S.E. of regression	0.082443	Akaike info criterion		2.134008
Sum squared resid	1.019525	Schwarz criterion		2.074588
Log likelihood	166.2516	Hannan-Quinn criter.		2.109871
F-statistic	23.78390	Durbin-Watson stat		2.107039
Prob(F-statistic)	0.000000			

Chow Breakpoint Test: 2004M04
 Null Hypothesis: No breaks at specified breakpoints
 Varying regressors: All equation variables
 Equation Sample: 1999M01 2011M10

F-statistic	10.62211	Prob. F(1,152)	0.0014
Log likelihood ratio	10.40249	Prob. Chi-Square(1)	0.0013
Wald Statistic	10.62211	Prob. Chi-Square(1)	0.0011

SITC 1

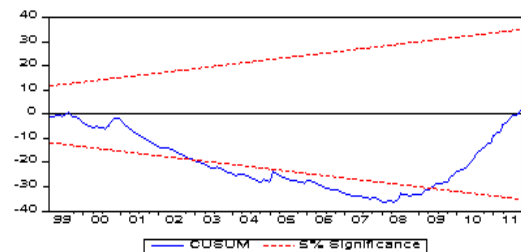
Dependent Variable: SITC1
 Method: Least Squares
 Date: 03/30/12 Time: 23:13
 Sample (adjusted): 1999M03 2011M10
 Included observations: 152 after adjustments
 Convergence achieved after 5 iterations

White Heteroskedasticity-Consistent Standard Errors & Covariance

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	-0.886231	0.024332	-36.42181	0.0000
D1	0.038242	0.035642	1.072975	0.2850
AR(1)	0.231013	0.096592	2.391646	0.0180
AR(2)	0.264751	0.092333	2.867337	0.0047
R-squared	0.171890	Mean dependent var		-0.864933
Adjusted R-squared	0.155104	S.D. dependent var		0.134495
S.E. of regression	0.123626	Akaike info criterion		-1.317156
Sum squared resid	2.261924	Schwarz criterion		-1.237580
Log likelihood	104.1039	Hannan-Quinn criter.		-1.284830
F-statistic	10.24010	Durbin-Watson stat		2.092396
Prob(F-statistic)	0.000004			

Chow Breakpoint Test: 2004M04
 Null Hypothesis: No breaks at specified breakpoints
 Varying regressors: All equation variables
 Equation Sample: 1999M01 2011M10

F-statistic	2.579964	Prob. F(1,152)	0.1103
Log likelihood ratio	2.591975	Prob. Chi-Square(1)	0.1074
Wald Statistic	2.579964	Prob. Chi-Square(1)	0.1082

SITC 2

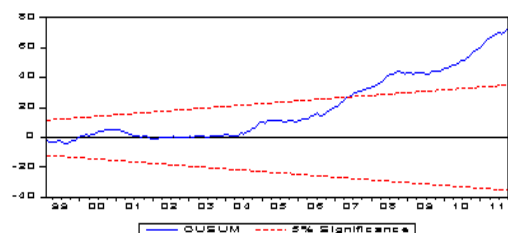
Dependent Variable: SITC2
 Method: Least Squares
 Date: 03/30/12 Time: 23:18
 Sample (adjusted): 1999M02 2011M10
 Included observations: 153 after adjustments
 Convergence achieved after 4 iterations

White Heteroskedasticity-Consistent Standard Errors & Covariance

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	-0.435711	0.029986	-14.53059	0.0000
D2	0.310201	0.045364	6.838069	0.0000
AR(1)	0.125146	0.080930	1.546347	0.1241
R-squared	0.273177	Mean dependent var		-0.251456
Adjusted R-squared	0.263486	S.D. dependent var		0.298156
S.E. of regression	0.255878	Akaike info criterion		0.131184
Sum squared resid	9.821063	Schwarz criterion		0.190605
Log likelihood	-7.035593	Hannan-Quinn criter.		0.155322
F-statistic	28.18884	Durbin-Watson stat		1.965305
Prob(F-statistic)	0.000000			

Chow Breakpoint Test: 2004M04
 Null Hypothesis: No breaks at specified breakpoints
 Varying regressors: All equation variables
 Equation Sample: 1999M01 2011M10

F-statistic	51.66331	Prob. F(1,152)	0.0000
Log likelihood ratio	45.05850	Prob. Chi-Square(1)	0.0000
Wald Statistic	51.66331	Prob. Chi-Square(1)	0.0000

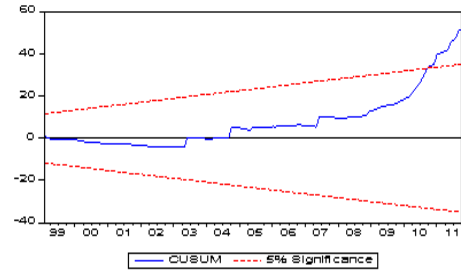
SITC 3

Dependent Variable: SITC3_SA
 Method: Least Squares
 Date: 03/30/12 Time: 23:22
 Sample (adjusted): 1999M02 2011M10
 Included observations: 153 after adjustments
 Convergence achieved after 3 iterations
 White Heteroskedasticity-Consistent Standard Errors & Covariance

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	-0.946987	0.019852	-47.70119	0.0000
D3	0.152878	0.037276	4.101208	0.0001
AR(1)	0.183717	0.097250	1.889117	0.0608
R-squared	0.143715	Mean dependent var		-0.856160
Adjusted R-squared	0.132298	S.D. dependent var		0.223476
S.E. of regression	0.208169	Akaike info criterion		-0.281519
Sum squared resid	6.500157	Schwarz criterion		-0.222098
Log likelihood	24.53619	Hannan-Quinn criter.		-0.257381
F-statistic	12.58766	Durbin-Watson stat		2.050218
Prob(F-statistic)	0.000009			

Chow Breakpoint Test: 2004M04
 Null Hypothesis: No breaks at specified breakpoints
 Varying regressors: All equation variables
 Equation Sample: 1999M01 2011M10

F-statistic	19.76066	Prob. F(1,152)	0.0000
Log likelihood ratio	18.82210	Prob. Chi-Square(1)	0.0000
Wald Statistic	19.76066	Prob. Chi-Square(1)	0.0000

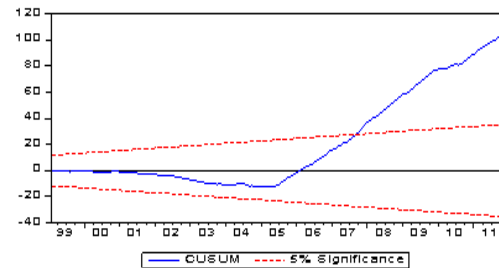
SITC 5

Dependent Variable: SITC5
 Method: Least Squares
 Date: 03/30/12 Time: 23:28
 Sample (adjusted): 1999M03 2011M10
 Included observations: 152 after adjustments
 Convergence achieved after 12 iterations
 White Heteroskedasticity-Consistent Standard Errors & Covariance

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	-0.430445	0.118113	-3.644338	0.0004
D5	0.360037	0.188238	1.912667	0.0577
AR(1)	0.445543	0.096071	4.637647	0.0000
AR(2)	0.365633	0.095228	3.839557	0.0002
R-squared	0.747834	Mean dependent var		-0.232455
Adjusted R-squared	0.742722	S.D. dependent var		0.365076
S.E. of regression	0.185176	Akaike info criterion		-0.509056
Sum squared resid	5.074946	Schwarz criterion		-0.429480
Log likelihood	42.68826	Hannan-Quinn criter.		-0.476730
F-statistic	146.3047	Durbin-Watson stat		2.071606
Prob(F-statistic)	0.000000			

Chow Breakpoint Test: 2004M04
 Null Hypothesis: No breaks at specified breakpoints
 Varying regressors: All equation variables
 Equation Sample: 1999M01 2011M10

F-statistic	155.4084	Prob. F(1,152)	0.0000
Log likelihood ratio	108.4617	Prob. Chi-Square(1)	0.0000
Wald Statistic	155.4084	Prob. Chi-Square(1)	0.0000

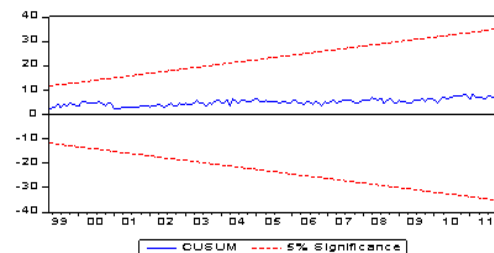
SITC 6

Dependent Variable: D(SITC6_SA)
 Method: Least Squares
 Date: 03/30/12 Time: 23:34
 Sample (adjusted): 1999M04 2011M10
 Included observations: 151 after adjustments
 Convergence achieved after 4 iterations
 White Heteroskedasticity-Consistent Standard Errors & Covariance

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	0.001889	0.005478	0.344908	0.7307
D6	0.001488	0.006835	0.217639	0.8280
AR(1)	-0.694229	0.085783	-8.092829	0.0000
AR(2)	-0.383360	0.068388	-5.605689	0.0000
R-squared	0.358979	Mean dependent var		0.003309
Adjusted R-squared	0.345896	S.D. dependent var		0.106816
S.E. of regression	0.086390	Akaike info criterion		-2.033766
Sum squared resid	1.097085	Schwarz criterion		-1.953838
Log likelihood	157.5493	Hannan-Quinn criter.		-2.001295
F-statistic	27.44050	Durbin-Watson stat		2.119361
Prob(F-statistic)	0.000000			

Chow Breakpoint Test: 2004M04
 Null Hypothesis: No breaks at specified breakpoints
 Varying regressors: All equation variables
 Equation Sample: 1999M02 2011M10

F-statistic	0.007103	Prob. F(1,151)	0.9329
Log likelihood ratio	0.007197	Prob. Chi-Square(1)	0.9324
Wald Statistic	0.007103	Prob. Chi-Square(1)	0.9328

SITC 7

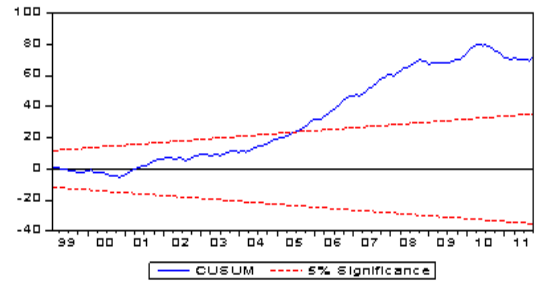
Dependent Variable: SITC7
 Method: Least Squares
 Date: 03/30/12 Time: 23:38
 Sample (adjusted): 1999M03 2011M10
 Included observations: 152 after adjustments
 Convergence achieved after 5 iterations
 White Heteroskedasticity-Consistent Standard Errors & Covariance

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	0.029722	0.014902	1.994520	0.0479
D7	0.091768	0.021063	4.356933	0.0000
AR(1)	0.268602	0.095225	2.820712	0.0054
AR(2)	0.244171	0.076628	3.186466	0.0018

R-squared	0.388846	Mean dependent var	0.083624
Adjusted R-squared	0.376457	S.D. dependent var	0.088468
S.E. of regression	0.069858	Akaike info criterion	-2.458735
Sum squared resid	0.722265	Schwarz criterion	-2.379159
Log likelihood	190.8638	Hannan-Quinn criter.	-2.426408
F-statistic	31.38822	Durbin-Watson stat	1.925844
Prob(F-statistic)	0.000000		

Chow Breakpoint Test: 2004M04
 Null Hypothesis: No breaks at specified breakpoints
 Varying regressors: All equation variables
 Equation Sample: 1999M01 2011M10

F-statistic	54.63048	Prob. F(1,152)	0.0000
Log likelihood ratio	47.28594	Prob. Chi-Square(1)	0.0000
Wald Statistic	54.63048	Prob. Chi-Square(1)	0.0000

SITC 8

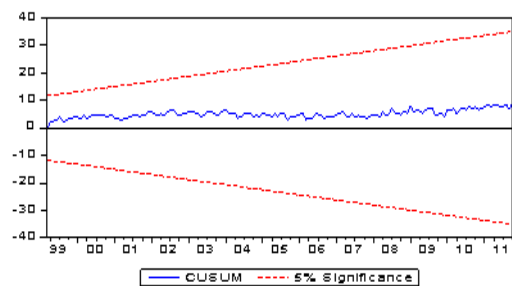
Dependent Variable: D(SITCS_SA)
 Method: Least Squares
 Date: 03/30/12 Time: 23:42
 Sample (adjusted): 1999M04 2011M10
 Included observations: 151 after adjustments
 Convergence achieved after 4 iterations
 White Heteroskedasticity-Consistent Standard Errors & Covariance

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	0.000369	0.003806	0.097019	0.9228
D8	0.000112	0.005553	0.020219	0.9839
AR(1)	-0.648098	0.076176	-8.507876	0.0000
AR(2)	-0.218698	0.071865	-3.043160	0.0028

R-squared	0.316700	Mean dependent var	0.001080
Adjusted R-squared	0.302755	S.D. dependent var	0.078357
S.E. of regression	0.065429	Akaike info criterion	-2.589571
Sum squared resid	0.629299	Schwarz criterion	-2.509643
Log likelihood	199.5126	Hannan-Quinn criter.	-2.557100
F-statistic	22.71080	Durbin-Watson stat	2.042835
Prob(F-statistic)	0.000000		

Chow Breakpoint Test: 2004M04
 Null Hypothesis: No breaks at specified breakpoints
 Varying regressors: All equation variables
 Equation Sample: 1999M02 2011M10

F-statistic	0.037187	Prob. F(1,151)	0.8473
Log likelihood ratio	0.037675	Prob. Chi-Square(1)	0.8461
Wald Statistic	0.037187	Prob. Chi-Square(1)	0.8471

ÖZGEÇMİŞ

Fotoğraf

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Muharrem SAVAŞ
Doğum Yeri ve Tarihi : Bursa/Yenişehir, 03.02.1977

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Anadolu Üniversitesi, İktisat Fakültesi
Yüksek Lisans Öğrenimi : Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Sosyal Bilimler
Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı
Bildiği Yabancı Diller : İngilizce
Bilimsel Faaliyetleri : -

İş Deneyimi

Stajlar : -
Projeler : -
Çalıştığı Kurumlar : İl Sağlık Müdürlüğü

İletişim

Adres : Bilecik
Tel : 0539 4901761
E-Posta Adresi : muharremsvs@hotmail.com

Diğer:

Tarih:

İmza